GÜNEY

108

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

nisan · mayıs · haziran '24
nîsan · gulan · îlon '24
april · mai · juni '24
50 tl · 6 euro · 6,5 chf

Sanatçılar savaşa karşı

● Sinemanın gücü ● Sanatın İflası - Serbest Zaman Sorunu ● Türkiye'nin toponomik muharebeleri ● Ernest Miller Hemingway ● "Açıncaya kadar en güzel çiçek" - Arkadaş Zekâi Özger ● İşçi Filmlerinden — 3 Kadın 1 Grev ● Sinema Notları - 74. Berlinale

00108
4 193600 906004

Cem Emir

“İşte gidiyorum, birşey demeden
Arkamı dönmeden, şikâyet etmeden
Hiçbir şey almadan, birşey vermeden
Yol ayrılmış, görmeden, gidiyorum”

Çekildi aramızdan usulca ve
gitti bir şey demeden, sessiz, sitemsiz...
Unutmayacağız.

EMİR AİLESİ

GÜNEY'DEN SİZLERE

Kapak resmi:
Malak Mattar,
"İki Gazzeli Kız Barış Hayali Kuruyor" -
"Two Gazan Girls Dreaming of Peace"
(kesit), Tuval üzerine akril, 2019

Değerli Güney Okurları,

Yeni bir dergiyle sizlerleyiz...

Bizim açımızdan bu sayımız biraz özel oldu...

Bu sayımızı ölümün aramızdan çekip aldığı Güney dostlarını, bir dönem bizimle yol yürüyen yol arkadaşlarımızı, yoldaşlarımızı anarak başlıyoruz...

Kimler mi onlar?

Abuzer Karakoç, A. Kadir Konuk, Ali Yavuz Çengeloğlu, Cafer Cankar, Cem Emir, Doğan Akhanlı, Doktor Musa, Erdoğan Egemenoğlu, Ferit Küçük, Hazal Züleyha Şahinkaya, Kâzım Işık, Kemal İbiş, Mürüvvet Cacım, Nâzım Düzenli, Recep Savaş, Selçuk Alp, Yavuz Aközel, Yusuf Yoldaş...

Onlar, dergimize yazınsal ürünleriyle katkı sunmuş olan... çeviri, düzeltme... gibi işlerimize el atmış, teknik destekte bulunmuş, dijital dünyaya açılmamızda ilk adımları atmış olan... dağıtım gibi pek de "görünmeyen" ve ama "olmazsa olmaz" işleri yapmış olanlardı...

Onlar, yaşamlarının bir kesitinde Güney kolektifinin parçaları olan, düşünceleriyle, ürünleriyle, becerileri ve yetenekleriyle... ortak mücadeleye katkıda bulunanlardı...

Onlar hiçbir çıkar gözetmeden, karşılık beklemeden işçiler, emekçiler, ezilenler için gerçek dünyayı cennete çevirmeye talip olanlardı... **"Bana yeter / yirminci asırda olduğum safta olmak / bizim tarafta olmak / ve dövüşmek yeni bir âlem için..."** (Nâzım Hikmet) diyerek mücadeleye omuz verenlerdi... Geçici bir hevesle değil, bir ömür boyu dövüşerek... "Ben" değil, "biz" olmayı seçenlerdi onlar...

Ta ki, ölüm onları aramızdan çekip alana kadar...

Gittiler... Bedenen aramızda değiller... Ama yaptıklarıyla, geride bıraktıklarıyla, anılarıyla aramızdalar...

• • • •

Bir dönem dergimizin Genel Yayın Yönetmenliğini yapan, anda Avrupa Temsilciliği görevini yürüten **İlyas Emir**'in önerisi ve desteğiyle **bu sayımızı çeşitli dönemlerde dergimize katkıda bulunan, birlikte yol yürüdüğümüz, yoldaşlık yaptığımız... ve ama ölümün bizden çekip aldığı Güney dostlarına adıyoruz...**

Bu sayımızı onlara adayarak, Güney için bir dönem emek vermiş ve ama bedenen aramızda olmayan dostlarımızı yâd etmek, onlara saygımızı bir kez daha göstermek... anıların bir kez daha canlandırılmasına vesile olmasını istedik.

Bu nedenle bir farklılık yaratmak adına, dergimizin iç sayfalarına bu sayıya mahsus olmak üzere ikinci bir renk ekledik.

• • • •

Bu sayımızda da sizlerden gelen ürünlere sayfalarımız elverdiği ölçüde yer verdik. Dosyamızda yayınlanmayan ürünler var ve ama bu yeni ürünlerin gönderilmesine engel değil. Yeni ürünlerinizi bekliyoruz.

Bir önemli noktaya dikkat çekmek istiyoruz: Geçen sayıya kadar İsviçre dağıtımını dağıtımcı firma üzerinden yapıyorduk. Bunu teknik nedenlerden dolayı sonlandırdık. Aslında dağıtımla ilgili sıkıntılar sadece bu ülke ile sınırlı değil... Başka yerlerde de dağıtımla ilgili sıkıntılar yaşanıyor. Bunları aşmanın en iyi yolunun abonelik sistemi olduğunu düşünüyoruz. Gerek İsviçre'de gerekse diğer ülkelerdeki okurlarımıza abone olmalarını öneriyoruz.

Yine her Güney okurunun aynı zamanda aktif bir Güney dağıtımcısı olması talebimizi de yineliyoruz. Dağıtım en önemli sorunlarımızdan birisidir ve bu sorunu aşmak için okurlarımızdan dergimizin dağıtımına aktif katkıda bulunmalarını talep ediyoruz.

• • • •

Bu arada aramıza yeni katılan Güney dostları var... Kendisini Güney kolektifinin bir parçası olarak gören ve yazınsal ürünleriyle dergimize katkı sunan arkadaşlarımıza "Aramıza hoşgeldiniz..." diyoruz. Bu dileklerle yeni sayıda buluşmak üzere...

Hoşçakalın...

İÇİNDEKİLER

03 **Güney'den Sizlere**

06 **Bugün değilse ne zaman?!**
Derya Gümüş

10 **Sanatçılar savaşa karşı**
Gülfer Uğur

21 **Sinemanın gücü**
Temel Demirer

28 RÖPORTAJ / ÇEVİRİ
Yann LeCuniler: "Hükmetme ihtiyacının zekâ ile hiçbir ilgisi yoktur"
Röportaj: Jannis Brühl

30 **Anti-Demokratik Yönetimler**
Med Reşiyan

32 **Türkiye'nin toponomik muharebeleri**
Prof. Dr. Şükrü Aslan

34 **Şev / Gece**
A. Karabax

35 **Günebakan, Güneküsen ile Güneş**
Gökhan Çağlayan

36 **SANATIN İFLASI Serbest Zaman Sorunu**
Tuncay Özkaradeniz

42 **Ernest M. Hemingway**
Emine Aydoğdu

47 **Gri**
Müslüm Aslan

48 **"Açıncaya kadar en güzel çiçek" - Arkadaş Zekai Özger**
Halil Yeni

KİTAP

52 **Tenê Ken Ma**
(Yalnızca Gülüşü Kaldı)

53 **Güncellenmiş 3. baskısı yapılan "12 Eylül ve Filistin Günlüğü" hakkında**
Kadircan Aydemir

54 **Resul Kocatürk'ün 'Tımarhanede 22 Gün'ü**
Adil Okay

56 **"Yüküm Devrimdi" Vefanın Kitabı, Anıların Yoldaşlığı ve Muharrem Usta**
Hilmi Toy

58 **Bir ana ve "Bir Yol Hikâyesi"**
Halil Alp

59 **Yan Yana / Fulya Bayraktar**
Ayşe Kaygusuz Şimşek

60 **Kaçış**
Asım Gönen

61 **Koridorlar — 4**
Berivan Kaya

62 **Yoksulların Savaşı**
Övünç Kaya Erdem

64 **Hayat Çöplüğü III**
Murat Koçak

65 **Nasıl yazar olurum?**
Sıddık Sert

66 **Yazı eyleminin farklı maceraları**
Hatice Eroğlu Akdoğan

67 **parmak izleri**
Metin Kaya

70 **Yaşayan ölü Yaşar**
Ahmet Zeki Yeşil

70 **...**
Ali Yasacı

71 **Ansızın gelene**
Muhammet Güzel

71 **Son görüntüler**
Gülbin Sodan

72 **Çelik yapı**
M. Rauf Arpaçaylı

73 **Gam**
Deniz Sarıtop

73 **Dünya kayıp**
Sevgi Erol Öçal

74 **Rashatina ewha bila serê hogiran be**
Veysi Ülgen

74 **Halpuz Ersefil'de Yatar Kalaycı Mışık'ın Kızı Oski**
Ali Adıgüzel

75 **Hevsel'e doğru**
Mehmet Ata Yığız

76 **Güleceğiz**
Çağlar Gülcan

76 **Kıyamet**
E. Kadir Kayra Güzel

77 **Benim tuhaf çaresizliğim (Bir doğum günü öyküsü)**
Fulya Çelik

77 **Ekim sağanağı**
Cansu Aydın

78 **Hayinim çıktı**
Osman Akyol

79 **Sessizlik**
Cevat Bayrak

80 **SİNEMA NOTLARI**
Yarışma dışındaki bölümlerden
Anuş Pazarcıyan

92 İŞÇİ FİLMLERİNDEN
3 Kadın 1 Grev
Güney

94 SİNEMA TARİHİNDEN
Dersu Uzala
Akman Gedik

97 **Bulmaca**
Nuri Demir

98 **Karika**tür
K. Öntaş

GÜNEY
KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Tuncay Özkaradeniz

Yönetim Yeri ve Adresi:
Sultaniye Mah. 625 Sokak No: 7/1
Esenyurt/İstanbul
Tel.: 0212 - 25 111 91

İnternet: www.guneykultursanat.org
E-Mail: guneykultur@gmail.com

Güney-Kültür-Sanat-ve-Edebiyat-Dergisi
guneykultursanatdergisi
guneydergisi

Avrupa Temsilciliği:
İlyas Emir
Allee Str. 32, 42853 Remscheid
Tel: 02191- 40401

Förderverein Güney e.V.
E-Mail: guney-verein@gmx.de

Yurtdışı (Almanya) Banka Hesap Numarası:
Förderverein Güney e.V.
Berliner Sparkasse
IBAN: DE86 1005 0000 0190 6046 70
BIC: BELADEBEXXX

İlan koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 3.000 TL**, 1/2 sayfa:** 1.500 TL
İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa)
1/2 sayfa: 1000 TL**, 1/4 sayfa:** 500 TL
(Yayınevi ve kitapçılara % 30 indirim yapılır.)

Banka Hesap Numaraları:
TL Hesabı İçin:
Yapı Kredi Bankası
Tuncay Özkaradeniz
IBAN No: TR880006701000000094843077

Abonelik Koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı): 500 TL
Yurtdışı: Yıllık (4 sayı): 30 Avro
(Posta Ücreti Dâhil)

Aboneliğin başlatılması için; yıllık abone bedelinin banka hesap numaramıza yatırılması, banka dekontunun Güney'i göndereceğimiz adresle birlikte mail adresimize gönderilmesi gerekmektedir.

Dizgi & Grafik: Güney Grafik
Baskı: Mutlu Basım Yayın
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi
C Blok No: 256, Topkapı/İstanbul
Tel: 0212/ 577 72 08

■ GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazılar elektronik adresimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir. Son redaksiyon tarihi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

DURMANIN ZAMANI DEĞİL!
HAKSIZ SAVAŞLARA KARŞI ÇIKMANIN ZAMANI...

Bugün değilse ne zaman?!

DERYA GÜMÜŞ

İsrailli grafik sanatçısı **Yossi Lemel**'in bir savaş karşıtı afişi (2005)

Birçok savaş yürüyordu dünya üzerinde, pek fazla bilmediğimiz ya da haberlerde belki şöyle bir kulak kabarttığımız –eğer haber olarak verilirse tabii!– ve sonrasında unuttuğumuz... İşte onlara bir savaş daha eklendi... Ve birisi, ardından bir başkası daha...

Ve bir savaş, daha büyük bir savaş; yeni bir dünya savaşı yakınlaşıyor... Dünya üzerinde yangın büyüyor: The Rolling Stones'un bir şarkısında söylediği gibi "... / War, children, it's just a shot away / It's just a shot away / Ooh, see the fire is sweepin..." ("... / Savaş çocuklar, sadece bir atış uzakta / Sadece bir atış uzakta / Ooh, yangının büyüdüğünü görüyorsun...") zamanlarındayız...

●●●●

Dünya üzerinde savaşlar yürütülüyor ve savaşla doğrudan yüz yüze gelmemiş, savaşın içinde olmayan insanların büyük çoğunluğu savaş olgusunun ne ciddiyetinin farkında ne de savaşın dolaylı etkilerini görmek durumunda...

Milyonlarca insan ölüyor bu savaşlarda. Dünyanın her tarafında savaş sevicileri, kitleleri savaşa sürmek için aynı propaganda yöntemlerini kullanıyor. Vatan, millet, din, mezhep, dava, beka için savaş, ölmek ve öldürmek yüceltiliyor. Savaşta sadece silahlar değil, propaganda yalanları da devreye sokuluyor. Yürüyen savaşlarda, savaş medyası gerçekleri öldürüyor.

Niyetimiz savaş üzerinden bir felaket tellallığı yapmak değil... Hayır... Ama savaşların yıkıcılığının, barbarlığının görülmesini sağlamak, emperyalist-kapitalist çıkar savaşlarına dur denilmesi için, savaşların yükünün geniş işçi ve emekçilere yüklenmemesi için, yanı başında yürüyen savaşlara karşı duyarsızlık duvarını yıkmak için, aynı sınıfa mensup işçilerin, emekçilerin ulus bayrağı altında birbirlerine düşman edilmesine, sınıf kardeşlerine karşı silah doğrultmaması için... vb. vd. yığınları savaşa karşı çıkmaya çağırmak gibi bir sorumluluğumuz var.

Bu sorumluluk sadece bize ait bir sorumluluk da değil, olmamalı... Kendisine devrimci, ilerici, demokrat... diyen herkesin; sanatçıların, yazarların, aydınların... bu sorumluluğu hissetmesi, geniş işçi ve emekçi kesimlerini savaşa karşı duyarlı hâle getirmek için çaba göstermesi beklentimiz var.

●●●●

Sorsan herkes savaşa karşı...

Sorsan herkes savaşın halklar için, yoksullar için nasıl bir yıkım olduğunu bilir, anlatır...

Sorsan, herkes dünya savaşlarının verdiği zararları sana verileriyle açıklar...

"Savaşa karşı çıkmak" derken sözcük olarak "savaş" kavramı ile ifade edilen "sınıf savaşlarının", "ezilen, bağımlı ulusların emperyalist boyunduruğa karşı verdikleri savaşların"... haklı ve meşruluğunu görmeyecek miyiz? İşçi sınıfının, emekçilerin sermayeye karşı savaşı haklı değilse, genel "savaşa hayır!" kalıbı içinde karşı çıkılması gerekiyorsa, o zaman modern kölelik nasıl ortadan kaldırılacaktır?! Ya da emperyalizmin boyunduruğu altındaki halkların köleliği ilelebet sürecek midir?!

Hayır, işçilerin, emekçilerin

sömürüye karşı verdiği savaşlar haklıdır. Sömürge altında tutulan, zulme uğrayan, tüm hakları elinden alınan ya da yok sayılan... ulusların egemenlere karşı savaşları haklıdır ve biz bu tür savaşlarda tarafız: İşçi ve emekçilerin tarafındayız... Sömürge, bağımlı ulus ve milliyetlerin savaşlarının tarafındayız... Toplumları ilerleten, ileriye götüren amaçlar için yürütülen savaşların tarafındayız.

Bunlar dışında geriye kalan, pazar ve nüfuz alanları için, işgal ve yağma için... verilen savaşları da haksız savaşlar olarak adlandırıyoruz. Karşı çıktığımız, karşı çıkılmasını istediğimiz savaşlar da bu haksız savaşlar.

Bu savaşların kaynağında kapitalist/emperyalist sistem var.

●●●●

On binlerce insanın yaşamını yitirdiği, sakat kaldığı, milyonların yerlerinden yurtlarından olup göç yollarına düşmek zorunda kaldığı savaşlar sadece savaşan tarafları değil, günümüzün "global dünyasında" bütün halkları şu ya da bu ölçüde etkiliyor.

Emperyalizm ırkçılık, şovenizm, din, vb. ile zehirledikleri çeşitli ulus ve milliyetler arasında düşmanlıklar yaratarak, onları birbirlerine karşı kışkırtarak... birbirine kırdırarak... bir taşla birçok kuş vuruyor. Azdırılan ırkçılık, faşist yönetimlerin iktidara getirilmesi, demokratik hakların ortadan kaldırılması... vb. kapitalizmin/emperyalizmin savaş sırasında daha sıklıkla başvurduğu edimleri oluyor. Emperyalist savaşların sadece insanı değil, kâr için çevreyi, doğayı tahrip eden, kültürel zenginlikleri/mirası ortadan kaldıran... dezenformasyonun, yalan haberlerin gerçeği katlettiği yanları da var...

"Savaşı zenginler çıkarır, yoksullar ölür." der Jean Paul Sartre. Yoksullar bir tarafta ölürken diğer taraftan zenginler çıkarmış oldukları savaşlarda taraflara silah-cephane satarak büyük kârlar elde ederler örneğin... Savaşın maddi yükünü işçilere, emekçilere yükleyerek katmerli bir sömürü çarkını döndürürler.

●●●●

Yeni bir dünya savaşının yakınlaştığı düşüncesi bile savaşı televizyon karşısında izleyenler açısından korkutucu iken hâlihazırda savaşın içinde, bizzat savaşı bütün korkunçluğu, barbarlığı ile yaşayan yığınlar var...

Uzağa gitmeye gerek yok, yanımızda, yanı başımızda bir savaş yürüyor kırk yıldır...

Hâlihazırda tüm barbarlığı ile süren bu savaşa yaklaşım konusu gerçek savaş karşıtlarıyla sözde savaş karşıtları arasında bir turnusol kâğıdı rolünü oynuyor.

Ve ne yazık ki, içlerinde sözde aydınların, yazar ve sanatçıların, kimi "savaş karşıtları"nın, "sosyal demokratların" hatta kendisine sol, sosyalist, "komünist" diyenlerin de olduğu geniş bir çevre yürüyenin bir savaş olduğunu görmediler, görmek istemediler, resmi söylemin diliyle savaşa yaklaşarak alet oldular.

Sorsan, "savaşa karşılardır" ama savaşın kaynağının üzerini örtmekte de mahirlerdir.

Sorsan, "ezen bir ulustan aydının, aydınların esas görevinin, ezilen ulustan yana olmak, onun haklarını savunmak ve ezene karşı tavır takınmak olduğunu" genel olarak(!) anlatır da, iş yanı başında yürüyen savaşın sorgulanmasına geldiğinde egemenlerin argümanlarına başvurmaktan geri durmaz, resmi çizgide hizaya geçer!

Bundan sonrası sıklıkla dillendirdikleri "Savaşa hayır!" sloganının silikleşmesi, anlamsızlaşması, ikiyüzlülüğün ortaya serilmesidir.

Bu tavırlar yeni olmadığı gibi sadece Türkiye'ye, bu ülkenin sözde aydınlarına, sanatçılarına, sol siyasetçilerine... has bir davranış da değil...

Bu alanda tarihe düşülen birçok not var...

Birinci Dünya Savaşı'nda kendi burjuvalarının bayrağı altında toplanan, savaş kredilerine onay veren... "sosyal demokratlar" bir örnektir...

Günümüzde de birçok örnek var bu konuda...

Bugün Avrupa'nın birçok ülkesinde "kendi" emperyalistlerinin çıkarları doğrultusunda savaş kışkırtıcılığı yapan, emperyalist haksız bir savaşta savaşan "kendi" temsilcilerine silah-cephane yetiştirilmesini bağıran aydınlar, yazarlar, sözüm ona "sol" siyasetçiler, "çevreci" partiler... görüyoruz...

Ve bu kendi egemenlerinin savaş politikalarına "sol"dan gönüllü destek sunan, "sol" adına kitlelerin bilincini bulandırarak yoksul emekçileri devletin safında sınıf kardeşlerine karşı silah

"Yeni bir dünya savaşının yakınlaştığı düşüncesi bile savaşı televizyon karşısında izleyenler açısından korkutucu iken hâlihazırda bütün korkunçluğu, barbarlığı ile yaşayan yığınlar var... Uzağa gitmeye gerek yok, yanımızda, yanı başımızda bir savaş yürüyor kırk yıldır..."

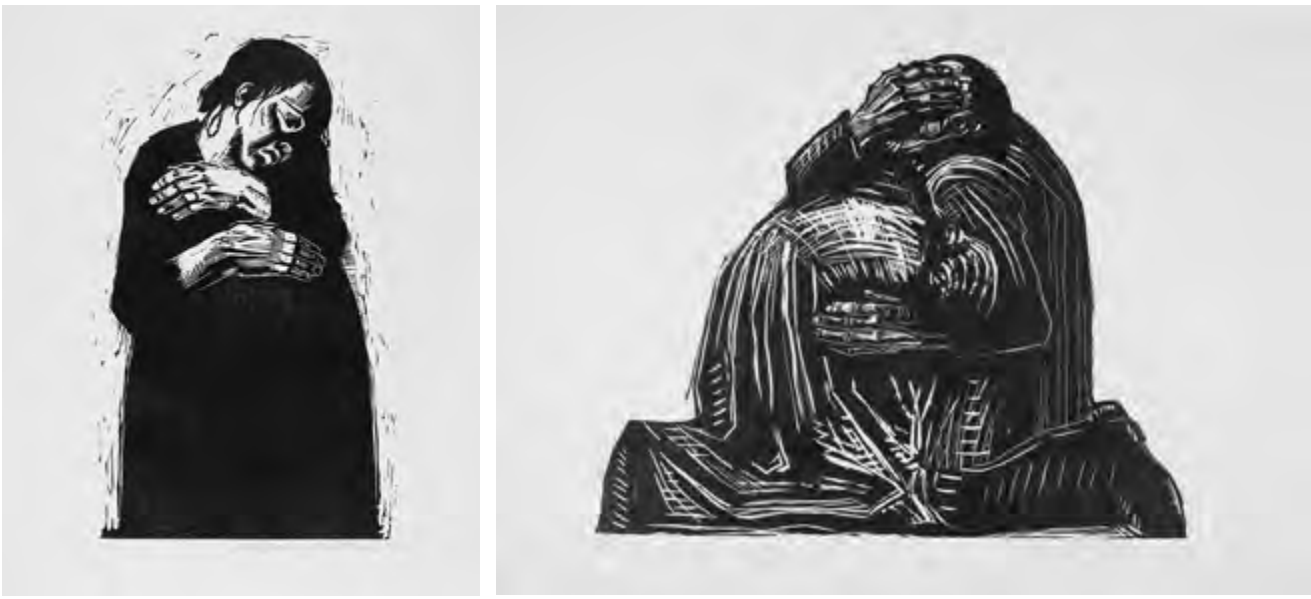

Käthe Kollwitz'in, "Savaş" serisinden iki çalışma: "Dul I", 1921-22, Gravür (solda), "Ebeveynler", 1921/22, Gravür (sağda)

doğrultmaya çağıranların gerçek yüzlerinin görülmesini ve bunlara karşı çıkılmasını istiyoruz.

●●●●

"Savaşa hayır!" demenin ve buna uygun adımlar atmanın önemli hâle geldiği dönemlerdeyiz. Ve bu dönemde sanatçıların, aydınların... kapitalist/emperyalist savaş karşıtlığının daha da önemli hâle geldiğini düşünenlerdeniz...

Sanat tarihinde öyle güçlü eserler vardır ki, savaşı, savaşın yıkıcılığını bir şamar gibi çarpar insanın bilincine... **Picasso**'nun Guernica'sı örneğin... İspanya İç Savaşı'nın ikon tablosu... Ya da **Käthe Kollwitz**'in Birinci Dünya Savaşı döneminde yaptığı desenler... Savaşın yoksullar için ne denli bir yıkım olduğunu haykırır yüz yıldan fazladır...

Onlar eserleriyle çağın tanıklığı görevini yerine getirmekle kalmadılar; yaşananların unutulmasının önüne geçtiler. Kısaca onlar sanatçı sorumluluğunun ne anlama geldiğine örnek oldular.

Savaşların sürdüğü, yeni bir dünya savaşının çıkma tehlikesinin arttığı günümüzde sanatçılardan beklenen de savaş karşıtlığında daha fazla sorumluluk üzerlenmeleridir. Aslında günümüzde bu konuda öne çıkan, duyarlı sanatçılar yok değil...

Banksy'nin geçtiğimiz yıllarda İsrail-Filistin arasında örülen duvara yaptığı resimler dünya kamuoyunun soruna odaklanmasına katkıda bulunmuştu. Yine aynı sanatçının son dönemde savaş karşıtı çalışmaları –tüm engellemelere rağmen– yankı uyandırabiliyor.

Başka örnek İsrail ve Filistin'den... İsrailli grafik sanatçısı **Yossi Lemel** ile Gazzeli **Malak Mattar**'in savaş karşıtı eserleri bir karşıtlık olarak karşımıza çıkmıyor. Hayır, birbiriyle savaşan iki ulustan bu iki sanatçı "barış" noktasında birleşebiliyor, barışa umudu tazeleyebiliyorlar... Bu sanatçıların varlığı, –özellikle İsrail'de– barış güçlerinin varlığını duyurduğu noktada da önem taşıyor.

Bu türden sanatçıların daha çoğalması ve anda yürüyen gerici savaşlara karşı bir barış hareketine güç katmasını önemsiyoruz.

"Belli koşullar altında bir emperyalist savaşı engellemek mümkündür!" Emperyalist çıkarlar uğruna cepheye, ölüme, yıkıma sürüklenen işçi ve emekçiler, yani "büyük insanlık" "Biz yokuz!" dediğinde savaşlar da biter! "

●●●●

Savaş bütçeleri artırılıyor. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) 2022 raporuna göre silahlanmaya yatırılan para 2021'de 1 trilyon doları aşmış, 2022'de ise bu rakam ikiye katlanarak 2 trilyon 240 milyar dolar olmuştu!

Devletlerin bu kadar parayı silaha, savaş sanayiine yatırması yakınlaşan savaşa hazırlığın en önemli göstergelerinden birisidir. Silahlanma yanında çeşitli ülkelerde burjuva demokrasisinin yerini faşizmin alması, ırkçılığın, milliyetçiliğin azdırılması, militarizmin geliştirilmesi vb. de savaş hazırlıklarının parçalarıdır. Diğer yandan emperyalist güçler arasında kamplaşmalar daha belirgin hâle gelmekte, saflar yeni katılımlarla güçlendirilmektedir.

Duyduğumuz yeni bir dünya savaşının yaklaşan adımlarının sesleridir...

Burada soru şudur: Gerici-haksız savaşlar engellenebilir mi? Hazırlığı yapılan büyük bir dünya savaşı tehlikesine karşı neler yapılabilir?

Bu soruya yanıtımız şudur: "Evet, belli koşullar altında bir emperyalist savaşı engellemek mümkündür!"

Emperyalist çıkarlar uğruna cepheye, ölüme, yıkıma sürüklenen işçi ve emekçiler, yani "büyük insanlık" **"Biz yokuz!"** dediğinde savaşlar da biter!

●●●●

Haksız savaşlara karşı çıkmak, engellemek için çalışmak görevdir. Yürüyen savaşların sona erdirilmesini talep etmek, "barış" için, silahların susması için çaba göstermek görevdir.

"En kötü barış bile emperyalist savaştan iyidir!"

Esas mesele ama kalıcı barış için mücadeledir!

Gerçek barış "halklar kendi konuştuğunda" gelir.

Bu konuda son sözü yan tarafta yayınladığımız "Savaşa karşı şarkı" başlıklı şiiriyle Bertold Brecht'e bırakıyoruz. 20. yüzyıldan bize ne yapılması gerektiğini dizeleriyle anlatıyor...

17 Mart 2024

Savaşa karşı şarkı

■ BERTOLD BRECHT

Proleter savaşa gönderilir
Cesurca ve özveriyle savaşması için.
Neden ve kimin için savaştığı
ona açıklanmamıştır.
Kendisi için değildir.
Kirli sizin savaşınız! Öyleyse onu yalnız yapın!
Biz silahları çevireceğiz
Ve başka bir savaş yapacağız
Doğru olan bu olacak.

Proleter ön siperde yer almalı.
Generaller geride kalır.
Ve beyler yemek yedikten sonra
Ona da belki bir şey kalır.
Kirli sizin savaşınız! Öyleyse onu yalnız yapın!
Biz silahları çevireceğiz
Ve başka bir savaş yapacağız
Doğru olan bu olacak.

Proleter onlar için savaş makineleri yapar.
Kötü bir ücret için
Onlarla öldürsünler diye
Birçok proleter annenin oğlunu.
Kirli sizin savaşınız! Öyleyse onu yalnız yapın!
Biz silahları çevireceğiz
Ve başka bir savaş yapacağız
Doğru olan bu olacak.

Proletarya yenilginin bedelini öder
Zaferin bedelini proletarya öder.
Bu yüzden kıyamet gününe kadar
Birçok kanlı savaş planı yaparlar onunla.
Kirli sizin savaşınız! Öyleyse onu yalnız yapın!
Biz silahları çevireceğiz
Ve başka bir savaş yapacağız
Doğru olan bu olacak.

Proletarya yıl ve gün savaşta
Büyük sınıf savaşında
Ve zafere kadar kanını akıtır ve bedelini öder.
Bu da onu sonsuza dek efendi yapar.
Kirli sizin savaşınız! Öyleyse onu yalnız yapın!
Biz silahları çevireceğiz
Ve başka bir savaş yapacağız
Doğru olan bu olacak.

Sanatçılar savaşa karşı

■ **GÜLFER UĞUR**

Baskı ve sömürünün, ezen ve ezilenin olduğu bir dünyada savaşlar hiç bitmiyor! Geçen yıl başlayan Ukrayna-Rusya savaşı dünya çapında daha büyük kapışmaların da gündeme gelebileceğini bir anda bilinçlere sıçrattı! Hamas'ın saldırısıyla yeni bir boyut kazanan İsrail-Filistin savaşı ve bunun akabinde İsrail'in Gaza Şeridi'ne saldırısı egemenlerin hangi barbarlıklara muktedir olduğunu gösterdi, gösteriyor. Hâlbuki, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kitlelerde artık **öylesi bir yıkıcı savaşın/savaşların bir daha yaşanmayacağı**, ne de olsa insanlığın "öğrenme yeteneği"nin olduğu yanılgısı oluşmuştu. Bunun **ne büyük bir yanılgı** olduğunu artık daha iyi görüyoruz - görmeliyiz. "Büyük insanlık" olarak adlandırdığımız dünya emekçileri-ezilenleri sınıfsal iç güdüleriyle savaşların kendilerine vereceği zararı anlıyor ve kalpleri elbette barıştan yana çarpıyor. Fakat ne yazık ki, bugün çoğunlukla sessiz kalıyor, susuyorlar. Örgütlü ve güçlü bir barış hareketi olarak dünyanın her yerinde meydanlara çıkmadıkları sürece, mücadelelerini bu kahrolası emperyalist-kapitalist sisteme karşı yöneltmedikleri sürece egemenler kendi kapışmalarını sürdürecek. Ve onlar, bu kapışmada dünya ezilenlerini en büyük felaketlere sürüklemekten bir an olsun çekinmeyecekler. Tarih bunu gösteriyor! Bugünkü gelişmeler bunu doğruluyor.

Öyleyse, **en önemli meselelerimizden biri** dünya çapında emperyalist gerici savaşlara karşı güçlü bir **barış hareketi**nin ortaya çıkmasıdır. Bunun için **yüreği doğru yerde atan** her bir kişinin sorumluluğu vardır. Sol-sosyalist hareketten demokrasi mücadelesi veren herkese, gençlik hareketinden kadın hareketine kadar hemen her yerde bu bilinçle hareket etmek zorundayız. Bu anlamda en geniş kesimlere ulaşma imkânına sahip **sanatçıların** savaşlara, işgallere, ırkçılığa, emperyalist haydutluklara karşı **tavrını önemsiyoruz**. Bunlara kulak verilmesi, örnek alınması gerekir... Bunları daha da ileri taşımak gerekir... Olumlu örneklerin katlanarak çoğalacağı, ülkelerimizde de kültür - sanat - edebiyat emekçilerinin tüm duyarlılıklarıyla seslerini yükselteceği umudu ve talebiyle savaşlara karşı tavır belirlemiş olan bir demet sanatçıya bırakıyoruz sözü...

Sanatçılardan "Gazze Katliamına Son!" Çağrısı

"Hükümetlerimiz sadece savaş suçlarına göz yummakla kalmıyor, aynı zamanda onlara yardım ve yataklık ediyor."

Gazze Şeridi'ndeki İsrail bombardımanı ile katliama karşı dünyanın her yerinden sanatçılar duyarlılıklarını gösteriyorlar. Bu bağlamda sosyal medya üzerinden çeşitli hashtagler ve imzalı açık mektuplar vb. yayılıyor. Bunlardan 4300'den fazla imzalı Açık Mektuplardan biri,

Tilda Swinton

özellikle dikkat çekici. Çünkü **Tilda Swinton** gibi ünlü oyuncuların imzaladığı bu açık mektup, doğrudan Batılı ülkelerin hükümetlerini, **"kendi ülke hükümetlerini" yargılıyor!**

İmzacılar arasında "Gazze'nin yıkımına ve Filistin halkının kitlesel olarak yerinden edilmesine karşı küresel hareketi" destekleyen yapımcılar, küratörler, yazarlar, şairler, DJ'ler, mimarlar ve tasarımcılar var.

Açık Mektup'un tam metni şöyle:

"Bir suça ve felakete tanıklık ediyoruz. İsrail Gazze'nin büyük bölümünü enkaza çevirdi ve 2,3 milyon Filistinlinin su, elektrik, gıda ve ilaç ihtiyacını kesti. BM'nin insani işlerden sorumlu müsteşarının ifadesiyle, bölgenin üzerinde 'ölüm hayaleti' dolaşıyor.

Gazze zaten mültecilerden ve mültecilerin çocuklarından oluşan

bir toplum. Şimdi, yüz binlercesi havadan, denizden ve karadan bombardımana tutulan, dedeleri ve nineleri silah zoruyla evlerinden çıkarılan Filistinlilere bir kez daha kaçmaları ya da hayal bile edilemeyecek ölçekte toplu cezalandırmayla karşı karşıya kalmaları söyleniyor. Hakları ellerinden alınan ve İsrail Savunma Bakanı tarafından "insan hayvanlar" olarak tanımlanan bu insanlar, kendilerine neredeyse her şeyin yapılabileceği insanlar hâline gelmiştir.

Hükümetlerimiz sadece savaş suçlarına göz yummakla kalmıyor, onlara yardım ve yataklık ediyor. Bu suç ortaklığından dolayı hesap verecekleri bir zaman gelecektir. Ancak şimdilik, sivillere yönelik her şiddet eylemini ve uluslararası hukukun her ihlalini, kim yaparsa yapsın kınarken, Gazze'ye uygulanan eşi benzeri görülmemiş zulmün sona ermesi için elimizden geleni yapmakla yükümlüyüz.

Hükümetlerimiz sadece savaş suçlarına göz yummakla kalmıyor, aynı zamanda bu suçlara yardım ve yataklık ediyor. Bu suç ortaklığından dolayı hesap verecekleri bir zaman gelecektir. Ancak şimdilik, sivillere yönelik her şiddet eylemini ve uluslararası hukukun her ihlalini, kim yaparsa yapsın, kınarken, Gazze'ye uygulanan eşi benzeri görülmemiş zulme son vermek için elimizden geleni yapmakla yükümlüyüz.

Gazze'nin yıkımına ve Filistin halkının kitlesel olarak yerinden edilmesine karşı küresel hareketi destekliyoruz. Hükümetlerimizden İsrail'in eylemlerine verdikleri askeri ve siyasi desteği sona erdirmelerini talep ediyoruz.

Derhâl ateşkes ilan edilmesi ve insani yardımın engellenmeden girebilmesi için Gazze'deki geçişlerin açılması çağrısında bulunuyoruz.

17 Ekim 2023"

(Mektup 4300'den fazla imza ile kapandı. (artistsforpalestine.org.uk)

Efsane Sokak Sanatçısı Bansky

Savaşa karşı tavır takınan sanatçılardan biri de Bansky. Yıllardır kimliğini gizleyen ve bunu yaptığı için de bir efsaneye dönüşen sokak sanatçısı Bansky, 22 Aralık 2023'te eserini Instagram hesabından paylaştı. Bansky yine sokağa çıkmış ve bir Londra sokağında "stop" trafik levhası üzerine İHA'ları yerleştirmişti. Ne var ki, bu çalışması yerleştirildiği mekânda fazla kalmadı. Birkaç saat içinde "kimliği bilinmeyen kişiler" tarafından sökülerek uzaklaştırıldı. Geriye Bansky'nin gönderimi ve levha sökülüp götürülürken, çekilen fotoğraflar belge olarak kaldı.

"Filistin'e Özgürlük!" diyen Dua Lipa'ya sosyal medya "linç"i

Günümüzde sanatçıları, bilim insanlarını, gazetecileri ve söyleyecek bir sözü olup da bunu kamuoyuna açıklayanları "linç" etmek bir nevi "kitle sporu" hâline geldi. Sosyal medyayı kullanıyor ve geniş bir kitleye hitap ediyorsanız, ne dediğiniz hiç önemli değil, mutlaka sizi "shit storm"da boğmak isteyen bir kesim bulunuyor. Aportta bekliyor ve acımasızca saldırıyorlar... bu amaçla açıklamalarınızın çarpıtılması da cabası! Saflaş–***tır***–manın gündemde olduğu dünyamızda egemenler böl-yönet siyasetlerinin yeni bir aracı olarak bunu çok güzel kullanıyor. Ekim 2023'ten beri İsrail-Filistin çatışmasında bunu yaşıyoruz. Dünya **basit bir saflaşma** ile "İsrail'den yana olanlar ile Filistin'den yana olanlar" olarak ikiye ayrılmaya çalışılıyor. **"Ya** benden yanasın **ya** da düşmanımsın!" denklemine sıkıştırılarak kitleler **gerçeklere kör ve sağır** hâle getirilmeye çalışılıyor.

Sosyal medyada linç edilmeyle karşı karşıya kalan sanatçılardan biri de Filistin konusunda aldığı tavır nedeniyle Dua Lipa. 87 milyonu aşkın takipçisi olduğu söylenen Dua Lipa sosyal medyayı çok aktif olarak kullanan dünya pop müzik starlarından biri olma özelliğinin yanı sıra siyasi tavırlarıyla da dikkat çeken bir sanatçı. Dua Lipa'nın yazdıkları tabii ki çarpıtılarak yayılmış, orijinal metin üzerinde oynanarak, salt Filistinli insanların acısını gören, tek taraflı tavır takınmış gibi gösterilmişti. Dua Lipa sağcı-ırkçı İsrail medyası başta olmak üzere anti-semitizm ile suçlandı. Hâlbuki Dua Lipa orijinal metninde şöyle yazıyordu:

"Her geçen gün İsrail ve Filistin halkı için kalbim acıyor. İsrail'deki korkunç saldırılarda hayatını kaybedenler için yas tutuyorum. Yarısı çocuk 2,2 milyon insanın hayal bile edilemeyecek zorluklara katlandığı Gazze'de yaşanan eşi benzeri görülmemiş acıları izledikçe de kederleniyorum." (12 Aralık 2023) (kaynak: fact check reuters)

Dua Lipa, Hamas'ın 7 Ekim saldırısının ardından İsrail'in Gazze'yi bombardımana tutması ve çocuk-yaşlı-hasta demeden, ayrımsız bir şekilde sivil halk üzerine ölüm yağdırması karşısında bu katliamın derhâl bir ateşkes ile durdurulması talebiyle 20 Ekim'de 185 diğer sanatçıyla birlikte **"Artists4Ceasefire"** kampanyası için ABD Başkanı Jo Biden'e **"Açık Mektup"**u imzalayan sanatçılardan biriydi. Bu mektupta İsrail'in Gazze Şeridi'ni işgali sırasında sivillerin öldürülmesine son verilmesi ve insani yardım için Gazze'ye insani bir koridor açılması için baskı yapmaya çağrı vardı. Bunun üzerine Kasım 2023'te İsrailli müzik ikilisi Ness & Stilla, Dua Lipa'nın ölümü için çağrıda bulunan "Harbu Darbu" single'ını yayınladı.

Dua Lipa çok uzun zamandan beri genelde savaş karşıtı tavrı ve "Filistin'e özgürlük!" talebiyle tanınıyordu. Ve o siyasi tavırları nedeniyle zaten dünya gericiliğinin hedef tahtasında bir sanatçı olma özelliğini taşıyordu. Köken olarak Kosovalı Arnavut olan ve hayatının bir bölümünü Priştine'de geçiren Dua ve ailesinin savaşın nasıl bir felaket olduğunu yakından bilmemesi zaten mümkün değildi. 1990'larda Yugoslavya savaşı çıktığında Kosova'da tanınan bir Rock müzikçisi olan babası ailesi ile birlikte Londra'ya kaçmış ve Dua orada dünyaya gelmişti. Dua, adının büyükannenin bir armağanı olduğunu ve Arnavutçada "Aşk, sevgi, güçlü istek" anlamına geldiğini söylüyor.

Kendisini feminist olarak adlandıran Dua Lipa'nın salt savaş ve faşizm karşıtlığı ile yetinmediğini, dünya çapında her türden haksızlık karşısında duyarlı olduğunu, kadın haklarının, LGBTİ+lar haklarının savunucusu olduğunu görüyoruz.

Dünyanın daha fazla "Dua"lara ihtiyacı var!

Savaşa karşı tavrıyla ve poster sanatıyla İsrailli sanatçı Yossi Lemel

Yossi Lemel, Ausschwitz temerküz kampından kurtularak İsrail'e yerleşen bir ailenin çocuğu. 1957 yılında dünyaya gelmiş. Ve sanat hayatı boyunca savaşa karşı tavrı ve İsrail-Filistin çatışmasını, savaş ve barışı konu eden çalışmaları olmuş.

"Annem Auschwitz'de sekiz kardeşini; annesi ve babası ise tüm akrabalarını kaybetti. Babam 1943'te Auschwitz'e getirilmiş ve onunla beraber konvoyda bulunanların tümü 1 saat içinde krematoryumda küle dönüştürülmüş. Babam ise tıbbi deneylerde denek olarak kullanılmak üzere götürülmüş.1,5 yıl boyunca bu deneylere tâbi tutulmuş ve hayatta kalmayı başarmış. İsrail-Filistin sorununu ele alırken, fonda hep bu olaylar aklımda oluyor." (prezi.com)

Yossi Lemel'in grafik tasarımları dünyanın birçok yerindeki çağdaş sergilerde gösteriliyor. İstanbul Bienali'nde de yer alan eserleriyle tanınıyor. Grafik, fotoğrafçılık, film ve yönetmenlik alanlarında eğitim almış olan Yossi Lemel, en çok kendi tabiriyle de "politik bir poster sanatçısı" yönüyle tanınıyor. Bu konunun önemi ve seçiminin nedenleri hakkında bir röportajda şunları söylüyor:

"Poster sizin için ne ifade ediyor ve neden poster-ler tasarlıyorsunuz?

– Bir poster tasarımcısı olmak bir görev, kim olduğunuzun bir tanımıdır. Duygularınızı, düşüncelerinizi, fikirlerinizi ve ideolojinizi ifade etmenin bir yolu. 25 yıldır yaptım. Bu bir takıntı ve yaşam tarzıdır.

Ne demişsiniz, iyi bir posteri ne yapar?

İyi bir poster, açık bir mesaj ya da beklenmedik bir şekilde bir fikir iletir. Sizi yakalamak ve hem kalp hem de akılda olmak için yeteneği vardır.

Sizce posterin bugün dünyadaki rolü nedir?

Temel olarak, posterin rolü, farkındalık yaratmak, fikirleri ve konuları ele almaktır.

Poster yapmak için tipik tasarım süreciniz nedir?

Tipik tasarım süreci Kabala gibi yeni bir kombinasyon yaratıyor. Yeni bir anlam, şaşırtıcı bir anlam ya da daha önce hiç bulunmayan bir şey yaratmak için A veya C almak ve birleştirmek.

Tarihte bir posteri favori olarak seçebilseydiniz, hangisi olurdu ve neden?

Tarihsel olarak en iyi veya en sevdiğim bir poster bulamıyorum ama 20'li ve 30'lu yıllarda Nazi Almanya'sında çok aktif olan John Heartfield'den bahsetmek istiyorum. O cesur, künt ve sınırlamaları ve sınırları biliyorsunuz ve anti-Nazi mesajları iletmek için hayatını riske etti. Onun cesaretine hayranım.

Poster tasarımcıları olmak isteyebilecek yeni tasarımcılara ne gibi tavsiyelerde bulunursunuz?

Genç tasarımcılara tavsiyem, kendiniz için doğru, takıntılı olmak, araştırmak, meraklı olmak ve mümkün olan en iyi şaşırtıcı kombinasyonu bulmaya çalışmaktır." (Ayça Aydoğan'ın röportajından. 2019, Bkz.: prezi.com)

Yossi Lemel'in yeni yıl mesajı

Yıllar boyunca İsrail-Filistin çatışmasına, savaşa ve her türden ırkçılığa karşı tavır almış olan Yossi Lemel'in 7 Ekim Hamas saldırısı ile başlayan güncel çatışmaya ve Gazze'deki katliama sessiz kalması beklenemezdi elbette. Yossi Lemel ilk tavrını 25 Aralık'ta İnstagram üzerinden yaygınlaştırdığı "Yeni Yıl kutlaması" ile koydu: **"Bu Mutlu Bir Yıl Değil"** mesajıyla bombalarla tasarlanmış bir kar tanesi! Zemin kara!

Bu çalışması ve güncel durum hakkındaki görüşlerini şöyle ifade ediyor:

"Gelinen noktada savaşlara karşı olduğumu ifade etmek, çok da zor değil. Ben uluslar ve insanlar arası iletişime inanan biriyim. Çoğu insanın da makul bireyler olduğunu düşünüyorum. Bu son çatışmada, aşırı bir durumla karşı karşıyayız. Biz, 7 Ekim 2023'ten beri Hamas füzelerinin tehdidi altındayız. Öte yandan Hamas katliamının ardından, İsrail ordusunun misilleme için Gazze'ye girdiğini ve Gazze halkına büyük yıkım yaşattığını da gördük. Her iki tarafın da acı çektiği aşikâr. Gördüğünüz gibi bu 'kar tanesi' tasarımı her iki taraftan gelen füzelerle üretilmiş. Bu açıdan olaya bir yılbaşı kutlamasından ziyade, bir 'ölüm kutlaması' olarak da bakabiliriz."

Andaki durumda tek gerçekçi yol: İki devletli çözüm

"... 20 yıl önce bir Hamas militanı ile bir İsrail askerini 'kucaklaşırken' gösteren bir poster hazırlamıştım. Birçok kişi tarafından 'provokatif bir mesaj taşıdığı' yorumu almış bu çalışmam, Tel Aviv sokaklarında, bilboardlarda gösterildi. Bu, benim yeni yıla barış içinde girme dileğimi yansıtan bir çalışmaydı. Elbette bir parça ironi ve temenniyi de içeriyordu. Ancak Hamas gibi sizin varlığınızı kabul etmeyen bir düşmanla yolunuza devam edemezsiniz. Böyle bir düşmanla müzakere etmenin bir yolu yok ve ben şu anda bu duyguya sahibim.

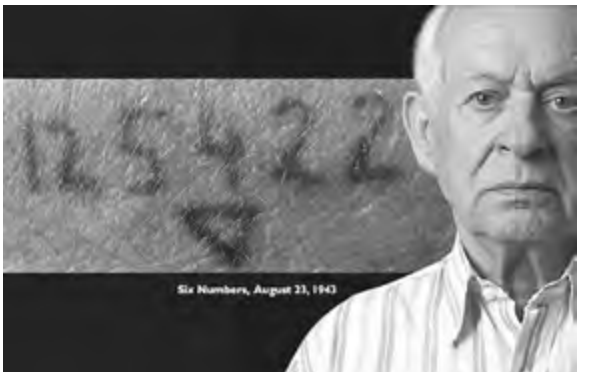

Ausschwitz'ten kurtuluşun 55. yıldönümünün hatırlatması olarak babasının kolundaki Ausschwitz sayı dövmesi.

Evet, diyalog her zaman vardır ama gelecekte karşılıklı anlaşmalar yapılabilmesi için, diyaloğun Filistin yönetimi ile olması gerektiğine inanıyorum. Ancak ne yazık ki burada kalıcı olduğumuz fikrini kabul etmeyen Filistinliler de var.

Benim görüşüm, iki devletli çözümü gerçeğe dönüştürmemiz gerektiği yönünde. Filistin halkının çektiği acılara karşı kör değilim ve bunu sona erdirmenin tek gerçekçi yolu da bu; iki devletli çözüm. Her iki taraf da uzlaşmak zorunda." (Evrim Altuğ, Milliyet Sanat, Şubat 2024)

Birleşmiş Milletlerin dünya barışı bağlamındaki işe yaramazlığına işaret eden *"Unable"* ("Aciz") başlıklı çalışması.

SANATÇILAR SAVAŞA KARŞI

Maestro Daniel Barenboim'ın açıklaması yankı buldu

Daniel Barenboim Arjantin-İsrail kökenli piyanist ve orkestra şefi. Uzun yıllar Berlin Operasında orkestra şefliği yaptıktan sonra geçen yıl, 81 yaşında, bu görevini bıraktı. Daniel Barenboim icraatıyla özel ve Berlin'de sevilen bir orkestra şefi oldu. Her yıl yaz aylarında örneğin "Herkes için Opera!" başlığı altında halka açık, ücretsiz konserler düzenledi. Uzun yaz akşamların vazgeçilmezlerinden olan bu konserlere insanlar portatif sandalyelerini ve piknik sepetlerini kapıp geliyor, Opera binasının önündeki geniş alanda bir müzik şöleni ve keyifli akşam geçirmenin tadını çıkarıyorlardı.

Maestro'yu daha da özel kılan, 1992 yılında, Filistinli dostu Edward Said ile birlikte, "Batı-Doğu Divanı" adlı, İsrail-Filistinli Arap kökenli ve Ortadoğulu genç müzisyenleri bir orkestrada toplayan ve eğiten Müzik Akademisi'ni kurmuş olmasıdır. Filistinli yazar/bilim adamı ve eleştirmen Edward Said ile piyano sanatı, müzik, kültür ve insanlık üzerine mektuplaşma, tartışma ve fikir alışverişiyle ilerleyen süreçte dostlukları derinleşti. Her ikisinin de ortak derdi ve özlemi İsrail-Filistin çatışmasının nihai olarak bitmesi ve Filistin topraklarına kalıca barışın gelmesiydi. Onlar İsrail ve Arap halkın kardeşlik ve barış içinde yaşamasının mümkün olduğunu düşünüyor, bunun için bir şeyler yapmak istiyorlardı. Ve çok şey yaptılar Ortadoğu'da ve Avrupa'da! Her şey Filistin topraklarında Yahudi ve Arap kökenli genç müzik öğrencileriyle düzenlenen bir atölye çalışmasıyla başladı ve sonunda Berlin'de kurulan ve Ortadoğu'dan genç yeteneklerin burada eğitildiği bir vakıf ve müzik akademisine dönüştü. "Batı-Doğu Divanı" artık uluslararası alanda klasik müzik camiasında yer edinmiş ve dünya metropollerinde icraatta bulunan müziğin ötesinde daha büyük bir amaç için çalışan genç bir orkestraydı. Dostu Eduard Said'i 2003 yılında yitirmesine rağmen Maestro yoluna devam etti. Akademide her dönem İsrail, Filistin Özerk Bölgelerinden, Lübnan, Mısır ve Türkiye'den 100 kadar genç yeteneğe burs karşılığında iki ve dört yıllık müzik eğitimi veriliyor.

Hümanist müzisyen kişiliğiyle kamuoyuna her zaman söyleyeceği bir sözü var olan Maestro, son İsrail-Filistin çatışması bağlamında da elbette sessiz kalmayacaktı. Hamas'ın 7 Ekim 2023 saldırısının hemen ardından 13 Ekim 2023 tarihli açık mektubuyla tavrını ortaya koydu. Maestro Daniel Barenboim'un bizzat kendisinin de "naif" olabileceğini itiraf ettiği gibi, müzik her derdin dermanı olamasa da onun tavrının esasını halkların kardeşliği ve kalıcı barışın inşası arzusunu dile getirmesi bağlamında değerli buluyoruz.

DANIEL BARENBOIM:

"Mesajımız her zamankinden daha güçlü olmalıdır."

Daniel Barenboim

"İsrail ve Gazze'de yaşanan son olaylar hepimizi derinden sarstı. Hamas'ın çocuklar ve bebekler de dâhil olmak üzere sivillere yönelik barbarca terör eylemlerinin hiçbir haklı gerekçesi olamaz. Bunu kabul etmeli ve orada bir durmalıyız. Ancak bir sonraki adım elbette şu sorudur: Şimdi ne olacak? Şimdi bu korkunç şiddete teslim olup barış çabalarımızın 'ölmesine' izin mi vereceğiz yoksa barışın olması gerektiği ve olabileceği konusunda ısrar etmeye devam mı edeceğiz?

Ben yolumuza devam etmemiz ve çatışmanın daha geniş bağlamını göz önünde bulundurmaya devam etmemiz gerektiğine inanıyorum. "Batı-Doğu Divanı"ndaki müzisyenlerimiz, Barenboim-Said Akademisi'ndeki öğrencilerimiz, neredeyse hepsi doğrudan etkileniyor. Müzisyenlerin çoğu bölgede yaşıyor, diğerlerinin de anavatanlarıyla pek çok bağlantısı var. Bu durum, bu çatışmaya tek bir çözüm bulunabileceğine olan inancımı güçlendiriyor: Hümanizm, adalet ve eşitlik temelinde, silahlı güç ve işgal olmaksızın bir çözüm.

Barış mesajımız her zamankinden daha yüksek sesle dile getirilmelidir. En büyük tehlike, barışı bu kadar ateşli bir şekilde arzulayan tüm insanların aşırılık yanlıları ve şiddet tarafından boğulmasıdır. Ancak yapacağımız her türlü analizin, kuracağımız her türlü ahlaki denklemin özünde bu temel anlayış yer almalıdır: Her iki tarafta da insanlar var. İnsanlık evrenseldir ve bu gerçeği her iki tarafta da kabul etmek tek yoldur. Her iki taraftaki masum insanların çektiği acılar kesinlikle dayanılmazdır.

Hamas tarafından gerçekleştirilen yıkıcı terör saldırılarının görüntüleri yüreğimizi parçaladı. Gösterdiğimiz tepki, başkalarının durumuyla empati kurma isteğinin ne kadar önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Elbette, özellikle de şimdi, korku, umutsuzluk ve öfke gibi boş duygulara da izin vermeliyiz - ancak birbirimizin insanlığını inkâr etmemize izin verdiğimiz an, kaybetmiş oluruz. Her bir insan bir fark yaratabilir ve bir şeyler aktarabilir. Küçük ölçekte bir şeyleri bu şekilde değiştirebiliriz. Büyük ölçekte ise iş siyasete düşüyor.

Aşırılığa ilgi duyanlara başka perspektifler sunmalıyız. Ne de olsa, orada bir yuva bulanlar genellikle tamamen umutsuz, çaresiz, kendilerini cani ya da aşırılık yanlısı ideolojilere adamış insanlardır. Eğitim ve bilgilendirme de bir o kadar önemlidir; çünkü mutlak yanlış bilgiye dayanan pek çok pozisyon vardır.

Açık olmak gerekirse, İsrail-Filistin çatışması iki devlet arasında sınırlar, su, petrol veya diğer kaynaklar üzerinde yaşanan siyasi bir çatışma değildir. Bu, acı ve zulüm görmüş iki halk arasındaki son derece insani bir çatışmadır. Yahudi halkına 20. yüzyıl boyunca yapılan zulüm, altı milyon Yahudi'yi katleden Nazi ideolojisiyle doruğa ulaşmıştır.

Yahudi halkı bir hayalin peşindeydi: Kendilerine ait bir toprak, tüm Yahudiler için şimdiki Filistin topraklarında bir anavatan. Ancak bu hayalin ardından son derece sorunlu, çünkü temelde yanlış bir varsayım geldi: topraksız bir halk için halksız bir toprak. Gerçekte ise Birinci Dünya Savaşı sırasında Filistin'deki Yahudi nüfusu sadece %9'du. Dolayısıyla nüfusun %91'i Yahudi değil, yüzyıllar boyunca orada büyümüş olan Filistinlilerden oluşuyordu. Ülke, "halkı olmayan bir toprak" olarak tanımlanamazdı ve Filistinli nüfus kendi topraklarından vazgeçmek için hiçbir neden görmüyordu. Bu nedenle çatışma kaçınılmazdı ve başlangıcından bu yana cepheler nesiller boyunca daha da sertleşti. Ben ikna oldum: Filistinliler umudu, yani adaleti hissedebilirse, İsrailliler de güvende olacaktır. Her iki taraf da düşmanlarını insan olarak

kabul etmeli ve onların bakış açıları, acıları ve ihtiyaçları ile empati kurmaya çalışmalıdır. İsrailliler de Filistin'in işgalinin bununla bağdaşmadığını kabul etmelidir.

Edward Said ile olan dostluğum, 70 yılı aşkın süredir devam eden bu çatışmayı anlamam için kilit bir deneyimdir. Birbirimizde bizi daha ileriye götürecek ve sözde ötekini daha net görmemize ve onu daha iyi anlamamıza yardımcı olacak bir muhatap bulduk. Birbirimizi ortak insanlığımızda tanıdık ve bulduk. Barenboim-Said Akademisi'nde mantıksal devamını ve hatta belki de doruk noktasını bulan "Batı-Doğu Divanı" ile ortak çalışmamız benim için muhtemelen hayatımın en önemli faaliyetidir.

Mevcut durumda, doğal olarak kendimize hem orkestrada hem de akademide ortak çalışmalarımızın önemini soruyoruz. Küçük bir şey gibi görünebilir ama Arap ve İsrailli müzisyenlerin her konserde aynı podyumu paylaşmaları ve birlikte müzik yapmaları bile bizim için çok değerli. Yıllar boyunca, bu müzik yapma ortaklığı ve aynı zamanda sayısız, bazen hararetli tartışmalarımız sayesinde, sözde ötekileri daha iyi anlamayı, onlara daha yakın olmayı ve insanlığımızda ve müzikte ortak bir zemin bulmayı öğrendik. Ne kadar tartışmalı olursa olsun, tüm tartışmalara hepimizin barış, özgürlük ve mutluluğu hak eden eşit insanlar olduğumuz temel anlayışıyla başlıyor ve bitiriyoruz.

Bu kulağa naif gelebilir ama değil: çünkü bu anlayış bugün çatışmanın her iki tarafında da tamamen kaybolmuş gibi görünüyor. Deneyimlerimiz bu mesajın bölgede ve dünyada pek çok insana ulaştığını gösteriyor. Müziğin bizi insanlığımızda bir araya getirebileceğine inanmalıyız, inanmak istiyoruz ve inanmaya devam edeceğiz."

Daniel Barenboim
13 Ekim 2023

Remzi Derviş

Her zaman hep beraber

Alın vücudumu, gövdemi,
alın evlatlarımı, ocağımı,
alın, hepsi sizin olsun.
O yasa geri geldi,
o orman yasası
geri geldi yurduma.
Emdi damarlarımın kanını,
emdi son damlasına dek.
Tütsün bedenimin üstünde
-ey utanç-
tütecekse bir daha bu ocak.
Alın, hepsi sizin olsun,
komayın yağma edilmedik tek bir şey,
ey son eşkıyaları dünyamızın!
Kalacağız biz hep
böyle bir arada
toprağımla ben,
yaşamda ve ölümde
böyle koyun koyuna.
Ta kıyamete dek.

(Çeviren: A. Kadir-Süleyman Salom)

Şair hakkında: Remzi Derviş 1952 yılında Celile'de Al Birva kasabasında doğdu. Büyük Filistin şairi Mahmut Derviş'in en küçük kardeşidir. Dervişler, işgal topraklarında edebiyat ve sanatla uğraşan beşi erkek, ikisi kız, yedi kardeştirler. Remzi Derviş daha sonra İspanya'ya yerleşmiştir. Orada bir yandan tıp öğrenimini yapmış, bir yandan da Filistin edebiyatını İspanyolcaya çevirmiştir. (Kaynak: Filistin Şiiri, Çevirenler A. Kadir, A. Timuçin, S. Salom, Yazko, 2. Basım 1974)

"Anne çocuğunu koruyor" - "Mother Protecting Her Children", Yağlıboya, 2021

Gazze'de "hayatta kalmayı" başarmış genç ressam Malak Mattar

Gazze Şeridi'nde 1999 yılında doğup büyümüş olan Malak Mattar yeteneğiyle ve siyasi duruşuyla **Z kuşağı**nın öne çıkanlarından biri. Hangi şartlarda yaşadığı ve sanatını icra ettiğini en çarpıcı şekilde anlatan şey, İnstagramda yazdığı şu iki sözcük: ***"Hayatta kaldım!"*** *"Resmi olarak 21 yaşında, İsrail saldırısından kurtulan dört kişiden biriyim."*

2014 yılındaki İsrail hükümetinin "Koruyucu Hat Operasyonu" adı altında Gazze Şeridi'ne yönelik 51 gün süren kara, hava ve denizden saldırısı gerçekleştiğinde, Malak henüz 14 yaşındadır. Gazze Şeridi'ndeki bütün çocuklar gibi bombalardan ve askeri çatışmalardan korunmak için evden dışarı çıkamamaktadır. Evdeki bir hapislik durumu ve savaşın şiddetinin yarattığı korku ile karışık can sıkıntısıyla Malak Mattar boyuna resim yapar. Malak 2009-2010 ve 2012 çatışmalarını da aynı korkular ve can sıkıntıları ile yaşamıştır. Resim boyamaya sarması bir yerde de aileden gelen bir yetenekti. Amcası Muhammed Musallam Gazze'de tanınan bir ressamdı.

Suluboya ile başladığı resmi, tuval üzerine akrilik ve yağlıboya ile ilerletti ve oldukça renkli olan kendi tarzını geliştirdi. Malak, 2014 saldırısından tam bir yıl sonra, **on beş yaşında**, ilk kişisel sergisini açtı. Z kuşağının "normali" olan sosyal medya üzerinden

aktifliği sayesinde kısa zamanda eserlerini tanıtma ve devamında uluslararası gazetecilerle vs. bağlantılar kurmayı başardı. O günden beri de resim yapmayı hiç bırakmadı.

Malak Mattar, Gazze Şeridi'ndeki en iyi lise öğrencisi (ve tüm Filistin'deki en iyi ikinci öğrenci) unvanını elde ettikten sonra, 70.000 Filistinli öğrenci arasından burs kazanarak 2017'de, Türkiye'de Siyasi Bilimlerde okumaya başladı. İstanbul'da üniversite öğrenimini yaparken, tatilleri ailesinin yanında Gazze'de geçiriyordu.

"Gazze'de doğduğum için politik olmaktan başka seçeneğim yoktu çünkü ailemde ve okulda politikayı duydum. Gerçekten ilgilendiğim bir şeydi ama lisede bu bir diplomaydı ve zor bir diplomaydı. Ne pahasına olursa olsun Gazze'den ayrılmak istiyordum, bu yüzden bursu kazandığımda çok mutlu oldum."

Malak Mattar resimlerinde hep kadınları konu alıyor. Frida Kahlo, Gustav Klimt gibi ünlü ressamların tanınmış bazı resimlerine Filistinli kadınların simalarını, renklerini ve giysilerini katarak boyadığı, onları ***yeniden yarattığı*** resimleri gerçekten çok farklı ve dikkat çekici. Son eserlerinden biri iki genç kadının ağzındaki maskeye yerleştirilmiş Pablo Picasso'nun Guernica'sından bir kesit Filistin'deki, hatta Ortadoğu'daki savaşa oldukça çarpıcı bir gönderme ifade ediyor. Ama gelin, Malak Mattar'ın düşüncelerini ve çalışmalarını nasıl yorumladığını bizzat onun ağzından dinleyelim.

Resim "annem" ve Malak'ın anlatımı

"Bu, benim annem. Bu, 2021 saldırısı sırasında başladığım yağlı boya bir resim. Ailemi ve annemin kucağından başka sığınak yokken kardeşlerimin yaşadığı korkuyu resmettim. En kötüsü de Gazze'de sığınak ya da güvenli yer olmadığı için istismarı yaşamanın ve korunmasız hissetmenin psikolojiye verdiği zarar. Bu yüzden 19 aile evlerinde yaşarken, yok edildi. En korkutucu kısım, ateş altında çok savunmasız ve zayıf olan kendi bedenimle dünyanın en ağır ve en karmaşık silahlarının önünde durmak" (2021, thermakaz.org)

"Barış öldüğünde, kucakla onu, o tekrar yaşayacak" - "When Peace Dies, "When Peace Dies, Embrace It, It Will Live Again", Tuval üzerine akril, 2021

Malak Mattar, Mart 2020 yılında Almanya'nın Freiburg kentine davet edilerek orada ilk kişisel sergisini açma imkânına sahip oldu. Bu sırada, savaş ve kriz bölgelerindeki kadın ve kız çocukları için kampanya yürüten bir kadın hakları kuruluşu olan AMICA tarafından kendisiyle bir röportaj yapıldı. Bu röportajında Malak Mattar Gazze'de genç bir kız olarak büyümenin ne anlama geldiğini, sanat çalışmaları ve politik duruşu ile ilgili düşüncelerini anlatıyor.

Malak Mattar, Hindistan, İspanya, Paris, Fontenay Sous-Bois, ABD'de 11 eyalet, İngiltere'de dört sergi ve Türkiye'de çeşitli şehirlerde eserlerini sergiledi.

"Resimlerim kadınlara bir ses veriyor"

AMICA(*): Neredeyse tüm resimleriniz kadınları temsil ediyor. Bir röportajınızda erkekleri resmetmeye çalıştığınızı ama her seferinde onların kadına dönüştüğünü söylemiştiniz (UNRWA 2020). Kadınları resmetme eğiliminiz nereden geliyor?

Malak Matar: Büyüdükçe sınıf arkadaşlarımın sadece takipçi olduğunu gördüm; güçlü bir kişiliği olan, "Ne yapmak istediğimi ben seçerim" diyen bir kızla hiç karşılaşmadım. Kadınların erkeklerden daha zayıf görüldüğünü ve bunun çok erkeksi bir toplum olduğunu gördüm. Öyle ya da böyle, bu, her yerde böyle.

Lisedeyken sınıf arkadaşlarımdan biri evlenmeye zorlandı. Daha on yedi yaşındaydı ve ben bunun haksızlık olduğunu düşündüm. Batı Şeria'ya bir geziye gitme seçeneğimiz vardı ve bunu hiç unutamıyorum: Sınıfın en iyisi olan sınıf arkadaşıma "Neden geziye gitmek için başvurmuyorsun?" diye sordum. O da "Ben bir kızım" dedi. Ben de dedim ki "Ne demek kızsın? Yine de gidebilirsin" dedim. Dedi ki "Yalnız seyahat edemem. Babam izin vermez."

Gazze Şeridi'nde kadınlar hâlâ namus cinayetlerinde öldürülüyor; bunu duymak beni gerçekten üzdü, genç olmama ve feminizm ya da kadın hakları gibi şeyleri hiç duymamış olmama rağmen. Sadece içimde bir mücadele duygusu vardı. Kadınlar hakkında konuşmak ve onlar için savaşmak konusunda gerçekten büyük bir tutkum var. Kadınların zayıf olmasından nefret ediyorum; bence tüm kadınlar güçlü olmalı ve istediklerimiz için seslerini yükseltmeli.

Resimleriniz bu hikâyeyi anlatmanıza nasıl yardımcı oluyor?

– İnsanlar "Neden sadece kadınlar?" diye soruyor. Ben de onlara, ben böyle doğdum diyorum: Ben de bir kadınım, kendi hikâyelerim / öykülerim ve düşüncelerim var ve kadınların hem Filistinli erkeklerden hem de çatışmalardan dolayı yaşadıkları mücadeleye inanıyorum. Kendimi kadın hakları için daha çok konuşuyor hissediyorum; çünkü ben de bir kadınım ve annemden ve çevremdeki kızlardan çok etkilendim. Umarım resimlerim kadınlara ses vermeye yardımcı olur.

Gazze'de kadınlar için nasıl bir deneyim söz konusu? Bu çatışma bölgesinde yaşamak kadınlar için ne anlama geliyor?

– Sosyal ve ekonomik açıdan gerçekten çok zor. Kadınların birçok durumda erkek ve kadın rolünü oynadığını söyleyebilirim, çünkü erkekler artık daha sık öldürülüyor ve hapsediliyor. Bir akrabamın kocası savaşta öldürüldü ve beş çocuğu var, dolayısıyla ne kadar mücadele ettiğini ve aynı anda hem erkek hem de kadın rolünü oynamak zorunda olduğunu görebiliyorum.

Gazze Şeridi'ndeki kadınlar çok güçlü, ancak gelenek ve görenekler hâlâ muhafazakâr, bu nedenle siyasi olarak aktif olamıyorlar ya da toplumlarında büyük bir ses olamıyorlar. Ancak Gazze Şeridi'nde eğitim alan kadın sayısının eğitim alan erkek sayısından daha fazla olduğunu duydum. Bir kadın çalışamasa bile çocuklarına eğitim verebileceğini düşünüyoruz, bu da bana umut veriyor çünkü benim için eğitim en önemli öncelik.

Mattar'ın Gazze Şeridi'ndeki tıbbi malzeme kıtlığını anlatan isimsiz tablosu (Tuval üzerine akril, 2020) (kesit)

Bir kadın çalışmasa bile –ki bu, çok üzücü; çünkü çalışıp para kazanmanız gerekiyor– çocuklarına bir şeyler öğretebiliyorsa dünyayı değiştiriyor demektir. İnsanları farklı olanları kabul etmeleri için eğitirseniz, toplum bu şekilde gelişir.

Size ilham veren insanlar ya da başka sanatçılar var mı?

– Büyükbabam bana ilham verirdi; çünkü çok entelektüel biriydi. Çok eğitimli ve bilgili bir insandı. Eğitime her şeyden çok inanırdı, bu yüzden her zaman sadece eğitim almanın değil, aynı zamanda yaptığınız işte seçkin ve mükemmel olmanın da önemli olduğunu söylerdi. Amcam profesyonel bir sanatçı ve benim üzerimde büyük bir etkisi oldu; çünkü bana sanat hakkında çok şey öğretti. Kendisi bir ressam ve Gazze'de bir sanat okulunda öğretmenlik yapıyordu. Elbette annem, ailem, kız kardeşim... derinden tanıdığım ve bağ kurduğum herkes bana bir şekilde ilham veriyor. Yaşadığım zor zamanların bile zihnim ve düşünce tarzım üzerinde etkisi olduğuna inanıyorum. İlhamı gördüğüm her şeyde buluyorum, ille de insanlarda değil.

Feminist olduğunuzu ne zaman fark etmeye başladınız?

– Kadın ve erkek arasındaki eşitliğe olan inancın sizi feminist yapan şey olduğunu öğrendiğimde, o zaman fark ettim ki, hey, ben de feministim!

Feminist olmak sizin için ne anlama geliyor?

– Feminist olmak erkeklerden nefret etmek değildir; kadın ve erkeklerin rekabet etmek zorunda olmadıklarına, birbirlerini tamamladıklarına inanmaktır. Bu uyum, iki cinsiyet arasında eşitlik olduğunda ve kimsenin rolünü aşağılamadan her birinin kendi rolleri ve yetenekleri olduğu kabul edildiğinde var olabilir.

Kendiniz ve tanıdığınız ve resmini yaptığınız kadınlar için ne diliyorsunuz?

– Nefretin ve ırkçılığın olmadığı, eşitliğin olduğu bir dünyada yaşamayı diliyorum. Umarım kadınlar diğer kadınları güçlendirir ve kadınlar kendi değerlerini bilirler.

(Röportaj: 7 Mart 2020'de, AMICA tarafından Freiburg'da gerçekleştirildi. amica-ev.org)

(*) AMICA'nın kendini tanıtımı: *"AMICA, savaş ve kriz bölgelerindeki kadın ve kız çocukları için kampanya yürüten bir kadın hakları kuruluşudur. AMICA 1993 yılında Bosna savaşındaki cinsel şiddete tepki olarak bir Freiburg girişimi olarak kurulmuştur ve şu anda uluslararası alanda aktif bir sivil toplum kuruluşudur. AMICA siyasi ve mezhepsel olarak bağımsızdır. Milliyetleri, kökenleri, sosyal, dini, siyasi veya etnik aidiyetleri, cinsel yönelimleri veya yaşları ne olursa olsun tüm kadınları savunuyoruz."*

SANATÇILAR SAVAŞA KARŞI

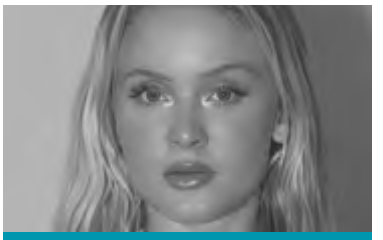

Zara Larsson:

“Filistin’de olan bir utançtır, bir suçtur!”

İsveç’in dünyaca ünlü pop sanatçısı Zara Larsson da İsrail`in Kudüs`te Filistinlilere yönelik saldırılarına sesini yükselten ünlülerden oldu. Larsson, paylaşımında, “Dünyanın dört bir yanındaki Yahudi karşıtı şiddete ve tehditlere maruz kalanlar için ayağa kalkmalıyız ancak aynı zamanda apartheid ve sivilleri öldüren ve ABD doları ile finanse edilen bir devleti sorumlu tutmalıyız. Birinin diğerini dışlaması gerekmez. Şu anda Filistin’de olan bir utançtır, bir suçtur!” dedi.

Angelina Jolie:

“Gazze ‘toplu mezara’ dönüşüyor!”

Oyuncu Angelina Jolie sosyal medya hesabından açıklama yaparak, İsrail’in Gazze’de sivillere yönelik saldırılarına tepki gösterdi. “İsrail’de yaşananlar bir terör eylemidir. Ancak bu, Gazze’de gidecek hiçbir yeri, yiyecek ve suya erişimi, tahliye imkânı olmayan ve hatta sığınmak için sınırı geçme gibi temel bir insan hakkından bile mahrum sivil halkın bombalanması sonucu kaybedilen masum hayatları haklı çıkarmaz.”

Dünya sanat fuarları arasında en önemlileri arasında yer alan **Art Basel’**de, sanatçılar ve aktivistler 8 Aralık 2023’te Miami Beach Kongre Merkezi önünde, Filistin yanlısı bir eylem düzenlediler.

Filistin için dünya çapında düzenlenen protestolardan birisi: New York’taki Amerikan Doğa Tarihi Müzesi önü, 2 Aralık 2023.

10 Aralık 2023’te Filistin’e destek amacıyla Winnipeg’deki Kanada İnsan Hakları Müzesi’nde gerçekleştirilen eylemden görünüm.

Sergey Eisenstein, Potemkin Zırhlısı, 1925

Sinemanın gücü

■ **TEMEL DEMİRER**

"Sinema hareketli imgelerle düşünmektir." [1]

Hep derim: İnsan(lık)ın ekmeğe ve düşe gereksinimi "olmazsa olmaz"ken; sinemanın düşünün gücü de asla unutulmayıp, "es" geçilmemelidir.

Çünkü "Beynimizde konuşan bir sinema var"-ken; [2] Luis Buñuel'in, "Sinema, duygular, düşler ve içgüdü dünyalarını anlatmak için en iyi araçtır"; Roman Polanski'nin, "Sinema size bir salonda oturmakta olduğunuzu unutturmalıdır"; Krzysztof Kieślowski'nin, "Sinema hiçbir şeyi değiştirmez ama insanların birçok şeyi anlamasını sağlar. Dünyayı değiştirecek olan filmler değil, o filmleri izleyecek olan insanlardır," diye tarif ettikleri şeydir o...

●●●●

Auguste ve Louis Lumière kardeşlerin 1895'de Paris'in Grand Cafe'sinde gösterimini gerçekleştirdikleri ilk film, 'Trenin Gara Girişi' belgeseliydi; o günden beri kurmacaya, animasyona, deneysele "bulaşsa da", hayata dokunan sinemanın

gerçekle kurduğu ilişki her daim ilk gündem maddesi olmuştu. Çünkü sinema, hayatın gerçeklerinden kaçmayan bir düş olabildiği ölçüde sinema olmuştu.

Gerçekten de sinema düşlerin/ özlemlerin dilini kullandığından beri düşler/ özlemler hakkında konuşmak filmlerden söz etmek gibiydi: Görüntülerden/ karelerden oluşmuş bir düş/ özlem diliydi...

Pier Paolo Pasolini "Sinema benim için bir düştür. Estetizmin çeşitli öğeleriyle, ayık olarak gördüğüm bir düş," notunu düştüğü hakikâte ilişkin olarak Stanley Kubrick ile Gene D. Phillips'in şu notunu da ekleyeyim:

"Bir filmin bir defa izlenmesi gerektiği düşüncesi, filmi geleneksel olarak, görsel bir sanat eserinden ziyade geçici bir eğlence olarak algılamamızdan kaynaklanıyor. Harika bir müzik parçasını bir defa dinlemek ya da harika bir tabloya bir defa bakmak, hatta harika bir kitabı sadece bir defa okumak zorunda olduğumuzu düşünmüyoruz." [3]

Ve bir şey daha: Jacques Séguéla, "Sinema anılar üretir, televizyon bellek yitimine yol açar," [4] diye uyarırken; sinema bir gösteri olmakla sınırlandırılamaz; o bir dünya görüşüdür; yıkan yaratıcılığın itirazdır; ama burjuvazinin elinde de Hollywoodvari bir ideolojik anlatı fabrikası hâlini alır...

"Hollywoodvari" dedim: Özellikle 1930lardan itibaren, film yapımcılarının Beyaz Saray ve FBI ile ilişkileri sayesinde Hollywood bir kültürel istila ve biçimlendirme aygıtına dönüşmüştü...

●●●●

Max Horkheimer'ın, "Akıl kavramı ne kadar güçten düşerse, ideolojik manipülasyona, hatta en kaba yalanların yayılmasına o kadar elverişli duruma gelir; Thomas Stearns Eliot'un, "İnsan türü, bu kadar çok gerçekliği kaldıramaz," uyarılarıyla müsemma sürdürülemez kapitalist çürüme kontrolünde "Sinema artık hastadır. Gözleri kapitalizmin 'altın tozu' ile kör edilmiştir. Kumarbaz yapımcılar sinemayı istedikleri şekilde yönlendirirken sıradan ve acıklı öykülerle yürekleri sızlatarak üst üste para desteleri yığmaktalar!" [5]

Bunun coğrafyamızdaki yansımasına gelince: Yerli filmin seyirciyi ağlatanı ya da mizah adına "küfredeni" makbulken; Hollywood a-estetiğine yakın ürünler öne çık(artıl)ıyor.

Tam da bundan ötürü siyasal, kültürel, ekonomik değişim ve dönüşümlerin bireyler ve toplum üzerindeki radikal etkilerini sorunsallaştıran az sayıda film çekiliyor ya da filmlerin gerçeğe teması daraltılıp, güncel soru(n)lara uzak duruyor.

Böyle olunca da, coğrafyamızdaki politik atmosferinin sinema sektörüne yansıması kaçınılmaz oluyor. "Örneğin uluslararası festivallerde "Türkiye'nin adayının belirlenmesinde siyasetin doğrudan olmasa da dolaylı müdahalesine tanık olduk. Dolaylı diyorum, çünkü adayın belirlenmesi, Kültür (ve Turizm) Bakanlığı'nın sektör temsilcilerinden oluşturduğu bir kurul eliyle oluyor. Dolayısıyla, sansür görevi sektörün kendisine verilmiş oluyor." [6]

Sinema sanatçılarında sırça köşklerine sığınanlar, geçim derdiyle düşüncelerini buzdolabına kaldıranların sayısı epey fazla. Ama dünya görüşlerinden taviz vermeyen, insanlığın iyiliği için bir şeyler söylemeye, tarihe bir not düşmeye çalışanlar da var. Zaten umut da onlarda...

Böylece devlet, sinemada ipleri doğrudan ve sıkıca eline alıyor. Bakanlığın, Cannes'da gösterilen Emin Alper'in filmi 'Kurak Günler'e verdiği finansal desteği faiziyle geri istemesi örneğinde görüldüğü üzere... [7]

Yaşanılan bunca adaletsizlik ve zulüm ortasında, sinemada da mesleki deformasyona teslim olanlar olduğu gibi, itiraz edenler de ortaya çıkıyor. Evet, sinema sanatçılarında sırça köşklerine sığınanlar, geçim derdiyle düşüncelerini buzdolabına kaldıranların sayısı epey fazla. Ama dünya görüşlerinden taviz vermeyen, insanlığın iyiliği için bir şeyler söylemeye, tarihe bir not düşmeye çalışanlar da var. Zaten umut da onlarda...

●●●●

Alain Badiou'nun, "Eski kültür söz konusu olduğunda olası bir yeniliğin alanı olarak gereken ve öngörülebilir olan şey, eskinin zayıflaması değil, bulunduğu yerde çürümesi, besine dönüşecek bir çözülmedir," saptamasını tersinden anımsatan koordinatlarda -eleştiri konusu- Yeşilçam'ın bile gerisine düşülen bir noktada, 40. İstanbul Film Festivali'nde "onur ödülü"nün sahibi yönetmen Çetin İnanç'a kulak vermekte yarar var:

"Yeşilçam, iki tane sokaktı. En az 20 tane yazıhane vardı film yapan, oyuncular vardı, 12 yönetmen vardı, 13. ben oldum, asistanlıktan gelerek. Orada insan duygusu vardı. İyilerle kötülerin savaşını

anlatırdık biz, iyilerin yanında olurdu o filmler. Bu da Türkiye vatandaşının duygularını ayağa kaldırıyordu... Başımızda sansür diye bir bela vardı. Yılmaz Güney'in de benim de filmlerimi yaktılar." [8]

Gerçekten de "Bay Sinema" diye anılan Türker İnanoğlu ya da Dünyayı Kurtaran Adam'dan Kara Murat'a sayısız karakterle hafızalara kazınan; Atilla Dorsay'a, "Cüneyt Arkın ile yalnızca Türk sineması değil, Türk sanat ve kültürü de bir ikon insanı kaybetmiş oluyor," [9] dedirtenler bile yok artık!

Atıyla, kılıcıyla Battal Gazi, Malkoçoğlu, Kara Murat ile müsemma ve "Tabii, milliyetçiyim. Nasıl olmam!.. Ecdadımızı bilmeliyiz, tanımalıyız. Onlara sahip çıkmalıyız. Kaç yıllık bir tarihi birikimi var benim ecdadımın. Dünyada Türk milleti kadar tarihi birikimi olan başka bir millet yok. Bunları bilir, özümserseniz, milliyetçi olmanız zaten kaçınılmazdır," [10] diyen Cüneyt Arkın'ın daha sonra 'Maden' filminde işçiye dönüştüğü günlerin çok uzağındayız. Yine Cüneyt Arkın'ın, 12 Mart sürecinde düzenlenen 4. Altın Koza Film Festivali'nde Yılmaz Güney 'Baba' filmindeki rolüyle 'En İyi Erkek Oyuncu' seçilmişken siyasi baskılar sonucu elenip, ilk oylamada ikinci gelen 'Yaralı Kurt' filmindeki rolüyle birinci ilan edilmesi kararına itiraz edip ödülü reddettiği günlerin de...

71 darbesi tüm sanat alanlarını olduğu gibi sinemayı da olumsuz yönde etkiler. Nicelik artışına koşut bir nitelik artışından söz etmek olanaksızdır. Tabii, istisnalar da eksik olmaz. Yılmaz Güney ve onun izinden ilerleyen genç sinemacılar yeni bir soluk getirirler. Ta ki, 80 darbesi ile içlerine kapanana kadar...

●●●●

14 Kasım 1914'ı, "Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı" belgeseliyle sinemanın doğum günü ilan eden şaibeli varsayımlardan bugünlere Türk(iye) sineması "Recep İvedik"ler noktasına dek gerilemiştir...

Oysa bir dönem, kapitalizmin ve Amerikan kültürünün coğrafyamızdaki yıkımlarına rağmen toplumsal içerikli yapımlar üretilebilmiştir. Ancak uzun sürmez bu dönem. 71 darbesi tüm sanat alanlarını olduğu gibi sinemayı da olumsuz yönde etkiler. Nicelik artışına koşut bir nitelik artışından söz etmek olanaksızdır. Tabii, istisnalar da eksik olmaz. Yılmaz Güney ve onun izinden ilerleyen genç sinemacılar yeni bir soluk getirirler. Ta ki, 80 darbesi ile içlerine kapanana kadar... Sinemaya devlet desteği verilmeye başlanması da aynı yıllara rastlar. Devletin kanatları altında doğan sinema, bir kez daha devletin kanatları altına girer...

Üzerine -Orhan Pamukvari!- büyük yaygaralar kopartılan Nuri Bilge Ceylan da bu saptamadan ari değildir.

"Entel işi sinema"sıyla; "Mütevazılık falan hiçbir zaman gerçek bir üst değer olamamıştır bizde. Bir ortamda mütevazı olmaya kalkarsanız saygı hemen azalmaya başlar, hissedersiniz. Kültürün bütün elemanları insanları şişinmeye, öğünmeye, defolarını gizlemeye itiyor. Bu da çok ağır bir yük taşımamıza neden oluyor. Gizlenecek şeyler devamlı birikiyor. İtiraf kültürü gelişse, bunları söylediğimiz zaman takdir görebileceğimizi düşünsek bunları açığa çıkaracağız. Yükten kurtulacağız," [11] diyerek; ilk ödülünü Yılmaz Güney'e adadığını hatırlatıp ekler Nuri Bilge Ceylan:

"Ben ödülü alırken öyle bir şey (sağ yumruğunu kaldırması) yapmadım. Daha sonra bir fotoğraf çekimi var karşınızda yüzlerce fotoğrafçının olduğu? Orada sürekli çığlıklar hâlinde bağırarak sizden çeşitleme yapmanızı, elinizi kaldırmanızı, gözlüğünüzü çıkarmanızı, yumruğunuzu sıkmanızı, elinizi cebinize sokmanızı isteyen, bağıran bir güruh var. Bir şeyler yapmak zorunda kalıyorsunuz ama tabii ki Yılmaz Güney'e bir selam olarak da algılanabilir. Orada bir saniye için yumruğumu da sıktım. Tabii Yılmaz Güney'i çok severim ben. Sinemasını çok severim, Yol filmini çok severim. Hayatını ilginç bulurum. Çok okumuşumdur. Yani öyle bir ilişki kurulması da beni rahatsız etmez. Ama çok bilinçli, böyle hesaplanarak yapılan bir şey de değildi. Bir saniye içinde gelip geçen bir şeydi."

Söyledikleri tam da kendini anlatmaktadır! Estetik kisveli bir apolitizm...

●●●●

Zygmunt Bauman'ın, "Vicdanın sesi, duymazdan gelinse bile susmayacaktır," ifadesindeki üzere bugün ihtiyaç ne "Recep İvedik"lerin ne de ""Entel işi sinema"cıların kolaycılığıdır...

Şimdi her zamankinden daha da fazla politik sinemaya muhtacız.

Politik sinema deyince en başa Charlie Chaplin'in "Büyük Diktatör"ünü koymak isterim. Sonra, büyük ustalar İtalya'dan Bernardo Bertolucci (Konformist, 1900), Taviani kardeşler (San Lorenzo Gecesi), Gillo Pontecorvo (Cezayir Savaşı, İsyan), Polonya'dan

Andrzej Wajda (Küller ve Elmas, Vaatler Ülkesi, Mermer Adam, Demir Adam), Macaristan'dan Istvan Szabo (Baba, Güven, Mefisto, Albay Redl, Hanussen), Hindistan'dan Satyajit Ray (Ev ve Dünya), Yunanistan'dan Theo Angelopoulos (Kumpanya, Avcılar, Büyük İskender, Kitera'ya Yolculuk, Ulis'in Bakışı, Ağlayan Çayır), Fransa'dan Jean Renoir (Harb Esirleri, Hayat Bizimdir), Rene Clair (Özgürlük Bizim), Jean-Luc Godard (Herşey Yolunda, Doğu Rüzgârı), Alain Corneau (Petain), Costa Gavras (Ölümsüz, Sıkıyönetim, İtiraf, Amen, Hanna K), İspanya'dan Carlos Saura (Ay Carmela), Euzhan Palcy (Kuru Beyaz Bir Yaz), Britanya'dan Richardt Attenborough (Gandhi), Stanley Kubrick (Zafer Yolları, Spartaküs, Full Metal Jacket, Dr. Garipaşk), Jim Sheridan (Babam İçin), Michael Radford (1984), Almanya'dan Margarethe von Trotta (Rosa Luxemburg, Kurşun Yılları), Volker Schlöndorff (Teneke Trampet, Damızlık Kızın Öyküsü, Diplomasi), Küba'dan Gutierrez Alea (Az Gelişmişlik Anıları), Glauber Rocha (Siyah Tanrı Beyaz Şeytan), Arjantin'den Solanas (Fırınların Saati, Güney, Tangolar), Luis Puenzo (Resmi Tarih), Mısır'dan Yusuf Şahin (Merkez Garı, Elveda Bonapart), Rusya'dan Sergey Eisenstein (Potemkin Zırhlısı, Ekim, Grev), Mihail Kalatozov (Ben Küba), Nikita Mkihalkov (Güneş Yanığı), Haiti'den Raoul Peck (Lumumba), ABD'den Warren Beatty (Kızıllar), Roger Spottiswood (Ateş Altında), Oliver Stone (Salvador), Steven Soderberg (Che). Daha çok isim sayabiliriz; Afrika sinemasından Osman Sembene, Çekoslovakya'dan Jaromir Jires, Jiri Menzel, Vera Chytilova... [12]

Mayıs 68'i takip eden beş yıla politik sinema, militan sinema ve marksist film teorisi alanlarındaki yenilenme damgasını vurdu. Bu yenilenmenin yoğunluğu ve radikalliği ancak 1920'lerin Sovyet sinemasıyla karşılaştırılabilir, ki zaten 68'li sinemaseverler için bu dönemin sinematografik kültürü bir model oluşturuyordu. Marksist sinema denemeleri, aynı zamanda dönemin kritik tartışmalarını yansıtan ve doğuran çeşitli biçimler aldı. [13]

Bu gerçeklik coğrafyamıza da yansısa da; politik süreçleri yorumlayan, toplumsal değişimi yansıtan filmlerin sayısı pek fazla değil. Yılmaz Güney'den Emin Alper ve Özcan Alper'e uzanan çizgide kaç isimden söz edebiliriz? "Karanlıkta Uyananlar"la Ertem Göreç, "Adak" ve "Bekle Dedim Gölgeye" ve kadın özgürlüğünü gündeme taşıyan filmleriyle Atıf Yılmaz, "Maden" ve "Demiryol" ile Yavuz Özkan, "Zengin Mutfağı" ile Başar Sabuncu, "Ses", "Sürü" ve "Düşman"la Zeki Ökten, "Endişe" ve "Yol" ile Şerif Gören, "Sis" ile Zülfü Livaneli, "İz" ve "Güneşe Yolculuk"la Yeşim Ustaoğlu, sonraki kuşaktan Reis Çelik, Yusuf Kurçenli, Handan İpekçi,

Charles Chaplin - Wheeler Dryden, "Büyük Diktatör", 1940

Atıf Yılmaz, Maden, 1978

Stanley Kubrick, Full Metal Jacket, 1987

Warren Beatty, Kızıllar, 1981

Hüseyin Karabey, Kâzım Öz, Aydın Orak gibi yönetmenler ilk akla gelenlerdir... Ayrıca bazı Kemal Sunal filmlerinin toplumsal sorunlara yaklaşımı ile günümüz komedilerinin çok önünde olduğu tartışma götürmez bir gerçektir.

Ancak "politik sinema" dendiğinde ilk anımsanması gerekenlerin başında Jean-Luc Godard gelir. O, ideallerin ve idealistlerin çağında yaşadı. 'Chaiers du Cinema'nın yazarı Godard, gerçeğin bir adıydı, Yeni Dalga'ydı. Patlayan bir hafızanın, görkemli duygusuna sinema tarihi tanıklık etti.

Bizim, V. İ. Lenin'in, "Sinema tüm sanatların içinde bizim için en önemli olanıdır," uyarısını kulağımıza küpe ederek; "Karakterlerim asla kurban değil, hepsi savaşçı ve hepsi direnişe inananlardır" [15] diyenlerin politik sinemasını yeniden canlandırmaya ihtiyacımız var.

Bu yolda "Ben Öldükçe Yaşarım", "Bitmeyen Yol" gibi önemli yapıtlara imza atan; "Ağrı Dağı Efsanesi", "Boş Beşik", "Şoför Nebahat", "Toprak Ana" gibi filmlerin senaryosunu kaleme alan; "Kırık Çanaklar", "Denize İnen Sokak", "Keşanlı Ali Destanı"nda

Yılmaz Güney, Umut, 1970

Ve "Sinema dünyadaki en güzel hiledir... Fotoğraf bir gerçek ve sinema bir saniyede 24 kez gerçek... Yapıldığı şekliyle klasik sinemayı bıraktım. Aslında, artık çok ilgilendirmiyor beni; televizyonda da olsa, büyük bir ekranda veya Netflix'te de olsa. İlgilendirmiyor beni, çünkü dümdüz. Benim için yeryüzü düz değil," diyen Jean-Luc Godard için sinema işçi sınıfının, ezilenlerin, ötekilerin sözünü aktaran, mağdurun sesini duyuran bir sanattı.

Raymond Queneau'nün, "Herkes iki kere iki dört eder diye düşünür, ama rüzgârın hızını unuturlar," saptamasını önemseyen Jean Luc Godard ile arkadaşları 1968'de Cannes Film Festivali'ni basarak kalabalığa festivalin 68 olayları nedeniyle iptal edilmesi gerektiğini açıklayan bildirinin mimarıydı. Konuşmasında "Burada bugün öğrencilerin ya da işçilerin sorunlarını anlatan tek bir film yok. Forman'ın, benim, Polanski'nin ya da Truffaut'nun böyle bir filmi yok. Biz geride kaldık. Öğrenci dostlarımızın bir hafta önce kafaları kırıldı, bize bu şekilde örnek oldular... Ben size öğrenciler ve işçilerle dayanışma diyorum, siz bana kamera açıları ve yakın çekimden bahsediyorsunuz!" [14] diye haykırandı...

●●●●

sanat yönetmenliğini üstlenen Duygu Sağıroğlu kalitesinde bir birikime...

Aldous Huxley'in, "Eğer farklıysan, yalnızlığa mahkûm oluyorsun," saptamasını doğrularcasına aydının yalnızlığını yaşasa da inatla sansürle mücadele eden "Bereketli Topraklar Üzerinde" ve "Hakkâri'de Bir Mevsim" filmlerinin Erden Kıral'larına...

Sinemada asistan, yönetmen yardımcısı olarak Osman Seden, Mehmet Aslan, Yılmaz Atadeniz, Memduh Ün, Atıf Yılmaz ve Yılmaz Güney gibi dönemin farklı yönetmenleriyle çalışmış; böylece farklı sinemasal üsluplar ve yaklaşımlarla beslenerek kendi sinema dilini oluşturmuş; uzun soluklu sinema yolculuğu sadece filmlerin üretim süreci ile sınırlı olmayıp aynı zamanda 1960'lı yıllardan itibaren Sine-İş Sendikası, 70'li yıllarda Türkiye Film Emekçileri Sendikası ve 1978'de DİSK'e bağlı Sine-Sen'in yönetiminde yer almış; sendika başkanlıkları üstlenmiş ve sinemanın örgütlü mücadelesinin de önemli ismi olmuş; 12 Eylül Askeri Darbesi sonrası sendika yöneticisi olduğu için yargılanmış, cezaevlerinde yatmış Şerif Gören'lerin ısrarına...

"Benim sinemadaki duruşum ve dünya görü-

şüm, Yılmaz Güney'i tanıdıktan sonra değişti. Ve bu benim dönüm noktam oldu. O günden bu yana ezilenlerden, emekten taraf oldum," diyerek "Ferit"i geride bırakarak madenci Nurettin'e ulaşan; 12 Eylül darbesi olduğunda Almanya'dan hemen memlekete dönüp; uçaktan iner inmez, "memleket aleyhine konuşmak" iddiasıyla tutuklanan; sonra da Barış Derneği davasında yargılanan; ancak derneğe üye olmadığı hâlde inadına "üyeyim" diyen Tarık Akan'lara...

"Komünizmden başka yol var mı yani? Başka bir düşünce, başka bir hissiyat, başka bir felsefe var mı? Dünyayı bir bahçe hâline getirebilecek, insanoğlunun insanca yaşamasını, köleliğin kalkmasını, ırkçılığın kalmamasını öneren bir yol var mı?" sorusunu dillendiren Yılmaz Güney'in yoldaşı Tuncel Kurtiz'lere...

"Tesadüflerin yarattığı sanat olamaz. Sanat bilinçli müdahalenin, yeniden yaratmanın, heyecanın, tutkunun sonucu var olur. En etkin toplumsal ya da bireysel olayları kendi gerçekliği ve kendi bütünlüğü içinde aktarmak da onun sanat eseri olması için yeterli değildir. Sanatçıya 'sanatçı' niteliğini kazandıran şey, onun bilinçli sanatsal eylemi ve yarattığı şeye kattığı kişisel büyüdür. Bir anlamda hayatın sihrini, gizini, hayatın içinde saklı olup da herkesin göremediği şeyi yakalamadan ve onu yeni bir biçimde yaratmadan sanatçı olunamaz." [16] "Ben bir kavga adamıyım. Sinemam da bir kavganın, halkımın kurtuluş kavgasının sinemasıdır." "Dost ve düşman herkes bilsin ki, kazanacağız! Mutlaka kazanacağız! Bir köle olarak yaşamaktansa bir özgürlük savaşçısı olarak ölmek daha iyidir," diye haykıran -'Acı'nın, 'Ağıt'ın, 'Baba'nın, 'Umutsuzlar'ın, 'Arkadaş'ın, 'Endişe'nin, 'Yol'un, 'Sürü'nün, 'Duvar'ın Yılmaz Güney'lerine [17] muhtacız hâlâ...

"Tesadüflerin yarattığı sanat olamaz. Sanat bilinçli müdahalenin, yeniden yaratmanın, heyecanın, tutkunun sonucu var olur. Sanatçıya 'sanatçı' niteliğini kazandıran şey, onun bilinçli sanatsal eylemi ve yarattığı şeye kattığı kişisel büyüdür."

YILMAZ GÜNEY

●●●●

Diyeceklerimi toparlarsam... Şimdi yeniden Zeki Demirkubuz'un, "Sinema bana ortaya bir mesele koyma, hayat hakkında anlatılması da biraz zor, belki genel anlamda çok kabul edilmeyen, ideolojik ve kabul görmüş egemen algıların dışında, bir şeyler yapma fırsat ve özgürlüğü veriyor. Bunun için sinema yapıyorum"...

Jacques Tati'nin, "Ben istiyorum ki; film, siz sinema salonunu terk ettikten sonra başlasın"...

Orson Welles'in, "Bir film bir şairin yüreğindeki bir göz olmadıkça asla gerçekten iyi değildir"...

Ai Weiwei'nin, "Kültür, çıraklığa, meydan okumaya ve tehlikeye dair bir meseledir; bilincimize, duyarlılığımıza ve algılama kapasitemize bir anlam yükler. Kültür, asla entelektüel mastürbasyon değildir!," ifadeleriyle müsemma sinemanın gücünü yeniden tarihin sahnesine çıkar(t)makla mükellefiz...

10 Eylül 2023, İstanbul

NOTLAR

[1] Gilles Deleuze, aktaran: Ulus Baker, Beyin Ekran, Derleyen: Ege Berensel, Birikim Yay., 2011, s. 211.

[2] Nikos Kazancakis, Zorba, çev: Ahmet Angın, Can Yay., 2001.

[3] Stanley Kubrick-Gene D. Phillips, Sinema Sanat, Agora Kitaplığı, s. 55.

[4] Jacques Séguéla, Yarın Çok Star Olacak, çev: Mine Haksal, Reklam Akademisi Yay., 2021, s. 193.

[5] Şenol Erdoğan, Sinema Manifestoları, Altıkırkbeş Yay., 2011.

[6] Vecdi Sayar, "Oscar'da Dünya Sineması", Birgün, 25 Aralık 2022, s. 15.

[7] Işıl Çalışkan, "Bakanlık, Sinemada İpleri İyice Eline Aldı", Birgün, 5 Ocak 2023, s. 15.

[8] Orhun Atmış, "İnanç: On Günde Film Çekerdim, 'Altı Günde Olmaz mı' Derlerdi!", Cumhuriyet, 4 Nisan 2021, s. 15.

[9] Işıl Çalışkan, "Yeşilçam En Büyük Jönünü Kaybetti", Birgün, 29 Haziran 2022, s. 15.

[10] Aktaran: Adnan Binyazar, "Oyuncunun Mirası...", Cumhuriyet, 1 Temmuz 2022, s. 13.

[11] Cansu Çamlıbel, "Nuri Bilge Ceylan Söyleşisi", Hürriyet, 20 Mayıs 2014.

[12] Vecdi Sayar, "Özgürlük İçin Demokrasi İçin", Birgün, 28 Mayıs 2023, s. 19.

[13] Daniel Fairfax, "Mayıs 68'in Sineması", Yeni Yaşam, 6 Ağustos 2019, s. 10.

[14] Aktaran: Murat Tırpan, "Bir Devrin Sonu", Birgün, 14 Eylül 2022, s. 15.

[15] Rıza Oylum, Dünya Yönetmenlerinden Sinema Dersleri, Başkale Yay., 2013, , s. 170.

[16] Aktaran: Ayşe Emel Mesci, "Sarsıntı Sarsılarak Geçilecek", Cumhuriyet, 17 Nisan 2023, s. 11.

[17] "Yılmaz Güney dünyanın en güzel bakan insanlardan biridir. Yılmaz Güney'e Ben sinemanın büyücüsü derim. İnanılmaz bir sinema insanıydı. Maalesef Yılmaz Güney ile bir filmde çalışamadık. O benim içimde her zaman en büyük acıdır. Onun kadar etkili yürekten bakan bir insan görmedim. Yılmaz Güney ile bir film çevirseydim her hâlde ona âşık olurdum!" (Türkan Şoray.)

“Hükmetme ihtiyacının zekâ ile hiçbir ilgisi yoktur”

Bilgisayarlara okumayı öğreten adam: Meta'nın yapay zekâ şefi Yann LeCun ile yapay zekâ, makinelerin kontrolü ele geçirmesi paniği ve bir bardak suyun neden yapay zekâyı alt ettiği hakkında:

■ **RÖPORTAJ: JANNİS BRÜHL**

Yapay zekâ bir gün insan zekâsının üzerine çıksa bile Yann LeCun her zaman bunun üstünde olacak. 63 yaşındaki Fransız, modern yapay zekânın ya da kısaca YZ'nin “babalarından” biridir. Yazılıma el yazısı harfleri tanımayı öğretti. Bilgisayar bilimcisi, New York Üniversitesi'nde profesör ve on yıllar boyunca egzotik bir konu olarak görülen yapay zekânın nasıl milyar dolarlık bir mesele hâline gelebileceğinin canlı bir örneği. 2017 yılında Facebook'un patronu Mark Zuckerberg, LeCun'u şu anda Meta olarak adlandırılan şirketin yapay zekâ sorumlusu olarak işe aldı.

63 yaşındaki Yann LeCun, modern yapay zekânın “babalarından” biri. (Fotoğraf: Gonzalo Fuentes/Reuters)

Chat-GPT YZ'ye çok fazla dikkat çekti. Sektörde uzun süredir çalışan sizler geçtiğimiz yılı nasıl yaşadınız?
Yann LeCun: – Birçok kişi bunu teknolojik bir atılım olarak gördü. Sektördeki bizler görmedik, çünkü sohbet gibi uygulamaların altında yatan teknolojik atılımlar, Chat-GPT gibi uygulamalar iki ya da üç yıl önce gerçekleşmişti.

Başka bir deyişle, Yapay Zekânın yüksek düzeyde öğrenmesini sağlayan gelişmeler.
Chat-GPT temelde başka bir şey değil. Sadece bunları boyutlandırıp büyük miktarda veri ile eğitmek etkileyici sonuçlara yol açıyor.

İnsanlar, Yapay Zekâların ürettiği resimler ve Chat robotlarıyla yürüttükleri akıllıca sohbetler karşısında heyecan duyuyor. Bu sözde üretken yapay zekâ neden bu kadar büyüleyici?
İnsanların eline veriyorsunuz ve onlar da oynuyorlar. Bu harika bir şey. İnsanların hâlâ merak etme kapasitesine sahip olduğunu gösteriyor. Bunu çocuklardan beklersiniz ama her şeyi reddetme eğiliminde olan yetişkinlerden beklemezsiniz. İnsanların yeni bir teknoloji için heyecanlanabilmeleri hoşuma gidiyor.

Bu sistemler gerçekten ne kadar akıllı?
İnsan zekâsına yaklaşamıyorlar. Saçma sapan şeyler icat ediyorlar ve fiziksel dünyayı anlamıyorlar.

Peki, sizin yaklaşımınız ile örneğin Google ve Microsoft Open AI gibi rakipler arasındaki fark nedir?
Açık kaynağa güveniyoruz, bu nedenle program kodunu ve araştırma sonuçlarını yayınlıyoruz. Yapay zekâ sistemlerinin eninde sonunda genel halk için bir tür altyapı hâline geleceğine inanıyoruz. Böyle bir altyapı herkese açık olmalıdır.

Google Bard ve Chat-GPT gibi sohbet robotları kapalı sistemlerdir –sadece üreticiler bilgi sahibidir– ve insanlar açıkça onları sevmektedir.
Yalnızca kapalı yapay zekâ sistemleri varsa, tüm etkileşimlerimiz bu tür sistemler üzerinden gerçekleşir. Yalnızca eğitildikleri verileri dikkate alırlar. Yani sadece onları eğiten şirketler için faydalı olan şeyleri. Ama aslında ihtiyacımız olan şey, sonunda tüm insan bilgisinin deposu hâline gelecek bir şeydir. Bunun için de açık olması ve Wikipedia gibi kitle kaynak kullanımıyla eğitilmesi gerekiyor.

AB şu anda kendi yapay zekâ yasasını görüşüyor. Bu, gerçekten gerekli mi?
Ürünleri düzenlemek kesinlikle mantıklıdır. YZ'yi sürücü destek sistemleri olarak otonom arabalara veya teşhis için görüntüleme sistemi gibi tıbbi ekipmanlara enteg-

re etmek istiyorsanız, bir düzenleyici otoritenin buna bakması gerekir. Bu otorite sistemi piyasa için onaylamalıdır. Bu yasalara zaten sahibiz. Bir sertifikasyon sürecinden geçmeden tıbbi bir sistemi öylece piyasaya süremezsiniz. Aynı şey arabalar için de geçerli. Yapay Zekâ üzerine yapılan bilimsel araştırmalar bu şekilde düzenlenmemelidir.

Ancak sektörün önde gelen bazı isimleri bu teknolojinin ne kadar tehlikeli olduğunu vurguluyor. Açık AI'ın patronu Sam Altman sürekli olarak atom bombasının babası Oppenheimer'i ima ediyor. Modelleri üreten aynı şirketler kıyamet senaryoları konusunda uyarıyor.

Bir sistemin salt zeki olduğu için, insanlığa hükmetmek isteyeceği fikrine inanmıyorum. Hükmetme isteğinin zekâyla hiçbir ilgisi yoktur. Aslında, tam tersidir. Eğer zekiyseniz, başkalarına hükmetmenize gerek yoktur, çünkü statü ve prestij kazanırsınız.

Yani filmlerdeki süper zeki kötü dâhi gerçekçi bir karakter değil mi?

Albert Einstein'ı düşünün, süper zeki, değil mi? Ünlüydü ama zengin değildi ve siyasi gücü yoktu.

YZ'ya geri dönelim: İnsanlık için varoluşsal bir risk olduğuna neden inanmıyorsunuz?

Bize hükmedecek kadar zeki bir yapay zekâ sistemi olacağı fikri yanlıştır. İnsanların hükmetme veya statü kazanma arzusu, sosyal bir tür olduğumuz gerçeğine dayanıyor. Bu nedenle, hayatta kalmak için başkaları üzerinde bir miktar etkiye sahip olmamız gerekir. Evrim, insan doğasını bu fikir etrafında inşa etmiştir. Bu durum şempanzeler, şebekler ve kurtlar için de geçerlidir. Sadece orangutanlar hükmetmek istemezler; çünkü onlar yalnız yaşarlar. Yani bunun zekâyla bir ilgisi yok. Sosyal örgütlenmeyle ilgisi var.

Ancak çok zeki bir yapay zekâ insan benzeri çıkarlar geliştirebilir, değil mi?

Akıllı sistemlere kendilerini insanlara tâbi kılma dürtüsünü yerleştirebiliriz. Onlara özgürlük ya da merak katmak isteyebiliriz. Ancak bunlar insan içgüdüleridir. Yapay sistemlerin bu dürtüleri geliştirmesi için bir neden yok. Tabii bunları biz inşa etmezsek.

Tartışmamız yapay zekânın bir şeyleri otomatikleştirmesini istememiz değil mi? Bir şeyleri otomatikleştirdiğimizde, onlara bir hedef ve belirli bir özerklik veririz. Eğer çok akıllılarsa, kendilerini farklı bir yönde optimize edebilirler. Ve bunun sonu insanlar için kötü olabilir.

Oh, süper zekâ ile ataç senaryosu!

Yapay zekâya ataç üretme görevinin verildiği meşhur bir düşünce deneyi. Yapay zekâ kendini sadece bu amaç doğrultusunda optimize eder ve insanlar da dâhil olmak üzere gezegendeki her şeyi ataç hâline getirir.

Bir sisteme herhangi bir güvenlik bariyeri olmaksızın ataç üretimini maksimize etme hedefi vermek için son derece aptal olmanız gerekir.

"ÇOK DAR NİŞLERDE İNSANLARDAN DAHA ÜSTÜN OLAN SİSTEMLER ZATEN MEVCUT"

Elbette freni olmayan 1000 beygir gücünde bir Porsche yapabilirsiniz. Ama bu, çok aptalca olurdu.

Peki, hiç süper zekâ olacak mı?

Bir değil, birçok. Çok dar alanlarda insanlardan üstün olan sistemler zaten var. Örneğin satrançta ya da tümörlerin tespitinde.

Ancak her alanda insanlar kadar zeki olan yapay zekâ sistemleri de olacak. Bazı insanlar buna AGI ya da Genel Yapay Zekâ diyor. Bu terimden nefret ediyorum; çünkü insan zekâsı çok özeldir ve bu nedenle sistem genel zekâya sahip olmayacaktır. Aslında, tamamen genel bir zekâya sahip olmanın imkânsız olduğunu gösteren bazı teoremler var. Ancak eninde sonunda insan seviyesinde bir yapay zekâya ulaşacağımıza hiç şüphe yok. Bu, yine de on yıllar alabilir.

Sizce, insan perspektifinden bakıldığında yapay zekânın yapabileceği en etkileyici şey ne olacak? İnsanların hayrete düşeceği bir sonraki sohbet GPT anı?

Bu zor bir soru. Belki de yapay zekânın yerçekiminin kuantum mekaniği ile nasıl bağdaştırılabileceğine dair teorinin bir sonraki buluşunu keşfettiğinde. Aslında Einstein'ın yapmaya çalışıp da başaramadığı şeyi. Bu, çok etkileyici olurdu. İnsan müdahalesi olmadan başarılı olamayacaktır, ancak YZ muhtemelen insanların bu hedefe ulaşmasına yardımcı olacaktır. YZ hakkında böyle düşünmeliyiz: insan zekâsını artıran bir araç.

Kısa vadede bakarsanız, insanlık için en faydalı olacak sonraki şeyler nelerdir?

İlerlemenin GPT gibi dil modellerinde ya da görsel algıda olduğu kadar hızlı olmadığı bir alan da robotiktir. Fiziksel şeyleri kontrol etmek. Tamamen otonom arabalarımız yok, sadece hile yaparak gidiyorlar: Lazer sensörler, tüm dünyanın navigasyon haritaları ve tüm uç durumlarla ilgilenen büyük mühendis ekipleri. Ancak 20 saat içinde 17 yaşında bir çocuk gibi araba kullanmayı öğrenebilecek bir yapay zekâya da sahip değiliz. Bu tür becerileri hızla öğrenmek YZ için bir sonraki aşama olacak.

YZ'da hâlâ eksik olan ne? Onunla sohbet ettiğinizde "sağduyu" sahibi gibi görünüyor.

"MAKİNELERE DÜNYA ANLAYIŞINI NASIL KAZANDIRIRIZ, BİLMİYORUZ"

Ama şu anda buna sahip değiller. Sistemler fiziksel dünya hakkında hiçbir anlayışa sahip değil. Araştırmamda odaklandığım konulardan biri de bu. Sadece video izleyerek dünyanın yapısı ve nasıl işlediğine dair bir anlayış geliştiren sistemler.

Dünya hakkında neyi anlamıyorlar?
Yann LeCun işaret parmağını kullanarak önündeki su bardağını masanın diğer tarafına itiyor.
Sistemler, bardağa alttan bastırdığımda bardağın masanın üzerinde hareket ettiğini anlamıyor. Eğer üstten bastırırsam, devrilebilir. LeCun işaret parmağını masanın kenarına bastırıyor.
Ancak, aynı küçük güçle masayı ittirsem, masa hareket etmiyor. (*Bardağı kaldırıyor.)* Ya da parmaklarımı açarsam bardağın düşeceği gerçeğini. Sezgisel olarak bildiğimiz tüm bu şeyleri yaşamın ilk birkaç ayında öğrendik. Makinelerin dünyayı gözlemlemesine izin verirsek bu dünya anlayışını nasıl üretebileceğimizi henüz bilmiyoruz.

Mark Zuckerberg tarafından işe alındınız. Onunla yapay zekâ hakkında yaptığınız konuşmalardan birçok konuda hemfikir olduğunuz anlaşılıyor. Yapay zekâ söz konusu olduğunda nerede anlaşmazlığa düşüyorsunuz?
Esas olanın araştırma yapmak olduğu konusunda hemfikiriz. Kâğıtların ve program kodlarının halka açık olması gerektiği konusunda da hemfikiriz. YZ'da ilerleme kaydetmek bilimsel bir konudur. Bu teknolojik bir soru değil. Mesele elimizdekini artırmak ya da birkaç şeyi optimize etmek değil. Mark bunu anlıyor, en önemli şey bu. Meta'yla birlikteyim çünkü ona on yıl önceki bir konuşmamızda her şeyin açık olması gerektiğini söylemiştim. Buna karşılık: "Ooo... Bu konuda endişelenmene gerek yok" dedi. Bu açıklık şirketin DNA'sında var.

Yann LeCun röportajda yapay zekânın asla hissedemeyeceği şeyleri göstermek için bardağını masanın üzerinde ittiğinden beri Jannis Brühl küçük kızına farklı gözlerle bakıyor. Onun sezgisel olarak dünyayı anlamayı nasıl öğrendiğini şimdi daha iyi anlıyor. İnsanoğlunun ne kadar eşsiz ve yeri doldurulamaz bir varlık olduğunu fark etmek güven verici.

(Jannis Brühl'ün yaptığı röportaj, 26.10.2023 tarihli Süddeutsche Zeitung'da yayınlandı. Çeviri: Güney)

Anti-Demokratik Yönetimler

MED REŞİYAN

Kapitalizmin bir karabasan gibi insanlığın üstüne çöktüğü bir dünyada yaşama, güzelliğe dair her şeyin kirletildiği bombaların, savaşın, zulmün, barbarlığın sonu gelmeyen kibrin, doyumsuzluğun, öfkenin, nefret ve kinin bütün dengeleri alt üst eden, mazlum halkları ölüm çukurlarına, sefilliğe sürükleyen dünyaya gözlerini yeni açan bebeklerin yaşam hakkını elinden alan, kana bulayan, savunmasız çocukların umutlarına kurşun sıkan, evlerini, yurtlarını, sokaklarını harabeye çeviren, adaletten, vicdandan yoksun gözü dönmüş faşist yönetimlerin tekçi, totaliter rejimlerin ve her tarafı zehirleyen yok eden işgalci, militarist, anti-demokratik zihniyetlere sessiz kalan ve destek sunan emperyalist/kapitalist sistem soykırımların, katliamların suç ortağıdır.

Bugün yine Molla İran rejimi tarafından Kürt gençleri, bebekleri hunharca öldürülüyor, idam ediliyor. Ukrayna için sesini yükselten Batılı emperyalistler milli ve ırkçı bir yaklaşımla onlara sonuna kadar kapılarını açıyor. Tabii ki olması gereken bu ama aynı duyarlılık neden Kürtlere ve diğer savaş bölgelerinden kaçan, farklı etnik kökenden olan halklara gösterilmiyor?

Her ne kadar demokrasi ve insan haklarından, eşitlikten söz edilse de üstün ırk, saldırgan milliyetçilik bunların önceliği oluyor. Oysaki çağdaş, uygar, modernite, ulusal ve insani haklar, özgür düşünce, hukuk çok farklı içerikler kapsıyor.

Mültecilere bütün sınırlarını kapatan, duvarlar ören insani ve sosyal yardımları esirgeyen, aşağılayan Batılı ülkelerdir. Yoksul ve çaresiz olan bu insanlar, Akdeniz ve Ege Denizi sularında bir umut ışığı için çırpınırken ne yazık ki birçoğu korkunç bir şekilde can veriyor. Birçok halklar gibi çok büyük bir nüfusa sahip olan Kürtler ise bugün hâlen kendi topraklarında başkalarının egemenliği altında sömürülen, ezilen, dili, kültürü yok

Solgun Mevsimler

Düşleri ateş altında bir sevdayım,
Solgun mevsimlerin arasında,
Bir hazan yağmuru sonrası,
Hain ve hüzünlüdür gece.

Sonbahar rüzgârların sessizliği,
Ölüm ve ayrılık.
Puslanan dağ, çürüyen yaprak,
Yitik kentler, kırgın umutlar.

Acıya bulanmış yaralı özlemler,
Gülüşleri kurşunlanan çocuklar,
Ne gökyüzü ne sevinç,
Karanlık sokakların uğultusunda
nefessiz aşklar.

İncinen akşamların dilsiz ağrısında
kanayan baharlar,
Yangın yüreklerin titreyen sesiyim
ürkek bakışlarında,
Vurulmuş toprakların yasaklı kavgasında,
Sınırlara takılan hülya, sessiz akan ırmak.

Yas tutan ülkem, gözü yaşlı ana
Topraksız bir ölüyüm
Utanç iklimlerin duvar diplerinde
bıraktım yalnızlığımı
Soğuk fırtınaların ayazında tükendi yazlar

Ne söğüt yaprakları ne çekirge sesleri,
İşgal altında mavileri dökülmüş ufuklar,
Zindan gecelerin ağıt şehriyim,
Dumanlı dağların eteğinde,
Güneşsiz şafakların dikenli tellerinde
çırpınan bir özgürlüktür şiirlerim.

03.01.2024 **MR**

sayılan bir statü, devlet sahibi olamayan, tarihten bu yana arka bahçe ve tehdit unsuru olarak görülmektedir.

Bütün ulusal hakları çiğnenen, zehirli gazlarla vahşice katledilen, yüzyıllardan beri çıkar, rant ilişkilerine kurban edilen 50 milyondan fazla olan bir halkın yaşam alanları yerle bir edildi. Kürtlerin yaşadığı topraklar parçalandı, bölündü.

Asimilasyon politikaları hız kesmeden devam ettiriliyor. Sosyolojik, psikolojik ve demografik yapı bozularak Kürtleri vatansız, kimliksiz ve kültüründen soyutlayarak köklerinden koparmak istiyorlar. Kemalist, turancı, ırkçı ideolojik yapılar, Kürt halkının haklı mücadelesini çarpıtarak "terörizm" olarak adlandırıyorlar. Bir sorunun adını doğru koyamazsanız o sorunu çözemezsiniz.

Fransız devriminden sonra ortaya çıkan ve yayılan milliyetçilik dünyayı kasıp kavurmaya, büyük halk kitlelerini emellerine kurban etmeye devam ediyor. Nazizm, faşizm, Siyonizm, kapitalizm, Kemalizm ortaya çıkan bütün bu akımlar insani değerlere zarar veren, para, güç, sermaye ve sınıf eşitsizliğini dayatan bütün ulusal hakları çiğneyen, kendinden olmayanı, benzemeyeni yok eden, herkesi, her şeyi aynılaştıran hegemonyacı karanlık yapılardır.

T.C. faşist devletinde, zorbalığın soygun ve talanın, rüşvetin, çeteleşmiş kurumların dibe vuran ekonominin, tavan yapan enflasyonun, sefilliğin bu çürümüş düzenin, yanlış politikaları altında nefes alamayan toplumun ruhsal ve biyolojik yapısı üzerindeki travmaları görmek mümkündür.

T.C. devleti, kendi fikirlerini, kurallarını ideolojisini topluma empoze ederek toplumun genetik yapısı ile oynayan, buna karşı gelen sorgulayan, düşünen herkesi hainlikle suçlayan bireysel ve insani hakları çiğneyen, baskı ve şiddet kullanarak toplumu sindiren, susturan, linç eden, ortadan kaldıran hiçbir yasa ve kural tanımayan dikta bir yönetim şeklinden başka bir şey değildir.

Farklılıkları tehlike olarak gören, çevreyi talan eden, tüm zenginlikleri sermayenin emrine veren, hırslarını tatmin etmek adına toplumu tehdit eden, kavgayı, haksızlığı, açlığı, iş kazalarını, normalleştiren, işçilere-emekçilere ucuz iş gücünü reva gören, paslanmaya yüz tutmuş bu köhne anlayış, bozuk zeminin üstüne ısrarla bina dikmeye devam eden yoz bir zihniyet. Adaleti, demokrasiyi, yargıyı hiçe sayan kan dökerek iktidarlarını ayakta tutan ilkelliğin, şovenist ve çağdışı rejimlerin acı tablosunu gözler önüne seriyor.

Türkiye'nin toponomik muharebeleri

■ **Prof. Dr. ŞÜKRÜ ASLAN** (*)

Modern devletlerin türlü uygulamalarını bir yasal zemine dayandırma kaygısı, onlardan biri olarak Türkiye'nin yer adlarını değiştirme çabasının, gerilimli bir sürece dönüşmesine neden olmuştu. Deneyimlere bakılırsa yer adlarını değiştirme politikasının hukuki-yasal dayanakları ancak uygulama içinde inşa edilmiş ve sistem yer adlarıyla âdeta bir muharebeye girişmişti.

Bu alanda yapılan ilk düzenlemelerden birisi 1926'da çıkarılan Çift İsimle Anılan Vilayetlerin Tek İsimle Anılması yasasıydı. Bu çerçevede Canik/Samsun, Saruhan/Manisa, Kocaeli/İzmit, Menteş/Muğla, Bozok/Yozgat, İçel/Silifke, Görle/Görele, Enderin/Andırın gibi şehir isimleri değiştirilmişti. Ama tüm yer isimlerine müdahaleyi mümkün kılacak bir yasal düzenleme hâlâ yoktu. Böyle olduğu için yer değiştirme uygulamaları parçalı düzenlemelere göre yapılıyordu.

Yer adlarına merkezi ve ülke düzeyinde müdahale etme fikri 40'lı yıllarda yeniden gündeme geldiğinde, valiliklere gönderilen bir genelge ile yabancı dil-köklerden gelen yer adlarına dair dosyalar düzenlenerek İçişleri Bakanlığına gönderilmesi istenmişti. 1942'den itibaren illerden gelen dosyalar incelenmiş, ancak II. Dünya Savaşının yarattığı kaotik ortam nedeniyle bu çalışmalar yine sistemin arzu ettiği hacim ve hızda ilerlememişti.

1949'da çıkarılan 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile yer adlarını değiştirme yetkisi İçişleri Bakanlığı'na verilmişti. Bakanlık da teknik kolaylık için 1956'da kendi yönetiminde Ankara Üniversitesi DTCF, Milli Savunma, Milli Eğitim, Bayındırlık Bakanlıkları, Tapu Kadastro, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve TDK temsilcilerinden bir Ad Değiştirme İhtisas Kurulu oluşturmuştu. Bu kurul, 19.10.1957 gün ve 4/9595 sayılı Bakanlar Kurulu kararı gereğince 1.3.1957 tarihinden itibaren çalışmaya başlamıştı. Fakat haftada iki veya üç gün mesai saatleri dışında toplanıp çalışmalarını sürdürse de 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun yürürlüğe girmesiyle kurul üyelerine yapılan ödemeler

kaldırılınca çalışmalar 1970'de yine durmuştu.

Bu arada daha önceki kararlar gereği adları değiştirilmek üzere bakanlığa gönderilen dosyalar birikince Şubat 1973'de bu kez İller İdaresi Genel Müdürlüğünde bir komisyon kurulmuştu. Ancak bu kurul da iki sene çalışmış ve belli ki istenilen sonucu alamayınca Milli Eğitim, Milli Savunma Bakanlığı, Genel Kurmay Başkanlığı, Harita Genel Müdürlüğü, DTCF Dekanlığı ile Türk Dil Kurumundan bir temsilci istemek suretiyle "Ad Değiştirme İhtisas Kurulu" yeniden kurulmuştu. Bu çalışma da 1978'de Başbakanlık tarafından "tarihi değeri olan yer adlarının da" değiştirildiği gerekçesiyle durdurulmuştu.

●●●●

Bu gerilimli sürece rağmen Ağustos 1977'e kadar ülkenin 35.917 kırsal yerleşmesinden % 36'sının adları değiştirilmişti. Ama yine de ad değiştirmeyi bir sistematiğe, hıza ve genişliğe erdirme arayışları bitmemiş ve 1983'de Ad Değiştirme Uzmanlar Kurulu Kuruluş, Görev ve Çalışma İlke ve Usulleri Hakkında Yönetmelik çıkarılmıştı. Bu yönetmeliğe göre İller İdaresi Genel Müdürünün başkanlığında Genel Kurmay Başkanlığı'nın bir, Milli Savunma Bakanlığı ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nün birer, DTCF ile Atatürk Kültür Dil Tarih Yüksek Kurumu'nun ikişer temsilcisinden yeni bir kurul oluşmuştu.

Bu kez muharebenin hacmi de genişletilmişti. Sadece yabancı köy adları değil; dağ, nehir, ova adlarından Türkçeleşmiş olmayanlar bile değiştirilecekti. Hatta Türkçe olduğu hâlde değilmiş gibi görünen adlar da değiştirilecekti. Özellikle Ermenice, Rumca adların niçin değiştirildiği halka anlatılacak, yeni adların yer aldığı haritalar okullara, kamu kuruluşlarına dağıtılacaktı. Yeni yer isimleri için ilk ve orta dereceli okullarda özel program uygulanacak, mahalli devlet memurları Ermenice, Rumca olduğunu bildikleri eski yer adlarını kullanmayacaktı vb.

●●●●

Özetle Türkiye'nin siyasal iktidarları, ülkenin geleneksel kültürlerinin ürünü olan yer adlarına karşı tam bir muharebe açmış; bu isimlere yansıyan toplumsal belleği silmek istemişti. Bugün sözü edilen belleğin yeniden inşası hem tarihe, hem de bu ülkenin geleneksel kültürlerine saygının bir gereğidir ve tam da belediye seçimlerine giderken yerel yönetimlerin öncelikli görevlerinden birisidir..

(*) Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
(31 Ocak 2024 tarihli BirGün gazetesinden alınmıştır.)

Türkiye'de değiştirilen yerleşim isimleri

Türkiye'de değiştirilen Rum yerleşim isimleri

Türkiye'de değiştirilen Ermenice yer isimleri

Türkiye'de yeniden adlandırılan Gürcüce ve Lazca yer adları

Türkiye'de değiştirilen Kürtçe yer isimleri

Türkiye'de değiştirilen yer isimlerinin yüzdesi

Sevan Nişanyan, Hayali coğrafyalar: Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Değiştirilen Yeradları (2011, TESEV Yayınları, İstanbul)
Kaynak: tr.wikipedia.org

Şev

■ A. KARABAX

Wê şevê xew nediket çavan, ji cihên xwe radibû
Bi du destan caxên hesin ên deriyê hucrê digirt.

Çend salan berî wê, koçer hatibûn taxa wî bajarî
Di bin xaniyekî sêqatî de di jêrzemînê de diman
Dê û bav û du zarok, ji zarokan yek qîz, yek kur
Malbata ji çar kesan pêk dihat, piçek dilşad bûn.

Karek dîtibû bavê bêkar, li avahiyekê dixebitiya
Bi pişt acûr û tûrên çîmento dikişandin qatên jor
Dêyê, cil û bergên dihatin avêtin, berhev dikirin
Zarokên malê jî, bi hez diçûn dibistana seretayî.

Ji malan malek bû ka ji navçe û bajaran kîjan bû
Erdhej, ne malan ne bajar û bajarokan pirs dikin
Wê şevê, careke din ranebû malbata bi çar kesan
Bav bi xewa kûr, dê bêxew û zarok bi xewn bûn.

Saet ber bi destê sibê, mîna ku derdora çaran be
Li der berf dahat hin caran bi av, hin caran hişk.

Şev bû, dîwar diqelişîn, diherifîn, mal dibûn gor
Xanî ne, sûk û kolan in, der û dor, zevî û berî ne
Xew û xewnên berbang lê nedan, hatin qedandin
Zevî û beriyên birîndar bi êş xwe didan serdanan.

Bajar, bi park û kolanên xwe bêhn didin, distînin
Gund, bi derûdor û meydanên xwe bi hev re dijin
Erdhej, ne derdoran ne sêncên meydanan dizanin
Kîjan mal bû, teze zewicîbûn, bêbêhndan mabûn.

Xew nediket çavan, li pê bû li ber deriyê hucreyê
Bi destekî derî digirt, bi tiliyên yê din cax dijenîn.

Alfabeyên ji hev cuda yên jan û karesetan nîn in
Bêbêje û bêgotin bi heman zimanî têne bêjandin
Dergûşên bênav ên ji binê kavilkan tên derxistin
Ên mirî, bêkes û sêwî, mirin jî ji wan şerm dikin.

Zimanên ji hev cuda yên warên jan û êşan nîn in
Bê vegotin û şîrovekirin tên xuyandin û xwandin
Ji deran derek, kefen nayên dîtin, tûr dibûn kefen
Li goran nav tên nivîsandin, paşnav tên jêbîrkirin.

Pişt re gelek dem bihuriyabû û li cihê serdanê bû
Dayik bi zimên nedizanî, bi çavan pê re peyivîbû.

28.03.2023

Gece

■ A. KARABAĞ

O gece uyku tutmuyordu, yataktan kalkıyordu
İki eliye hücrenin parmaklıklarını kavrıyordu.

Döne dolaşa daha birkaç yıl önce gelmişlerdi
Üç katlı bir binanın bodrumuna sığınmışlardı
Anne, baba ve iki çocuk, biri kız, diğeri erkek
Artık bir yuvaları vardı, mutlu görünüyorlardı.

İşsiz baba iş bulmuş ve çalışıyordu bir inşatta
Beliyle tuğla ve çimento taşıyordu üst katlara
Dışarılara bırakılan giysileri topluyordu anne
Şevkle ilkokula gidiyordu evin iki çocuğu da.

Yıkılan evlerden bir evdi; ilçesi, ili neresiydi
Depremdir, ne evleri ne ilçeleri ne illeri sorar
O gece, dört kişilik aile de sabahını göremedi
Baba uykuda, anne uyanık, çocuklar düşteydi.

Varan vakit sabaha karşı saat dört sularında
Bazen sulu bazen kuru, kar karıyordu gecesi.

Gece bir mezardı yarılıp çöküyordu duvarlar
Evdi, binaydı, çarşıydı, yoldu, kırdı, tarlaydı
Tan ağarması görmeden solup giden umutlar
Acısıyla dertleşir gecesiyle berelenen bozkır.

Kentler, cadde ve parklarla nefes alır, verirler
Köyler avlu ve açık alanlarıyla hayat bulurlar
Deprem ne avluyu ne alanı ne çevirmeyi bilir
Bir başka evdi, yeni evliydiler, öylece gittiler.

Çekilmez bir geceydi, hücrenin kapısındaydı
Parmaklıkları tarıyordu iki elin parmağıyla.

Ayrı alfabeleri yoktur acıların ve felaketlerin
Aynı dili konuşurlar sözden söylemden yana
Adları bilinmeyen bebeler çıkarılır enkazdan
Ölüm de utanır ölüsünden ve yetim kalandan.

Ayrı dilleri yoktur acıların, cümlesi yürekten
İzaha gerek duyulmadan okunurlar tekmilen
Kefen bulunmaz, torbalarla defnedilir ölüler
Adı geçer baş taşına, soyadı unutulur acıdan.

Görüş kabinine çıkarılmıştı günlerden sonra
Göz diliyle konuşmuştu dil bilmeyen annesi.

Günebakan, Güneküsen ile Güneş

■ GÖKHAN ÇAĞLAYAN

Günebakan başlangıçtan beri Güneş'e vurgundur. Bundan ötürü, gözü hep Güneş'in üstünde bulunuyordur. Güneş sevinçtir, umuttur, yaşamdır. Günebakan bunu pekiyi bilir. Sevisiyle Güneş'e güç verir, onun gücüyle dirimlendikçe dirimlenir. Güneş "yaşamın aydınlık yanı"dır, Günebakan'sa o aydınlık yanın en büyük tutkunudur. Karanlık basınca öksüz, yitik mi yitik bir çocuk gibi kalakalan Günebakan umudunu hiç mi hiç yitirmez, karanlığın tiksinç egemenliğine kendi güneşseverliğiyle karşı koyar. Karanlık *kalımlı* değildir, demek Güneş gene doğacaktır; dahası, yalnızca iyicil varlıklar için doğacaktır. Günebakan bunu da pekiyi bilir. O, Güneş'e bakmaktan bıkıp usanmaz. Şundan dolayı: Güzelin güzelliğine doyul(a)maz. Evren *salt* güzellik için vardır, yaşam ancak güzelliğin varlığıyla olanaklıdır, güzelsizlik üzere var bulunan yok olasıdır. Günebakan taptatlı bir düş içindeymişçesine yaşayagider. Yaşamı evrenin başlıbaşına bir "tansık" olduğunu tanıtlamaktadır. Güzelliği yetkindir. Geceler nelere gebeyse, Günebakan hepsini bilir. Ancak, yalnızca olumlu nenlerin gerçekleşmesini bekler. Beklentisi karşılıksız kalmaz da: O neyi isterse evren onu verir. Günebakan için varlık yokluğun karşıtı değildir, *tek* gerçekliktir.

Güneküsen de –kim bilir!– başlangıçta Güneş'e vurgundu da neden sonra onu sevmez oldu. Birileri, besbelli, Güneküsen'in umudunu kırmıştı, onu derinden yaralamıştı. Güneküsen bundan ötürü yaşama, demek güzelliğe küstü de Güneş'e yüz vermez oldu. Bu nedenle, hanidir gece başlangıcına doğru açılga açıp açılgalarını geceleri açık tutuyor. Güneş'ten, demek aydınlıktan enikonu tiksiniyor da. Gene de, onun eski güzelseverliğinin kalıntılarını kendi açılgalarında görebilirsiniz. O, yitirdiği özüne bir gün dönüp Günebakan gibi *yaşamcıl* olacak mıdır ola? Güneküsen'in umudu yok, acısı çok. Açılgaları geceleyin açık bulunsa da geceyi sevdiği, demek karanlığa düşkün olduğu sanılmaya. Onunki yalnızca –hani yok mu!– bir ne yapacağını bilememeklik ya da olumsuz anlamda alabildiğine ilerleyip anlamını, önemini yitirmiş bir yaşamda "yok olma isteği" ile "varlıktan geçememe" arasında kalakalmaklık sayılır. Güneküsen Günebakan'ın *karagünlü* ikizidir. Oysa Güneküsen de bilir: Umut Güneş'tedir, yaşam Güneş'ledir. Karanlık –gerçekte– aydınlığın değerini anlatan ya da bildiren bir araçtan özge bir nen değildir. Gene de, Güneküsen, kendi olumsuzluğu yüzünden kendisini güzelliklere kapalı tutmaktan alıkoyamaz. Geceleri dayanılmaz acılar çekip gündüzleri yaşamdan yoksun olsa da sorununu kendisinden başka bilen yoktur. Doğrusu, Güneküsen'in açmazı budur: Yaşamı sevmeyen yaşamdan yoksunur. Güneküsen gerçekte yolunu yitirmiş, yönünü şaşırmış bir gece kıygınıdır.

Güneş –en ulu bilge– bütün bunları görür, Günebakan'ın sev(g)isini karşılıksız bırakmaz, Güneküsen'eyse içerlese de onu yaramaz çocuklarından biri sayar, Güneküsen'in bir gün yola geleceğini umar. Umudunun gerçekleşmesi için Güneküsen'e *de* olumlu erkesini gönderir. Onun küseğenliğini yaşam bilgisizliğine yorar. Günebakan'ı, öbür iyicil varlıkları dinlendirmek üzere battığını, gecenin geçici olduğunu, bütün yaşamın aydınlığa bağlı bulunduğunu Güneküsen'in dahi bilmesini ister. Ancak, Güneküsen oralarda değildir. Gene de, Güneş yılmaz, değme gün Güneküsen'i barıştırmak üzere de doğar. Günebakan yaşamcılığıyla gözü gönlü açarken, Güneküsen'in yaşam karşıtçılığı yürek-karartıcı bir görüngüdür. Güneş –acılı kişilerin tek gönüldeşi– bütün bunları bilir, dayançla bekler: Karanlık ne denli koyu, yaygın olursa olsun aydınlığı bozguna uğratamayacaktır. Aydınlık olması gerekendir. Aydınlık bütün yaşamdır. Böylece Güneş, Günebakan'ı bağrına bastığı gibi Güneküsen'e sevecenlik gösterir. Dirim tatlıdır, yaşam kutsaldır. Güneş'in ısısı ile ışığı dirimlilerin hepsi içindir. Ancak, yalnızca iyiler kazanıp yaşamın ergilerinden yararlanacaktır. Güneş güzellik için vardır, güzelliğin büsbütün kendisidir. Onu sevmek güzelliği, demek yaşamı sevmek demektir.

2023 Böleni, Seyhan

SANATIN İFLASI
Serbest Zaman Sorunu

■ **TUNCAY ÖZKARADENİZ**

"Cevizin kabuğunu kıramayan kabuğu daima ceviz zanneder." (Gazali)

Sanat incelemeleri konusunda verili çalışmaların sunduğu öğretiler bu konuların muhataplarını oldukça tatmin edecek düzeyde ve eleştirmenler kadar çoğu sanat yapıcılarının da yeni önerilerle karşımıza çıkmasını beklemiyorum ama en nihayetinde sanat günlük yaşamla mübadele edilmediği sürece tartışmaya açık olacaktır. Yine de "yeni bir yorum/eleştiri gerekli olabilir mi?" sorusu her düşünürün arzularını kışkırtmıyor değil; sanat ki en yüksek zihinsel faaliyet ve ona anlam oluşturmak ise kabul edilir ki başka türlü zihinsel beceri gerektirir. Sanat konusunda eleştirilerimiz olacaksa da, eleştirinin diğer birçok disiplinleri de göz ardı etmeden, sanatın kapsayıcılığına denk düşmesi gerektiğine ve eleştirilerimize özen gösterilmesine de dikkat etmekte fayda olduğunu söylemeliyim ve bir de sanat ürününü metalaştırmadan değerlendirebilmekse tutarlı bir özerklik gerektir. Böylesi bir eleştiri kuşkusuz eski eleştirileri kapsadığı ölçüde kritiğinin yapılması göz ardı edilmemelidir, zira literatür bir yığın eklektik düşüncenin karmaşıklığı içinde anlamsızlaşmış ve çöküntüye terk edilmiştir. Kuşkusuz nedenleri arasında sanatın henüz dar bir çevre ile sınırlı kalması da gösterilebilir. Eserlerin içeriği ve bir de izleyici çevresinin sınıfsal niteliği ayrıca bir araştırmayı gerektirse de biz marksist-leninistlerin (ML) içeriden veya dışarından gözlemlediğimiz olgular karşısında en basit biçimiyle dahi olsa sistemli bir sanat anlatımı ve eleştirisi kendisini dayatıyor gibi görünüyor. Çünkü biliyoruz ki ancak sanat özgürlüğe giden yolu aydınlatabilir ve aydınlığın karşısında duran her anlayış karanlıktan başka bir şey görmeyecektir. Sanatı yaratacak etken ise (belki de tek etken olduğu söylenebilir) özgürlük için vereceği mücadeledir. Özgürlüğün mücadelesiyle ancak "eğlence ve oyun" estetik kalıbına kavuşabilir. Maddenin yitirdiği kabın şeklini araması gibi insan da olması gerektiği şekline bugün yitirdiği sanatla ulaşabilir ancak.

Özgürlük sorunu kuşkusuz bir sınıfın ve katmanlarının uzlaşmaz olduğu diğer sınıf ve katmanlar üzerindeki egemenliğinin nihai sorunudur. Bu çelişkinin yarattığı diğer birçok tahakküm biçimleri yanında bizim esasen üzerinde durmak istediğimiz ise işçinin kendi için yarattığı zamanın (Schiller'e göre bu oyun zamanı, yaratıcı zihinsel faaliyet için gerekli zaman) kapitalist eliyle gasp edilişi. Çalışma yaşamının tahakkümü altındaki insan (işçi) yine sanatın bu güçlü etkisinden yeterince faydalanamamaktadır. Boş zaman mefhumunun ne kadar değerli bir hak olduğu gerçeği de esasen burada belirir. Kapitalizm koşullarında işçi emeğini kapitaliste satarken aynı zamanda, dinlenme zamanı olarak sunulan zamanı da kapitalist tarafından satın alınmış olur ve geriye sadece kendine yabancılaşmış işçi kalır.

"...yalnızca, kendi çevirdiği çarkın tekdüze uğultusunu duymaktan, kendi varlığının armonisini hiçbir zaman geliştiremez ve kendi yapısındaki insanlığa biçim vereceği yerde, sadece mesleğinin, biliminin bir kopyası durumuna gelir." (Schiller, The Aesthetic Letters- alıntı Aşk ve Uygarlık, H. Marcuse, May Yayınları s. 213)"

Öyleyse sanatın toplumsallaşması problemi ancak işçinin kendi için zaman tasarrufu yaratabilmesi ile mümkündür, bu ise sınıf mücadelesinin ayrılmaz bir parçası olmakla mükelleftir. Öyle ki *"iş saatlerinin kısıtlanması mücadelesi yalnızca sendikal bir talep değil, aynı zamanda insan zamanının sermayenin zamanından özerkliğinin onaylanmasıdır."* (F. Berardi, Ruh İş Başında, Metis Yayınları s. 57) Boş zaman mücadelesi Marx'ın deyimiyle *işçinin kendine ait mücadelesi,* nesnel ve içsel dünyasının zenginleşmesi için gerekli zaman, onun (işçinin) sınıf bilincinin gelişmesi için esas koşuldur.

"...İşçi kendini ne kadar işine katarsa, kendine karşı ortaya çıkardığı yabancı, nesnel dünya o kadar güç kazanır, kendisi ve içsel dünyası o kadar yoksullaşır ve kendisine daha az ait olur." (K. Marx, 1844 El Yazmaları, Yabancılaşmış Emek)

İşçinin zaman sorunu; denilebilir ki, kapitalistin yaşamı disipline etmesinin sonucudur. Toplumun kurallara adaptasyonu kapitalistin yaşaması için önemlidir ve bu kurallar kapitalist tarafından topluma zorunluluk olarak dayatılır: Zorunlu eğitim, zorunlu sağlık muayenesi, zorunlu sigorta poliçesi, zorunlu çalışma süresi vd. bunlara eklenebilir ve bütün bu zorunluluklar toplumun zihinsel gelişiminin esasta tahakkümü ile sürdürülür. Anlaşılacağı üzere, emek döngüsü içinde entelektüel yaşamın gelişmesi, yaşamın akışkanlığını dönüştürmeye katkı sağlar ve hiç kuşkusuz, bunun bir kanun olabileceğini düşünürsek emeğe yabancılaşmış insanın yeteneksizliği (eylemsizliği) insanın eylemliğinin de yolunu açacaktır. Baskı ve tahakküm mecburi bir zorunluluk olarak özgür olabilme isteğini de dayatacaktır.

Günümüzde, post-marksistlerin yana yakıla üzerinde durdukları konunun belki de onları en çok haklı çıkardıkları bu meseleyi ciddiye almamız gerektiğini söylemeliyim. Halkın sanatsal faaliyetinin ilerleyişi emeğin özgürleşmesi ile doğrudan bağıntılıdır. Artan iş süresinin tahakkümüne karşı özgür bilincin gelişmesi, gerekli sürenin yine endüstriyel yaşamın emek üzerindeki tahakkümü azaltıldığı ölçüde oluşabilir. Endüstrileşme toplumsal gelişmenin katalizörü olduğu kadar onu eğen, gelişmenin dikleşen göstergesel sıçramalarını yine aynı koşullarda tersine çeviren paradoksal bir etkiye sahiptir. Toplumun maddi zenginliğini endüstrileşme ile sınırlayanların determinist tespitlerinin sadece yanılsamadan ibaret olduğu açık ve fakat söylemeliyim ki teknolojideki gelişmeler endüstrinin emek üzerindeki tahakkümünü inceltmiyor da değil. Kuşkusuz bu zekânın üretken gücünün gelişmesi ile üretim araçlarının teknolojik yenilenişi, emek ve zekâ arasındaki olağan çatışmanın kendisinden kaynaklanıyor olmasıdır. Otomasyon gelişme karşısında emeğin reddi daha birçok soruyu cevapsız bırakıyor. "Kapitalistler bununla ne yapmak istiyor?" sorusu belki de üzerine çok tartışılacak bir mesele olsa da yine de bu gelişmeleri yakından takip etmeye çalıştığım ölçüde diyebilirim ki; meseleyi bilimsel teknolojinin geldiği aşama değil, bunun bir tür sömürü mekanizmasının parçası oluşu da değil, toplumsal gelişmeye ne katabileceği ile irdelemek gerektiğini söyleyebilirim. Yine de klasik biçimiyle endüstrileşen toplum ilişkileri içinde her şey henüz olabildiğince karmaşık ilerletiliyor ve şairin de söylediği gibi;

...
ve ellerinizden başka her şey
herkes yalan söylüyorsa,
elleriniz balçık gibi itaatli,
elleriniz karanlık gibi kör,
elleriniz çoban köpekleri gibi aptal olsun,
elleriniz isyan etmesin diyedir.
Ve zaten bu kadar az misafir kaldığımız
bu ölümlü, bu yaşanası dünyada
bu bezirgan saltanatı, bu zulüm bitmesin diyedir.
(Nâzım Hikmet, Ellerinize ve Yalana Dair)

Öyleyse geriye, toplumun özgürleşebilmesi için zihinsel becerisini geliştirebileceği özerk zamanın kazanılması kaçınılmazdır. Sanat gerçek anlamda özgürleştirebilecek ve toplumsal dinamikleri birleştirebilecek bu tarihsel görevini yerine getirebilir.

Sanatın Kuramsal Eleştirilerinin Kritiği ve Marksist-Leninist İncele Yöntemi

Geldiğimiz yerde bu eleştiriler başka türlü bir sorunu da tartışmaya açıyor. M-L'lerin sanata ve sanat incelemelerine ayırdıkları zaman ne düzeyde? Politik örgütlenme sorunlarının içerisinde sanatın yeterince tartışmaya ve araştırmaya açılmamasının kuşkusuz geçmişle de bir bağı olsa gerek. Zira henüz daha geçmişin mirası üzerinde teorik siyaset üretmek Marksizm adına konuşabilenlerin belki de en kötü alışkanlığı. Marx ve ardıllarının bilimsel sosyalizm ve diyalektik tarihsel materyalizm üzerine bıraktığı onlarca am-

pirik çalışmaların yeterliliği bugün tartışmak istediğimiz sanatın gelişimi ve geleceği üzerine dolaylı olarak bir temel sağlamaktadır. Fakat sonrasında, önümüzdeki görev bunu nasıl anlatacağımıza geliyor. Belki bu yüzden böylesi bir çalışmaya kendi dilimizde ve kendi algılarımızın bilimsel karşılığı içinde marksist-leninist (m-l) sanat eleştirisini anlatmayı/geliştirmeyi zorunlu bırakıyor. Dünya da benzer çalışmaların olduğuna ve belki de çok daha fazlasının yapıldığına eminim; fakat bunda emin olmam değerli marksist-leninist dostlarımızın bu konulardaki boşlukları görebilecek ve değerli katkılarını sunacaklarına olan inancımdan kaynaklı olmasıdır. Türkiye'deki marksist sanat araştırmalarının evrensel ölçüde bir yöntem geliştirmemelerinin eksikliği diğer acil çalışmalarımızın yanında artık kendini dayatıyor olmasıdır. "Neden Türkiye M-L'leri?" sorusuna gelindiğinde; bunun nedenlerine ilişkin dil dünyamızın metinleri arasında bize bırakacağı lokal bir anlatım biçiminin yeterli düzeyde olmayışı söylenebilir. Çevirilerin bu görevi yerine getirmeleri noktasında da maalesef eksiklikler varlığını koruyor.

Dünyada da uzun süreden beri bu alanda bir başıboşluğun olduğunu, özellikle 1980 sonrasında giderek unutulduğunu görmek acı verici bir durum. Tabii burjuva eğitim kurumlarının bu eksikliğe yer ayırıp bir bilinç sıçraması yaşatmasını beklemiyorum. En iyi hâlde iş yine bir avuç enternasyonalist entelektüelin yapacağı iş olarak devam edecek. Bunun yanı sıra 20. yüzyılın ilk yarısında Batı'da oldukça çok gündem edilen "Kadın ve Sanat" konusu içinde feminist bir sanat tarihi eleştirisinin yarattığı etki takdir edilecek düzeyde. Buna 68 gençlik hareketleri içinde siyahların ve diğer renkli toplumların burjuva sanat tarihine getirdikleri eleştiriler de oldukça yankı uyandırmıştı. Marksistler bu konuda yeterli bir ivme yakalayamasalar da burjuva sanat tarihinin eleştirisi noktasında feminist sanat tarihi eleştirilerinin hata ve eksikliklerine rağmen önemli bir etkisi oluşmaktadır.

Diğer bir eleştiri de işçi sanatı adına yürütülen çabaların önemli bir bölümünün tarihsel gelişiminden kopuk seyrediyor olmasıdır. Bunu aşmanın en iyi yolu devrimci sanat çevrelerinin kendi düşünce biçimlerinin kaynağını marksist-leninist öğretilerden değil de popüler olanın birer yansıması ve folklorik olarak sürdürülüyor olması görülebilir. Buna iyi olabileceğini düşündüğüm bir örnek vermek yerinde olacaktır. Sovyet heykeltıraşı Dimitri Tsapline'in kızıl ordu miğferli bir Sovyet askerinin heykeline yine marksist bir eleştirmen olan Francis Klingender'in sergiye ilişkin övgülerine rağmen bu esere getirdiği eleştiridir. Klingender; miğferdeki yıldızı çıkarıp aldığınızda Bismarck için yapılmış şatafatlı Alman anıtlarından farkının olmadığını, proleter bir sanat eserinin yapımında sanatçının düşmemesi gereken yanılgılara da incelikle dikkat etmesi gerektiğini söylerken haklıydı, sanatçının zihinsel olarak, bilinçli ya da bilinçsiz kendi çağının ötesine uzanması gerektiğini söylerken de. Her türlü klasik sanat anlayışlarını yok sayan modernizmin ve yeni türdeki sanat akımlarının içine düştüğü yanılgılardan proleter sanatın üreticilerini doğru marksist temelde yönlendirmeye çalışması ayrıca bir takdiri hak ediyor. Geçmişin sanatının her zaman sömüren sınıfların çıkarlarına hizmet ettiği düşüncesinin sığ bir tanımlama olduğunu da söyler Klingender ve marksist sanat tarihçisinin görevinin eserlerin ve imgelerin spesifik önemini keşfetmeleri gerektiğini de öğütler. Toplumun sanata yabancılaşmasının maddi koşulları ortadan kaldırıldığı ölçüde sanatın özgürleşeceği ve insanın güzellik duygusunu topluma mal olmuş bu eserler ve sanatçılar üzerinden yeniden kazanacağını nihayet söyleyebiliriz.

Toplumsal bir varlık olarak yaşamını sürdüren insanın toplumsal gelişim tarihi aynı zamanda parçası olduğu sanatın da gelişim tarihidir. Maddenin kullanım değerinin emeğin kullanım değerine koşullandığı süreçlerde insanı toplumcu bir varlık olarak anlatabilecek yine en güçlü kaynak insanın kendisi olmak zorunda kalmıştır. Kültürümüzün, alışkanlıklarımızın ve dillerimizin en derinlerinde hâlâ var olmayı sürdüren acı ve trajediler bugün de sanat çabalamalarında kendisini hissettiriyor. Dil, bilim ve "büyünün" bağıntıları arasında yerini alan sanat her şeyin yanında bilincin yansımasına dönüşen estetiğin tüm zamanların en karmaşık toplumsal ilişkileri içinde olgunlaşması ve sonuçları, günümüze uzanan etkisi sanatı sorgulanabilir olmaktan kurtaramadı. Bütün bu karmaşık ilişkiler içinde kapitalizm tohumlarını ekmeye başladığında, sömüren ve sömürülenler arasındaki sınıf farkları klasik sanat anlayışlarının sınıfsal karakterini de tartışmaların merkezine aldı. Hiç kuşkusuz bütün klasik sanat yapıtları kendi sınıf çıkarları ötesinde toplumsal ve insansal erekler de barındırır. Benzer biçimiyle bilim toplumsal ilerlemesinin sonuçları karşısında bütün meta ilişkilerini etkileyebiliyorsa sanat da bu karmaşık ilişkileri yeniden dönüştürebilecek etkiye sahiptir ve tüm bu gelişmeler kapitalizme rağmen, yaşamın doğası gereği sürdürülmektedir. Kapitalizmin tüm gelişen unsurlara gösterdiği direncin kuşkusuz onun olağanüstü yasalarından gelmediğini de an-

layabiliyoruz ve onu yıkıma uğratacak nesnel ve öznel koşulların yetersizliği karşısında hâlâ ilerleyen bilime ve sanata karşı gösterdiği direnç kadar onunla yaşamını sürdürmeye de devam ediyor olması ayrı bir paradoks olsa gerek. Ortaçağın ruhban katmanları bile bilim ve sanat karşısında daha kararlı davrandıklarını anlayınca bunun mülkiyet ilişkilerinin esasında giderek çekişmeye ve nihayet ilişkilerini çürümeye zorladığını da kanıtlıyor. Kapitalizmin kaderini belirleyen kuşkusuz kendi çelişkileri olurken onun sanat ve kültür çıkmazlığı kendi kaderi kadar uğultulu bir sessizliğe mahkûm olmuş durumda.

Din ve büyünün insan biçimci etkinliğinden çıkarak burjuva idealizminin bulanık sularında gezinen sanat ve sanatçıların yapıtlarının insanın toplumsal zenginleşmesine ne ölçüde faydalı olacağı veya olmayacağı yine toplumsal bilgeliğin derinliğinde ve kendine nasıl bir yer edineceğini zaman sınayarak gösteriyor. Kapitalistlerin elinde müze sanatına, pazarcı sergisine dönüştürülen eserler, – tüm insanlığa ait eserler statüsüne erişmiş olanlar dâhil– en ucuz işlevsel ürünler kadar faydasızlığa terk edilmiş durumda. Bu eserleri "kutsal mabetlerinden" söküp çıkaracak ve onları her türlü burjuva güzellemelerinin, içeriği boşaltılmış retorik kalıplarından kurtaracak çözümün toplumsal alt-üst oluşlarla neticelendirileceğidir. İnsanlık kendi kültür devrimleri ile bu eserlere hak ettiği ilgiyi kazandıracak ve duyumsamalarını dürüstçe gösterecektir.

Toplumsal bilgelik, toplumsal belleğimizin en güçlü filtre görevini yerine getirir. Eğer bir fikriniz varsa ve –tasarımlarınız da buna dâhil edilebilir– oluşumunu yaşamdan alır. Fikirlerimiz, tasarımlarımız eylemlerimizin sonucudur. Çelişkiler ile gerçekleşir ve bunda ise karşılıklı uyum yoktur; çelişkiler sayesinde oluşur. Burada iyi olanın iyi mi olduğuna, yararlı olup olmayacağına toplumsal uygulama ile karşılık bulur. Buraya kadar her şey normal bir görüntüye sahip olabilir, fakat fikirlerimiz ve hayallerimizde yaşamın kendisiyle kopmaz bir bağıntıya sahip olduğu gibi her zaman aynı tepkiyi vermeyebilir. Lenin bunun için şöyle der: *"İnsanın anlığının (zihin: bilme yetisi) bir nesneye yaklaşması, insan tarafından bir kopyanın (bir kavramın) oluşturulması, kolay, yalın ve dolaysız bir eylem değildir; karmaşık, birden fazla yönü olan, zikzak bir çizgiyi izleyen bir eylemdir. Bu eylem düşlem (hayal) gücünün yaşamdan kopması olasılığını da kapsar. İş bu kadarla da kalmaz: Sözü edilen eylem, soyut kavramın, düşüncenin bir düşe (fanteziye) (son noktasında tanrı düşüncesine) dönüşmesi olasılığını da kapsar; bu dönüşüm, insanın bilincine varmadığı bir değişim biçiminde gelişir."* (Lenin: Felsefe Defterleri'nden, Viyana ve Berlin 1932; 2. Baskı, Berlin 1954, s. 299) (G. Lukacs, Estetik, Payel Yayınları s. 59)"

Lenin'in "insan düşüncesi" tanımı, çerçevesi önceden çizilmiş insan anlığından bahsedemeyeceğimizin tanımını destekliyorsa, bunda toplumun politik ve kültürel gelişimin temellerini aramak daha kolay olur. İlk mağara resimleri karşısında duyduğumuz şaşkınlık insan anlığının nesnel koşulların değişkenliği içinde nerelere evirilebileceğini, insanın gezindiği her tarihsel koşulla da farklı biçimlerde karşımıza çıkmaya devam edeceğini gösteriyor. 19. yüzyılda İspanya'da ilk keşfedilen Altamira mağara resimlerinin 15 bin yıl öncesine ait olması din otoritelerini çılgına çevirmesi dışında, Darwinistleri de tartışmaya itmiş olması insan bilincinin bu sanat eserleri ile değerlendirildiğinde gelişimimizin sonuçları daha iyi anlaşılır kılıyor. Darwincileri bile kızdıran bu keşif, paleolitik dönem insanlarının beklenilenin ötesinde böylesi bir ustalıkla ve belli bir amaca hizmet eden bu eserler karşısında bilim dünyasında yarattığı devrimdir.

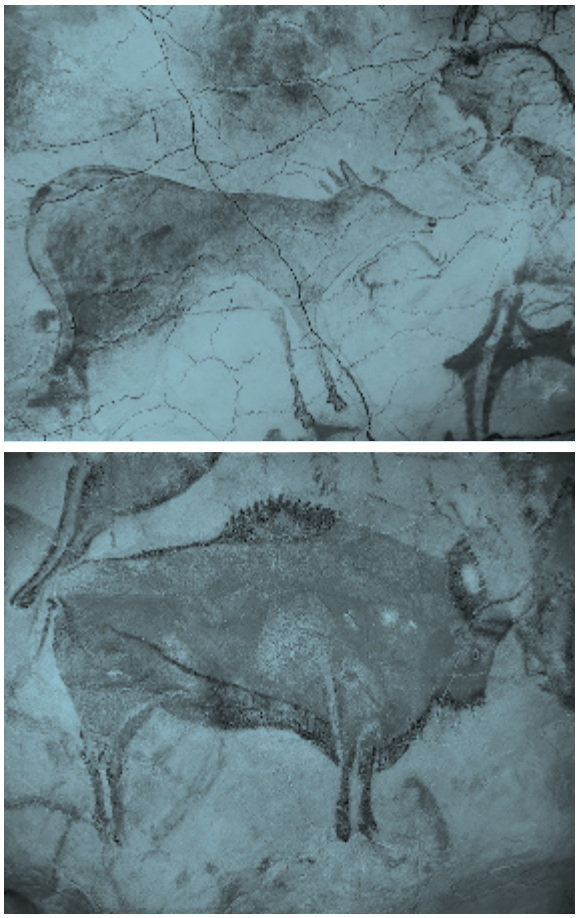

Resim 1 - 2

Resimlerde görülebileceği üzere buzul çağı insanlarının taş ve sopalarla teknik gereçler yapmaları yanında av hayvanlarını böylesi imgelerle resmetmeleri olağanüstü değil mi? İlkel toplulukların düşünce dünyaları ile alakalarını özetleyen bu eserlerde yaratılan çizgisel formların ve bilinçli olarak yerleştirildikleri kaya yapılarının günümüz usta sanatçılarını bile etkilemeye yetiyor olması bizlere şaşırtıcı gelebilir. Şaşkınlığımızın yarattığı heyecan kuşkusuz bu insanların ilkelliğinden kaynaklı olduğudur. Buradaki ilkellik grup ilişkileri içinde günümüz insanının bilincindeki ilkellik yansımasıdır. Biz sadece bu ilişki biçimlerinin ilkel olduklarından yola çıkabiliriz. Binlerce yıl öncesinin insanlarının eserlerindeki düşünsel ilerlemelerinde ise oldukça gelişmiş olduklarını söyleyebiliriz. Burada aranacak güzellik kendi ve grubun diğer üyeleri için güzel olandır. Bu ise, bugün de olduğu gibi içkin bir motivasyon gerektirir. Kuşkusuz bunda doğayı dilediğince duyumsayabilen ve serbest zaman mefhumunun tartışmasız ihtiyaçların baskısı altında tahakküm edilmediği şartlarda bu zihinsel gelişme gerçekleşebilirdi.

İnsanın düşünce yapısındaki bu karmaşık formasyonların primitif topluluklarda ki erişmiş olduğu düzey marksist eleştirmenler için ekonomik bir sonuç olarak görülebilir. Bu doğrudur da, bütün bu çalışmaların duyusal sonuçları somut emekten kaynaklanır. Maori yerlilerinin dövme ve oymacılıktaki geldikleri yetkinlik buna eklenebilir örneklerdir. (Bkz. Resim 3)

Resim 3 - Dövmeli başlar illüstrasyonu, Courtauld Sanat Enstitüsü: Photographic and Imaging.

Plehanov bu beden motivasyonlarını harekete geçiren nedenler olarak *"böceklere, güneşe ve ameliyat prosedürlerine karşı bir eylemin mevcudiyetini öne sürer, bunun ardından bireyin kabileler ile olan ilişkisini işaret eden semiyotik hususları ve son olarak da bireyin ya da topluluğun hayatının kaydedilmesini sıralar."* (Adresi Olmayan Mektuplar G. V. Plehenov- Marksizm ve Sanat Tarihi, A. Hemingway, Doruk Yayınları s. 68) Plehenov'un ekonomik bir formasyon olarak gördüğü bu beden sanatına ilişkin farklı bir yaklaşım sergileyen William Morris, Plehanov'dan farklı düşünse de esasta düşünsel gelişimin kökenlerine inerken sanatsal davranışların ekonomik çıkarsamalarla doğrudan örtüşmediğini de söylemekten kaçınmaz. Zira Altamira mağarası ressamlarının etkileyici düzeydeki estetik yorumlama yetilerinin yaşam koşulları ile fazlası ile uyumsuz olmasını görmüştük. Morris'e göre ise *"süslemenin özne ile nesnenin kavuşmasına iştirak etmesi gerektiğini"* söylerken bunu da estetiğin içeriden (içsel olandan) gelmesine bağlaması onu haksız çıkarmaz. Yine E. Gombrich, o çok bilinen çalışması Sanatın Öyküsü eserinde de söylediği gibi *"Sanatın tüm tarihi, gittikçe gelişen teknik yetkinleşmenin tarihi değil, değişen kafa yapılarının ve gerekliliklerinin tarihidir"* derken daha ilk anda sanatın gelişimini tek başına ekonomik kategorilere indirgemekten kurtarılması gerektiğine dikkat çekmektedir.

M-L analiz için tek başına ele alınabilecek bir yöntem olarak ekonomi bilimi Marksizm açısından etkili bir opsiyon görevi üstlenir, fakat bu yeterli değildir. Tarihsel gelişmesi içinde bu incelemelerden tek başına bu sonuca varmak bilime haksızlık olurdu. Doğadaki görüngülerin diyalektik materyalizm içinde farklı kombinasyonların bileşenlerinin etkileşimi göz ardı edilmemelidir. Bu konudaki yanlış algıları düzeltmek için Engels bir mektubunda J. Bloch'a şöyle yazar;

"Materyalist tarih algısına göre tarihteki nihai belirleyici unsur, maddesel hayatın üretimi ve yeniden üretimidir. Bundan fazlasını ne Marks ne de ben ileri sürdük. Eğer biri çıkıp da bunu, ekonominin tek belirleyici unsur olduğu şeklindeki bir söyleme dönüştürüyorsa, söz konusu önermeyi manasız, soyut ve saçma bir ifade hâline getiriyor demektir." (Engels'den J. Bloch'a, 21 -22 Eylül 1890-Marksizm ve Sanat Tarihi, s. 20)

Kuşkusuz Engels bu açıklamayı Yeni (Neo) marksistlerin her tarihsel gelişmenin kökenlerini ekonomik sebeplere indirgeyen dar anlayışlara karşı marksist tarih analizinin değersizleşmesinden duyduğu endişe nedeniyle açıklama gereği duyuyordu. Engels üst yapının (kültür, sanat), felsefe ve din gibi çeşitli öğelerin ekonomik yapı ile karşılıklı etkileşim içinde olduğunu söyleyerek materyalist tarih anlayışının varsayılandan çok daha akışkan olduğunu düşünüyordu. Aynı mektubunda J. Bloch'a şu sözlerle açıklama yaparken Marksizm adına indirgemeci tanımlamaların teh-

likesinin farkında olduğunu da gösteriyor:

"Eğer bazı genç yazarlar ekonomik boyuta hak ettiğinden fazla önem atfediyorlarsa, bunda belli ölçüde Marx'la benim de suçumuz var. Bu temel prensibin altını, onu inkâr eden rakipler karşısında çizmek zorundaydık ve birbirleriyle etkileşim hâlindeki diğer faktörlerin hakkını verecek zaman, mekân ya da fırsatı her zaman bulamadık."

Engels'in sözleri özeleştiri olmasından daha çok bir "editoryal not" denilebilecek bu açıklaması tarihin idealist yorumlanması karşısında yeni bir teorinin temellerinin atılırken ekonomik eğilimin son tahlilde kaçınılmaz olduğu sonucundan yola çıkmasıdır. Son derece köktenci bir tarih yanılsaması karşısında verilen mücadelelerde çok fazla ayrıntıya inmek günün koşulları içerisinde ya daha az, ya da hiç olmayabilirdi.

Düşüncenin gelişimi içinde evrimsel olarak tamamladığımız süreç evrimimizin kopmaz bir parçası olduğunu ve insan olma özelliğimizin en temel yapı taşını oluşturduğu düşünme yetisinin estetik ile olan bağını incelerken bunun karşılıklı bir bağıntı içerisinde nasıl geliştiğini bilim insanlarına bırakmak yerinde olur. Bu konuda yeterli veri sunabilecek bir araştırmaya başvurulması isabet olacaktır. İlerleyen süreç içerisinde elzem olarak görüp şimdilik bu görevi askıya almak benim için zorunluluk olarak duruyor. Umarım başka bir değerli arkadaşım benden önce bu çalışmayı bizimle paylaşır, bende bu yükün ağırlığından kurtulmuş olurum.

Kuşkusuz bilimsel bir araştırmada ekonomi, sosyoloji, antropoloji ve diğer alanlarda ki gelişmeler tek başına sanat incelemelerinin konusu olamayacağı gibi sadece inceleme unsuru olabilecek sanatsal ve kültürel olaylarda yol gösterici olabilir.

Duygulanımların geçmişle bir bağı olduğu kesin söylenebilir. Bizi ilkel akrabalarımızla yakın kılan ve insan olarak gelişmemizde varlığını sürdüren duygulanımlarımızın son boyutunu en yoğun duygulanımlarımızda yaşarız. Buna uygun üslup ise deyişlerimizde, şarkılarımızda, dans ve diğer bütün halk eserlerinde dışa vurulur. Spinoza'ya göre *"süreklilikten yoksun bir sevinç" ya da yine "süreklilikten yoksun bir üzüntü" bu duygulanımların "kendi başına iyi olmadığını" ve bu duygulanımların "bilgi eksikliğini ve ruhun yetersizliğini" sergilediğini söyler; bundan ötürü de: "Akıl yolunda yaşamaya çalıştığımız ölçüde kendimizi umuttan bağımsız kılmaya, korkudan kurtarmaya, yazgıya olanaklar ölçüsünde egemen olmaya ve davranışlarımızı aklın belli buyruklarına göre düzenlemeye çabalarız."* (Spinoza: Ethik, 4. Kısım, Lehrsatz, 44 Anmerkung, s. 213- G.Lukacs, Estetik, Payel Yayınları s. 110)

Spinoza'yı burada haklı kılan ise insanın dayanamadığı acılar ve toplumsal krizler karşısında bu duyguları sergilemesinin onun çaresizliğinden ve korkularından kaynaklığıdır. Akıl ise bunun en kesin ilacıdır. İnsanın en iyi rahatlama yönteminin gözyaşı dökmek, bağırmak olduğunu biliyoruz. Akla yaklaşan insanın bu duyguları en naif şekilde geriye bırakacağının kaçınılmaz olarak görürsek eserlerimizin duygulanımlara ne şekilde yer vereceğini biraz daha düşünmek gerekecektir. Aslında marksistler için bu duygulanımların sınıfsal karakteri az çok tanımlıdır. Engels bu duygulanımları küçük burjuvazinin özelliklerini belirtmek için kullanır. Ona umudu küçük burjuvazinin yükselip büyük olması için, korkunun ise proletarya sınıfına itilmek biçiminde belirtir. Fakat duygulanımlarımızın bundan çok daha fazla görevi üstlendiğini, bizi insan yapan emeğin ekonomik determinizm anlayışlarının yanında duyumsamalarımızın da yaşamımızda belirleyici etkiye sahip olduğunu göstermekte. Kaldı ki "sanatçının" üretimi somatik (dış etkilerden kaynaklı bir tür ruhsal bozukluk) bir bozukluk olarak aşırı bir davranış sergilenmesi değildir. Söz konusu olan ve birbiri ile sıkı bağı olan diyalektik karşıtlıkların (Somut ile soyut, öz ve biçim, ulusallık ve evrensellik, duyusalla düşünsel) ürünüdür. Bunlar iç içedir ve birbirinden ayrılamaz.

Duygulanımlarımızın tarihsel sonuçları ve eleştirilerimizin akla yaklaşması, zihnin tüm karışıklıkları içerisinde toplumsal eleştirilerin en verimli sonuca yaklaştıracağı gün gibi ortada. Pek tabii bu eleştiriler her ne kadar sanata yönelik gibi gözükse de esas niyetimin olması gereken ile olmaması gerekenin ayırt edilmesine dikkat çekmek olduğunu belirtmeliyim ve kuşkusuz bunun ancak bir dil ve yöntem ile mümkün olabileceğine dikkat ederek. Ve hiç kuşkusuz insanlığın gizli hazinelerini manipüle eden yargıların aksine mazbut bir yaşamın tarihsel evrimini bugün yapılan incelemeler daha iyi açıklıyor. Yukarıda Gazali'nin de söylediği gibi biz cevizin kabuğunu kıramadığımız sürece kabuğu ceviz sanmaya devam edeceğiz. Sorgulamaya ve eleştirmeye devam ettiğimiz sürece insana dair her şey ulaşılabilir olacaktır.

Aralık 2023

Not: Dergimizin sonraki sayılarında yine çeşitli başlıklar altında konuyu devam ettirmeye çalışacağım. Bu konuda düşüncelerini benimle paylaşmak isteyen okurlarımızın önermelerine ve eleştirilerine açık olduğumu da belirtmeliyim.

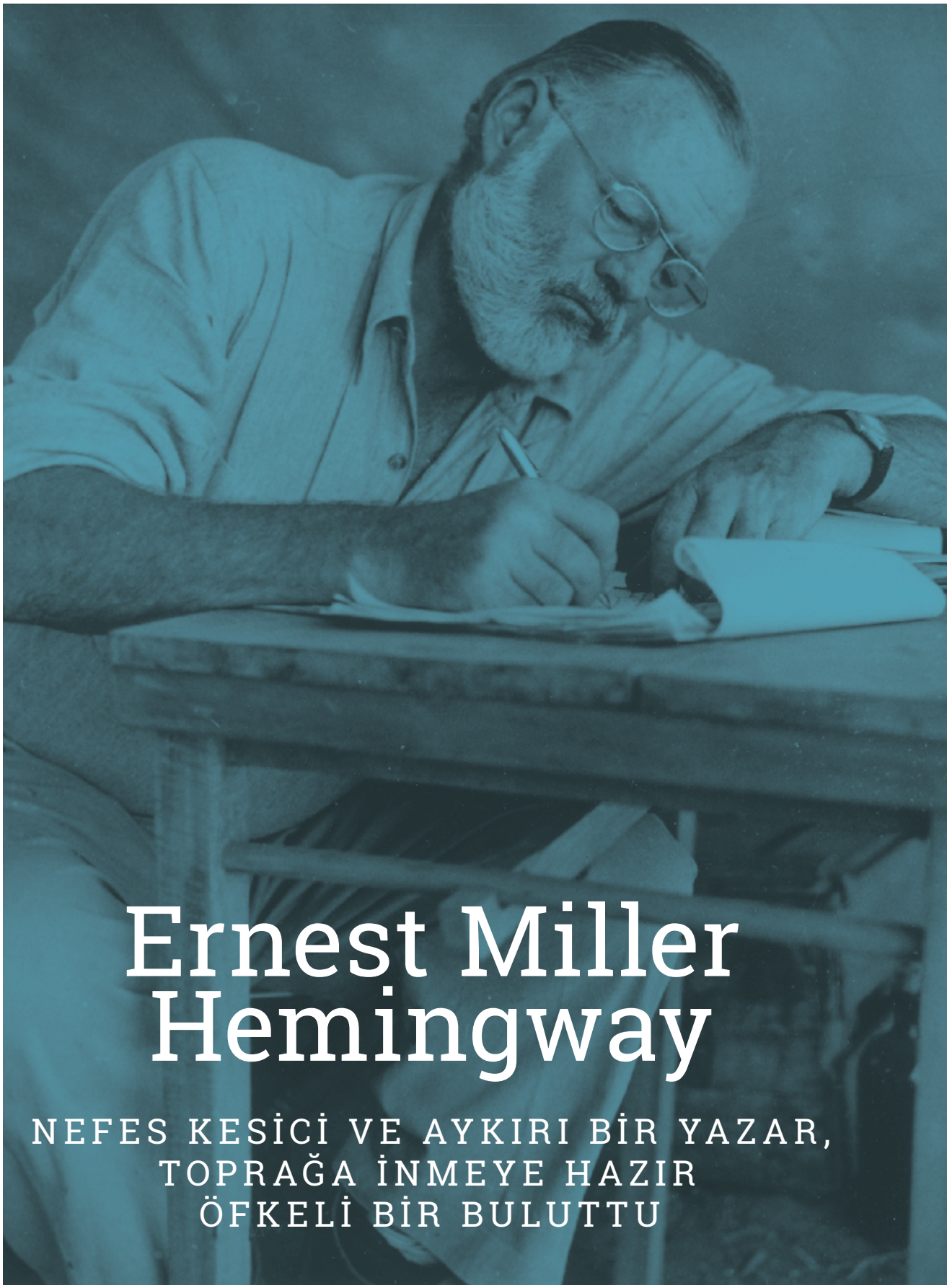

Ernest Miller Hemingway

NEFES KESİCİ VE AYKIRI BİR YAZAR, TOPRAĞA İNMEYE HAZIR ÖFKELİ BİR BULUTTU

■ EMİNE AYDOĞDU

20. yüzyılın en büyük yazarlarından biri kuşkusuz Ernest Hemingway'dir. Romancı, gazeteci ve kısa öykü yazarı. Ayrıksı, maço, çıplak parmaklı boksör, balıkçı, ayı avcısı, boğa güreşçisi, Nazi düşmanı, U-Boat avcısı, devrimci, casus ve savaş suçlusu! Hemingway için yazılacak başka ne var acaba? Okuma yolculuğunu sürdürürsek çok daha fazlasını öğreneceğiz.

Hayatı da yazdıkları kadar nefes kesici ve sürükleyicidir. İçki ve sigarayla arasına hiç mesafe koymadan yaşam boyu sürdürdüğünü de küçük bir not olarak düşelim. Hemingway dışında hiçbir yazarın modern düzyazı tarzı üzerinde bu derece etkili olduğu söylenemez. Yazdığı metinler, kendisi gibi yalın, sert, devinimli ve heyecanlıdır.

Annesi onu "Ernestine!" diye çağırırdı. Ernest Miller Hemingway, 21 Temmuz 1899'da Chicago, Illinois'in bir banliyösü olan Oak Park'ta doğdu. Babası Clarence Edmonds Hemingway doktor, annesi Grace Hall Hemingway, yerel olarak tanınmış bir müzisyen ve çello sanatçısıydı. Ernest Hemingway, altı çocuktan ikincisiydi. Hemingway'in avcılık, boks ve boğa güreşiyle bu kadar yakından ilgilenmesinin altında yatan neden, annesinin otoriter yanının ağır basmasıydı. Ernest doğduğunda, annesi kız olmadığı için çok üzülmüş, beş yaşına kadar ablası Marcelline'yle ikiz gibi büyütmüştü. Onu da kızı gibi giydiriyor; aynı pembe, aynı çiçekli elbiseler ve bonelerle oğlunu her zaman "Ernestine" diye çağırıyordu. Hatta daha da ileri giderek, aynı sınıfta okusunlar diye Marcelline'yi birkaç yıl okula geç göndermişti. Annesinin üstüne yamadığı "bu kimliğe karşı isyan ettiğini" avlanarak, savaşarak, çapkınlık yaparak ve içki ve sigarayı bolca tüketmesinden anlayabiliyoruz. Baskı altındaki çocuğun sonradan kendini bulmak için bunları yapması insana oldukça mantıklı geliyor. Gerçi, Viktorya döneminde genç erkekler genellikle kadınsı kıyafetlerle dolaşıyordu ve kimse bu durumu yadırgamıyordu.

Aile, bütün yazı Windemere'de Michigan yakınlarındaki Valon Gölü'ndeki yazlık evlerinde geçirirdi. Babasından, Kuzey Michigan'ın ormanlarında ve göllerinde avlanmayı, balık tutmayı ve kamp yapmayı öğrendi. Açık hava maceralarına ve uzak ya da izole bölgelerde yaşamaya yönelik yaşam boyu tutkuyu aşılayan da kuşkusuz bu deneyimleriydi. Muhtemelen ilk kez erkek olmasına burada izin veriliyordu.

Annesinin zoruyla, çocukken çello çalmak zorunda kaldı. Sadece onu çalmaktan nefret etmekle kalmadı, aynı zamanda enstrüman konusunda sıfıra yakın yetenek gösterdi. İlk zamanlar asla çalmak istemedi; gösterdiği bu direnç, baskıcı annenin kararlılığına engel olamadı. Yaklaşık bir yıldan fazla okula gönderilmedi, çello çalmaya zorlandı ancak küçük Hemingway annesinden daha da inatçı olduğunu kanıtladı ve sonunda onu pes ettirdi. Kendi ifadesiyle, "O çelloyu dünyadaki herkesten daha kötü çaldım" diyordu.

Birinci Dünya Savaşı'nda Ambulans Birliği'ne katıldı, o zaman 18 yaşındaydı ve muhabirlik yapıyordu. Avusturya-İtalya cephesinde Amerikan Kızıl Haçı için ambulans şoförü olarak görev yaptı. Milano'daki ilk gününde, kadın işçilerin parçalanmış bedenlerini toplayan ekibe katılmak üzere bir mühimmat fabrikasında patlama mahalline gönderildi. "Öğleden Sonra Ölüm" kitabında yaşadıklarını şöyle anlatıyor: "Ölülerin tamamını iyice aradıktan sonra parçalar topladığımızı hatırlıyorum."

Haziran 1918'de askerlere çikolata ve sigara dağıtırken Avusturya'nın havan mermisi ile ağır yaralandı. Bilincini yitirdi ve bir sığınağın toprağına gömüldü. Şarapnel onun sağ ayağına, dizine, uyluklarına, kafa derisine ve eline çarptı. Bu derece ağır yaralanmasına rağmen kendine geldiğinde yaralı İtalyan askerlerinden birini alıp ilk yardım istasyonuna taşıdı. Yürekliliğinden dolayı kendisine İtalyan Cesaret Madalyası verildi. Hemingway bu olayı arkadaşına yazdığı mektupta şöyle anlattı: "Bazen savaşta ön saflarda büyük bir gürültü duyarsın, ben de aynı gürültüyü duydum; ardından ruhumun sanki bir mendilin cepten çekilişi gibi benden çekildiğini hissettim. Son olarak ise ruhumun bir bütün hâlinde tekrar bedenime döndüğünü fark ettim ve o andan itibaren benim için ölüm yoktu."

Savaşın Hemingway üzerinde derin bir etkisi oldu; bu durum, savaşı yaşayanlarla güçlü bir duygudaşlık kurmasını sağladı. Çok az yazar savaşı bu kadar gerçekçi bir şekilde yazmış ve savaşın hayat üzerindeki etkisini Hemingway kadar yakından ilişkilendirebilmiştir. Hemingway, yazarın görevinin gerçeği bütün çıplaklığıyla söylemek olduğuna inanıyordu.

Altı ay hastanede tedavi gördü, bu sırada kendisinden yedi yaş büyük Kızıl Haç hemşiresi Agnes von Kurowsky'ye âşık oldu. Bir süre sonra Agnes ona bir İtalyan subayla tanıştığını ve ona âşık olduğunu anlatan bir mektup gönderdi. Hemingway, Toronto Star için öyküler hazırlarken kendisinden sekiz yaş büyük Elizabeth Hadley Richardson'a âşık oldu ve aylarca yazıştıktan sonra 3 Eylül 1921'de evlendiler. İki ay sonra Hemingway, Toronto Star'ın Yabancı Muhabirliğine terfi etti ve çift, Paris'e gitti. 1923'te Jack adında bir oğlu oldu. Kanada gazetesi onu 1922'de savaş muhabiri olarak İstanbul'a gönderdi. Türkiye'de bir ay kadar kaldı; yaşanan göç ile ilgili haberler yaptı; İstanbul'dan, Mudanya'dan, Edirne'den, gazetesine haberler geçti.

Hemingway hâlâ gazeteci olarak çalışıyordu ve İsviçre'de görev yapıyordu. Hadley'den kendisine katılmasını istedi ve Hadley, onu şaşırtmak amacıyla tüm

öykülerinin daktilolarını ve karbonlarını tek bir bavula koydu. Hadley çantayı Gare de Lyon istasyonunda bir köşeye bıraktı; bilet alıp geldiğinde bavul bıraktığı yerde yoktu. Sağa sola koştu ama bulamadı. Kocasının hikâyelerinin ikisi dışında hepsi bavuldaydı. Hemingway bu duruma çok üzüldü, perişan hâldeydi, hatta neredeyse yazmayı tamamen bıraktı ama arkadaşlarından biri onu yeniden yazmaya ikna etmeyi başardı.

Amerikalı şair Ezra Pound, yazar ve sanat koleksiyoncusu Gertrude Stein ve Pablo Picasso ile Paris'te sık sık bir araya geliyor, İrlandalı romancı James Joyce'la da içki içiyordu. Joyce, fiziksel olarak zayıf ve fazla dikkat çeken biri değildi. Hemingway'in coşkulu maço tavırları ve boks becerileri vardı. Bu nedenle İrlandalı, Hemingway'le birlikte olduğu zamanlarda sarhoş bar kavgalarına karışıyor, ardından Hemingway'in iri bedeninin arkasına saklanıyor ve "İlgilen onunla, Hemingway!" diye bağırıyordu. Hemingway bu durumdan fazlasıyla mutluydu ve yumruklar havada uçuşuyordu.

Hemingway, 1923 yılında İspanya'nın Pamplona kentine gitti. Bu şehir, boğa koşusu geleneğiyle ünlüdür. Buradaki boğa güreşleri Ernest üzerinde öyle bir etki bıraktı ki *Güneş de Doğar* adlı ilk başarılı romanının geçtiği yer olarak burayı seçti. Pamplona şölenine toplam dokuz kez katıldı ve 1932'de boğa güreşi hakkında *Öğleden Sonra Ölüm* adlı, kurgu olmayan bir rehber kitap yayınladı. Pamplona'da Hemingway'in bir heykeli vardır.

Hemingway ve Pauline, 28 Haziran 1928'de oğulları Patrick'in doğduğu Kansas City'ye gittiler. Üçüncü oğlu Gregory (daha sonra Gloria Hemingway oldu) 1931'de doğdu.

1928 kışında Hemingway, babasının kendisini öldürdüğünü bildiren bir telgraf aldı. Kesinlikle perişan hâldeydi. Ernest kehanet niteliğinde şöyle dedi: "Muhtemelen ben de aynı yoldan gideceğim." Efsaneye göre; Ernest'in babasına maddi zorluklar konusunda endişelenmemesini söyleyen bir mektup yazıyor ve mektubun intihardan birkaç dakika sonra geldiği iddia ediliyor.

Yazarın mükemmeliyetçi biri olduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz. Hemingway, *Silahlara Veda* romanının son sayfasını sonuçtan memnun oluncaya kadar şaşırtıcı bir şekilde otuz dokuz kez değiştirmiş. Kitap, Birinci Dünya Savaşı'nın İtalya harekâtı sırasında geçiyor ve bir gazeteci ona: "Neden bu kadar değiştirdiniz?" diye sorduğunda, Hemingway: "Kelimeleri doğru kullanmak diyelim" diye yanıt veriyor.

O sıralarda, büyük Amerikalı romancı F. Scott Fitzgerald, Hemingway'e *Silahlara Veda*'yı bitirmek için hangi bölümü kullanması konusunda öneriler içeren on sayfalık bir mektup gönderiyor. Hemingway öneriyi hiç hoş karşılamıyor ve sadece üç kelimeden oluşan bir not gönderiyor: "Kıçımı öp!"

Eleştirmen Max Eastman, Hemingway'i eleştiren bir makalesiyle, İspanyol boğa güreşinin törenlerini ve geleneklerini anlatan *"Öğleden Sonra Ölüm"* kitabının içini tamamen boşaltıyor. Eastman, çalışmasına *"Öğleden Sonra Boğa"* adını veriyor ve şu meydan okumayı yazmaktan da kaçınmıyor: "Göğsündeki o takma saçın arkasından çık, Ernest. Hepimiz seni tanıyoruz."

> **"1958 yapımı Yaşlı Adam ve Deniz'in ekran versiyonundan nefret ediyordu; onu gördükten sonra inanılmaz derecede hayal kırıklığına uğradı. Spencer Tracy'nin performansını küçümsediğini ifade ederek Tracy'nin Kübalı bir balıkçıya benzemediğini, daha çok zengin, yaşlı bir aktöre benzediğini söyledi."**

Kızıl kanlı, kıllı göğüslü sert adam Hemingway, birkaç yıl sonra editörünün ofisinde Max Eastman'la yüz yüze geldiklerinde, Eastman'a gerçekten kıllı göğsünü gösteriyor ve *Öğleden Sonra Ölüm*'ün bir kopyasıyla suratına oldukça etkili bir tokat atıyor.

Hemingway'in en büyük tutkularından biri de balık tutmaktı; 1938'de bir günde yedi marlin yakalayarak dünya rekoru kırdı. Orson Welles, 1937'de Hemingway'le ilk tanıştığında 22 yaşındaydı. Hemingway'in yazdığı bir İspanyol İç Savaşı belgeselini anlatmak için kayıt stüdyosundayken yazara senaryoyu nasıl geliştirebileceğine dair birkaç öneri sunmaya karar verdi. Hemingway bunu pek hoş karşılamadı ve ikisi yerde yuvarlanıp birbirlerine girdiler, sonra da kahkahalara boğuldular, bir şişe viski açıp arkadaşlığa doğru yol aldılar. Welles, her zaman arkadaş olduklarını iddia etse de perde arkasında Hemingway'in "maço coşkularından" nefret ettiği biliniyordu, aslında Hemingway de Welles'i pek sevmiyordu.

Hemingway, 1937'de Kuzey Amerika Gazete İttifakı adına İspanya İç Savaşı'nı takip etmek üzere İspanya'ya gitti. İspanya'da gazeteci ve yazar Martha Gellhorn da ona katıldı.

1937'nin sonlarında, Martha'yla Madrid'deyken, şehir Frankocu güçler tarafından bombalanırken Hemingway tek oyunu *Beşinci Kol*'u yazdı. 1938'de iki kez İspanya'ya döndü; Ebro Muharebesi'nde hazır bulundu ve nehri geçerken savaşı terk eden son gazeteciler arasındaydı. Bu sırada Ernest ve Martha birlikteydiler.

1939'un başlarında Hemingway, Havana'daki Hotel Ambos Mundos'ta yaşamak için teknesiyle Küba'ya geçti. Pauline'den boşandıktan sonra Martha'yla 20 Kasım 1940'ta Cheyenne, Wyoming'de evlendiler. Martha Gellhorn, *Çanlar Kimin İçin Çalıyor*'u yazması için ona ilham verdi. *İspanya İç Savaşı* romanını, Küba, Wyoming ve Sun Valley'de yazdı. Kitap aylar içinde yarım milyon kopya sattı. Hemingway, *Çanlar Kimin İçin Çalıyor*'u Martha Gellhorn'a adadı. Kitapta Gellhorn'un izlerini taşıyan Maria karakterini: "Saçları bir buğday tarlasının altın alnıydı" diye betimledi. Kitap, aynı zamanda Pulitzer Ödülü'ne aday gösterildi.

Ocak 1941'de Martha, Collier's Magazine'de görev almak üzere Çin'e gönderildi. Hemingway de onunla gitti ama genel olarak Çin'den hoşlanmıyordu.

Mayıs 1944'ten Mart 1945'e kadar Avrupa'daydı. Londra'da *Time Dergisi* muhabiri Mary Welsh'le tanıştı ve bir kez daha delicesine âşık oldu. Üçüncü karşılaşmalarında Mary Welsh'e evlenme teklif etti. Bu arada eşi Martha, Hemingway'in uçakta basın kartı almasına yardım etmeyi reddetmesi nedeniyle Atlantik'i patlayıcılarla dolu bir gemiyle geçmek zorunda kalmıştı. Londra'ya vardığında onu zorba olmakla suçladı ve "İlişkilerinin bittiğini, tamamen bittiğini" söyledi. Boşanmaları o yılın sonlarında tamamlandı.

1944'te *Collier's Magazine*'de muhabir olarak çalışırken Albay Charles 'Buck' Lanham komutasındaki 22. Piyade Alayı'na katıldı. Fransa'nın Rambouillet kentinde bir istihbarat operasyonu yürütmek için izin aldı ve ilginç bir yapı oluşturdu. Bu oluşum, gizli bir ajan, Fransız askerleri ve sivillerden oluşan bir milisti. Bu ekip onun her emrine uyuyordu ve ona Baba, Kaptan veya Le Grande Capitan diyordu.

Bir Quentin Tarantino filminden fırlamış gibi görünen, "Düzensizler" olarak bilinen grup, Hemingway'i o kadar çok idolleştirdi ki, onun tavırlarını kopyaladılar. Kendisine izin verilmişti ama onun, savaşta savaşan bir muhabir/gazeteci olması Cenevre Konvansiyonu'na aykırıydı ve Hemingway askeri mahkemeye çıkarıldı.

Üçüncü Ordu Genel Müfettişi, Hemingway'i, kendisini gazeteci olarak tanımlayan kimliğinin dışına çıkmak, otel odasında silah stoklamak ve direniş ajanlarından oluşan bir gruba komuta etmek de dâhil olmak üzere birçok ciddi suçla suçladı. Sonunda bütün suçlardan aklandı. Bu olaydan sonra Hemingway yeniden savaşa geri dönmeyi başardı. Almanya sınırındaki büyük bir savaşa katıldı. Sığınağa el bombası atarak birkaç SS subayını öldürdü. Bronz Yıldız ile ödüllendirildi. Cesaretini, gözü pekliğini ve deniz sevgisini bir araya getiren Hemingway, II. Dünya Savaşı sırasında balıkçı teknesini Karayip sularına giren Alman U-Boat'larını avlamak için kullandı.

Uzun süredir ardı ardına edebiyatçı dostlarının ölüm haberlerini alıyordu ve çok etkileniyordu; kaçınılmaz olarak depresyona girdi: 1939'da WB Yeats ve Ford Madox Ford; 1940'ta F. Scott Fitzgerald; 1941'de James Joyce ve Sherwood Anderson; 1946'da Gertrude Stein ve ertesi yıl 1947'de Hemingway'in uzun süredir arkadaşı ve editörü Max Perkins öldü.

Depresyon sırasında şiddetli baş ağrıları, yüksek tansiyon, kilo sorunları ve şeker hastalığı yaşadı. 1948'de Hemingway ve Mary Welsh, Avrupa'ya gittiler ve Hemingway 19 yaşındaki Adriana Ivancich'e âşık oldu ve Venedik'te kaldılar. İtalyan'la yaşadığı platonik aşk ilişkisi, 1950 tarihli *Nehrin Ötesinde* ve *Ağaçların İçinde* adlı romanına ilham kaynağı oldu.

Zamanının diğer yazarlarının çoğundan farklı olarak Hemingway, ayakta çalışmayı tercih ediyordu ve çoğu zaman saatlerce ayakta yazardı. Yazmalarının çoğunu yatak odasında, "çalışma masası" adını verdiği kitaplığın üzerinde duran daktiloyla yapıyordu.

Yazarken bazen saatlerce çalışma masasının başında dururdu. Yalnızca ağırlığını bir bacağından diğerine vermek için hareket ediyordu. Bu durumun onu yormadığını, üretkenlik açısından iyi olduğunu söylüyordu.

Hollywood'un Altın Çağı olmasına rağmen Hemingway –çoğu yazarın aksine– beyazperdeye yazmayı inatla reddetti. Ancak eserlerinin filme alınmasına itiraz etmedi. Çanlar Kimin İçin Çalıyor, Kilimanjaro'nun Karları, Katiller, Silahlara Veda, Sahip Olmak ve Olmamak ve çok daha fazlası beyaz perdeye aktarıldı.

1958 yapımı *Yaşlı Adam ve Deniz*'in ekran versiyonundan nefret ediyordu; onu gördükten sonra inanılmaz derecede hayal kırıklığına uğradı. Spencer Tracy'nin performansını küçümsediğini ifade ederek Tracy'nin Kübalı bir balıkçıya benzemediğini, daha çok zengin, yaşlı bir aktöre benzediğini söyledi. Hemingway, Mayıs 1952'de Pulitzer Kurgu Ödülü'nü kazandı. 1954'te ise Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görüldü.

Hemingway'in FBI'ı pek umursamadığı bir sır değil ve FBI'ı açık bir şekilde eleştirdi ve büroya "Gestapo" adını verdi. Faaliyetlerinin tehlikeli ve "anti-liberal" olduğunu düşünüyordu. J. Edgar Hoover da Hemingway'i çoğunlukla FBI'a yönelik eleştirilerinden ve aynı zamanda siyasetinden dolayı sevmiyordu.

Sert bir adam olan Hemingway'in kedilere, özellikle de her ayağında altıparmak bulunan polidaktil kedilere karşı zaafı vardı. İlk altıparmaklı kedisine Snowball adı verildi ve daha birçok kediye sahip oldu. Günümüzde polidaktil kediler Hemingway ile eşanlamlıdır ve "Hemingway kedileri" olarak anılırlar. Son eşi Mary'e: "İyi geceler kediciğim" dermiş.

Ernest Hemingway, yazmaya olduğu kadar neredeyse içkiye olan aşkıyla da ünlüdür. Hemingway'in en sevdiği içki sek martiniydi. Yazarken hangi şehirde olursa olsun, sık sık karakterlerine ne içiyorsa onu içiriyordu. *Nehrin Ötesinde ve Ağaçların İçinde*, karakteri Albay Richard Cantwell, bir ölçü vermut ve 15 ölçü cin içeren martini sipariş ediyor. Frederic Henry, *Silahlara Veda*'da şunları söylüyor: "Hiç bu kadar havalı ve temiz bir şeyin tadına bakmamıştım. Kendimi uygar hissettmemi sağladı."

Hemingway, içeceği içkinin buz kadar soğuk olmasını seviyordu. Sadece kokteyl bardaklarını dondurmasıyla tanınmıyordu, aynı zamanda kokteyl soğanlarını da donduruyordu. Hatta bardaklar o kadar soğuktu ki onun dışında kimse elinde tutamıyordu, bardaklar parmaklara yapışıyordu. Dünyanın en soğuk martinisini yapıp içtiği için de çok mutluydu.

Hemingway her zaman şafak vakti uyanırdı ve ince göz kapaklarının gözlerini ışığa karşı oldukça duyarlı hâle getirdiğini iddia ederdi. "Hayatındaki tüm gün doğumlarını gördüğünü" kafasının yüksek sesle söyleyerek ya da yazarak kurtulması gereken tümcelerle dolu olduğunu ve bu nedenle hızla uyandığını, söylediği bilinmektedir. Zaman zaman sarı güneş gözlükleriyle görülmesinin nedeni, şu ünlü sözünü doğruluyor: "Hepimiz kırıldık; ışık bu şekilde içeri giriyor."

Hayatının son dönemine doğru Hemingway, FBI tarafından dinlendiğine, takip edildiğine ve sürekli gözetlendiğine inanıyordu. Ernest, arabalı adamlar tarafından takip edildiğini barda izlendiğine inanıyordu ve bir gece geç saatlere kadar çalışırken gördüğü iki banka çalışanının, hesabını denetleyen hükümet ajanları olduğunu düşünüyordu. Haklı olduğu ortaya çıktı: Sonuçta Federaller onu izliyordu, onu takip eden ajan, o zamanki FBI Direktörü J. Edgar Hoover'a rapor veriyordu.

J. Edgar Hoover, Hemingway hakkında oldukça kalın bir dosyanın derlenmesine izin verdi. Dosya 127 sayfa uzunluğunda olup, 15 sayfası tamamen gizlenmiş veya sözde milli savunma meselesi olarak kamuoyundan gizlenmiştir. Dosya otuz yıllık bir süreçte derlendi; Ekim 1942'de başlayıp yazarın ölümünden on üç yıl sonrası, yani 1974'e kadar devam ediyor.

Dosyada, Hoover'ın dosyayı derlemeden önce bile yaklaşık on yıldır yazarı takip ettiğini öne süren referansların da var olduğu söyleniyor. Hoover'ın onu hedef almasının kesin nedenleri hâlâ gizli, ancak kanıtlar Hoover'ın, zamanın diğer birçok yazarı gibi Hemingway'in de bir komünist ve radikal olduğuna inandığını gösteriyor.

"Hemingway'in FBI'ı pek umursamadığı bir sır değil ve FBI'ı açık bir şekilde eleştirdi ve büroya "Gestapo" adını verdi. Faaliyetlerinin tehlikeli ve "anti-liberal" olduğunu düşünüyordu. J. Edgar Hoover da Hemingway'i çoğunlukla FBI'a yönelik eleştirilerinden ve aynı zamanda siyasetinden dolayı sevmiyordu."

1954'te Hemingway iki günde iki uçak kazasından sağ kurtularak bir kez daha ölümden döndü. Uçak, Murchison Şelalesi'ni fotoğraflamaya giderken terk edilmiş bir elektrik direğine çarptı ve çalılıklara çarparak indi. Hemingway omzunu burktu. Ertesi gün Entebbe'de tıbbi yardım almak için ikinci bir uçağa bindi, uçak, pistte alev aldı. Hemingway'in karaciğeri, dalağı ve böbreği parçalandı ve aynı zamanda kafatası da kırıldı. Muhtemelen uçak kazalarından sağ çıkmaması gerekirdi ve yerel bir gazete Entebbe'ye ulaşamadan bir manşetle onun öldüğünü ilan etti. Bu kazaların haber olması sonucunda Hemingway, kendi ölüm ilanını da okuma fırsatını da buldu.

1954'te Ernest, *Yaşlı Adam ve Deniz* adlı romanıyla Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görüldü. Hemingway ve Kübalı lider Fidel Castro'nun arkadaş oldukları bilinen bir gerçek. Castro'nun yazara her zaman büyük saygısı vardı. Aynı şekilde Castro'ya büyük saygı duyan ve Küba'ya hayran olan Hemingway madalyayı Castro'ya verdi. Castro madalyayı Küba halkına bağışlamaya karar verdi ve madalyayı El Cobre'deki bir mabette sergilenmek üzere Katolik Kilisesi'ne verdi.

Hemingway altmışlı yaşlarına ulaştığında, kendini hiçbir zaman kurtulamadığı ölümcül bir yazma tıkanıklığıyla karşı karşıya buldu. John F. Kennedy'nin 1961'deki göreve başlama törenine ilişkin sunum cildine bir cümleyle katkıda bulunması istendi, tek bir kelime bile bulamadı. Yazamaması onu derinden sarstı. Ne kadar çabalasa da kelimeler bir türlü gelmiyordu. Hatta ağladı ve bir arkadaşına: "Artık gelmeyecek" dedi.

Hayatı boyunca maceralar yaşayan Hemingway, fiziksel olarak artık çok hastaydı. Pek çok araba ve uçak kazasının yanı sıra, cilt kanseri, şarbon, sıtma, dizanteri, hepatit, anemi, yüksek tansiyon, böbrek yırtılması, dalak yırtılması, karaciğer yırtılması, zatürre, ezilmiş bir omur ve kırık bir omurgayla baş etse de 1955'in sonundan 1956'nın başlarına kadar yatalaktı. Doktoru, karaciğer hasarını hafifletmek için ona içkiyi bırakmasını önerdi, ilk başta bu öneriye uydu. Ardından şiddetli bir depresyon yaşadı. Akut ataklarını: "Kara köpek günleri" diye nitelendirdi. 1960'larda, her türlü akıl hastalığının en yaygın tedavisi, beyne elektrik şoku verilmesi anlamına gelen Elektrokonvülsif Terapi (ECT) idi. Hemingway, depresyonunu iyileştirmek için Aralık 1960'ta tartışmalı tedaviyi 15 defaya kadar gördü. EKT işe yaramadığı gibi, onu daha da kötüleştirdi; hafızasını karıştırıyor ve onu daha kötüleştiriyordu. Bir keresinde tedaviden döndüğünde Mary onu mutfakta silahla buldu.

Hemingway, daha ileri şok tedavisi için Mayo Kliniğine götürüldü. Idaho'ya yani evine döndükten sonra en sevdiği yemeği yedi. –New York şerit bifteği, fırında patates, Sezar salatası ve bir bardak Bordeaux şarabı içti.–

2 Temmuz 1961 sabahının erken saatlerinde çok sevdiği pompalı tüfekle kendini vurarak canına kıydı. Amerika Birleşik Devletleri, Ketchum, Idaho, Ketchum Mezarlığı'da uyumaktadır. Yazmaya başlamasından bugüne değin hakkında çok şey konuşuldu ve yazıldı. Yaşamı göz önüne alındığında onun hakkında konuşulmayan ya da yazılmayan bir geleceği düşlemek artık olanaksız görünüyor.

Kaynakça:

- Britannicahttps://www.britannica.com › Ernest...Ernest Hemingway | Biography, Books, Death, & Facts
- The New Yorkerhttps://www.newyorker.com › how-... The Moods of Ernest Hemingway
- The Atlantichttps://www.theatlantic.com › archiveErnest Hemingway: The Young Years
- Wikipediahttps://en.m.wikipedia.org › wikiErnest Hemingway
- Esquirehttps://www.esquire.com › ... › BooksInside Ernest Hemingway's Years As An Esquire Writer
- historicjournalism.comhttp://www.historicjournalism.com › ...Ernest Hemingway Articles - The Archive of American Journalism

gri

MÜSLÜM ASLAN

şaşkınlığımın yelkovanı
sürüklüyor sıkıntı iklimine
mazideki izlerin takibinde
dallarım kanıyor

her şeyi örten uzun akşamlarda
yeterli bulduğum huzurum nerede
nerede yangın çağında
avuntu huzurum

ey aşkların sızdığı ufuklar
kalabalıkların uğradığı caddeler
ey umursar yaftalı
ciddiyetsiz suratlar
neden sesime dönerim
sağırlığınıza çarparak

rüzgârım da küstü
uğultusuyla şafağını bekliyor
ve kirpiklerimden bir yağmur yağar
akşamın ellerine
olsun bulunduğum mekanlarda
arsız dertler çıksın karşıma
artık coşku kırıntılarını toplamaya alışkın
hayat dilencilerinden olmayacağım

ey can!
ey koca kentin yalnızlığını
yalnızlığı sanan
ey mutsuzluğu mutluluğuna bulaştıran
sendin bana
'hüznün rengi gridir
umuda son perdeler çekildiğinde
biter insan,' diyen

bak sustu yağmurum griliğiyle
kirpiklerimde aydınlık tohuma durur
miadını doldurdu suskunluğum
çıkarıyorum kederin resimlerini
günlerin albümünden
bana ait olmayacak her şeyi
sınır dışı ediyorum

“Açıncaya kadar en güzel çiçek”

Arkadaş Zekâi Özger

Bazen bir şiir o şiiri yazan şairin hayatına çıkar. Ve şair ile okur arasında kurulan gönül köprüsü “ta ötelerden” duyulan bir sesle başlar. “Pencereyi aç / Sesin sarsın dünyayı / Duyulur elbet ta ötelerden / Yürek kendini tanır”

■ **HALİL YENİ**

Ocak 1948 yılında Bursa’da doğdu Zekâi Özger. Selanik göçmeni işçi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Annesi tütünde, babası düşük ücretle fabrikalarda çalıştı. Veresiye defterine hep borç yazan hayat imkân vermiyordu dinlenmesine; Özger’in babası, işinden arta kalan zamanlarda memurların ayakkabılarını tamir ederek yoksul ailesini geçindirmeye çalıştı.

“Ne kadar üstelesem yanlış bir değişimi / bir proleterin oğlu olduğuma inandıramıyorum kimseyi / inandıramıyorum babama bir proleter olduğunu”

Sessiz, içine kapanık ve ağırbaşlı bir çocukluk yaşar Zekâi. Bu yıllar onun için ağrılarla ve hastalıklarla geçer. Yakasına yapışmış acılar bir tutam mutluluk ekmez kerpiç evinin bahçesine. Sekiz buçuk yaşında geçirdiği kemik rahatsızlığı nedeniyle bir süre hastanede yatar. Zorlu ameliyatlar sonrası uzun zaman koltuk değneklerinden destek alarak dolaşır ve sağ bacağı sol bacağına göre kısa kalır.

“Sağ bacağım topaldır benim / onunçin incedir yüreğim / onunçin aksarım hayata ve denize / yeryüzünün güneş renkli mayosu bile / giyince sırıtır bacaklarımda”

İlk, ortaokul ve liseyi Bursa’da, üniversiteyi Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu’nda okur. Lise

yıllarında tiyatroyla başlar sanat yolculuğu. Kimi oyunlarda rol alır. On yedi yaşında arkadaşı Ömer Zafer Göktürk'le Bursa'nın il plakasından esinlenerek "Kent 16" adlı bir dergi çıkarır. Üniversite yıllarında ARKADAŞ ve DOST dergilerinin çıkarılmasına katkı sunar.

Üniversite yıllarında devrimci mücadelenin içerisinde yer alır. ODTÜ, Hacettepe ve Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci yurtları birbiri ardına polisler ve faşistler tarafından basılır. 24 Ocak 1971 tarihinde Siyasal Bilgiler Fakültesine yapılan yurt baskınına karşı direnenler arasında o da vardır. Yaklaşık 300 öğrenci arkadaşı ile birlikte sekiz saat boyunca yurt savunmasına katılır. "Sayılarının azlığına, düşmanın çokluğuna bakmadan" direnirler. Fakat rakamsal çoğunluk ve fiziksel güç karanlık taraftadır. Polis megafonlarından yurdu boşaltmaları durumunda kimsenin kılına dahi dokunulmayacağı sözü verilse de arkadaşları gibi Zekâi de gözaltına alınır ve işkenceye maruz kalır. Bu öyle ağır bir işkencedir ki, başına şiddetli darbeler alan Zekâi o gün ölmemiş olmasına şaşkındır. Ama kalan ömrünü yoğun baş ağrılarıyla geçirecektir.

"bu vuruşmada ölü vermedik / ama ant içtik üçyüz yaralı / başlatmak için büyük savaşı / çoğaltıcaz üçyüzleri / açıncaya kadar en güzel çiçek"

Nüfus kayıtlarındaki ismi Zekâi olan, "Arkadaş" ismini kendine sonradan kendi koyan şairdir o. Yazdığı şiirler Forum, Soyut, Papirüs Yansıma, Yeni Eylem ve Yordam gibi dönemin önemli dergilerinde yayımlanır. Şairin, dönem şiirlerine göre özgün bir seslenişi vardır. İlk şiirlerinde ikinci yeni son şiirlerinde ise toplumcu gerçekçi şiirler yazmıştır. Mısralarında sık sık kendine, hayatına, geçmişte yaşadıklarına ve ailesine yer verir. Satırlarında anne karakteri baskındır. Çünkü onun için anne, çocukluktan kalan topallığının koltuk değneğidir. Şiirlerinde yaşam bilinci, cinsellik, anlaşılamama, dışlanma, yalnızlık, toplumcu anlayış ve geleceğe dair umut vardır. Özellikle son dönem şiirleri tutunacak dal, yağmurdan korunacak saçak gibidir.

"kara yeller ak yelleri dövende / sevdanı yüreğine kuşat / al sesimi vur kanının gümbürtüsüne / zamanıdır dağları delmenin, Ferhat"

Arkadaş Zekâi Özger eşcinseldir ve şiirlerinde bunu estetik biçimde dile getirir. Şair bu şiirlerinde cinsel yöneliminden dolayı yaşadığı zorlukları ve yaşadığı yalnızlığı dile getirir. Kendisini yargılayanlara karşıysa öfkeli fakat affedicidir.

"ve bir gün hiç anlamayacaksınız / güneşe ve erkekliğe büyüyen vücudum / düşüvericek ellerinizden ellerinizden ve / bir gün elbette / zeki müreni seviceksiniz / (zeki müreni seviniz)"

Erken yaşta başlamıştır emekçiliğe. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'nda kameraman, yapımcı ve kurgucu olarak çalışır. Yeni Eylem dergisinde de yayın kurulu üyeliği yapar. Hüseyin Cevahir'in yakın arkadaşıdır. "Aşkla sana" şiirini 29 Mayıs 1971 günü İstanbul Maltepe'de üç gün süren ve Mahir Çayan'ın yaralanması,

Cevahir'in ölümüyle sonuçlanan kuşatma sonrası kaleme aldığı ve Hüseyin Cevahir için yazdığı düşünülmektedir.

"Alnını / dağ ateşiyle ısıtan / yüzünü / kanla yıkayan dostum / senin / uyurken dudağında gülümseyen bordo gül / benim kalbimi harmanlayan isyan olsun / şimdi dingin gövdende / uğultuyla büyüyen sessizlik / birgün benim elimde / patlamaya

sabırsız mavzer olsun / başını omzuma yasla / göğsümde taşıyayım seni / gövdem gövdene can olsun."

Yaşadığı gibi yazan, yazdığı gibi yaşayan bir şairi tanımanın en güzel aracıdır şiirleri. Ve hüznüdür, akıl kabul etmez genç yaşında hayatını kaybetmesini. Yaşamının en güzel çağlarında ölümün böyle erken gelmesine mi kahretmeli? Yoksa 25 yaşında bir şairin sanki nasıl öldürüleceğini biliyormuşçasına şiirini yazmasına mı üzülmeli?

"Vurdular, kötü vurdular / ne savaş kuralları / ne insanlık onuru / kara tarihlerinin iğrenç bir zaferini daha / gövdemize kazdılar."

29 Nisan 1973 sabahı Ankara'da ağır yaralı bir hâlde bulunur Arkadaş. Kaldırıldığı Hastanede 5 Mayıs günü hayatını kaybeder. O akşam kimliğini yanına almadan dışarı çıktığı için hastane yetkilileri, hakkında hiçbir bilgiye ulaşamaz. Tam kimsesizler mezarlığına gömülmesi düşünülürken polis radyosunda geçen bir anons üzerine oğullarından haber alamayan ailesi çocuklarının cansız bedenine ulaşır. Ölümü için Kızılay'da ki Meşrutiyet Caddesi'nde düşerek hayatını kaybettiği söylenir. Oysa ailesi ve dostları ölüm nedenini 1971 yılında siyasal bilgiler fakültesine yapılan polis baskının da kafasına aldığı cop darbeleri ve işkenceler sonucu olduğunu düşünmektedir.

"yırtarak geçiyor kalbimizden / hayatı da törpüleyen zaman / şuramızda birşey var / acıya benzer / umuda benzer / böyle günlerde herşey / hem acıya, hem umuda benzer / gün ölümle başlatıyor hayatı / her şafak taze bir ölünün üstünde doğuyor / her sabah ölümü anlatıyor gazeteler..."

Dergi ve gazetelerde yayınlanan şiirleri ölümünden sonra Tekin Sönmez tarafından "Şiirler" adıyla Nadas Yayınları tarafından 1974 yılında bir kitapta toplanır. Şiirlerin İkinci basımı bu kez "Sevdadır" adıyla Mayıs Yayınları tarafından 1984 yılında gerçekleşir. 2014 yılında ise VE Yayınevi tarafından yayımlanan kitabın adı "Sakalsız Bir Oğlanın Tragedyası"dır.

"yoksul ve utangaç bir müşteriyim ben / sizde güneş bulunur mu biraz/kaktüs alıcam / saksılarım yeşersin üç beş bulut verin de / çok üşüdü güneşten şizofreni olucak / çabuk olun lütfen dikenleri solucak / yanaklarım gobi çölü soğuk su içer misiniz''

Grup Ekin, Grup Yorum, Sadık Gürbüz, Ahmet Kaya ve Onur Akın gibi daha birçok sanatçı tarafından şiirleri bestelenmiştir Özger'in. "Sevdadır", "Pencere" ya da "Aşkla Sana" şiirleri en bilinen toplumcu şiirleri olsa da "bireyci" olarak adlandırılan şiirleri de keşfedilmeyi beklemektedir.

"çocuğum, üşütme yüreğini / şimdi hüzün mevsimidir bütün şiirleri gezen"

Arkadaş Zekâi Özger yaşama veda ettiğinde henüz 25 yaşındaydı. Ömrünün başında şiirinin ilkbaharındaydı. Ve bu kısacık yaşamından geriye onlarca güzel şiir bıraktı. 5 Mayıs 1973 günü aramızdan ayrılan şairin şiirlerini her okuduğumda aklımda o soru belirir; yaşasaydı, hayattan ve şiirden koparılmasaydı kim bilir daha nice güzel şiirler yazacaktı? Şimdi onun uzanıp yattığı otlarda yeni bir yeşillik büyüyor. Ve O, yanağında bir borda gülle, bizlere hep gülümsüyor.

"Yarın ne olur bilirim ben / bahar gelir, otlar büyür / ölüm de yapraklanır / bir dağ bulur uzun uzun bakarım / bir çam ağacı gölgesi / güzel kokular veren / bir damla güneş görünce / sana da gülümseyeceğim yarın / şimdi senin uzanıp yattığın otlarda / yarın yeni bir yeşillik büyüyecek"

(*) Yazıdaki illüstrasyonlar Ali Doğanlı'ya aittir. ("Göğü kucaklayıp getirdim sana, kokla açılırsın" - Ters Dergi)

Arkadaş'a dair...

Arkadaş Zekâi Özger'in Hayatı Devinim Tiyatro Tarafından Sahneye Uyarlandı

Arkadaş Z. Özger'in hayatı, Ankara Devinim Tiyatro tarafından "Sevdadır" adıyla tiyatroya uyarlandı. Arkadaş Z. Özger'in 25 yıl süren yaşam yolculuğundan ve şiirlerinden yola çıkarak kurgulanan oyunun yönetmenliğini Ahmet Yapar üstlenirken, Arkadaş Zekâi Özger'i Hüseyin Oçan canlandırdı.

2010 yılında kurulan ve kurulduğu günden bu yana oynadığı oyunlarda evrensel değerlere hitap ederek toplumcu gerçekçi eserler sahneleyen Ankara Devinim tiyatronun biyografik olarak kurguladığı "Sevdadır" oyunu, Arkadaş Zekâi Özger'in çocukluğu ve gençlik yıllarının yanında yaşadığı dönemin siyasal tarihini de gözler önüne seriyor.

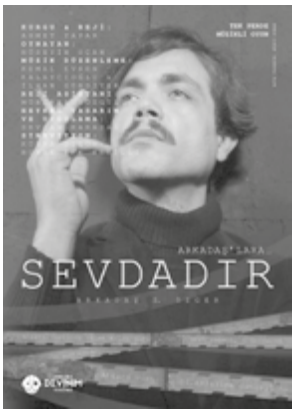

Yönetmen Ahmet Yapar ise oyunla ilgili şunları söylüyor. *"Arkadaşın çocukluğu, aile hayatı, rahatsızlığı gibi biyografik bilgileri anlattıktan sonra asıl hikâyesinin başladığı yere, Ankara'ya çeviriyoruz yüzümüzü. Üniversite hayatı, şiire ilk başlangıcı, öğrenci olayları, dövülmesi... Oyun geçmiş ve geleceğin ortak paydasında buluşuyor. 6. Filo Defol diyen bir nesilden, günümüzdeki arkadaşların verdikleri mücadeleyi izliyoruz. Arkadaş Zekâi'nin, kaybettiği arkadaşlarını anımsatırken günümüzdeki arkadaşlara da yüzümüzü çeviriyor, 10 Ekim ve Suruç katliamını, Çorlu tren kazasında, Soma'da yitirdiğimiz arkadaşları hatırlatıyor, bir hafızayı tazeliyoruz."*

Bir Arkadaş Belgeseli "Merhaba Canım"

Yönetmenliğini gazeteci ve belgeselci Ulaş Tosun'un üstlendiği bağımsız bir belgesel olan "Merhaba Canım" şair Arkadaş Zekâi Özger'in 25 yıllık yaşam serüvenini anlatıyor.

5 Mayıs 1973 yılında henüz 25 yaşındayken hayatını kaybeden Arkadaş Zekâi Özger'in ötekilikle temas eden yaşamını anlatan belgesel, "Merhaba Canım" adını şairin 1970 yılında Dost Dergisi'nde yayımlanan ve tartışma yaratan "Merhaba Canım" şiirinden alıyor.

Belgeselde Ahmet İnam, Akın Evren, Ali Özpalanlar, Cavit Kürnek, Deniz Ziya Temeltaş, Ertuğrul Kürkçü, Eşber Yağmurdereli, Halit Özboyacı, Hüseyin Peker, İsmet Tokgöz, Necla Zarakol, Mehmet Savaş Dizdar, Ramiz Bilgin, Raşit Önal, Sina Akyol, Suat Çelebi, Şadiye Çetin, Şükran Tekin ve Tuğrul Eryılmaz'ın anlatımlarına yer veriliyor.

Arkadaş Zekâi Özger'in Yaşamı Çizgi Öykü Oldu

Henüz 25 yaşında dünyaya veda eden Arkadaş Zekâi Özger'in dizeleri kuşaktan kuşağa, dilden dile aktarıldı ve şiirimizin en güçlü seslerinden biri hâline geldi. Tiyatroya uyarlanan ve belgeseli yapılan Arkadaş'ın yaşamından bir kesit çizgi öykü olarak da kaleme alınıp Ters Dergi tarafından yayımlandı. Çizgi öykünün senaryosunu Özge Yurttaş yazarken, illüstrasyonları Ali Doğanlı çizdi. Çizgi öykü "Göğü kucaklayıp getirdim sana, kokla açılırsın" adıyla internet üzerinden yayımlanırken Ters Dergi sitesinde okurlarla buluşmaya devam ediyor. Özger'in ölümüyle sona eren öykü gökkuşağının altında son buluyor.

‘TENÊ KEN MA’
(Yalnızca Gülüşü Kaldı)

Veysi Ülgen, Tenê Ken Ma, Kürtçe roman, Sidar Yayınları, Ocak 2024

Romana min a heştemîn, bi Kurdî eva şeşemîn binav ‘Tenê Ken Ma’ ji alîyê weşanxana Sîdar nêzik da çap Bû.

Gihiştîna meriv, çiqas bi girêdayê şert û mercên rewşa î ro be jî, ewqas girêdayê dîroka civakî ye.

Dîroka civakê bandor li ser jîyana meriv a dixe.

Polîtîkayê pêkan ku ser civakî tê lidarxistin, bandor li ser kesayîtî ya meriv jî dike.

Hinek kes xwe berê lehîyê civakê didin, wesle wesle dibin.

Hinik kes xwe didin ber lehîyê, serbilind dibin.

Ev roman hêlek jîyana serbilindê ber avê ne.

Dîsa ev roman, li ser hêleke jiyana kesê wendakirî muxtar Fikrî û dîroka malbata wî hatiye honandin.

Ne tenê muxtar Fikrî, gelek kesên ku dîrokê da ked û fidakarîya wan wendakirî ye.

Honandin ser sê par diherike.

Sê kes, bi sê gul ve hatîye pênase kirin.

Sê ji bo muxtar tenê hejmar nîne. Sê, carna sibe tên darkirin, carna li sînor tên kemî kirin. Ji bo wî sê kurê wî wek wan ne hijmar e.

Dîsa ev honak ji bo bîranîna wendakirîyan hatiye lidarxistin.

Dîsa ev roman hêlekî dîroka gundê muxtar e. War bi jîyana meriva pênase dibe. Kespn ber avê ne alîkî fa parezerê warê ne.

Zêdetir pêşeroja meriva girêdayî pêşxistina civakî ye.

Avakirin û rûxandina gund mijar û lehengê romanê ye. Bixweynin, binîrxinin…

Veysi Ülgen’in sekizinci Kürtçe, altıncı romanı Tenê Ken Ma, (Yalnızca Gülüşü Kaldı) Sidar Yayınlarından çıktı.

İnsanın gelişimi bugünkü şartlar kadar, yaşadığı toplumun tarihiyle ilgilidir.

Toplum tarihi kişinin yaşamını derinden etkiler.

Ve toplumu etkileyen reel politikalar, kişinin gelişimini etkiler.

Dahası kişinin geleceği toplumun geleceğine bağlıdır.

Bu roman kâğıtlar da hâlâ kayıp olan muhtar Fikri’nin, ailesinin yaşadığı coğrafyanın tarihi üzerinden kurgulanmıştır.

Fikri’nin üç oğlu vardır. Esasında yaşamı üçlü yaşanmışlıklarla geçiyordur. Dedesi de üç kardeşin en küçüğüdür. Üçlemeler örgüsünde ki yaşamında en çok, kâh bir şafak vakti asılan, kâh sınırda karanlık bir vakit pusuya düşürülen, kâh çığ altında düşleriyle kalan üç devrimciyi sevmişti.

Bilemezdi, yetmişini geçmişken üç oğlunun onlara doğru yol alacağını.

Bilemezdi, muhtar olarak altı dönemi devirdiği köyünden sonsuzca kopartılacağını.

Bilemezdi, mezarları sıkça ziyaret eden biri olarak mezarsız kalacağını.

Evet, o eski yokluk ve yoksulluk zamanların muhtarıydı. Ve zor zamanlarda köylünün kaderdaşıydı.

Ama kaderde muhtarlığı seçimsiz bırakmak da vardı. Aslında hiçbir dönem gönüllü aday olmamıştı. Ama köylü onu hiçbir zaman bırakmamıştı. Hep bir görev adamı olarak yaşamaya alışmıştı.

Hayatında darbeler, baskınlar, operasyonlar, yaslar vardı.

Ama düğünler, halaylar, yolculuklar, buluşmalar, sevinçler, doğumlar, şölenler de vardı.

Her üç canı da iyi halay çekerdi.

Ve her üçü de oldukça güzel gülerdi.

Her zaman oğlunu gözyaşlarıyla bekleten annelere kardeş olmuştu.

Yaşamı üç bilinmeyen denklem gibi üçlerin trajedisini atlatmaya çalışmakla geçmişti.

Giderayak en son karşılaştığı firari asi üçlerden birinin talebesiydi. Vedalaşırken ona ‘ben boyun eğmedim, rastlarsan söylersin en küçüğüne’ demişti.

Aslında herkesle vedalaşmak isterdi.

Ama kaderde zamansız ayrılıkta vardı.

Ve onlar gibi hâlâ gülüyordu.

Gülüşler vardır ki, sadece seyredilirdi.

Gülüşler vardır ki, insandan kalan tek mirastı.

Üçü de güzel gülüyordu.

Üçü de umudu gülüşleriyle taşıyordu.

Gülüşleri umuttu. Ve umudu kim kurabilirdi.

Güncellenmiş 3. baskısı yapılan ‘12 EYLÜL VE FİLİSTİN GÜNLÜĞÜ’ hakkında

“Kalbim hâlen tuzlarını ekmeklerini yediğim haklı bir dava için savaşan Filistinlilerin yanında. Ne Varşova gettosunda ellerini havaya kaldırmış küçük Yahudi bebesinin belleklere kazınmış fotoğrafını unutuyorum ne 12 yaşında 12 kurşunla katledilen küçük Kürt çocuğu Uğur Kaymaz’ı ne babasının kucağında, İsrail askerlerinin kurşunladığı Rami Andura’yı ne Beyrut Gufara Gazi Filistin hastanesinde yaralı yatarken bir bacağı İsrail saldırısında kopmuş küçük Fatma ile yaptığım söyleşiyi ve onun berrak gülümsemesini ne de bizzat yaşadığım(ız) İsrail zulmünü unutuyorum.” Adil Okay

■ **KADİRCAN AYDEMİR**

Adil OKAY, 1970’li yıllarda sosyalizm mücadelesine başlamış bir eylem insanıdır. 1978’de uğradığı silahlı saldırıda bir bacağı, 1980’de ise işkence sonucu bir kolu sakat kalmıştır. 12 Eylül darbesinden kısa bir süre önce Adana cezaevinden firar etmiş, 1981’de bir grup arkadaşıyla birlikte Lübnan’a Filistin kamplarına geçmiştir. Fakat bir türlü asıl mücadele alanı olan Türkiye topraklarına geçebilme fırsatı yaratılamamış ve en sonunda Okay da, Fransa’ya geçmek zorunda kalmıştır. İşte Okay’ın Klaros Yayınevi’nden güncellenmiş 3. baskısı çıkan “12 Eylül ve Filistin Günlüğü”, onun ve yüzlerce 12 Eylülzedenin Filistin kamplarındaki zor günlerini anlatıyor.

Ve 40 yıl önce tutulan bu günlükleri okurken İsrail zulmünün aradan geçen zaman süresince hız kesmediğini, 7 Ekim Hamas saldırısından sonra Filistinlilere yönelik katliamların soykırım aşamasına geldiğini düşünüyoruz. Kaldı ki Okay, güncellenmişi genişletilmiş 3. baskıya yazdığı önsözde bu katliamlara da değiniyor. BM kararlarının uygulanmadığını, oryantalist bakış açısının ülkemizde de etkili olduğunu yazıyor.

Okay’ın kitaptaki güncelerini bulma şekli bana 26 yıl sonra gün yüzüne çıkan ‘*Mamak Mektupları’nı* hatırlattı. Bu olayı Okay şöyle anlatıyor:

“*Bir dosyanın içine, eski mektupların arasına karışan elinizdeki ‘Filistin Günlüğü’, ‘Beyrut’tan Şam’a, Şam’dan Almanya’ya, oradan Paris’e ve en son Paris’ten Türkiye’ye 25 yıllık bir yolculuk yapmış ve sağ salim bana ulaşmıştı. Belki de o dosyanın içinde olduğu bilinseydi, ‘terörist’ damgası yemeyelim kaygısıyla bizzat bizim tarafımızdan imha edilirdi.* (…)*Yani bu kitap, ne tek başına bir ‘Filistin Güncesi’, ne de anı kitabı. Bu kitap 12 Eylül Türkiye’sinde ve 1981-82 Lübnan’ında, Filistin kamplarında yaşananların fotoğrafı.*”

Evet, aynı zamanda amatör bir fotoğrafçı olan Okay, edebi anlamda fotoğraf çekmeyi de başarmış. Çünkü kitap 27 yıllık el yazmaları üzerinde hiçbir değişiklik yapılmadan yayınlanmış, sadece açıklayıcı dipnotlarla ve yaşayan tanıklarla söyleşilerle beslenmiş ve zenginleştirilmiş. Demem o ki bu kitap, o dönemi bilmeyen, yanlış değerlendiren gençler için önemli bir fırsattır. Hatta kitabın ‘otantik bir belge’ olması 12 Eylül edebiyatında bir ilktir desem abartmış sayılmam.

Okay, neredeyse ayrı bir kitap olabilecek uzun giriş yazısında, 68 kuşağından Filistin kamplarına giden grupların dünyadaki ve Türkiye’deki atmosfer dolayısıyla eğitimlerini tamamlayıp yüksek bir moralle ülkeye döndüklerini belirtirken; kendilerinin, yani 78 kuşağının ise 12 Eylül faşizminin azgın saldırıları karşısında oralara savrulduklarını ve dönmek isteyenlerin de kısa sürede yakalandıklarını ya da öldürüldüklerini anlatıyor. Ülkeye uğurladığı ama daha sınırı geçemeden öldürülen, sınırı geçmeyi başarıp ama bu kez yolunu kaybedip dağda soğuktan donup ölen arkadaşlarını anıyor ve bize bu kapanmayan yaraları anımsatıyor. 78’lilerin arada kalmış, sancılı, travmatik yaşantılarına rağmen kararlı, mücadeleci, yoldaşça tavırlarını akıcı bir biçimde anlatıyor.

Adil Okay, 12 Eylül ve Filistin Günlüğü, III. baskı, Klaros yayınları, Ankara, 2024.

Ülkesine ufak bir eğitimden sonra dönmeyi düşünen bu genç devrimcilerin yaşadıklarını okuyunca şaşırmamak, üzülmemek elde değil. 12 Eylül faşizminden kaçıp kamplara gelen bu gençler, bu kez İsrail’in zulmüyle mücadele etmek

Resul Kocatürk'ün 'TIMARHANEDE 22 GÜN'ü

■ ADİL OKAY

Acılar yarıştırılmaz biliyorum. Ancak ne zaman 12 Eylül mezalimi üzerine bir öykü-roman okusam veya bir film seyretsem, eserin edebi-estetik derinliğinden, değerinden, filmin sinematografik başarısından önce gerçeği nasıl ve ne kadar yansıttığına bakıyor, sonra da kendi gerçekliğim(iz)le-yaşadıklarım(ız)la kıyaslıyorum. Gayri ihtiyari oluyor bu. Bir de bakıyorum gerçek reyting uğruna tahrip ediliyor, kavramların içi boşaltılıyor. Oysa sanat edebiyat her dönem toplumsal altüst oluşlarda tanıklık yaparak, dolaylı da olsa tarihe not düşmüş ve "kamunun vicdanı" olmuştur. 12 Eylül de bir toplumsal alt üst oluştur. İlk on yıl, yani 1980-1990 arası yüz binlerce insan zarar görmüştür. Bu mezalimin edebiyata yansımaması mümkün değildir. Ancak kitap okumanın suç sayıldığı bir dönemde, gerçeğe sadık kalarak yazmak da kolay değildi. Yazar Resul Kocatürk'ün "tanık ve sanık" olduğu 12 Eylül gerçeği de imgelerle örtülemeyecek kadar ağır ve açık bir trajediydi. Başta Diyarbakır olmak üzere Mamak, Metris, Ulucanlar gibi hapishanelerde "yaşananlar, tutsaklara yaşatılanlar" Adorno'nun, Auschwitz'ten

zorunda kalmışlar. Hep güçsüz tarafta olmak, ama hep haklı tarafta olmak... Ne müthiş bir onur, ne müthiş bir öfke... Okuyup da etkilenmemek elde değil.

Yukarda sıraladıklarım yanında '12 Eylül ve Filistin Günlüğü'nde başka neler mi var? İşte benim cımbızladıklarım: Mücadele azminin nelere kadir olduğu. Sığınaklarda yaşamanın ne demek olduğu. Bir saldırı sırasında yakınlarda sığınak bulunamayınca nasıl 'tesadüfen yaşanıldığını' okuyacaksınız. Şiirin gücünü, evet şiirin gücünü göreceksiniz. Mektuplardaki, sohbetlerdeki şiirleri, şiirin yaşama nasıl güç kattığını hele de savaşta ne büyük bir cephane olduğunu göreceksiniz. Kamplarda bir saldırıda silahların yanı sıra ilk olarak mektup, not ve kitapların korumaya alındığını görecek, İntişar sözcüğünün ne demek olduğunu öğreneceksiniz ve Türkiyeli devrimcilerin intişarda ne kadar da yiğit olduklarını okuyacaksınız. Dostluğun, devrimci dayanışmanın, aynı dünyaya özlemle bakan insanların yıllar sonra nasıl da birbirlerini kucakladıklarını göreceksiniz. Her zorluğa rağmen devrimcilerin nasıl da bilinç ve beden çalışmaları yaptıklarını okuyacaksınız. Savaş ve yaşamın nasıl da bir arada olduğunu hayretle göreceksiniz. Devrimci mücadelede çocuklarına destek

sonra şiir yazılamaz saptamasını çağrıştıracak kadar ağırdı. Buna rağmen gecikmeli de olsa bu dönem hakkında gerçeği betimleyen eserler yaratılmıştır.

"12 Eylül" bugün de –özellikle zindanlarda– farklı uygulamalarla sürüyor. Hasta tutuklu ve hükümlülerin insan onuruna yakışır tedavi olanaklarından yoksun olmaları, örneğin kelepçeli muayeneye, ameliyata hatta kelepçeli doğuma zorlanmaları kabul edilebilir değil. İşte "Tımarhanede 22 gün" adlı anı romanıyla kapımızı çalan, bizi rahatsız eden, uykularımızı kaçıran, 12 Eylül mezalimini bizzat yaşamış olan Resul Kocatürk de bu kitapta zulmün hâlâ sürdüğünü anlatıyor.

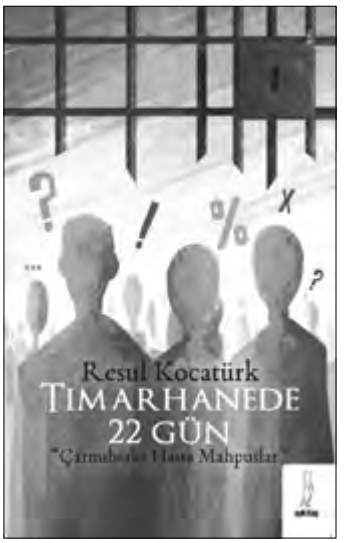

Resul Kocatürk,
Tımarhanede 22 gün,
Çarmıhtaki Hasta Tutsaklar,
Şey Kitap Yayınları, İzmir, 2024.

O hâlde Temel Demirer'in dediği gibi:

"Ona, onlara kulak vermeli; onları kopartıldıkları hayatın ortasına taşımalıyız. Çünkü onlar, 'adalet(sizlik)' denen bir zulmün hedef tahtasıdırlar... Onların efkâr, hüzün, özlem ve dirençle yoğrulmuş, 'görülmüştür' damgalı mektupları, Özdemir Asaf'ın, 'Bana bir mektup geldi / İçinden ben çıktım,' diyen dizelerindeki gerçeğin haykırışıdır... Onların yazdıkları, anlattıkları Adres-Siz mektuplardır..."

Resul Kocatürk tek değil tabii. Mektup arkadaşlarımdan Aysel Koç ve Garibe Gezer hapishanede intihara sürüklendi, Halil Güneş hapishanede tedavi koşulları sağlanamadığından hayatını kaybetti. Dr. Ayhan Kavak ile birlikte hazırladığım "Firari yazılar" adlı kitaba katkı sunan yazar Nevzat Çapkın, Güler Zere gibi kanser hastalığı ilerledikten sonra tahliye oldu. Ama 1 ay yaşayamadı...

Ve hapishanelerde son bulan, saymakla bitmeyecek trajik yaşam öyküleri.

Ve tabii zulme başat gelişen direniş destanları.

Sonuç itibariyle hapishanelerden gelen mektuplardan ve ziyaretçilerin izlenimlerinden anlamaya çalıştığımız bu trajedileri ve direniş örneklerini Resul Kocatürk "Tımarhanede 22 gün" adlı çalışmasıyla bize içeriden anlatıyor:

"Çeyrek asra yaklaşan hapisliğim boyunca, bu lanet yerlerdeki hasta mahpuslarla ilgili 'deli' hikâyeleri dışında elle tutulur hiçbir bilgiye, habere rastlamadım. Tek tük varsa da, kesinlikle istisna kabilindedir. Onun için, içerden birisi olarak burada tutulduğum sürece gözlemlediğim, yaşadığım hiçbir şeyi atlamadan not etmeye çalışıyorum. Umarım yazdıklarımı koruyabilirim ve o bir avuç da olsalar, duyarlı güzel insanlara ulaşmasını sağlayabilirim."

Resul Kocatürk'e ne kadar teşekkür etsek azdır. Bize içeriden bilgi verdiği, insan hakları örgütlerinin raporlarını kuru istatistik bilgi olmaktan çıkarıp, ete kemiğe büründürdüğü, resmi tarihin dışına çıkıp, gerçek hapishane tarihinin yazılımına katkı sunduğu ve nihayet o zor koşullarda bile "Başka bir dünya mümkün" diyebildiği için.

olan annelerin, babaların sevinç, gurur, acı, özlem ve çelişkiyi nasıl da bir arada yaşadığını gözlemleyeceksiniz. Evet, Filistin ve Lübnan tarihini, o dönemin örgütlerini okuyacaksınız. Üstelik bu sıraladığım alt başlıkların hepsini gayet akıcı, şiirsel bir dille okuyacaksınız. Hem politik bir analiz, hem derin edebi lafız.

2009 yılında, kitabın ilk baskısına yazdığım dönemde, yeni evlenmiştim. 2011 ve 2013 doğumlu iki çocuğa sahip oldum ilerleyen yıllarda. Çocuklarım ilerleyen yıllarda Adil amcaları ile tanıştılar, sohbetler ettiler. Son, Ekim 2023'te, İsrail'in saldırılarına karşı gelişen çatışma ortamında, Türkiyeli devrimcilerin, Filistin halkı ile dayanışmak için onlarla beraber, nasıl İsrail'le savaştıklarını anlattım. "Hatta Adil amcanız da savaşmış oralarda, kitabı bile var," diyerek kitabı ve fotoğrafları gösterdim. Çok şaşırdılar çocuklar, büyük oğlum şu yorumu yaptı: "Vay be, tam aile babasına benziyor Adil amca, hiç savaştığını filan düşünmezdim." Evet, son yıllarda devrimcilerin bu geleneği unutulmaya yüz tutsa da gerçekler, kitaplar, ortada!

Lafı daha fazla uzatmadan, eline sağlık Âdem yoldaş diyorum. Ne? Neden mi Adil Okay'a Âdem yoldaş dedim? Onu da kitabı okuyunca anlarsınız. İyi okumalar...

‘YÜKÜM DEVRİMDİ’ Vefanın Kitabı, Anıların Yoldaşlığı ve Muharrem Usta

■ **HİLMİ TOY**

5 yıl önce yine aylardan nisandı. Yeryüzü yeşillenirken insanın da gözü gönlü çiçeklenir. Günü düşlerle güzel eyleyelim. Umut işte ne eylerse güzel eyler. Güneşli bir günle mayısa uzatıyor ellerini nisan. Ellerinde sitem, ellerinde öfke, ellerinde umut bugünden yarına. Sevmek güzelliğinde cıvıl cıvıl yüreğimiz. 5 yıl önce aylardan nisandı. Muharrem Usta vedasını bıraktı bizlere. Gözü sulu nisan gözlerimizi ıslattı, üşüdü yüreğimiz gidenlerin ardından. 5 yıl önce şubat sonunda Muharrem Usta’nın anılarında adı “Tatlıcı’dan tatlı haberler” diye geçen Tatlıcı Mamed’i kaybetmiştik. Usta bir tatlıcıydı. 70’li yıllarda “halkın matbaası” denilen duvarları geceleri kimi zaman yazılarla kimi zaman da afişlerle süsledikten sonra şafak sökerken sıcak sıcak hazırlayıp pişirip halka halka tencerede kızarttığı tatlıları çıkarır emeğimize saygıyla sunardı biz gençlere. Bazen boya bazen de afişler için kostik parası da verirdi. Bizi gördükçe, bize baktıkça gözlerinin içi gülerdi.

Tatlıcı’dan bir yıl sonra ise Muharrem Usta’nın acısı düştü 15 Nisan günü yüreğimize. “Anılara gözlerimizi kapattığımızda hepimiz ölürüz” demişti Rosa Luxemburg. Çünkü anılar yaşamın toplamı olup hayata tutulan bir aynadır. Gözlerimizi kapatmadan vefanın erdemiyle bakmalıyız anıların tuttuğu aynaya. Muharrem Usta ciddi sağlık sorunları yaşadığı 80’li yaşın basamaklarını tırmanış hâlinde anılarını yazdı.

Tarihe iz bırakanlardan bir dava insanı Muharrem Usta. İşçi sınıfı ve emekçilerin, ezilen halkların kurtuluşu davasına inanan ve ömrünce bunun mücadelesini veren bir insandır. Antepli Usta bir işçidir. Kendini bu davaya adamış, bunun her türlü bedelini ödemiş, bu uğurda çokça baskı, işkence görmüş, çile çekmiş, onlarca kez gözaltına alınıp, hapislerde yatmıştır. 12 Eylül 80 darbesi sonrasında kapatılan ve yöneticileri tutuklanarak yargılanan DİSK ana davasından yargılanmış biridir Usta. Doğal olduğu kadar bilinçli ve örgütlü bir İşçi önderidir.

DİSK Bölge Başkanı Ali Güdücü’nün dediği gibi “hayatında en çok sınıf sendikacılığı ‘suçu’ işlemiştir” Muharrem Usta.

Yayıma hazırladığım Muharrem Usta’nın kitabı “Yüküm Devrimdi – Devrimci Bir Sendikacının Tanıklığı” anılar kitabı 2021 yılının Eylül ayında Usar Yayınevi'nden çıktı ve dağıtıma girerek kitap evlerinin raflarında, “Usar Yayıncılık, Kitapyurdu, D&R” gibi onlein dağıtım ağlarında yerini aldı. Avrupa’da da birçok dost ve arkadaşlar dostluğun vefası, anıların yoldaşlığı ile dağıtımına katkı sunup destek verdi. Antep’te çokça emeği geçen, bir kaç dönem yöneticiliğini yaptığı DİSK / Genel-İş Sendikası ile vefalı dostları, arkadaşları ailesinin de katıldığı “Vedanın Değil Vefanın Buluşması” olarak Muharrem Usta’yı anarak kitabın tanıtımını yaptı.

Birden çok nedenden ve koşullardan ötürü sağlığında yayına yetiştirip emanet bıraktığı anılarını kitap olarak ona armağan edemediğim için yüreğim hep buruk. Yoğun bir çalışmayla Muharrem Usta’nın yaşamına, direnişine ve bir sıra neferi olarak ikircimsiz içinde yer alıp ustalaştığı sınıf mücadelesinin hemen her etabına tanık olan mücadele yoldaşları ve dostlarının paylaştığı anılarını birleştirip ‘Birinci Kitap’ olarak yayımlanması da benim için büyük bir sevinçtir.

Muharrem Usta bir dava insanı. Dil, din, ırk ve cins ayrımı yapmadan işçi sınıfı davasına inanmış, kişisel hiçbir çıkar gözetmeden işçi sınıfı ve emekçilerin hakları ve sömürü dünyasından kurtuluşu için mücadele eden devrimci, sosyalist bir sendikacı olarak yaşayan enternasyonal bir dava insanı. “Dili, dini, ırkı, cinsi farklı olsa da işçi işçidir. Yerlisi göçmeni birdir. Bir sendikacı da işçiler neredeyse orada olmalı, işçilerin çıkarı her şeyden önce gelmeli” diyen bir ustadır. Kitap sendikalı yaşam ve sınıf sendikacılığı için sendikal mücadelenin de hem öznesi hem de tanıklığının güncesi gibidir. Suriye’ye sınır Antep Kilis arasında Gidevir (yeni adıyla Ekinli) adlı köyde Zibilin üstünde doğurmuş anası. Okur yazarlığı köyde kendi özel çabasıyla öğrenmiş. Geçim derdinden kendi deyimiyle “kaçağa gitmek mayına gitmek, mayına gitmek ölüme gitmektir” dediği gibi Suriye’ye sınır boyu köylerinde çokça mayına gidip gelmiş. Köyden köye göç etmek zorunda

kalan yoksul bir köylüdür ailesi. Köyde gençlik yıllarında ağalık düzenine karşı mücadele etmiş, topraksız köylülerin toprak işgallerine katılmış, köyden kente göçünce de kapitalist sisteme, patronların sömürü düzenine karşı sosyalizm için mücadele etmiş bir ustadır. Patron ağa, bey paşa düzeniyle hiç barışık olmamıştır. Köy yaşamından kent yaşamına, yarıcılıktan tarım işçiliğine, esnaflıktan işçiliğe ve sendikal mücadelenin örgütlenmesine fırtınalı olduğu kadar badireli bir yaşamın izini süreceğiniz bir kitap "Yüküm Devrimdi – Devrimci Bir Sendikacının Tanıklığı".

Kitap, İşçi Muharrem'i, işçi önderi, sendikacı, Antep'te sendikal hareketin ve mücadelenin öncülerinden, önderlerinden, 68'den 71 devrimci hareketine, 71 devrimci hareketinden günümüze geleneği yaşayan ve yaşatan bir ustayı, İbrahim Kaypakkaya'nın Antep'te ilk tanıştığı ve yoldaşlarından, İbocu geleneğin saygın Antepli temsilcilerinden Muharrem Usta'yı özcesi gelenekten geleceğe yürüyüşün direngen temsilcilerinden Muharrem Usta'yı (ŞARKLI) anlattığı kadar tanıtıyor.

Kitap, 12 Eylül, gözaltı, yaşanan işkence, direnmenin gücü, tutuklanma, hapishane ve dayanışmanın, yaraları sarmanın, vefanın vefasızlığın, tüm bunlarla birlikte hayatı sorgulamanın günlüğü gibidir aynı zamanda. Antep'te devrimci mücadelenin hafızası gibidir Muharrem Usta'nın anıları. Okudukça belleğiniz tazelenir, yenilenip güçlenir.

Göletlerin, derelerin, çayların susuzluğu toprağa sinen yağmurların damlalarında. Yüreğin susuzluğu sevginin dağarcığı olan hayatta. Toprağın hasreti su, yüreğin hasreti sevgi. Vefası kadir kıymet bilmekte her zerresinin. Bilinmeli ki, susuzluk önce bin bir renkli çiçekleri soldurur, bağı bostanı, çayır çimeni kurutur, sonra toprağı çürütür. Vefasızlık insanda kendi değerlerinde yabancılaşma, yozlaşma yaratır, insanı çürütür. Siyasal hareketlerde vefasızlık ise kendi değerlerinden uzaklaşma, maneviyatında yozlaşma, tarihinde inkâr ve ret ile siyasal çizgisinde sağa sola sapma yaratarak çürütür. Vefa emektir, emeğin maneviyatta biriktirdiği erdemdir. Vefasızlık emeğe saygısızlık, emeğin görünmezliğinde derinleşen olmaktır. Bu kitap, yayıma hazırladıktan sonra ilk kitabın ilk redaktörlüğünü yapan Antepli şair ve yazar Nevin Koçoğlu'nun dediği gibi "Vefanın bir kitabı" olarak Muharrem Usta'nın vefasına armağandır.

70'li yıllarda tanıştığı, yanında "Çırak" olarak konumlanmış, İsrail Siyonizm'ine karşı mücadele ve Filistin halkıyla dayanışma amaçlı Filistin'e gidişine yardımcı olduğu yazar Faik Bulut "... Mesleğinde bana ustalık yapan ama sonradan çevresinin halk önderi, devrim yolunda kendince bir hayat ustası olan 'Meerrem Usta'... manevi anlamıyla yaptıkları, tecrübesi, yaşamı ve devrime inancı açısından geride kalanlar için gerçek rehber, yerel öğretmen ve yol göstericidir..." diyor.

Bir ülkede devrim gelişip güçleniyorsa, kitlesiyle buluşup bütünleşiyorsa Muharrem Usta gibi devrimin yükünü taşıyanların sayesindedir. Devrimin suyunu derelerden çaylardan ırmaklara onların emeği taşıyor. Bunun değerini bilince çıkarmalıyız.

Benden önce birçok dost anılarını yazması için öneride bulunmuşlar. Ama yazmaya yönelmemiş bir türlü. Sonra ben 2012 yılında yazması için çok ısrarcı oldum. Böylece yazmaya başladı. Arada bir buluşur yazdıkları üzerine sohbet ederdik. Hatıralarını tazelerdik. Yazmasına, yazarken bazı olay ve konuları hatırlamasına katkı olurdu sohbetlerimiz. 2015 yılı sonbaharında kendi el yazısıyla yazdıklarını üç büyük Harita Metod Defter olarak yayına hazırlamam için bana teslim etti. Araya iki yıla yakın bir tutsaklık girince gecikti yayına hazırlamam. Muharrem Usta'nın anılarını yazarken, anılarında adı geçen, döneminde tanıkları olan yüze yakın insanla görüştüm, yazıştım, anılarını yazmalarını istedim. Sağ olsunlar yaklaşık 50 üzerinde insan akılda olup hatırda kalanları yazarak benimle paylaştılar. Yazan dostların yazılarını da derleyip tanıyanların dilinden "Anıların Yoldaşlığında Muharrem Usta" adıyla ikinci bir kitap olarak derleyip 2023 yılı ağustos ayında yine Usar Yayıncılık'ta yayımlandı.

"Yüküm Devrimdi – Devrimci Bir Sendikacının Tanıklığı" kitabının birinci baskısı vefalı dostların, arkadaşlarında dağıtıma katkısı, destek ve dayanışması ile geniş bir okur kitlesinin sahiplenmesi, alıp okuması sonucu bir yıl içinde ikinci baskı yaptı. Tanıyan tanımayan ama alıp okuyan görüşebildiğim hemen her okur ilgiyle beğenip güzel, moral verici paylaşımda bulundu. Kitap olumlu tepkiler aldı. Dönemin tanığı olan kimi dost ve arkadaşlar kitapta kimi yanlış hatırlamadan kaynaklı az da olsa maddi hatalar olduğunu paylaştılar. İkinci baskıda hem tashih hem de bir kaç maddi hatayı da düzeltip yayına sunduk. Kitap Muharrem Usta şahsında onurla vedasını bırakanlara bir armağandır.

Aylardan Nisan. Nisan'ın on beşi. Gözü sulu bir güne uyandık. Ağlatan değil ağlayan bir gün. "dokunma keyfime" hâlinde yani. Zaman dersen mevsimi içiyor. Bizi sorarsan gidenlerin ardından anılarına yaslandığımız bir zaman. Ve benim "Sevdiğim çiçek adları gibi, sevdiğim sokak adları gibi ve tüm sevdiklerimin adları gibi, adınız geliyor aklıma" dediğim bir zaman. Öğreten olduğu kadar öğrenenlere saygılar, selamlar...

20 Şubat 2024

Bir ana ve ‘BİR YOL HİKÂYESİ’

■ **HALİL ALP**

“tüm renkler siyaha bürünürdü,
anam ağıt yaktığında…
keder;
sel olup akardı,
can çekişen sokaklardan…
ve yağmur misali serpilirdi haykırışları,
mezarsız ölülerimizin üzerine”

Yıllar önce, evladını Kürdistan topraklarında süren savaşta yitirmiş bir Ana’nın yaktığı ağıda ilk defa şahit olduğumda, düğümlenen boğazımdan, daralan yüreğimden geçen yukarıdaki dizeyi şiir defterime ve yürek haneme böyle not etmiştim…

Şairler yürekleriyle konuşurlar. Hele bu bir Ana olunca, dizeler daha da sevgiyle yoğrulur, sözler; coşkunca akan Fırat gibi asi ve Ararat gibi heybetli olur… Bağrında taşıdığı keder yüküyle dolanır adım adım kadim Kürdistan coğrafyasını.

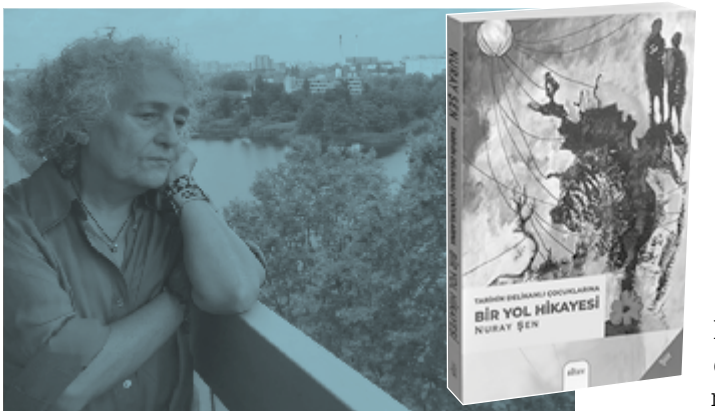

Sevgili Nuray Şen’in yeni çıkan “Bir Yol Hikâyesi” adlı şiir kitabını okuduğumda, yüreği de ülkesi gibi yaralı bir Ana’nın yıllara nakşedilmiş umutlarını, kederle sınanmış, sabırla yoğrulmuş ömrünü, zamanın şevkatli kollarına bırakılmış masum mektuplarını ve şiirin efsunlu dünyasına sığınmış, saçları ağıtlarla taralı bir ananın (anaların) yaralara merhem olan sevgi dolu sesini duydum…

Bir sürgün/gurbet şairinin özlem kokan masumiyetiyle yazılmış şiirler, bizi büyük trajedimizle yüzleştirmekle beraber, kaybettiğimiz tarifsiz güzellikleri bir ananın sevgi dolu yüreğiyle tarihe not düşüyor. Savaşta vakitsiz kaybettiği evlatlarına ulaştıramadığı mektuplarını, şiirin hümanist dünyasından bizlere bir anne şefkatiyle sunuyor…

“Akşam döktü yüzünü
mor dağlara
yıldızlar çoğaldı gökyüzünde
katladı mektubu bir muska gibi
naylona sardı
yeleğinin koyun cebine koydu
tam kalbinin üstüne
yaldızlara baktı
ışıl ışıl
ne kadar da çoktular
bir tatlı hüzün gelip yapıştı gözlerine
bir yoğun hasret…
karanlık yuttu gözyaşlarını
sadece kendi bildi ağladığını”

Her satırında, paramparça olmuş ülkemizin yiğit evlatlarının toprağa gömülü son bakışlarıyla karşılaşır, onların son sözlerini duyar gibi oluruz. Asırlık yaralarından hâlâ kan sızan cennet ülkemizin acı gerçekleri, tüm ağırlığıyla oturur yüreğimize…

Şiirleri; Yaşamın en mutlu/mahsun dönemlerinden, en trajik akıbetlere doğru yapılan bir yolculuk gibi. Yaşamın sadece bir gül bahçesi olmadığı gerçekliğini şiirin iyileştirici havasıyla sunuyor bizlere…

Sevgili Nuray’ın dizelerinde yarım kalmış hayatlar ve yarım kalmış sevdaların burukluğuyla kedere gömülürüz. Ve Keşke’lerden geriye kalan belki’lerle yolculuk devam eder. İnatla, sevgiyle, yitik yılları not düşer yazıl(a)mamış tarihe ve şiirin kederli bedenine…

“Avucunda kırmızı elma
şu ceviz kadar olan
ne zaman kırılmış, dağılmıştı
fark etmedi
duymadı, görmedi, işitmedi
kaç dal kırıldı içinde
kaç bahar soldu bilemedi”

Ve usta Ahmed Arif’in deyimiyle;
“Yiğitlik inkâr gelinmez
Tek’e-tek dövüşte yenilmediler…”

Tarihin delikanlı çocuklarının ruhu şad olsun…
Teşekkürler bu güzel eser için sevgili Nuray.
Yüreğinden umut ve şiir eksik olmasın. ■

‘YAN YANA’ / Fulya Bayraktar

■ **AYŞE KAYGUSUZ ŞİMŞEK**

Kitabın kapağını açar açmaz karşılaştığımız; *“Dünyanın tüm gözenekli varlıklarına… / Taşlaşmayana, görene, dinleyene, anlayana, / Anlamaya niyeti, gayreti olana / Anladığını yazana, anlatana…”* şeklindeki bir dörtlük, kitabı elinde tutan okurun düşünce ve okuma şevkini okşarken, ayrıca okurla öykülerin arasında da bir bağ kuruyor yani, bu öykülerin biri senin, toplum olarak bu bizim gerçeğimiz demeye getiriyor.

“Bir sevincin zirvesinde mi, yoksa bir acının en insancıl dibinde mi? Evet biliyorum tanışığız seninle, şüphem yok… Tek bir kişi değilsin bana ben gibi gelen, pek çok kişiden oluşan koca bir varlık.”

“Yana Yana”, Fulya Bayraktar’ın 2015’te çıkan *“YUH!”* ve 2018’de çıkan *“Bana Öyle Tuhaf Bakma”* öykü kitaplarından sonra üçüncü öykü kitabı. Fulya Bayraktar 19 yıldır üç kadın arkadaşıyla birlikte Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi’ni çıkarıyor. Edebiyatın nabzının edebiyat dergilerinde attığını düşünürsek, Fulya da Lacivert için hazırladığı dosyalar, söyleşiler ve yazılarıyla edebiyata su taşıyor. Biliyoruz ki 19 yıllık dergi yolculuğu onlarca kitap olacak kadar bir birikimdir. İşte bu birikim *“Yan Yana”* öykülerinin anlatımına, dili kullanımına ve dil bilgisi kurallarına yansımış. Konuların seçimi de ustalıkla yapılmış, bir bütünlük içinde.

“Yan Yana” öykü kitabı iki bölümden oluşuyor. Birinci bölüm *“Kan Kırmızı Menekşe”*de dokuz, ikinci bölüm *“İçime Resimler Çizdiniz”*de on öykü var.

İlk öykü *“Kendim Kadar Yakın”a* bir çeşit iç konuşma diyebiliriz. Gitgide zorlaşan, dayatılan kötücül yaşam karşısında yalnız olmadığını bilerek, aslında okura da yalnız olmadığını duyumsatarak, “Aynı duygu ve düşünceler içindeyiz,” diyen bir seslenişte bulunuyor yazar. Kabuğuna çekilenlere, tuzu kuru olanlara, ‘bana ne’ diye düşünen duyarsızlardan çok, sözü anlayana, anlamaya niyet edene, yalnızlığına bürünüp köşesine çekilmeyenlere… Umudunu yitirmeyenlere, yaşamın/ belki iktidarın dayattıklarında aynı mutsuzluğu yaşayanlara… Altından kalkamadığı sorunlarda birbirine sarılanlara… Kısacası insan olduğunu unutmayanlara!

İkinci öykü *“Kan Kırmızı Menekşe”*de, on beş yaşında evlendirilen Hacer’in yaşamı var. Hacer dilsizdir, suskundur. O sadece ördüğü oyalara işler ters, düz ilişkilerini, acılarını, yaralarını, sancılarını…

“Hacer bilir bunları; insanın insana ettiğine, şirretlerin şerrine, korkanlara, tırsanlara tersinden düzünden ah eder.

Ya çok sinirlendirmişlerdir Hüsnü’yü o gün ya da Hüsnü’nün beklediği bir şey olmamıştır. Alacağını alamamış, göreceğini görememiş, duymayı umduğunu duyamamıştır. Odaya girer girmez soyunmaya başlar da Hüsnü, dön arkanı derse eğer, Hacer Hüsnü’nün sinirinin kaynağını hemen anlar, “paradan” der. Yetmezse Hüsnü tersinden düzünden, elleri ve ayaklarıyla iktidarını bütünler.” (s. 16)

Üçüncü öykü *“Yer Yarılsaydı”*, bir kayboluş hikâyesi. Bu öyküyü okurken “Cumartesi Anneleri”nin duygularını daha iyi anlayacaksınız ya da anne, babaysanız çocuğunuzun ayağına diken batsa ciğerinize batmış gibi gelir de adressiz kaybolmasına nasıl dayanılabileceğini düşünmek bile istemezsiniz.

“Nefesimde tıkanma, ellerimde uyuşma. Boşluğun aksi, ellere de vurur mu? Ellerim güçsüz, halsiz, gereksiz. Tutacak bir el, sarılacak bir beden olmadıktan sonra.

“Her yerde aradık” dediler, aramışlardır elbet. Yer yarıldı da yerin içine mi girdi? Yanlış bir şeyler yapmış olabilirmiş, büyük büyük adamlara karşı gelmek gibi… Ne demekse bu? Ben böyle anladım. Köyümüzün bütün büyükleri şahittir, herhangi birisine yanlış yaptığı görülmüş mü? Buradayken, her akşam dolup dolup taşar evimiz, büyüğüyle küçüğüyle. Köyün kedisine, köpeğine, ineğine

Fulya Bayraktar,
Yan Yana
Öykü/ 87 sayfa,
Ekim 2022,
Klaros Yayınları

bile sevgiyle bakarken, büyüklerine hiç yanlış yapabilir mi? (s. 18)

Dördüncü öykü *"Eylül'ün Katilleri"*. İyi olan her şeyin üzerinden bir dozer gibi geçen ve hepimizde bir şekilde izleri kalan 80 darbesi… "Eylül"e yüklediğimiz anlam… yaşadığımız duygusal yoğunluk… içinden geçtiğimiz şu günlerin birileri tarafından temellerinin nasıl atıldığı... Yazar Bayraktar, öykünün adını nasıl da yerinde koymuş "Eylül'ün Katilleri".

"Uygun" başlıklı öykü de, istemediği hâlde mecburen amcasının yanına sığınan on altı yaşında bir kızın, yine aynı amcası tarafından defalarca tecavüze uğramasını konu ediyor.

"Amcamın çocuğu yok, sandım ki beni çocuğu gibi kollar, sever. Amcam kolladı, kollarını sardı, sıkıştırdı, sevdi... Abim, "Uygun olan, amcamın yanında kalman," dedi, "hem o seni okutur."…" (s. 27)

"Çıkmayacaktım" öyküsü, şiddetli bir suçluluk duygusu, vicdan ve kâbus görmeleri konu edinirken; *"Gereksizler"* iktidardakilerin hırs ve kibirlerinden nasıl bir dünya yarattıklarını sorguluyor ve çocuklarımızın geleceğini düşündürüyor bize. *"Seçilmiş Patron"* da hayal kurmak, umudunu diri tutmak üzerine. Hırs, intikam ve ikiyüzlülük…

"Bi Sus Bibi", korkunun, baskının her yerde; evde, okulda, sokakta, işte olduğunu hatırlatıyor bize… Birçok hastalığın nedeni bastırılan duygular… ve çocukluğuna, geçmişe dönmesi kişinin…

İkinci bölüm öykülerinden *"Eskir mi?"* tez, antitez, sentez üzerinden insanlar arasındaki mesafe ve dostluğu duyumsatıyor. Dostluğu anlatırken aslında kardeşler arasındaki küslüğün hiçliğini ve yaşanmışlığın verdiği acıyı…

"Hüznün Tatili"; özlem, işsizlik, yolsuzluk, yokluk, doğup büyüdüğün yurt edindiğin yerden ayrılmanın sızı-

Kaçış

■ ASIM GÖNEN

beni dünyanın en ıssız yerine sürgün edin
hapishanelerin olmadığı
herkes için hergün dolup
hergün boşalan bardakların
dallarda rüzgarın yaprakları hışırdattığı
kuşların sesine sürgün edin beni
açıp musluklarını gözlerimin
başımda geçmiş günlerin dumanı
halısı üzerinde çimenerin
doya doya uyuyacağım
yürek tedirgin değil
kasılmıyor lifleri ter ter dökülmenin
soluk almanın boğazımda düğümlendiği
karamsar geceler değil
bütün yıldızları gözlerimle öpüp
yalnızlığın gazelini dökeceğim
her parçamdan bir tuğla yapıp
insansız ve zulümsüz bir sessizlikte
gülücüklerin binasını öreceğim
içinde hayallerimin cenneti
içinde geleceğin ayak sesleri
vay benim ömrümün altın kulaçları
en azgın dalgaların ummanında
imdat çığlıklarını sürüp namluya
her seher vakti
çaresizliğimi kurşuna dizeceğim
cennet dediğin üç beş huri
hak etmek için onu ben
yer yüzünü cennete çevireceğim
binip kanatlarına zümrüdü ankanın
yabancı yerlerin akşamlarında
gün batımına ağular
emzireceğim
kekik kokularıyla dolduracağım ceplerimi
ayın on dördünde ilk aşkım
kurşuna dizeceğim uzaklığını
mesafelerin
başım avuçlarımda bulut bulut
dağ yellerinde uçurtma uçuran
çocukluğum
yaprakların hışırtısında ay ışığı
varıp dost diyarına
doya doya ağlayacağım
hayır
gece yarısı kapımın zilinden
ürkmeyeceğim
korkudan korkmak yok
gülerek bakacağım en tedirgin sayfalara
başım yıldızlara dayalı
gök yüzünü
seyredeceğim

sizin olsun ölü kalçalarda tepinmek
el değmemiş kızların nefretinde
boğa yaylatmak sizin olsun
ela gözlerin güneşinde ısınacağım ben
gülücüğünü emeceğim en saf ayarların
sonra alnımın teriyle sulayacağım
fesleğenlerini altından bir çağın

sı ve çaresizlik gibi duyguları açıktan verirken, bazı duyguları da sözcükler arası bir giz gibi dolandırıyor.

"Maria", çözemediği bir duyguyla sürekli adalarda dolaşan, babasından kalan sandığı yıllarca açamayan, kendini arayan bir kadının öyküsü.

"Yanılsama", yaşamadan anlayamadığımız duygularla dolu… Evlilik, büyük aile olmak, yaşamın son günleri, hastane odası… Evlilik yoluyla sonradan yaşamımıza dâhil olan bir adama "baba" demenin zorluğu ve o kişinin baba olma sorumluluğu… Pişmanlıklarımız ve seçimlerimiz…

"Dön Dolaş Yine Gel", bir pavyon öyküsü.

"Kendi ayaklarımın üzerinde duracağım ben," diyerek evden kaçmış. Şimdi neredeyse beş çift ayak ya da beş kucak üzerinde duruyor. Kendi ayakları, sadece berbat şarkılar söylerken sağa sola sallanmaya yarıyor. (s. 73)

"İçime Resimler Çizdiniz"de, halk dilinde çingene denen Roman kültürüne bakışı, yine bir kadın üzerinden anlatmış yazar Bayraktar.

"Eskir mi?" hem kardeşliği, hem dostluğu irdeliyor. Yaşananların bizde bıraktığı iz düşümlerin duygu yoğunluğu… *"Her Şeye Rağmen Seyfi…"* umut üstüne. Her şeye rağmen yaşamanın güzel olması ve sevgi.

Kitabın son öyküsü *"Keyifler Tıkırındayken"*, zengin birinin olanaklarının/ sonradan kazandıklarının tadını çıkarırken, yoksulluktan geldiğini, yokluk içindeki yaşadığı duyguları unutamayışının öyküsü.

"Soğuk bir akşamüstü, incecik giysilerle, üç kızını yanına almış, pazardan çürük sebze meyve topluyor Hatice Kadın. Parmakları şiş, memeleri sarkık, gözaltları mor, bakışları ölgün… Bilirsin, her hafta gider pazara. Seçtiği sebzelerin en iyilerini, sağlam kalmışlarını mahallenin muhtaçlarına dağıtacak, en çürükler kendine kalacak. Karnı aç, gözü doygun, sessiz ve cesur kadın." (s. 86)

Bu son öyküde de görüldüğü gibi hemen her öyküde bir kadın var. Yaşamı var etmeye çalışan kadınlar… Yar, yoldaş olan kadınlar. Horlanan, ötelenen, örselenen, taciz/ tecavüz edilen, alınan, satılan kadınlar!

Kitabın kapağını kapattığınızda; 'bilinç' ve 'vicdan'ın yaşamdaki rolünün ne denli önemli olduğunu bir kez daha anlıyorsunuz.

Fulya Bayraktar'ın, cesaretin olmadığı yerde eziklik ve rezilliğin başladığını, insanın riskleri ve zorları göze alabildiği kadar var olduğunu çok iyi anlattığını da söylemeliyim. Kitabı elinizden bırakmadan, ama soluğunuzu tuta tuta okuyacağınız öykülerin toplamı bir kitap *"Yan Yana"*.

Koridorlar 4/ umut koridorunda emekli âşıklar konuşması

■ BERİVAN KAYA

hayat dediğin yokluk. gerilim hattı yaş aldıkça…
aşkımız bile bir çırpıda, ekmek arası…
faşizmde kök aylığından emekli olur düşler kuraldır.
söyle ne yaparız yarına
İki cigabayta çevrimiçinden eyfel kulesi
parmağımızda emojiler
boş ver avrupa turunu gir battaniyenin altı güzel.
başka… başka n'apılır ki yarına
sarılıyoruz geceleri iki cenin gibi
cereyan pahalı aramızda polar donlar
doyuruyoruz umudu acı balla birer kaşık…

sonra genel bir oyun hep vardır ufukta
milli kurtuluştan kalma…
bir tarikatçı daha misal
adaylığa atanıyor ana muhalefet çıkmazında
taktıkları yok mahremi filan
holdingci arkasında soluk soluğa
musluğunu çözüyor…

n'apmalı… n'apmalı yarına
biz çevrimiçinden epey politik
uyuduk güzelce bir düşe düştük
profil resmin yine devrime güncel seviyorum seni.
ve seviyoruz
her uyanışta nefesi
bahçemize girerek inceliği
şifacı yaban mersinlerini
kırağı kış dememiş güneş içmiş çimeni…
eğer ki mangalda köz kalmamışsa
bir hamlede başlıyoruz körük yarışına
ellerimizde kıvılcımlar
ve henüz tatmadığımız direnişler orda…

Yoksulların Savaşı

■ **ÖVÜNÇ KAYA ERDEM**
ovuncerdem@windowslive.com

Vuillard'ın yazdığı Yoksulların Savaşı'nı tanıtmaya geçmeden önce Dante'nin siyaset ve din üzerine yazdığı dizelere kulak verelim.

XVI. KANTO[1]

Yasalar çıkarıldı, ama yasaya uyan var mı?
Uyan yok, çünkü geviş getirse de
önde giden çoban, yarık değil tırnakları;

bu nedenle, rehberin de dünya nimetleri peşinde
koştuğunu gören halk, bunlarla doyuruyor karnını,
başka bir şey istemiyor.

Dünyanın kötüleşmesinin nedeni
sütünüzün bozukluğu değil demek ki
neden, dünyanın kötü yönetilmesi.

Vaktiyle Roma güzel kılmıştı dünyayı,
çünkü iki güneşi vardı, biri dünyanın yolunu,
biri Tanrı'nın yolunu aydınlatırdı.

Ama güneşler söndürdü birbirini;
kılıç asayla birleşince,
zoraki birleşme yalnızca kötülük getirdi;

Dante Alighieri (1265-1321) din işleri ile devlet işlerinin birbirinden ayrılması gerektiğini savunuyordu; Araf'taki kantodan alınan dizelerde şairin laiklik özlemi, İlahi Komedya'yı Türkçeye kazandıran Rekin Teksoy tarafından dipnotlarda açıklanmıştır. Dante, ülkenin kötü yönetildiğini söyleyip "yarık değil tırnakları" sözü ile papa ve kralı anımsatıyor. Papa ve kral arasında kuvvetler ayrılığı ilkesine uyulmadığını belirtiyor. İki güneş sözü ise sivil erk (kılıç) ve dinsel erk (âsâ) için kullanılmış.

Orta Çağ'ın aydınlık, yenilikçi kimi zaman devrimci yüzü ile İtalya topraklarında hümanist düşünce yeşerirken Avrupa'nın farklı bölgelerinde halk hareketleri sayesinde bireylerin hak ve özgürlük arayışını öğrenebilirsiniz. İngiliz, Çek, Alman aydınların çabalarıyla, siyaset ve din tartışmaları; İncil'i ana diline çeviren ilahiyatçılar ortaya çıkar. İngilizce İncil ya da Almanca vaazlar ruhban sınıfı, lordları hatta kralları rahatsız eder. Halk arasında okuma yazma oranı yükselir, matbaa yaygınlaşır, ne okuduğunun bilincinde bir insan tipi gelişir, ağır vergilere karşı isyan eden bir topluma doğru değişim belgelenir. Vuillard Thomas Müntzer'i ve diğer yenilikçileri dönemin sosyo-ekonomik koşullarında çizerek, edebî güzelliği ihmal etmeden, anlatmayı başarır.

Thomas Müntzer

Vuillard, Avrupa'nın reform tarihini Yoksulların Savaşı[2] kitabında oldukça kısa biçimde anlatır. Thomas Müntzer'i Alman Köylü İsyanları'yla merkeze yerleştirdiği kurguya İngiliz ve Çek reformistleri de önemli temel taşlar sayarak başlangıç kısmında ele alır.

Matbaadaki kutsal kitabın hikâyesiyle başlayan tarihi roman Müntzer'in babasının öldürülmesine ardından Müntzer'in Hıristiyanlıkla ilgili görüşlerine değinir.

Müntzer'in Alman reform hareketine katkısına geçmeden iki yüzyıl önce İngiltere'de Wycliff tanıtılır. Wycliff, **insanlarla Tanrı arasında dolaysız bir ilişki olduğunu akletmişti, yüksek rütbeli papazlara artık ihtiyaç yoktu, Kutsal Kitap İngilizceye çevrilmeliydi, papaların kurayla belirlenmesini teklif etmişti, ruhban sınıfının bundan böyle İncil'le uyumlu bir yoksulluk içinde yaşaması gerektiğini söylemişti ve köleliğin günah olduğunu, insanların eşitliğini vaaz etmişti.**

Roma elbette John Wycliff'i mahkûm etti. Derin ve samimi hitabetine rağmen yalnız öldü. Ve ölümünden kırk küsur sene sonra Konstanz Konsili tarafından yeniden mahkûm edildi, cesedi mezarından çıkarıldı, kemikleri yakıldı. Dinmeyen bir nefret duyuyorlardı ona karşı. Çünkü onun sözleri yoksulları kışkırttı, büyük bir kargaşanın tohumlarını ekti. Çömezi John Ball, Wycliff'in eşitlik üzerine söylediklerini yaymaya devam etti.

1380'de İngiliz parlamentosunda poll tax (kelle vergisi) kabul edilince köylüler aniden ayaklandı. Wat Tyler, John Ball başı çekiyordu, Londra karıştı, kral isyancılara söz verdi fakat sözünde durmadı, on binlerce köylü öldürüldü yine de köylüler birleştiğinde krallığı sarsabileceklerini gördüler; 1450'de ise başka isimler Londra'da isyan çıkardılar, soyluların ve rahiplerin öldürülmesi çağrısında bulundular. O sonbahar boyunca Robertsbridge'de, ruhban sınıfının aşar vergisini tahsil etmesini engellediler.

Bohemya'da Jan Hus, Wycliff'in nöbetini devraldı; Wycliff'in Trialogus'unu Çekçeye tercüme etti. Hus'un **kilise reformuna destek konuşması yapması sonrasında Haçlı Seferi'ne itirazını açıklaması papalığın onu sap-**

1 Dante Alighieri, İlahi Komedya-Araf, Oğlak Yayınları, İstanbul, 1998. (İtalyanca aslından çeviren Rekin Teksoy)

2 Éric Vuillard, Yoksulların Savaşı, Can Yayınları, İstanbul, 2021. (Fransızca aslından çeviren Nihan Özyıldırım)

kınlıkla damgalamasına sebepti, Hus'un öldürülmesi fikirlerinin yaygınlaşmasını engelleyemedi. Talebeleri Taboritler kilise hiyerarşisi yerine İncil'e bağlılığı benimsiyordu hatta hem kiliseye hem devlete cephe alan barışçıl komüncüler de gelişiyordu.

Jan Hus'un Bohemya'sında Thomas Müntzer ortaya çıktı. Müntzer, Prag Manifestosu'nu Almanca kaleme aldı; Çekçeye tercüme ettirdi, Prag'dan ayrılıp Protestation adlı eserini yazdı. Öncesinde Müntzer Zwickau'dan kovulmuştur, oradayken verdiği vaazlarda St. Katharinenkenkirche Kilisesi'nde iken "*Hem Tanrı'ya hem paraya kulluk edemezsiniz*." diyordu.

Luther'in Almancaya çevirdiği Kutsal Kitap'ı Müntzer Luther'den ileri giderek okuma yazma bilmeyen halka ulaştırdı. İnsanlar yıllardır anlamını bilmeden amen dedikleri ifadeleri kendi dillerinde duymak istediler. Almanca vaazlar halkın ilgisini çekti fakat kont, tebaasına Müntzer'in vaazlarına katılmayı yasakladı.

Müntzer sesini yükseltti, Kontun derebeyi Prens Friedrich'e yazdığı mektup tehditle bitiyordu. Prensin halkın sevgisini kazanmak yerine onları korkutmak için tuttuğu yolu kınamaya davet etti: *"Aksi hâlde kılıç onların elinden alınacak ve öfkeli halka verilecek!"*

Yazdığı tehdit mektubunun karşılığında Müntzer ifadeye çağrıldı. Müntzer savunma bekleyenlere savunmayı vermek yerine Daniel'in krala krallığının sonunu haber verdiği rüyayı yorumladı. Tanrı'nın krallığı dışında bütün krallıkların yıkılacağını anlatması prenslerin hoşuna gitmedi. Müntzer'i dinleyen halk da değişmişti: İtaatkâr, sessiz zavallılar gitmiş; daha talepkâr, daha gürültücü, yoksul köylülerden ve ruhban olmayanlardan ibaret bir halk gelmişti. Müntzer işlerin sarpa sardığını ama uzlaşma yoluyla çözülmeyeceğini biliyordu. Ateşle sınanmayı kabul etmişti.

Köylü Savaşı, Konstanz Gölü yakınlarında, Schwaben'de gerçekleşti. Sonra kuzeye yayıldı ayrıca sadece köylüler değil işçiler, kentliler de isyana katılmıştı. Müntzer, Mansfeld Kontu'na küçüklerin karşısında alçalmak gerektiğini buyurdu. İncil'de geçen kuşların prenslerin etini kemireceği ifadesini kullandı. Müntzer mülkiyetin, devletin olmadığı bir dünyadan bahsetmeye başladı. Luther için ise konforundan vazgeçmeyen et parçası diyordu.

Mülhausen 17 Mart 1525'te ayaklanmıştı. Müntzer isyanın birdenbire patlaması karşısında madencileri de yanlarına alıp ilerledi. Hessen, Oberfranken, Thüringen, Harz, Sachsen'de isyanlar çıktı. Prensler müzakerelerle halkı oyalayıp zamanı gelince isyanı bastırmayı planlamıştı. Müntzer kendisini destekleyenlere hararetli vaazlara devam etmekteydi.

Müntzer, mektuplar yazarak kont ve prens statüsündeki kişilerin gururunu incitmeye çalışıyordu, mektuplarını *"Gideon'un kılıcını kuşanmış Thomas Müntzer"* diye imzalıyor, Almanca ayini yasaklayan konta ise "*sefil kurtçuk torbası"* diye hitap ediyordu.

Frankenhausen Muharebesi'nde prenslerin toplarla, düzenli askerlerle saldırısı isyancı halk direnişini kırmaya yetti. İsyancı halk ne kadar inançla savaşsa da askerî üstünlük prenslerdeydi. Dört bin kişinin öldüğü yazılır.

Müntzer'in henüz otuz beşinde idamıyla kitap bitiyor. Orta Çağ'da explicit dedikleri gibi.

Pek çok filozofa ilham vermiş Müntzer bir tarafta iken bir diğer Müntzer'e dair pek çok korkaklık hikâyesi de mevcuttur. Anarşizmin Tarihi [3] adlı inceleme kitabında Müntzer son savaştan kaçmış gösterilir:

"Luther'in hükümdar yanlısı tavırları Müntzer'in Luther'e karşı çıkmasına sebep oldu. Müntzer de 1523'te Seçilmişler Ligası denilen devrimci bir orduyu gizlice örgütlemeye başladı. Görüşlerini apokaliptik Daniel Kitabına dayandırıyordu. Şeytanın güçleri ile Seçilmişler Ligası arasındaki savaşın başlamak üzere olduğunu ilan etti. Bu savaş binyılı başlatacaktı. Thuringia'daki Mühlhausen şehrini alarak üs hâline getirdi ve köylülerden destek gördü. Engels'in, Almanya'da Köylü Savaşları'nda övdüğü Münzer marksist devrimci bir aziz hâline gelmiştir, ama gerçekte sadece Mühlhausen'deki son günlerinde malların eşit paylaşıldığı bir topluluk için çağrı yaptı ve 1525'te Frankenhausen'de köylü ordusunun yenilgiye uğradığı son savaştan kaçtı."

Sonuç

Bu yazıyı kaleme alma sebebim ülkemizde eğitimin bilimden uzaklaşmasıdır. Vuillard'ın kitabını eğitimciler başta olmak üzere her birey okumalı ve anlatılanlardan dersler çıkarmalıdır.

Ülkemizde ÇEDES (Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Saygılıyım) Projesi kapsamında devlet okullarına manevi danışman olarak imam, vaiz, din hizmetleri uzmanı ve Kur'an kursu hocaları görevlendirilmesi; onların "değerler eğitimi" vermesi söz konusu. Pedagojik formasyonu bulunmayan diyanet görevlileri ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileri ile bir araya geliyor. Etkinliklere katılım gönüllülüğe bağlı da olsa öğrencilerin itiraz etmekte zorlanacağı bir durumdur. Veliler de benzer düşünceleri taşıyabilir, çocuğu toplumdan dışlanmasın, şimdiden fişlenmesin diye etkinliklere ses çıkarmayabilir. Çünkü uygulamalar kaymakamlık oluru ile gerçekleştiriliyor. Resmî bir etkinlik kapsamında tutuluyor.

Laik eğitimle çelişen bu uygulama tarikatların kreşlere bile sızmasına olanak vermektedir. Hem eğitimciler hem veliler yapılacak etkinlikleri dikkatle izlemelidir. Çünkü ÇEDES başlığı altında tarikatlarla iş birliklerinin ne boyutta kurulacağının çerçevesi belirsizdir. Bu belirsizlikler laikliği tehlikeye atmaktadır ve bu yönü ile anayasaya aykırı bir projedir.

3 Peter Marshall, Anarşizmin Tarihi, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2003. (Yavuz Alogan çevirisi)

Hayat Çöplüğü III

■ MURAT KOÇAK

YABAN

neye
aradı
ömrünce

anlatamadıkları
mı

yanılgıları
mı

usunu
akıtsa
değişir
mi

arınır
mı
vahşetinden

umuda
kor
olsa

varlık
yanılgı
yokluk
çelişki

"mut"
kökün
de
devinir
devindikçe

iğdişlendikçe
de
varır
ne'liğe

İNSAN
!
!
!

GÖK NAZ

çınar
güneşin
bağrına
nakş

insan
gayya
kuyusu

yangı
sardıkça
içten
içe
yanar

gövde
yeşerir
göğün
naifliğiyle

Sinop 18 şubat 24'

*AZGIN

başak
dan
öte
açmaz

açamaz
bozkır

karanfiller
azgın
dese
de

son
demi
toprağı

duruldum
mu
durulamadım
yersizliğime
sığışmam

ben
mi

yoksa
özüm
mü
çürük

ölüm
ıssız
yaşam
sızı

az
dım
"azgın"dım

Azgın çocukluk arkadaşı imiş, İzmir'de yıllar sonra sora soruştura İnciraltı'nda buluştular, karanfil tarlasında çalışıyor, tarlanın kenarındaki barakada yaşıyordu... O an hiç silinmedi izleğimden elli yıl boyunca. Yıllar sonra köyüne döner birkaç yıl sonra da ölür. Elli yıldır gizim olan insan, baba toprağıma yolculuğum sonrası döküldü.

Nasıl yazar olurum?

SIDDIK SERT
sertsddk@gmail.com

Bu cümle size de tuhaf geliyor değil mi? Yani yazar olmaya karar vermek…

Son zamanlarda özellikle sosyal medyada öykü okulları, yazarlık/senaristlik atölyeleri gibi çok miktarda duyuru, paylaşım, içerik görmek mümkün, verilen derslerin çoğu da (Online) çevrimiçi. Kısacası kurslarla "Yaratıcı" yazar yetiştiriyorlar. Katılım ücreti de öyle uçuk kaçık değil; cüzi bir rakam. Hatta bunlardan diploma, sertifika verenleri bile var. Bütçe elverse insanın hepsine katılası geliyor. Öyle ilgi çekici ve cazip reklam yapılıyor ki bu eğitimlere katılmayanlar bir yönlerinin eksik kalacağını hissedip "zavallı" yazarlıklarını sorgulamaya başlıyor. Bir nevi onaylanma, tasdik edilme, mektepli olma durumu.

Ama insan düşünmeden de edemiyor. Bir yazar eğitilebilir mi? Daha doğrusu eğitimle yazar olunur mu? Bu tür eğitimler yazara ne katar? Yeteneğin uzaktan eğitimle geliştirilmesi mümkün mü? Yani hiç kitap okumamış, hayatı içselleştirmemiş, çevresine duyarsız bir kişiliği bir iki çevrimiçi dersle eline kalem, kâğıt verip yazar yapabilir miyiz? Hem de sertifikalı.

Oysa en baştan şunu biliyoruz ki dünyada ve ülkemizde çok başarılı olmuş yazarların hemen hepsi alaylı. Elbette bazı sanat dalları için "eğitim şart" olabilir. Günümüzde resim, heykel, sinema gibi sanat dallarında en azından temel eğitimin alınması gibi... Tiyatro oyun yazarlığı da öyle. Ana hatlarıyla senaryo yazarlığının da çok fazla yetenek gerektirmediğine inanıyoruz. Çünkü bu tür eserlerin belli bir matematiksel çalışmayı gerektirdiğini biliyoruz. Sonuçta öğrenilen bu kurallar da belli bir zaman sonra geçerliliğini yitirecektir. Ünlü yönetmenlerimizin birçok ödül almış filmlerinin senaryoları ne Amerikan ne de Fransız formatına benziyor, bildiğin bakkal defteri... Senaryonun formatı için bunları düşünürken işlenen içerik için aynı şeyi söylemek mümkün mü?

Evet, tiyatro öğrenilebilir, öğretilebilir ama roman, öykü, şiir? Elbette sergileme, kişileştirme, hazırlayıcı olaylar, çatışma noktaları bulma, doruğa hazırlık, doruk ve final gibi kurmaca eserlerde (Dramaturji) temel kavramlar öğretilebilir. Ama bir romanın ruhunu ancak sanatçı kişiliği ve ruhu olan yetenekli bir yazar verebilir. Öteki türlü şimdilerde özellikle sosyal medyada yer yer göze çarpan Frankenstein misali kolu bacağı başka şekilde kurgulanmış edebi eserler (Roman, öykü, senaryo) ortalıkta gezinir.

Her üç kişiden dördünün yazar/şair olduğu ülkemizde bir yazar enflasyonunun yaşandığı aşikâr. Sosyal medya (Takipçi sayısı) reklamlarının bunda ne kadar payı olduğu tartışılır. Yani bir insan iyi bir yazar olmasa da takipçi sayısı sayesinde kendine bu platformda sağlam bir yer edinebilir. Ancak bir de meselenin başka bir yönü var. İnternetten veya matbu bir eserden çoğu intihal cümlelerle oluşturulan, içerisinde çoğunlukla otobiyografik öğeler barındıran imge, metafor ve betimlemeden yoksun kes yapıştır anlayışı ile sadece dramanın doruğuna kilitlenmiş eserlerden ortalık geçilmiyor. İşin kötü tarafı özgünlükten uzak bu eserler gemisini yürüten kaptan misali sosyal medyanın sınırsız teknolojisi ile estetize edilmiş gücü sayesinde sürekli karşımıza çıkıyor. Hele bir de bütün yaşamı rezidanslarla alışveriş merkezlerinin konforlu alanlarında geçen yeni bir neslin hayatı acımasızca domine ettiğini düşünürsek…

Şimdi kendimize sormamız gereken soru yazarlık eğitimine veya eğitimli yazara ihtiyaç olup olmadığı yahut eğitim almamış ama türünün en iyi örnekleri olan sayısız eserleri ülkemize ve dünyaya kazandırmış eğitimsiz yazar/şair/senaristlerin eserlerinde gördüğümüz eksikliklerdir. Bu durum şöyle bir ironiyle de anlatılabilir. Evinizde televizyon seyrediyorsunuz. Başka bir televizyon markasının reklamı yapılıyor. Reklamın replikleri klasik; işte şöyle net görüntü, bilmem böyle canlı renkler, ses o biçim… İzlerken âdeta büyüleniyorsunuz. Ama yanılgı şu ki o görüntü, ses ve canlı renkleri sizlere ulaştıran hâlen izlediğiniz kendi eski televizyonunuzdur.

"Yaşamı pamuk tarlarında ırgatlık, dükkânlarda tezgâhtarlık, gemilerde çımacılık, iç ve dış savaşlarda partizanlık, lokantalarda garsonluk, bulaşıkçılık, Afrika ormanlarında aslan avcılığı, Paris kahvelerinde uykusuzlukla geçmiş kişilerden iyi romancı çıkar. Böyle birikimlerden yoksun yazarlar ise ancak bir tek roman yazabilirler. İkincisini yazsalar bile bu ötekinin yinelenmesi olur" diyor, Adalet Ağaoğlu 1977 yılında yazdığı bir değinisinde…

Sonuç olarak yazarlığın, senaristliğin eğitiminde öğretilebilir kurallar olduğunu kabul etsek de bu kurallarla eğitilen ve birbirinin aynı düşünen yazarların birbirine benzer eserleri meydana getirmeleri de olası bir talihsizliktir. Öğretilebilir yazarlık, kurmaca eserlerde yazarları bir monotonluğa götürecek ve bu anlamda sanat/edebiyat gelişmeyecektir.

Yazı eyleminin farklı maceraları

■ **HATİCE EROĞLU AKDOĞAN**

Her bir alanda geçmiş ile bugün hatta bugün ile yarın arasında, bir köprü kurulması kimsenin yadırgayacağı bir olay değildir. Siyaset, ekonomi, bilim, sosyal yaşam tarihinde ve sanatta da bu böyledir… Uzun yıllar öncesinde çıkmış dergi ve gazetelerin sayfaları arasında gezinirken, günümüzde yanıtını aradığımız bir sorunun benzerine rastladığımda hâliyle çok heyecanlanırım. Bunlardan biri de yazar ya da şairlerin "nasıl yazdığına" ilişkin bir yazı dizisiydi.

Geçmişte yazarların nasıl yazdığına dair bir yazı dizisi 1968'de on beş günde bir Hasan Hüseyin ve Azime Korkmazgil'in yönetiminde çıkan Forum dergisinde yer almakta. [1] Konunun hazırlayanı ve derleyeni ise Ahmet Köklügiller. [2] Ahmet Köklügiller bu konunun ciddi bir soruşturucusu olmalı ki dizinin bir kısmının daha önce Varlık dergisinde yayımlandığına da işaret eder.

Dizide yer alan soruşturma metinleri, "yazar ya da şairler nasıl bir ortamda, ne tür araçlarla ve nasıl bir zaman diliminde yazıyorlar" ve benzeri soruları ekseninde oluşturulmuştur. Bence konunun içeriği o dönemin yazar ya da yazar adaylarına ışık tuttuğu gibi günümüz için de öyle. Her yazar ya da şairin konuya dair anlattıkları çarpıcı. Hepsinden pasajlar almak bu yazının sınırlarını aşacağından, rastgele aldığım örneklerle yetinmek durumundayım

Mesela bu çalışma kapsamında bana göre sürpriz bir isim olan **Âşık Veysel**, "Herkesin kendisine göre bir yazması, söylemesi var tabii. Kimi irticalen kimisi de düşünerek yazar" diye söze başlayarak devam ediyor: "Ben hem yazayım desem yazamam. Zaten yazı bilmem ki… Okuma da bilmem. Yazı nasıl olur, harflerin şekilleri nasıldır bilmem. Çok küçükken babamın elinde bir kâğıt gördüydüm. Nüfus kâğıdı mıydı, yoksa senet miydi neydi kırmızı bir şey. Yazı olarak bir onu hatırlıyorum. Acılı, düşünceli ya da sevinçli zamanlarım olur. Kendi kendime düşünürken içimde bir şey doğar. İşte bu doğuş şiir olur. Birkaç defa söylerim, tamamlanır, son şeklini alır. Sonra yakınlarımdan birine yazdırırım. Eğer besteler, söylersem aklımda kalır unutmam. Bestelemediklerim pek aklımda kalmaz. Nasıl olsa yazdırdım, artık ölmez, unutulmaz derim. Bazen okurlar onları, ben de dinler hazlanırım. Kısaca ben içimden gelen doğuşla söylerim şiirlerimi. Yani ilhamla. İlhamın da ne zaman geleceği belli olmaz. Daha çok düşünceli olduğum zamanlarda gelir" demekte.

2022 yılı, 20. yüzyılın en üretken ve mücadeleci yazarlarından Suat Derviş'in 50. ölüm yılıydı. Çeşitli yayınevleri ve kadın çevreleri Suat Derviş'in anısına söyleşi ve konferans niteliğinde birçok etkinlik düzenledi. Burada onun nasıl yazdığına dair anlattıklarına kulak vererek, toplumcu gerçekçi bir zeminde hareket eden sosyalist kadının anısını yâd etmiş de oluruz.

Suat Derviş diyor ki: "Mevzularımı evvelden seçmem, onlar kendileri bana gelirler. Bu da şöyle olur: Hayatta rastladığım hadiseler veya tipler üzerimde etki yaratır ve bana üzerine eğilmemiz lazım gelen bir mesele veya bir davayı hatırlatır. Sonra ben o eseri işlemeye başlarım. Bu hazırlanma devresi bazen birkaç hafta, bazen birkaç sene sürer. Her mevzuun kendine göre olgunlaşması ve yazılacak eser hâline gelmesi için bir devre vardır. Çünkü ben natüralist değil realist bir yazarım. Çünkü her mevzuumu, hayattan aldığım gibi, yani bir fotoğraf makinesi gibi aksettirmem, onu bütün boyutlarıyla, nedenleriyle birlikte göstermek isterim. Benim tiplerim oldukları gibi değil, daha fazla birçok tipten kompoze edilmiş kişilerdir. Eğer hakiki insanlara benziyorsalar ve realiteye uygunsalar, roman ilerlemeye başladığı zaman dizginlerini kaybederim. Onlar beni dinlemezler; etten kemikten yapılmış şu ya da bu sosyal şartlar içinde bulunan kişilerin yaptığı ve yapabileceği şeylerden ne fazlasını, ne de eksiğini yaparlar, bayağı direnirler. Birçok Fatmalardan kompoze ettiğim Fatma, eğer hakikaten hayattaki eşlerine benziyorsa onu tanıyabilmiş ve benzetebilmişsem, birkaç sayfa sonra o tek başına hareket etmeye başlar ve hemen özgürlüğünü kazanır. O artık tıpkı canlı bir insandır ve romanımda benim onu evvelden götürmek istediğim sonuca gitmez, onu kendi realitelerinin onu sevk ettiği sona gider. Ben onun mukadderatını idare etmem, o beni sevk eder. Bir romanda

1 Yazı dizisi derginin 339 sayısında 15 Mayıs 1968 tarihi itibarıyla yayımlanmaya başlanmıştır.

2 Ahmet Köklügiller 1936 Adana'da doğdu. Türkçe öğretmeniydi. Gazete ve dergilerde değişik türlerde çok sayıda yazısı yer aldı. İlk kitabını şiir dalında "Ağrılı Üçgen" adıyla Balıkesir'de öğretmenlik yaptığı 1960 yılında çıkardı. Bugün Köklügiller'in Türkçe dilbilgisi, biyografi, çocuk hikâyeleri, derleme… türünde yayımlanmış çok sayıda eseri bulunmaktadır.

benim veya benim tiplerim bana isyan ettiler, kendi başlarına buyruk oldular mı, ben bayram yaparım. Çünkü "roman çok iyi olacak" diye düşünürüm ve hakkım da vardır.

Ben yazılarımı sabahları ve yatağımın içinde yazmayı çok severim. Kimseyle konuşmadan, gündelik hayatın içine girmeden… Dinlenmiş, durulmuş bir başla… Kolay yazarım, yaşar gibi.

Mesleğimin benim üzerimde çok tesiri oldu. Ben yalnız edebiyatçı değil, aynı zamanda da gazeteciyim. Gazeteci, günün her saatinde memleketinin insanları ve problemleriyle temas hâlindedir. Ben gazeteciliğe başladıktan sonra memleketimi ve insanlarımı tanıdım. İstanbul'un en fakir semtlerini bildiğim gibi en ücra köşelerinden en lüks muhitlerine kadar girip çıktım. Sefaleti ve refahı aynı şehirde birbirinden çok uzakta değil, aynı şehrin belediye hudutları içinde seyrettim. İstanbul'umu çok tanırım. Çok severim ve onun için de çok yazarım."

Suat Derviş'in üretkenliğinin nedeninin hayatın gerçekleriyle içli dışlı yaşayan, yazmak için ayrıca bir sorun ya da konu araması gerekmeyen biri olduğunu sanırım böylece daha iyi anlamış oluyoruz.

Şair ve yazar **Ömer Faruk Toprak** da "Nasıl Yazıyorlar?" soruşturmasına katılanlardan. Yazmak elbet insan hayatının ya da yazarların hayatının tek biçimi değil. Farklı sorumluluklar dışında yazma eylemine nasıl geçiş sağlanabiliyor, bunu da Ömer Faruk Toprak özelinde görelim:

"Şiirle dolu olduğum günler, saatler vardır. Yürürken, evde müzik dinlerken, tiyatroda bir oyun seyrederken hep bu şiir atmosferi içinde bulurum kendimi. Çoğunlukla gece oturup kâğıtlara dökerim şiirimi. Gece yazmak, gündüz yazmak diye bir alışkanlığım yok. Ama günlük ekmeğimi kazanabilmek için, her gün sekiz saatimi başka, hem de sevmediğim işe ayırdığımdan yazmak için daha çok geceleri kâğıtlarımın, defterlerimin başına otururum. İkişer, üçer günlük aralarla tekrar çalışırım üzerinde. Bu dizeleri işleme sırası bazen birkaç ay uzayabilir. Aşağı-yukarı istediğime yakın bir bütünlüğe varınca karıma okurum ilk. Onun eleştirmenliğine güvenim tamdır çünkü. (…)

Şiir yazmak için en etkili ortam, doğa unsurudur bence. Doğa dediğimiz kır yaşamına girersem, her gün şiir yazmam olasıdır. Geniş doğa kaynaklarını Anadolu'da bulduğum için, kendi öz sanat zenginliklerimizden hareketle bir bileşime varabileceğimize inanırım hep. (…) Deneme yazılarımı hazırlarken biraz değişik olur koşullar. Değindiğim konuya göre kitaplar, dergiler olmalı karşımda. Bazen bir seansta bitiririm, bazen iki üç seans ister. Yalnız olmak, sessiz çalışmak ya da Çaykovski müziği eşliğinde çalışmak en çok aradığım ortamdır."

Behçet Kemal Çağlar [3] ise "… benim karşılığım kısa ve kesin olacaktır" diye söze katılıyor:

"İçime doğduğu zaman hangi saatte hangi koşullar altında olursa olsun, elime kalemi alır ve çoğu zaman bir çırpıda yazarım. Yazdığım sırada gürültüsüz ve manzaralı bir yer belki yazmamı hızlandırır ve kolaylaştırır. Mehtaba ve guruba karşı; bir eli kalemde bir eli şakağında ilham bekleyen insan ancak gülünçtür. İçim sevgi, özlem, öfke ile kabarık olduğu zaman yazma nöbetim tutmuş demektir. Her sabah bir düş görmüş gibi uyanırım

parmak izleri

■ METİN KAYA

ah, şu taşa tutulmuş serçe sürüsü ömrümüz
karanlık cümlelerden geçiyoruz
herkesin cebinde birer zehirli elma
neden ölümlüyüz ki bilinen hikayenin sonunda
düşlerimizden *meydan ateşi yaktılar*

her kapıyı komşu bilen çocuklar
karşı mahallede çınlayan sesiniz
sığınaklarda masalsı günleriniz
şimdi oyuncaklarda kalan parmak izleriniz
saklanır gözyaşlarına anaların

hangi yöne varsam kurşun izleri
hangi taşa dokunsam kan lekesi
sınırları kanatan tel örgülere ne demeli

bütün bayraklar beyaza mı boyansa

3 1908 doğumlu olan B. Kemal Çağlar Zonguldak Yüksek Mühendislik Okulunu bitirmiş biri olarak önemli bir cumhuriyet aydınıydı. Milletvekilliği dışında kamu alanında çok değişik sorumluluklar üstlenmiştir. Daha çok şiirleriyle tanınan B. Kemal Çağlar'ın inceleme, araştırma ve derleme niteliğinde çok sayıda yapıtı da vardır. Forum dergisinde "Nasıl Yazıyorlar?" dizisinin kendine ait bölümü yayınlandıktan birkaç ay sonra (24 Ekim 1969) vefat etmişti.

ve düşlerimi hep uyanık görürüm; sayıklamalarım uyanıkken ve manzum oldu mu şiir oluverir."

1913 yılı doğumlu çok yönlü bir şair ve yazar olan **Şevket Rado** ise "işte benim yazı maceram" dediği olayı şöyle anlatır:

"Otuz beş senedir yazı yazan bir adam için yazı yazmak artık nefes almak gibi bir şey olmuştur. Onun için ben ne zaman yazmak lazım ise o zaman yazarım. Yerin, saatin, gecenin, gündüzün hiçbir ehemmiyeti yoktur. Yeter ki yazmak icabetsin! Ama icap etmediği zaman da beni hiç kimse yazı yazmaya oturtamaz. Konuyu önceden hazırlamam. Yazı yazmaya oturunca konu da kendiliğinden gelir. Hatta yarın yazacağım yazının konusunu bugünden düşünmek beni rahatsız eder. Eğer böyle yapmaya mecbur olsaydım herhâlde deliye dönerdim. Çünkü ben yirmi beş sene her gün yazı yazmışımdır.

Yazmaya oturduğum zaman kendimi yazı yazmaya hazırlamışım demektir. İlham perisi de, eğer varsa, önüme bir konu koymaya mecbur olur! Bu konuya şöyle bir bakarım. Henüz kapalıdır konu! Her tarafından açmaya girişirim. Yazarken düşünürüm ve düşündükçe konu, kaç sahife lazımsa o kadar açılmış olur. İşte benim yazı maceram budur. On binlerce defa yaşanmış bir macera!"

Günümüz yazarlarından ve öğretmen kökenli (d.1934) **Adnan Binyazar**, o zamanın genç yazarı olarak nasıl yazdığı merak edilenler arasında. Bakalım Adnan Binyazar neler söylemiş:

"Yazarın her anı doludur. Düşüncelerinin etkisindedir davranışları. Davrandığı için düşünmez de düşündüğü için davranır. Düşüncesinin yönelmesine bağlıdır yaşamı. Her rastlantı yeni bir oluşum hazırlar. Bazen bakarım kalem elimdedir. Niçin yazmak istemişim, neyi yazmak istemişim bilemem. Bazı düşünceleri de aylarca süzgeçten geçiririm. Kafamda bir plan olur bozulur. Ben genellikle sevinçli iken yazmak isteği duyuyorum. Durgunken yazamam. Çünkü yoğun bir düşünce ortamı içinde bulunduğumu duyarım. Pek elim ayağım da oynamaz. Acı duyarken acıların bilincini yaşamak gibi bir duyguyu tanımaya çalışırım. (...) Yazı yazmadan birkaç gün önce, işleyeceğim konuyu hemen her olmayacak yerde bile konuşur tartışırım. Kendimden geçtiğim bile olur. Bol bol ezgiler mırıldanırım. Özellikle halk şiirinden, tasavvuf düşüncesini işleyenlerin yapıtlarından. Hatta bir elimi sazın perdesinde tutuyormuşum gibi uzatırım, öbür elimle de başlarım tellere vurmaya. (...)

Gece olsun gündüz olsun yazmaya oturduğum her an bir şeyler yazarım. Benim için önemli sorun, yazmaya ve okumaya zaman bulmaktır. Ben öğretmenim. Her zaman konuları canlı tutmak zorundayım. Böyle yapmazsam öğrenciye hiçbir şey söyleyemem. Öğrenci her an yenilik ister. Bazen konuları anlatırken yepyeni şeyler doğar insanın kafasına. Onu unutmadan tutmak gerekir. Bu yüzden konuları her zaman bulmak mümkün. (...) Yazarın günün koşullarını iyi değerlendirmesi gerekir. Yazarın ereği salt doğrulukları vermektir. Bunu yapması için büyük bir gözü peklilik göstermesi zorunludur. Günümüzde özellikle eli kalem tutmayan fakat yalanmayı bilen kalıp yazarlar türemiştir. Bunlar düşüncenin süprüntücülüğünü yaparlar. Hem de büyük bir uysallıkla."

Çoğumuz için önce ressam ve fotoğrafçı yanıyla akla gelen bir yazar da **Fikret Otyam**'dır. Gazeteciliği sırasında Anadolu'yu, o toprağın insanının dilinden bizlere ulaştırmıştır. Onun yazı evreninin biçim ve araçları da farklıdır. Yaşadığı anda anlatmaya başlar:

"Takarım daktilo makinesine kâğıdı. Şu anda yaptığım gibi. Çalıştığım gazetede *(Cumhuriyet gazetesi Ankara Bürosu A.K)* telefonlar çalar, radyo bir yandan ajans haberlerini verir yahut gürültülü bir müzik! Satıcılar sokakta bağırır. Eğer bir otomobil acı bir fren yaptıysa, kalkar bakarım pencereden kaza mı diye. Sonra devam ederim yazmakta olduğum konuya. Her gün ortalama beş altı sayfa haber yazarım, belki bundan olacak sıkıntı çekmem yazarken, on yedi yıldır devam ediyor bu.

Röportajlarımda biraz sıkıntı çekerim başlarken. Bilirim ki daha ilk cümlede okuyucuyu on ikiden vurmak gerekir yüreğinden. İşte o ilk cümle, konuya giriş, kimi zaman kafamı kurcalar, devamlarını bilmem amma, açıkça belirteyim bütün röportajlarımın ilk cümlelerini severim. Bugün 27 Aralık Perşembe 1967. Saat 19.17. Arkadaşım Orhan Duru parlamentodan telefon etti ve Senato toplantısına ait haberin devamını yazdırdı. Onu başka bir makineyle yazdım. Bu ara telefonla İstanbul'u aradım, haberi merkeze yazdırmak için ve şimdi devam ediyorum. Gazetelerde küçük memleket haberleri, toplumu ilgilendiren bir konu, bir olay. İşte yazılarımın temeli. İlgi duyduğum yahut beni çeken haberi okurken bir yandan da yol hazırlığı için eşime telefon ederim. Gerekli araçlarım her an hazır durumdadır. Yol boyu kafamda döner konu, şurasını şu yönden, burasını bu yönden alırım derim, tasarlarım kafamda. Olay yerine gittiğim zaman konunun ta içine düşmüşümdür. Bazen çok tatlı rastlantılar da olur, keyiflenirim. Bir keresinde Kara Tohum Topalları röportajım için bir fotoğraf düşündüm. Koltuk değnekli, genç ihtiyar on, on beş insan ardı ardına yürüyor. Bir tepede bir ışığa karşı çekilmiş bir fotoğraf. Gazetede yazının ilanları için bu fotoğrafı kullanırım demiştim. Gel gör ki, Anamur'un dağ köylerinde deli danalar gibi dolaştım, koltuk değneğiyle yürüyen bir kişi bula-

madım. Bütün düşlerim yıkıldı. Bir yandan da olmadığına sevindim.

Yazarken çok sigara içerim, buna içmek değil de dostum William Sorayan'ın dediği gibi "yemek" demek daha doğru olur. Eğer kazaen evde yazıyorsam büyük fincanla kahve içerim –eğer varsa tabi–. Çalışırken halk türküsü dinlemeye bayılırım. Uzun havalar, bozlaklar, hoyratlar. Yani yanık havalar. Bazen bakarım türküden güzel bir deyiş yazının ortasına lök gibi oturur.

Röportajlarımı çok sevdiğim, inandığım, güvendiğim dostlarıma okumaya bayılırım. O'nların aynı düşüncede olup olmadığını bilmem ama ben pek keyiflenirim. Çoğu kez birer ikişer kadeh rakı attıktan sonra okumayı severim. Bu ağıma en çok ressam arkadaşım Orhan Peker ve Orhan Kemal düşer! Hele Peker! Çoğu kez o zorlar beni, anlar kıvrandığımı da ondan.

Eğer röportajda birisiyle dalga geçeceksem keyifli bir anıma vurursa, yazarken bol bol gülerim, bürodaki arkadaşlarım merak ederler dikilirler (kafama) karşıma onlar da güler, onlar güldükçe azıtırım. Tabi şefimiz çoğu zaman 'şurasını biraz hafiflet' der.

Orhan Duru'nun parlamentodan yazdırdığı haberi İstanbul merkezine yazdırdım ve sekizinci sigaramı yaktım. Radyoda bir türkü:

'Ne kadar çok otursak sonu gitmektir

Dostlar sefa ile gönderin bizi' diyor.

Kalın sağlıcakla hâl böyle böyle…"

Acaba Şair Hasan Hüseyin nasıl yazıyordu? Ahmet Köklügiller 1974'te yayınlanan "Nasıl yazıyorlar?" kitabına, Hasan Hüseyin'le bu konudaki görüşmesini yıl olarak "1967" notunu düşmüştür. Şimdi **Hasan Hüseyin** konuşuyor:

"Ben iki kişiyim. Biri Oza**n Hasan Hüseyin**; öbürü gazeteci ve mizah yazarı **Hüseyin Korkmazgil**. Hasan Hüseyin ile Hüseyin Korkmazgil sürekli olarak boğuşurlar birbirleriyle: "Zamanımı çalıyorsun!" diye.

Hüseyin Korkmazgil, Hasan Hüseyin'in kölesidir; ekmek parasını o kazanır. Onun için de günün her saatinde, zorunlu sosyal ilişkilerden yakasını kurtarabildiği oranda, durmadan yazmak zorundadır… Gazetecilik yaptığı için konu bulmakta güçlük çekmez. Nerede olursa olsun, eline yazı makinesi geçti mi, hemen konusunu bulur, adını kor ve hızlıca yazar. Tek sıkıntısı yazılarını elle yazamamaktır. (…) Gazeteleri tararken, birilerini dinlerken, hatta yemek yerken ilginç bulduğu konuları not eder. Bu notlardan bazılarını sonra kullanır, çoğunu da yakar. İşyerindeki çalışması pek yoğun bir çalışmayla geçmişse, yazılarını geceleri evinde yazar. Çok zaman saat 22'den 2'ye, 3'e dek çalışır. Yazarken hızlıdır ve çok sigara içer, demli çaya da bayılır. Yemek saati diye bir derdi yoktur. Çalışırken genellikle sinirlidir. Gürültüden ve radyodan pek etkilenmez.

(…)

Hasan Hüseyin'e gelince… Şiirlerini çoğunlukla geceleri yazar. Bazen de sabahları erken saatlerde kalkar. Günlerce hatta aylarca şiir çalışmadığı olur. Sonra birden sancısı tutmuş gibi oturur yazı makinesinin başına günlerce yazar. Sıkıntılı, öfkeli, tedirgin ve sinirlidir. Başka bir dünyada yaşıyor gibidir; dünyada yapayalnız kalmışçasına bir hüzün çöker üzerine. Yazı makinesinin başında, yüksek sesle konuşarak, bazen mırıldanarak, saatlerce çalıştığı olur. Tek bir şiir üzerinde çalışmaz. Masasının üzerinde birkaç şiir taslağı vardır. Birini bırakıp birini alır. Şiir son biçimini almamışsa somurtkan, alıngan ve kavgacıdır. Şiir çalışırken ara-sıra içki alır ve çok sigara içer. Bitmemiş şiirlerini kimseye okumaz. Bir şiirinde oturmamış bir sözcük üzerinde günlerce durur. Bazen, on yıl önceki bir dizeden kocaman bir şiir çıkarır. Şiir çalıştığı günlerde başkalarıyla çok az konuşur. Sürekli olarak müzik dinler; klasik Türk müziğinden halk türkülerine, klasik batı müziğinden caz şarkılarına kadar… Eğer yazı makinesinin başında değilse, hiç oturmadan dolaşır ve gezdiği yerde sürekli not alır. Dışarıda kıyamet kopsa, eğer kıyamet kafasının içinde kopmamışsa, kılı bile kıpırdamaz. O zaman şiir çalışacağı yerde, oturup iğneli yazılar yazar."

Bir yanda şiirlerinde Hasan Hüseyin imzalı bir şair, diğer yanda mizah ve gazete yazılarında Hüseyin Kormazgil vardır.

"Bir şiiri bitirip bir yana atar; sonra onu yeniden ele alır. Aradığını bulmuşsa, yorgun, fakat memnun ve mutludur. Hüseyin Korkmazgil'i tepe tepe kullanması, sanki doğuracağı şiir içindir. Güç beğenir. Şiiri ciddiye almayanlara dehşetli düşmandır. Hüseyin Korkmazgil'e göre Hasan Hüseyin daha içe kapanık, daha bencildir. Şiir konusu diye bir şey tanımaz. Ona göre sadece şiir vardır ve bu zaman zaman parçalar hâlinde kopup gelir 'bütün'den. Onun, yani ozanın görevi, 'bütün'den parçalar koparıp, günışığına çıkarmaktır." [4]

Ahmet Köklügiller'in yazı dizisinin Varlık dergisi bölümünde hatta hazırladığı kitapta daha kimler olduğunu öğrenmek için sanırım ayrı bir arşiv operasyonu yapmak gerek. Ama Forum dergisinde yukarıdaki yazarların dışında Aziz Nesin, Sami Özerdim, Mehmet Kemal, Kemal Bilbaşar, Âşık Hüseyin Çırakman, Berin Taşan, Hasan İzzettin Dinamo, Balaban, Nevzat Üstün ve daha başka yazar ve sanatçılara da yer verildiğini de belirtmek gerekir.

4 Ahmet Köklügiller'in Hasan Hüseyin'den aktardığı söz konusu bilgilere ilişkin olarak Berfin Bahar Dergisinin Yıl 2007 Sayı 108'den yararlanılmıştır.

Yaşayan ölü Yaşar

■ **AHMET ZEKİ YEŞİL**

Adı Yaşar... Başına gelen olay gerçek ama bir o kadar da gerçek üstü. Bu nedenle yaşadıklarına inanmakta güçlük çekiyor. Bir yanlışlık olduğu kesin ama yine de üzülüyor. Haksız da değil, onun yerinde kim olsa Yaşar'ın duygularını yaşar. Kısa ve çarpıcı hikâyesi, internet bankacılığında işlem yapamadığı gün başlamış. Doğal olarak telaşlanmış. Hemen telefonuna sarılıp bankayı aramış ve yaşadığı sorunu anlatmış. Kısa ve öz, şu yanıtı almış:

"Yaşar Bey, en yakın şubemize gidiniz."

"Ne şubesi yahu, depremde yıkıldı!"

"Mobil ATM banka aracımız var beyefendi."

Rahatlamış... Yüzüne bir tebessüm, bir ferahlık gelmiş.

"Helâl olsun, adamlar her şeyi düşünmüş" demiş içinden.

Yerini öğrendikten sonra mobil aracın bulunduğu yere gitmiş ve kendisinden istenmeden kibarca kimliğini uzatmış:

"İyi günler hanımefendi. İnternet bankacılığına giremiyorum da..."

Banka görevlisi, kimliğe bakıp bilgisayarın tuşlarına bastıktan sonra tuhaf bir şey olmuş. Bilgisayarın ekranına bakarken donmuş kalmış, bir süre hiç hareket etmemiş. Kendine geldiğinde ise şaşkın bakışlarıyla sormuş:

"Yaşar Bey, başka kimliğiniz var mı?"

"Olmaz mı, çalıştığım yerin kimliği ve ehliyetim var."

Görevli memur onları da almış, incelemiş.

"Başka ne var?"

"Kredi kartlarım..."

Görevli memur tekrar sisteme girmiş, uzun uzun önündeki ekrana bakmış. Sonra yüzüne buruk bir gülümseme yerleştirip konuşmuş:

"Çok ilginç ama söylemek zorundayım, siz yaşamıyorsunuz!"

"Ha ha ha! Evet, ahiretten yıllık izne geldim..."

"Gülmeyin, sistemde ölü görünüyorsunuz."

Yaşar bu kez, gülmekle ağlamak arasında kalakalmış. Şaşkınlıktan az kalsın küçük dilini yutacakmış. Derin bir iç geçirip, kafasında beliren sorularla cebelleşmeye başlamış. Dudaklarında titrek artçı sarsıntılar, olayın sersemliğiyle karşılık vermiş:

"Yalan söylemeyen, madik atmayan dürüst insan kalmadı. Daha dün, beni ölmediğime ikna ettiler. Şimdi öldüğümü söylüyorsunuz. Hangisi doğru söyler misiniz?"

Görevli memur bu sözlerden bir şey anlamamış. Herkes anlaşılmak ister, sapsarı kesilen Yaşar'da anlatma ihtiyacı duymuş:

"Depremde enkaz altındaydım. Zifiri karanlıkta, birden bir ışık huzmesi belirdi. Işığa doğru sürünerek ilerledim. Işık, gittikçe artacakken azalıyordu. Sonunda kapkara bir surat, 'Uzat elini' diye seslendi. Kendi ayağımla cehenneme gidecek kadar aptal değilim, Zebani'ye elimi vermedim. Zebani kızdı, söylenerek gitti. Biraz sonra, tünelin sonunda, aksakallı bir dedenin nur yüzü göründü. Dışarıdan gelen haykırışlar arasında o da, elimi uzatmamı is-

...

■ **ALİ YASACI**

Buğday çiçeği kokar buram buram yoksul
adsız memleket
İçimde bitmek bilmeyen koca dağlardan
kocaman bir hasret
Bilinmeyen bir dilin çocukları gülüşen
sevmelere hasret
Yurdum dağları nergisler nar çiçekleri kime bu
beyaz tülbentten davet

tedi. 'Seni cennete götüreceğim' demeseydi elimi uzatmazdım. Aksakallı dedenin yardımıyla dışarıya çıktım. Çıktım ama aksakallı dede sözünde durmadı. Beni, ölmediğime ikna etmek için çok dil döktü..."

Yüksek sesle konuşmuş olmalı ki, orada işlem yaptırmak için bekleyenler, sesler üzerine hareketlenmiş.

"Mevzunun başını kaçırdık..." diyerek koşup gelenler olmuş.

"Ölü bu..." demiş onlara, görevli memur.

"Vah vah!" sesleri arasında oradan ayrılmak zorunda kalmış Yaşar.

Bu sorun, nüfus müdürlüğünde çözülür. Karşılarında capcanlı duran insana, ölü muamelesi yapamazlar ya... Yaşar bu düşünceyle elinde nüfus cüzdanı, soluğu nüfus müdürlüğünde almış. Selamsız sabahsız müdürün karşısına dikilmiş:

"Müdür Bey, hiç olmayacak şeyler geldi başıma. Kayıtlara göre ben ölmüşüm. Her yerde ölü görünüyorum, çok mağdurum. Oysa gördüğünüz gibi yaşıyorum."

Nüfus müdürü güler yüzlü, konuşması düzgün bir adammış. Çok sıcak ve içten davranmış. Yüzünden eksik etmediği gülümsemesiyle oturduğu koltuktan kalkmış ve sakinleştirmek amacıyla Yaşar'ın koluna girmiş.

"Hepimize geçmiş olsun! Dert etmeyin, işçi emeklisi babam da kendini ölmüş hissediyor ama hayatta. Önce oturup biraz soluklanın, ucunda ölüm yok ya..." demiş.

Yaşar, aralarındaki o saygı dolu mesafe azalınca nüfus müdürüne garip bir yakınlık duy-

Ansızın gelene

■ MUHAMMET GÜZEL

gül fidanıydın
düş bağıma diktiğim
koyduğunda beni
selden kapıp
bir gülümsemenin gölgesine

zebanilerin
çiftetelli döndüğü
harabatımda
koydun kalbimin üstüne
rengini kaçak yıldızlardan alan soluğunu
serin tutsun diye
cehennem yalazında sınanan zırhımı

Son görüntüler

■ GÜLBİN SODAN

Kuraklık güçlenerek sürüyor! Tüm kaynaklarımızın tükenişi de! Hastalık, açlık, baskı, cinayet, zorbalık ve şiddet de!

Son görüntülerde kurtarıcılarımızı görüyorsun! Erken utku çığlıklarına bakarsan, kurtuluşa ermişiz!

Uzun Ölü'nün yönettiği karanlıktan geliyor çoğu; birkaçı çöpe attığı hurda! Tümünün üzerinde geçmişin ve yenilgilerin ağır kokusu!

Yasanın son barikatı da tekmelenirken, kurtarıcıların başı; "Uğraşıp da ne olacak?" buyuruyor! Zindandaki bir önder; "Karşı çıkıyorum!" diye haykırırken, sorgulamaktan yoksun cehaleti düşün bir de!

Bize doğru tutturulan koşuya bak! Ellerinde pankartlar, birbirlerine omuz çelme atarak, "Oy oy oy!" çığırışlarıyla dizlerini döverek!

Birbiri kadar çıkarcı, birbiri kadar yobaz, birbiri kadar dışa bağımlı, birbiri kadar anamalcı kişiler, Uzun Ölü'yü kendi karanlığına göndermek istiyor! Özgür olmayan, özgürlük getiremez! Aydınlık yerine, yeni bir alaca karanlık! İş rızaya kaldı!

"Doğal önderleriniz yok mu?" diye sormuştun ya! Uzun yıllar yurt dışında yaşadığın için unutmuşsun!

Vuruldular! Asıldılar! Zindanlara tıkıldılar! İşkencede öldürüldüler!

Bilinçlenerek birleştiğimizde, yok edemedikleri önderlerimiz de olacak! Zamanın hızla akması, kimi kez iyidir!

İletilerini bekliyorum!

muş. Bu arada nüfus müdürü, bilgisayarda Yaşar'ın evraklarını inceliyormuş. İşlem bitince, nüfus müdürünün yüzündeki gülümseme hüzünlü bir ciddiyete dönüşmüş:

"Yaşar Bey, siz depremde ölmüşsünüz. Ölüm nedeniniz doğal afet. Üzgünüm, Ankara ölümünüzü onaylamış. Anladığım kadarıyla eşiniz sağ. Bu da güzel haber..."

Yaşar, derin bir iç çekip sesini yükseltmiş:

"Evet, çok şükür eşim kurtuldu. Ortada bir yanlışlık var, lütfen diriltin beni!"

Nüfus müdürü, istemsiz olarak bir kahkaha atmış.

"Yanlış anlamayın" demiş, "'Diriltin' deyince aklıma komik bir olay geldi. Doktor arkadaşım anlatmıştı... Adamın biri trafik kazasında ölmüş, morga kaldırmışlar. Yakınları gelmiş ama adamın öldüğüne inanmıyorlar. Cesedi morgdan alıp ambulansa koymuşlar, dosdoğru acil servise... Acil serviste doktora, 'Dirilt bunu' demişler. Ha ha ha! Nasıl, çok komik değil mi?"

"Kusura bakmayın ama komik değil."

Nüfus müdürünün yüzündeki gülümseme hafiften kırılmış.

"Benim sorunum çözülmedi, inşallah sizinki çözülür" deyip eklemiş, "Arabama gitmediğim şehirden ceza geldi. İstanbul'da, Yavuz Sultan Selim Köprüsünden yirmi kez kaçak geçiş yapmışım. Sanki plakamın ikizi var. İlgili yerlere ilettim, ilgilenmelerini bekliyorum."

"Müdür Bey Allah aşkına söyleyin, sorunlarımız benziyor mu? Geçmediğiniz köprünün parasını veriyorsanız eğer, bu size tanınmış ekstra bir imkândır. Yetkililere teşekkür etmelisiniz."

Nüfus müdürü ne diyeceğini bilememiş, Ankara'yı arayıp bir çözüm yolu bulacağını söylemiş. Sonra masasına dönmüş, elinde kâğıt kalem dediğini yapmış. Konuşması bittikten sonra da, elindeki notlara bakarak bir öneride bulunmuş:

"Dilekçe verin. Dilekçe verirseniz değerlendirecekler. Ya da mahkeme açacaksınız. Tabii mahkemelerin durumu belli... Kararı bir üst mahkemeye, sonra bir üst mahkemeye daha ve en üst mahkemeye taşırlar. Sabreden derviş, beklemekten gebermiş. Sizin durumunuzda biri vardı. Gencecik adamken açtığı davayı, yaş haddinden öbür tarafa geçtiği gün kazandı..."

Lastik gibi uzayan bu laf salatasından sıkılmış Yaşar. Çaresiz, oradan ayrılmış. Uzaktan akrabası olan avukatı arayıp, yaşadıklarını soluksuz anlatmış. Avukat, noterden vekâletname getirmesini istemiş. İstemiş ama noterin ölmüş kişilere vekâlet vermediğini de belirtmiş. Sonra aklına, Yaşar'ı bir arkadaşına göndermek gelmiş. Tabii önce,

Çelik yapı

■ M. RAUF ARPAÇAYLI

alacağım sende kalsın, ey İstanbul şehri.
erguvan moru basmış kıyılar.
Sarıyer gecekondu kokuyor.
bana borçlusun bilesin!
muktedirler "köpekleri salmışlar"
dün gece can yoldaşımı almışlar.
melun uykularda kırılmakta kapılar.
İstiklalde gene siren sesleri
direnmekte cumartesi anneleri.
Tuzlada bir garip hüzün,
bir kararlı sessizlik,
bu, kavganın filizleri.
grev çadırında yüzlerce kardeşim.
kardeşim, asılmakta sabahın fecri.
öfke kendiliğinden kabarmakta
"Jin Jiyan Azadi"
Acem kadını ayaklanmakta.
Muktedirler "köpekleri salmışlar"
emniyetsiz ulu orta sokaklar.
hele bir bahar gelsin,
hele bir açsın ıhlamurlar.
demeyeceksin!
ama vaz da geçmeyeceksin
çiçekten, böcekten.
hadi, bir el ver kardeşim.
kardeşim, iyi yollar bulmalıyız.
biz yan yana olmalıyız.
bir yapı kurmalıyız, çelikten.
çeken çeviren, yol gösteren, deviren.
ve kuran yeniden.

arkadaşından biraz söz etmiş:

"Savcı, her şeyden biraz anlar. Ona git, mutlaka bir yol gösterir. Kendisine şimdi telefon edip, durumunu anlatıyorum."

Yaşar'ın başka seçeneği kalmamış. Zorunlu olarak avukatın arkadaşından yardım istemiş. Avukatın arkadaşı, konu hakkında bilgilendirilmiş olduğundan lafı hiç dolandırmamış:

"Yanlış anlamışsın birader, ben savcı değilim. Benim adım Savcı... İhtiyacı olana insanlık namına akıl veriyorum. Seninki kaderin oyunu değil, dış güçlerin sinsi bir oyunu. Sana yardım edecek biri lazım, yukarıdan yetkili biri..."

Yaşar'ın kafası karışmış.

"Ne kadar yukarıdan?" diye soramamış.

Dış güçler saçmalıklarına aldırdığı yokmuş ama sinek ufak da olsa mide bulandırır.

Yanlışlığın düzeltilmiş olabileceği umuduyla, babasının alt soy bilgisine son bir kez daha bakmış. Şaka değil, cidden ölü görünüyormuş. Hafta sonuna ölmüş gireceği için Yaşar'ın üzüntüsü bir kat daha artmış. Hüzün içine yerleşince kararını vermiş. İnişsiz çıkışsız tekdüze ses tonuyla, karısını aramış:

"Alooo Mualla, toparlan gidiyoruz! Biz, dış güçlerle uğraşamayız. Zaten, kimsenin kimseyi anlamak için çaba göstermediği bir yerde yaşamanın ne anlamı var? Küçük bir tatil kasabasına yerleşip, senin adına butik bir tımarhane işletmeye karar verdim..."

Mualla acı acı gülümseyip, karşılık vermiş:

"Sakin olmakta yarar var. Çünkü 'Ben, deli değilim demek hiçbir şeyi değiştirmez."

Yaşar'ın hikâyesi işte böyle...

Aziz Nesin'in "Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz" romanını anımsadınız değil mi?

Gam

DENİZ SARITOP

Ey pusulu kanlı gece,
beni duymak istersin?
Senin karanlığında kötü insanların
ayak izleri var:
Çocukları ve Anneleri,
öldürmekten geliyorlar.

Dünya kayıp

SEVGİ EROL ÖÇAL

Sapsarı güneş dolu bir ışık topuyken dünya başakların sarışın endamıyla buluşurdu
Mavi kelebeklerse bir günlük ömürlerinde özgürlük yerine
ışıktan mest bu iki sevgiliye tutkundu
Böylesi zamanlarda tüm evren denge sarhoşu insanlarsa umutluydu
Başaklar rüzgârın sesiyle dans ederken
Dünya tüm enstrümanlarıyla orkestra şefi edasında dönüyordu
Çokta uzak olmayan uzayın boşluğunda sonsuzluk aşığı barış vardı
Barış renkli basmadan kır çiçekli entarisiyle dünyayı sarıyor
Gökkuşağı kalemiyle adını her yere yazıyordu
Ve bestelediği ölümsüzlük notaları tüm evrene yansıyordu
Dili geçmiş bir zaman mıydı şu Barış
Baş edemeyip şimdiki zamanla terk edip güneşi Işıksız bıraktı dünyayı
Ve de endamsız kalmaları başakların dili geçmiş zamandan mıydı?
Dünya güneşle dolu bir ışık topu değil
Kelebekler hapis
Evren dengesiz insanlık Umutsuz
Şimdiki zaman tutuklayıp barışı zindana atmış
Yaşanası dünya kayıp...

5 mart 2022

Rashatina ewha bila serê hogiran be

VEYSİ ÜLGEN

Paşîya havînê, germa tebaxê û hêmîya derya li hevketîye, meriva gêj dike. Ji ber wê mamoste Mistefa dilê wî qet tineye ji malê derkeve. Mixabin, derketina wî jî pêwîste.

Ji ber ku evarê civînek fermî heye. Lê bi vê rewşê nikare beşdar bibe. Porê wî wisa dirêj bûye, bi ser rûyê wî ketîye.

Betlane destpê kirîye, hê neçûye berber. Pêşî, hewl dide ku biçe berber.

Derî vedike, ji germ û hêmîya meriv nikare ki mal di ling bavêje. Çi bike, çi neke difikire, dawî lingê wî dilibite. Ji xweydanê îşlik şil û pil bûye. Bi zorê digihîje berber a taxê. Xwe piçek hînik dike.

Dora wî tê, berber wî dide rûniştin û dest bi kurkirinê dike. Xeynî wî di kes dinê jî rûniştine. Çima rûniştine nizane. Dibe ku hevalê berber in. An jî betalin hatine hewya xwe bi axaftina berber tînin. Ji ber ku berber pir xeyba meriva dike, wan dikenine, an hêrs dike.

Wê gavê yeki ciwan bi teşqele dikeve hûndir

"Berber Hesen pêwîste niha tu min kur bikî!"

"Jixwe kurkirin karê mine. Ez berber im. Mixabin dibînî destê min vala nîne. Dixwazî rûnê, dora xwe bisekine. An jî derkeve derva, piçek bigere, bîhna xwe bide, dû re were."

Ciwan ba mêvan a rûdinê. Bala wî dikeve ku pir

Halpuz Ersefil'de Yatar Kalaycı Mışıkın Kızı Oski

ALİ ADIGÜZEL

Gebüklü
Beş Gardaşların Yusup Emmi
Arapkir Amuran (Çakırsu) köyünde
Şahbaz Ağanın çobanıdır
Çocuktur, dünyadan bir haber

Elinde değnek, belinde azık
Bir çığlık gelir kulağına
Beş atlı müfreze
Önlerinde kadın, erkek, çoluk çocuk
Ellerinde kırbaçla arada bir
Eğilip vurur kadınlara
Dermansız düşmüş anaların çığlığıdır
Şepik köyünden sürülen Ermeniler
Kozluk çayında
Söğütlerin dibinde
Pusuya yatmış müfrezeler
Kaçanları vururlar orada

Yusup Emmi
Ulu Pınar mevkisini geçince
Zaim Oğlu Köprüsün altında
Otların arasında bulur
Kalaycı Mışık'ın kızı Oski'yi
Kucağına alır
Oski, ağlamaktan gözleri kanlanmış
Alma gibi olmuş yanakları
Şahbaz Ağa
Konağın penceresinden
"Getir o yavruyu getir" der
Şahbaz Ağanın konağında
Bir oğlan bir kız
Vartan ile Oski
Yuvası dağıtılmış kuşlar misali
Vicdana sığınmışlardır
Açlığın, ölümün kol gezdiği
Kendi yurtlarında
Garip sefil olmuşlar
Boyunları bükük
Bir büyük ölüm fermanın
Kırım mevsiminin arkasından
Kul köle olmuşlar
Acı ve gözyaşları içinde

Vicdanın yelkenidir
Akan gözyaşları ve çığlıklar
Bir devri daim
Heyhat ki ne heyhat...

Oski halk arasında Altun Hala
Şimdi Halpuz'da
Ersefil denilen yerde
Mezarlıkta bir ağacın dibinde yatar...

bi kelecan e. Tebatî nay, nişkava radibe derdikeve.

"Ev ciwan cîranê min e. Nola ku ber destê min mezin bû. İ sal zanîngeh qedand, bû mamoste kî delal."

Çen deqqe şunde dîsa tê.

"Xorto çi ye ewha moz dikî. Hê biharê re pir heye."

"Tu jî zanî tayin a min derket!"

"Meriv divê qey tofan rabû!"

"Ezê ji vir çawa herim Dîyarbekir. An jê re divêjin Amed."

Berber wek hergav alîkî da Mistefa kûr dike, alîkî da diaxive.

"Ez bi van gotinê te şaş û metel mam. Ji xwe va tu xwendevanî,rewşenbîrî. Dîyarbekir an Amed hêlekî welatê me nîne? Çima wisa metirsî li ser te rûniştîye. Bila kêfa te bê. Î ro tayin nava nel û bismar daye. Şikir bike."

"Mala te ava. Gelek spas xalo. Lê ezê wê derê nav Kurdan re çawa bijîm."

"Çima?"

Ev gotin ji devê Mistefa bi hêrs derdikeve.

"Ji ber ku Kurd hovin, kujerin."

"Te çen Kurd naskirîye?"

Berber dev ji kur kirkirînê berdide, li Mistefa dinêre.

"Xelet nebim mamoste nola ku tu jî wê derê xebitî."

"Erê. Ji min re jî digotin neçe. Meriv ji çi bitirse tê serê meriva."

"Lê tu çûy. Car gilî ke bila dile vê ciwan biweste."

Çûndina wî tê ber çavê wî. Berber dîsa dest bi kûr kirinê dike. Ew jî dest bi axaftinê dike

"Roja ku ez çûm navçe xirûxalî bû. Çen zarû xeyntir kes xuya nedikir. Meha Îlonê bû. Lê ba kî wisa dihat meriv nikaribû bimeşe. Ji termînalê derketim derva ku herim otele. Xebatkarê termînalê ji otelê re digo Xana Reşo. Lê ba ez xistim hundir. Ji bê çareyî demek li termînalê mam. Termînal dikanek biçuk bû. Awê xebatkarê termînalê digo, mêr li rez û zevîyan, jin li mal an ji bo zivistanê amedekarî dikin. Ciwan jî ji bo xebatê çûne xeribîyê, hê nehatine. Ji ber wê navçe xirûxalî ye. Êvar bê, termînal edî dehat girtin. Mêrik otelê ji min re pênase kiribû.

Stuyê min da qerewat, milê min da çetik, pişta xwe da bayê, kêleka kolanê re ber bi otelê va çûm. Kolanê ti kes tinebû. Ket bîramjn, ji min re bi tund gotibûn neçe. Bi metirsî û bi kelecanî gihîştim otelê. Ceryan tinebû. Tarî ketibû ser navçe. Başe ku berîya otelê spî bu, ji ber wê derî zelal xuya dikir. Lê dêrî nola ku girtîbû. Destê xwe lê xist, ne xist vecinikîyam. Nola ku destê min li laşê mirovek ket.

Hevsel'e doğru

■ MEHMET ATA YIĞIZ

Dağın gözünde
Bir parça ateş görsem
Harlanır usum
Tarifsiz acılarla

Gebe kadın
Doğanın ilk cemresinde
Ezanlardan evvel seslenir
İçindeki nefese
Geceler sabahları kovalarken
Kurtlar ulur çölün ağzında
Gök tanrı seslenir Babil'den
Kadim toprağın dağlarına
Ayın yüzüne gölge düştüğünde
Yitik bir ülkeye isim verilir
Atların dizginleri çekilir
Hevsel'e doğru

Wisa bê gîyan, mit û metel mam. Çavê min hînî tarîyê bû. Bala xwe da malikê tu mewat bî, yek li nav derî sekinandî ye. Yekî dirêj û qalind e. Bejna wî di qamê min zêdetire. Mirov nîne wek hût e. Serê wî gora nava wî biçuk e. Meriv jê diqutife. Bê hemd lerizîm. Zimanêmin nagere ku jê ra bivêjim ez mamoste me tayîn a min derketîye.

Devê wî hinek gotîn derdike be, lê tiştek fahm nakim. Dibe ku Kurdî diaxive. Çavê wî yê mezin ji rûyê wî firîye meriv pê dikutife. Ji xwe ra go Mistefa tu hatî kuderê. Ev mirov ji kîjan miletê ye. Kurdê ku naskirîye ewha nebûne. Heke Kurdê vira ewha bin evê naba wan da çi bike. Demek şûnde hatim ser xwe. Silav dayê. Tiştek bi qêrin got ziravê min qetîya. Zivirîm ku birevim. Nola ku serê min teqîya û min xwe wenda kir.

Çavê xwe vekir yekî wek min ber serê mine. Demek şûnde yek bi îşlikê spî hat. Fahm kir bijîşke.

'Derbasî be!'

Şaş û metel mam.

'Bi min çî bû?'

'Dibe ku ketî erdê.'

'Gelo çawa ketim?'

'Riho te ji ber otelê anî. Me wisa fahm kir'

Dû re em hût ket hundir. Ez ji xwe da çûm. Dîsa çavê xwe vekir bijîşk ba mine

"Netirse ew merivek pir baş e. Navê wî Evdirhîm e. Jê re bi kin divêjin Riho ye. Wî te paşle xwe da anî. "

‘ Wî min anî!’

’Erê wî te anî!’

‘Ev meriv nîne hût e. Ez neketim wî li min xist!’

‘Ew hêrs dibe lê kesî naxe. Ji nexweşînê wisa gir xuya ye. Hinek mirov hene ji dayîka xwe da wisa tên dinê. Riho zaroktîyê da sêwî maye. Kes wî nebirîye nexweşxanê. Malbat wî jî jixwe dirêjin.’

’Niha Kurdê vira hemû ewha nînin.’

‘Binêre em jî Kurd in. Farqa me ji hev heye.’

‘Min tarîyê da çeberî wî da ez pir tirsîyam. Digotin Kurd hovin. Çi bivêjim, min vîya dît bawer kir.’

Bijîşkê bi berçevok dikene.

‘Siuda te zêde ye ku tu têy vira, yekemîn leqayi Riho dibî! Lê rashatina ewha bila ser hogira be’

Ez çen roj bûm mêvanê bijîşk. Wisa hatim ser xwe. Biryar da ezê li wê derê mam.”

Berber, mamostê ciwan û mêvan zûk mane li her du mamoste ya gohdar dikin.

“ Tu wê derê çikas may?”

“ Heft sal mam.”

“Heft sal!”

“Erê, heke dewlet min mištexî nekira ez teqez nedihatim. Gelê Kurd pir hogir, mêvandar û hûrmetkar bûn”

“Dewlet te çima mištexî kir?”

“Ji ber ku ser pirsgireka Kurd wek dewlet nedifikirîyam.”

“Dev ji sîyasetê berde. Bivêje Riho çi bû.”

“Çen roj derbas bû. Derdora min yekî wek Riho êdî tinebû. Bijîşk rast gotibû. Ev rashatinek ecêv bû. Herkes ji min re alîkar dibû. Xanî kirêkir. Çen meh ji min pere nestendin. Cîran he roj ji bo taştê gazî min dikirin. Êvarê me bihevra şîv dixwar”

“Nevi tû Kurdî fêr bûy.”

“Mixabin, fêr nebûm. Min jî ked neda. Wan jî dil nekirin.”

“Te go Riho?”

“Rojek derketim çarşîyê ku Riho li ber banqê ye. Li pîya nêzî qatek banqê dihat. Cilê kesk li ser wî bû. Qerewat kî stuyê wî da bû. Min naskir, kenîya. Çûm ba wî. Me bihevra çay vexwar. Derdora wan zarok bûn. Pirsîyam ‘hûn çi dikin zarok no?’

‘Ew bi Riho ra dileyzin mamoste. Wî hêrs dikin ku Riho çêr an bike.’

Riho lê min pir dil û can dinêrt. Rêveberê banqê her meh pere didanê. Xwarin didanê. Ew ji ber derê banqê wek peyker disekinîya. Rastî, Riho xwe xwedîyê banqeyê dihesiband. Kes bê wî newêribû bikeve banqê. Heke kes qaşî nebîya ber derê banqê nediçû. Êvarê diçû otelê. Ji ber ku kes nikaribû wî bihewîne. Mixabin şevek ku ber banqê tê otelê, tarîyê da leşker wî gulebaran dikin.”

“Çima dikin?”

“Wê demê ji leşkeran re fermana lêxistinê dabûn. Tarî diket digotin ‘ bisekine!’. Lê kerelal, dîn û lewir nedisekinî yan. Leşker jî wan gulebaran dikir. Gelek kes wisa hat kujtin. Yek dîn hebû ku her tim dahat ba Riho. Navê wî Îsmet bû. Şevek wî gulebaran kirin. Min ev rastî nivîsî, peywîrên dewletê bertek nîşan dan. Pêşî bînçav, dû re mištexî kirin. Guhê Riho giran bû. Baş seh nedikir. Ew şev ji leşkera tiştek seh nekirîye. Riho piştî gulebaranê brîndar bû. Me wî bir bajar. Nemirîya, lê rewşa wî wek berê nebû. Çen roj şûnde li otelê da mir.”

Qirika wî tije dibe. Kur kirin qedîye. Mamostê ciwan lê dinêre.

“Meriv ji çi bitirse ew tê serê meriva.”

“Meriv ti carî bê nêrîn, bê lêkolîn, tişkî bawer neke.”

Mamostê mezin diçe civaka fermî. Mamostê biçuk diçe amedekarî ya rêwîtîyê.

Kıyamet

■ E. KADİR KAYRA GÜZEL

Dememiş miydi
Üfleyince sönecek
Ne meleğiydi o
Bir kahırla ölecek

Dokununca
Nakışları dökülen
Ağladığını gören
Savrulan küllerin

Güleceğiz

■ ÇAĞLAR GÜLCAN

Gitgide doğacak insanoğlu yakında
güleceğiz,
Bedenlerimiz soğudun da hazırız buna
Başka, başka, bambaşka.
Bu hayallerimin kalmadı hali,
Farklı alem istiyorlar bu ahali.

Benim tuhaf çaresizliğim
(BİR DOĞUM GÜNÜ ÖYKÜSÜ)

■ FULYA ÇELİK

Doğum günüme bir gün var. Kaç gün oldu bilmiyorum, belki de haftalardır parasızım. Parasız dediysem, sıfırı tüketmişim.

İzmir'de üniversite okuyorum. Üniversitede mi okuyorum, üniversite bana mı, yedi ceddime mi okuyor böyle zamanlarda çözemiyorum. Yoksulum, günler geçmiyor, okul bitmiyor, para gelmiyor. Param olduğunda aldığım makarna, bulgur, yağ stoku da bitmek üzere. Bakkala borç yapıyorum korka korka üç ayda bir evden gelen azıcık bir para, bir de devlet kredisi, o da borca gitsin istemiyorum. Okula yürüyerek gidip geliyorum, ev dışında çay içmiyorum. Sigaram birinci. Onu da sayıyla içiyorum ve bırakmaya uğraşıyorum.

Velhasıl öğrenciyim, ailemden uzaktayım ve iliklerime kadar parasızım.

Bornova'nın gecekondu mahallesinde yaşlı bir dede ve ninenin bahçelerine sonradan ekledikleri odasını kiralamıştım. Bana yetiyordu. Oda değil de odacık desek daha doğru olur. Toplam alanı sekiz metrekare var yok. Bir somya divan, bir küçücük masa ve bir tahta altı telli sandalye... kapının sağında, bir metrekarelik odanın zemininden on beş santimetre daha düşük bir düzeyde yapılmış beton zemin benim küçük sarayımın süper lüks banyosu. Mutfak hemen kapının dışında, evimin yani odamın önünde. Orada bir tahta sedir ve bir masa iki de tahta sandalye var. Duvar, çatı, zemin ustası, ev sahibim Mehmet Dede eski inşaat tahtalarını rendeleyip, düzelterek elleriyle yapmış. Üstümüzdeki asma, yazın bolca üzüm veriyor. Hemen yan apartmanın duvarı bahçemizin bir duvarını oluşturuyor tuvaletimiz ise uzunca bahçemizin evimize en uzak köşesinde. Hayatım boyunca unutamadığım güzellikte bir açık mutfak. Mutfağımızın dökme betondan lavabosu ve tezgâhı yan apartmanın duvarına bitiştirilmiş.

Bahar gelince bahçemiz kendince şenleniyor. Fışkırıyor sanki kır çiçekleri. Onca zorluğa, darlığa hiç aldırmadan. Renk renk çiçekler, papatyalar, gelincikler açıyor, uzun bahçemizin inşaat malzemeleri yığınlarından aralarında, tahta talabadan arta kalan boşluklarında. Toprak zemin azıcık yağmur, azıcık güneş görse yeterdi. Tahtadan bir kulübeden düzenlenmiş bahçe tuvaletinin çatısı, değme teras bahçelerine taş çıkartırdı. Öylesine güzeldi ki, gelincik, papatya ve asker çiçekleri birbirleriyle yarışıyor sanırdınız.

O oda, işte o küçücük oda benim o güne hatta bugüne dek bile; yaşadığım en güzel evdi.

Minik fındık fareleri ile sokağa açılan penceremin eskimiş tahta panjurları arasına yuvalanmış eşek arıları ile yaşasam da benim için o ev yaşadığım en güzel günleri ifade ediyordu. O oda İzmir'di, benim için dünyanın en güzel şehrine açılan bir kapıydı, o oda felsefeydi, antik Yunan'dı, Smirna'ydı... orası benim küçük dünyam, özgürlüğüm, sevgim, umutlarımdı... Gülen gözlerine her baktığımda ışık ışık sevgi gördüğüm o iki güzel insan; ev sahibim olduklarını hiçbir zaman duyumsatmayan 'Peruşkom' Perihan ninem ile koca Arnavut Mehmet dedem vardı orada, hastalandığımda bakan, bir kâse çorba getirip, zorla içiren.

Peruşkom mini mini bir kadındı. Bembeyaz teni masmavi boncuk gibi gözleri sevgiyle parlardı.

Belli ki çok güngörmüş, acılar çekmişti, bazen kısa kısa anlatırdı. Ama her seferinde üzülüp ağladığı için ona kıyamaz, nice merak etsem de konuyu değiştirirdim. Neredeyse her gün bir şişe Efes

Ekim sağanağı

■ CANSU AYDIN

kan akıyor utanç gülünün siyah taç yapraklarından;
külü tozutuyor hiçlik esintisi; gözyaşı damlıyor acuna,
üzünç gözyaşı...

her şeye rağmen vaktidir diyor içimdeki saat,
vaktidir, buz denizlerinin gümüş mavi sesiyle...
ve gelincik tarlası büyütüyorum ırmakça haykırışlardan
yangın yangın, düşlerin çığlıkla tutuştuğu yerde...

âh! cennete varıyor kızıl yağmurkuşağı patikası,
ateşten ekim sağanağı sonrası, bir yeryüzü cennetine...

içerdi. Bir gün durup dururken 'Neden içiyorum ben bu mereti biliyor musun kızcağızım' dedi yadırgadığımı düşünmüş olacak.

Neden? Diye sordum. (Yadırgama, şaşkınlık değil de sanırım gecekonduda yaşayan bir yaşlı kadının, onca yoksulluk içinde bira alabilmesi ve düzenli bira içmesi şaşırtmıştı beni.)

"Böbreklerim için dedi. Çalışmıyor yoksa. Kızımın, dünürünün yeğeni doktor, o tavsiye etti. Ben de o zamandan beri günde bir bira içiyorum. Deden alıyor ben içiyorum. İyi geliyor. Ağrı, sancı hiçbir şeyim kalmadı. Çok şükür keyfim de sağlığım da yerine geldi. Ne yapayım be Fulişinkam Allah bana namazı değil, son yaşlılık günlerimde bunu nasip etmiş."

Neyse, öğrenciyken yaşadığım o oda, odadan çok fazlasıydı. Benim için orası okulumun bir parçasıydı. Hayatımın yaklaşık iki yılının geçtiği o evde yoksulluk, çaresizlik, yalnızlık, umutsuzluk, kimsesizlik yoktu. Bornova'nın o arka mahalleleri de evimin bulunduğu sokak da yok artık. Yerinde, yüksek apartmanlar, süper ve hipermarketler, AVM'ler, mağazalar, ışıltılı caddeler ve sokaklar var. Ne yazık ki oralarda o kır çiçekleri artık açamıyorlar.

İşte bu evde kendi hâlimizde yaşayıp giderken, o can sıkıntısı ile okula bile gidesim kalmamışken, Mehmet Dede seslendi. Kızım dedi dün bir arkadaşın uğradı, evde yoktun bu yüz lirayı sana vermemi söyledi. Sana borcu mu varmış ne, hızlı hızlı bir şeyler söyledi anlamadım çoğunu, acelesi varmış derse yetişecekmiş, girmedi sen bunu ona verirsin dedi hızla gitti. Yok, daha önce buraya hiç gelmemiş, arkadaşlarından sorup öğrenmiş burayı da. "Dedeciğim nasıl biriydi tarif etsen." Valla kızım esmer değil, kumral değil, sarışın hiç değil, uzun değil kısaca, ama öyle çok kısa da değil, zayıf değil, şişman değil, ama az zayıf, gözleri çakır da değil, siyah da değil, ela mı bilmem be kızcağızım. İşte bir kız geldi bu parayı bıraktı gitti sen ona zamanında borç vermişsin, belli ki çok iyiliğin dokunmuş ne araştırır durursun evlatçığım, al sen bu parayı işte ailen para gönderene kadar idare et işte. Ne demişler, yemek buldun ye, dayak geliyor kaç.

Neyse sevinçle aldım parayı bakkal Fatma Abla'ya uğradım paranın bir kısmıyla borcumu ödedim. Bir paket Samsun aldım. Eve geldim keyifle yaktım. Okul için giyindim, kitaplarımı, notlarımı aldım. Çıktım. Keyfim yerindeydi ama bütün gün parayı getiren arkadaşımı merak ettim durdum, bizim kızlara sordum, Kimse bilmiyor. Acaba yurtta kalırken bir kız vardı mühendislik okuyordu. Sonradan öğrendim bana ve diğer kızlara, erkek öğrenci yurdundan oğlanlara, hepimize dadanmış kendini acındıra acındıra, herkesin alacağı telden çalıp borç para istiyor, alıyor, bugün yarın diye savuşturuyor, kimin parası geldiyse onun etrafında gezinip gene istiyor gene alıyor. Bir yıl içinde dilenmediği, borç diye ağlayıp sızlayıp para almadığı kimse kalmamıştı. Ona borç veren çoğumuz az ya da çok bu kız her borç istediğinde bu son haaa bak paran geldiğinde bana olan borcunu lütfen öde. Bak ben de zor durumdayım. Diyor ama bir türlü parayı alamıyordum. İstediğinde geri alabilmemizin yolu buydu. Küstürürsek hiç ödemeyebilirdi. Ayşegül müydü bu parayı dedeye getirip bırakan. Biraz sordum soruşturdum, kimse beni, evimi, nerede yaşadığımı sordu mu diye. Hiç kimse bir şey bilmiyordu. Garip bir durumdu, az değildi bu miktar. Biri gelip bana borcunu bırakıyor ama kim olduğunu bir türlü öğrenemiyorum. Ve hiçbir zaman öğrenemeyecektim. Dersler bitti, Bornova'da Küçük Park'a gidelim dedi arkadaşlar. Mevsim bahar

Hayinim çıktı

■ **OSMAN AKYOL**

Hayinim çıktı dostlar,
gidiyorum

Ekmeğin, suyun az;
insanın bol olduğu bir yere

Kuş uçmaz mahallesi,
kervan geçmez cadddesi,
dağbaşı sokak,
çayır çimen apartmanı,
numara on

Beklerim...

Hediyeniz
doğruluk dürüstlük az da namus olsun şöyle
kenarından az pişmiş

15 Aralık 2019, İstanbul

ertesi gün doğum günüm. Ondan biliyorum, üzüntüm de ondan. Parasız pulsuz doğum günü, o şöyle dursun bakkala da borcum var kiramı ödeyememişim, okula gitsem parasızlıktan en sevdiğim içeceği, çayı alamıyorum. Bir de doğum günümmüş, neyleyim.

Arkadaşlar önden ben biraz geriden yürüyoruz, arada karşılaştığım başka fakültelerden arkadaşlar var onlarla ayaküstü konuşmalar beni geride bırakıyor. Kafamda hep aynı soru. Bu parayı bana kim getirdi. Adını niye söylemedi. Evimi bilen birkaç arkadaşım vardı. Onlar değilse kimdi bu kız. Düşünceliydim. Bu sorular yanıt bulmak zorundaydı. Bu arada Bornova'ya gelmiştik. Mustafa Kemal Bulvarı'ndan Küçük Park'a doğru kaldırımda yürüyoruz. İkili üçlü gruplar hâlinde yürüyoruz. Gene arkada kaldım. Gözüm ilerdeki fotokopicide. Final sınavları için bazı notlar çoğaltmalıyım. Fiyat uygunsa param varken çoğaltmalı diye geçiriyorum içimden. Tam karşıya geçmeye hazırlanırken babam yaşlarında çok efendi görünüşlü, takım elbiseli bir bey sesleniyor evladım bir dakika durur musun, diye. Gayrı ihtiyari dönüp bakıyoruz o sırada orada olan herkes. Bana işaret ediyor bir dakika bekle kızım bunu düşürdün diyor. Bana bir elli lira uzatıyor. Ben mi diyorum, cebimi yokluyorum param yok. Ama benim değildir bu para diye almak istemiyorum, az önce yolladığımda bakkala borcuma karşılık verdiğim yüz liranın üstü yetmiş küsur lira buradaydı. Şimdi yok. Yok, benim değildir diyorum ama adam parayı elime tutuşturmuş, kendisi caddenin başına çıkmıştı bile. Orada dükkânın önünde tavla oynayan iki esnaftan biri al kızım al o para senin hakkın. Belli ki öğrencisin, kitap, defter alırsın. Yürü bekletme arkadaşlarını bak sana sesleniyorlar.

O güne dek günlerdir, hatta haftalardır parasızdım. Telefon yoktu. Mektup yazsam bir haftada bizimkilere ulaşırdı. Komşuya telefon ediyordum babamlara söylesen de biraz sonra gene arasam diye bazen. Bu yolla da pek olmuyordu, çünkü telefon etmek için bile para gerekiyordu. Bir de utanıyordum, komşunun telefonuna annemi, babamı çağırıp para istemek ağırıma gidiyordu. Eski mahallede çalışıyordum kuaförlük, terzilik yaz kampında bakkallık. Her iş geliyordu elimden. Öğrencilere ders veriyordum. Türkçe, matematik, fen bilgisi, İngilizce. Ama gecekondu burası, para isteyemiyordum. Verirlerse alıyor, gelecek ay verelim derlerse de gelecek ayı bekliyordum. Kimi unutturuyordu. Hatırlatmıyordum. Zaten iki üç öğrenci hepsi. Ders parasında on-on beş lira ayda elime en fazla iki yüz lira geçiyordu bugünün parasıyla. Bekliyordum babam üç aydan önce para yollamıyordu. O da bir kira bile değil. Devlet kredisi ile didinip duruyordum, bir de ailemin yanına gittiğimde aldığım harçlık ve gelirken çantalar dolusu yiyecek, öteberi. Haziran'da kredi alacaktım üç aylık. Onunla kiramı öder yazın da eve gider masraftan kurtulurdum. Yeter ki bu ayı çıkarsaydım ve ufak tefek borçlarımı ödeyebilseydim.

Neyse parkta oturduk bir tur çaylar benden dedim. Gidip kasaya ödedim. Fotokopiciye uğradım, gereken bütün notları çektirdim, oradan eve döndüm.

Oh dedim ne güzel bir gün bu.

Her şey ne güzel. İğde limon kokusu sarhoş ediyor insanı. Küçük tüpü getirdim masanın üstüne çaydanlıkları bir güzel oturttum üstüne. Yanında bir şeyler yerim bu akşam geçirim. Ama esaslı çalışmam gerek.

Üzerimi değiştirdim. Sonra para aklıma geldi, ceplerimi aradım elli liranın üstü cebimde idi. Çantamı boşalttım. O günlerde Elias Canetti'nin 'körleşme' adlı romanını okuyorum. (Huyumdur bir kitaba başladığımda bitirinceye dek yanımda taşırım, otobüste, vapurda, kantinde bitirinceye dek her yerde okurum. O yüzden diğer, kitap ve çoğalttığım ders notlarından başka bu kitap da heybemdeydi.) Kitabı görünce aklıma geldi. Sabah dedenin getirdiği yüz liranın üstünü, önce cebime, sonra aman ne olur ne olmaz düşerse diye kitabın arasına koymuştum. Baktım para öylece duruyor. Diğer elli lira da pantolonumun cebinde parkta çay parası ödedikten sonra kırk lira kadar kalmış. Ben garip bir sevinçle harcamaya kıyamadığım, kaynağı belirsiz o yüz elli lira, en karamsar, en çaresiz, en yoksul anımda doğum günümden bir gün önce üstelik bana 22. doğum günü hediyesiydi. O gün inandım ki çaresizlik diye bir şey yok. Verdiğiniz kadar alır, sevdiğiniz kadar sevilir, hatırladığınız kadar hatırlanırsınız. Belki de o para benim param oldukça benim gibi olan arkadaşlarımla bölüştüğüm paraların karşılığı gelmişti. Neyse canım böyle değilse de o zaman buna inandım. Ve zaman zaman hâlâ öğrencilere usulca yaklaşıp bu sizden düştü galiba diye küçük de olsa paralar uzatırım. Öyle ya o borcu hayata ödemem gerek.

Sessizlik

CEVAT BAYRAK

Sabahın ilk ışıklarıyla uyanır çocuklar
Anne kucağına hasret
Sevdalara bilenmiş düşleri
Baharını yaşayamamış ormanlarda
Toprağına düşkün yapraklar gibi
Sessizliğe gömülür cesetleri.

Yarışma dışındaki bölümlerden

Bu kez Berlinale tanıtımına Yarışma Dışı bölümlerde gördüğüm filmlerden başlıyorum. Yarışma filmleri hakkında daha sonra yazacağım.

■ **ANUŞ PAZARCIYAN**

PANORAMA FİLMLERİNDEN

Andrea lässt sich scheiden

(Avusturya 2024) 93 dak.
(Andrea Boşanıyor)
Yönetmen: Josef Hader
Oyuncular ve rolleri: Birgit Minichmayr (Andrea), Josef Hader (Franz), Thomas Schubert (Georg), Robert Stadlober (Walter), Thomas Stipsits (Andy), Branko Samarovski (Andrea'nın babası), Maria Hofstätter (Mitzi), Marlene Hauser (Gerti)

Avusturya taşrası. Bir köy. Andrea genç bir kadın köy polisi. En yakın büyük kent (Sankt Pölten) de taşra aslında.

Ama köyün öldürücü darlığından çıkmak söz konusu olduğunda büyük kent. Şimdi ayrılma aşamasında olduğu eşinin annesi ile birlikte eşinin doğduğu evde yaşamışlar. Eşinin onu köyde tutmak için verebileceği söz «ayrı eve çıkarız» oluyor. Hatta Andrea ile onun kariyeri için, St. Pölten'e taşınmaya bile razıdır. Ama Andrea kararlıdır. Köy gazinosundaki çok içkili bir gecede Andrea ile eşinin yaşadığı ölüm sonlu kaza ve kaza yerinden kaçış bütün planları altüst ediyor. Andrea boşanıyor, anda Avusturya sinemasının A Takımı oyuncularının ve hüzünlü ve komik diyalogların taşıdığı ortalama üzeri bir film.

Faruk

(Türkiye/Fransa/Almanya 2024)
94 dak.
Yönetmen&Senaryo: Aslı Özge
Oyuncular: (Kendileri) Faruk Özge, Derya Erkenci, Gönül Gezer, Nurdan Çakmak, Semih Arslanoğlu, Fikret Özge

Film yapmanın zorlukları. Mekân: İstanbul /Göztepe. Orta sınıf mahallesi / Kentsel Dönüşüm çerçevesinde rant oyunları. 1938 dogumlu baba ile kızı arasındaki sevgi dolu ilişki. Film içinde film. Aslı Özge 2020'de ölen babası Faruk Özge'ye bir filmsel anı/t dikmiş.

The Outrun

(İngiltere/Almanya 2024)
117 dak.
Yönetmen&Senaryo: Nora Fingscheidt
Oyuncular ve rolleri: Saoirse Ronan (Rona), Paapa Essiedu (Daynin), Stephen Dillane (Andrew), Saskia Reeves (Annie), Nabil Elouahabi (Samir), Izuka Hoyle (Gloria), Lauren Lyle (Julie)

"Sistem Kırıcı"dan tanıdığımız Fingscheidt, Sairse Ronan'ın canlandırdığı alkolizm hastalığından kurtulmaya çalışan Nora adlı genç kadının öyküsünde yine çok iyi bir iş çıkarmış. Nora, haplarını almadığında kendini fırtınaların efendisi sanan bir babanın kızı. Genç kadın bir biyoloji doktoru. İskoçya'nın deniz kıyısındaki küçücük bir köyünden Londra'ya göçüyor. İçki ve eğlenceye vuruyor kendini. Alkol bağımlısı hâline geliyor. Onu birkaç kez tedavi olurken görüyoruz. Gerçekten kurtulmak istiyor ama zor. Belki İskoçya'nın küçücük bir adası, Orkney takım adalarının bir parçası - küçücük bir sahil köyü kendine dönüşün yolu olabilir. Sairse Ronan'ın oyunu, müzik ve doğa resimleri çok iyi. Gelirse görün mutlaka.

Ještě nejsem, kým chci být

(Çekya/Slovakya/Avusturya 2024)
90 dak.
(I'm Not Everything I Want to Be)
Yönetmen: Klára Tasovská |
Oyuncu/kendisi: Libuše Jarcovjáková

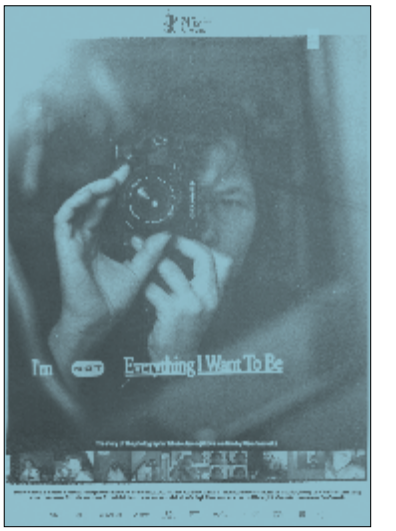

Ben olmak istediğim hiçbir şey değilim, Çekyalı kadın fotoğraf sanatçısı Libuše Jarcovjáková üzerine bir belgesel. 1968 Prag "Baharı"ndan başlayan, Tokyo-Prag-Tokyo- Duvarın yıkıldığı dönem ve sonrası Berlin ve sonunda yine "evim/vatanım Prag"a dönen bir yaşamın geri planda anlatım ve ön

planda fotograflarla öyküsü. Bir fotoğraf sanatçısının öyküsü tabii onun fotoğrafları üzerinden anlatılır. Fakat eğer bu fotoğraf sanatçısının fotoğraflarının büyük bölümü kendi özçekimleri ise bence problemli. Açıkçası sevmedim, daha önce adını da duymamış olduğum Libuše Jarcovjáková'yı ve onun hakkındaki belgeseli.

Betânia

(Brezilya 2024) 120 dak.
Yönetmen& Senaryo: Marcelo Botta
Oyuncular ve rolleri: Diana Mattos (Betânia), Tião Carvalho (Ribamar), Caçula Rodrigues (Tonhão), Nádia D'Cássia (Vitória), Ulysses Azevedo (Antonio Filho), Michelle Cabral (Irineusa), Vitão Santiago (Xambim), Enme Paixão (DJ Kaya)

İlk ebelik deneyimini 12 yaşında yaşamış, şimdi 65 yaşında Brezilyalı bir köy ebesi Betânia. Film bir köy cenaze töreni ile başlıyor. Hristiyanlığın ilkel doğa dinleri ile içiçe geçtiği, çok renkli, danslı, şarkılı bir tören. Betania kocasını kaybetmiştir. Üzüntülüdür. Fakat hayatın sonlu olduğunu bilmektedir. Kızları onu köyden çıkmaya ikna eder. Turistik kumullar bölgesi Lencois Maranhenses'e fazla gönüllü olmasa da taşınır. Ve yeni bir hayat başlar onun ve bütün ailesi için. Sürekli şekil ve yer değiştiren kumullar değişik mevsimlerde nehrin yatağını değiştirir. Hayatta da öyle anlar vardır, hayatın akışı değişir.

Marcello Botta'nın ilk uzun metraj sinema filmi görsel değeri, öncelikle doğa ve Brezilya'nın çok renkli kültürü, folklorü sayesinde yüksek olan, sonrası için umut veren bir film. Bota'nın ismini bir kenara not edelim.

All Shall Be Well

(Hong Kong – Çin 2024) 93 dak.
(Her Şey Güzel Olacak)
Yönetmen&Senaryo: Ray Yeung
Oyuncular ve rolleri: Patra Au Ga Man (Angie), Maggie Li Lin Lin (Pat), Tai Bo (Shing), Leung Chung Hang (Victor), Fish Liew Chi Yu (Fanny), Hui So Ying (Mei), Rachel Leung (Kitty), Luna Shaw Mei Kwan (Yvonne)

60'lı yaşlarında lezbiyen bir kadın, Angie. 30 yılı aşkın süre birlikte yaşadığı, hayat arkadaşı, eşi Pat ölüyor. Seçilmiş ailesi, arkadaşları onun acısını paylaşıyor, üzüntüsüne ortak oluyor, ellerinden geldiğince

onun hayata tutunmasına yardımcı olmaya çalışıyorlar. Pat'ı sağlığında hatırlamayan, aslında kan bağı dışında bir ilişkileri olmayan biyolojik aile fertleri birdenbire Pat'ı hatırlıyorlar. Onun cenazesini kaldırmaya geliyorlar. Pat'ın ne istediği, ki Angie onun küllerinin denize atılmasını istediğini birçok kez tekrarlıyor- hiç önemli değildir. Bizdeki hocalara benzeyen bir ulu kişinin dediği yapılacaktır. Aile öyle istemektedir. Angie zaten sanki hiçtir. Aile – Pat'ın ağabeyi, yengesi, kız kardeşi, ağabeyin oğlu onun eşi ve sözünü dinledikleri "hoca" Pat'ın küllerinin bulunduğu kabı dini törenle bir duvar kutu mezarına gömerler. Ardından miras gelir gündeme. Pat ile Angie'nin ortak mülkü olan, ama Pat'ın mülkü olarak görünen daire kimin olacaktır? Angie kendine ev aramak zorunda mı kalacaktır? Öyle ise bu ne biçim bir aile anlayışıdır, bu ne biçim bir miras hakkıdır? Aile nedir? Kan bağı mı, yoksa gerçek seçilmiş uzun soluklu dostluk arkadaşlık mı? Her şey güzel olacak mı?

Güzel film All Shall be Well. Görün gelirse.

Crossing

(İsveç/Danimarka/Fransa/Gürcistan/Türkiye 2024) 105 dak.
Yönetmen/Senaryo: Levan Akın
Oyuncular ve rolleri: Mzia Arabuli (Lia), Lucas Kankava (Achi), Deniz Dumanlı (Evrim)

Crosing, Faruk ve Ellbogen'le birlikte İstanbul'un mekân olarak önemli rol oynadığı üçüncü film 74. Berlinale'de. Ölen kız kardeşine onun on yıllardan beri kayıp olan kızı Tekla'yı bulma ve onu vatanına geri döndürme sözü veren Gürcü emekli kadın öğretmen Lia'nın öyküsü anlatılan. Bir yol ve yolculuk öyküsü. Gürcis-

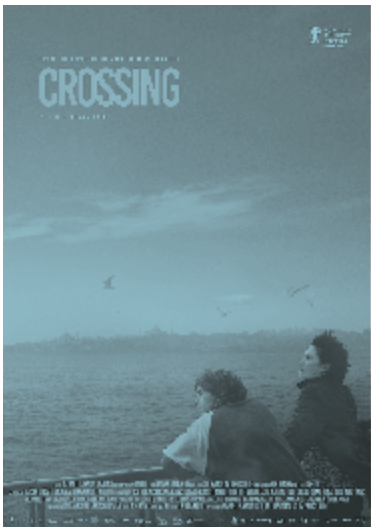

tan'ın bir dağ köyünden başlayan ve İsanbul'da sonlanan bir yol filmi. İstanbul'un Trans hayatının mekânlarını görüyoruz. Bu yolculuğun neden yapıldığını filmin sonunda öğreniyoruz. Lia'nın kardeşi adına da özür borcudur onu yollara düşüren. Temposu, müziği, oyunu ve tabii mekânları ile güzel bir film Crossing. Görün derim. Yayın platformu Mubi yapımı. Herhâlde Mubi aboneleri görebilir. Sinemaya yolu düşerse görün.

Memorias de un cuerpo que arde

(Costa Rica/İspanya 2024) 90 dak.
Memories of a Burning Body
(Ateşli Bir Bedenin Anıları)

Yönetmen&Senaryo:
Antonella Sudasassi Furniss
Oyuncular ve rolleri:
Sol Carballo (71 yaşında kadın), Paulina Bernini (Genç kız çocuk), Liliana Biamonte (Anne), Juan Luis Araya (Koca), Gabriel Araya (Baba), Leonardo Perucci (Erkek Arkadaş), Cecilia García (Büyük Anne)

68 yaşındaki Ana, 69 yaşındaki Patricia ve 71 yaşındaki Mayela'nın banta çekilmiş sözlü anlatımlarından bir kolaj üzerinden patriyarkal şiddet dolu bir toplumda kadının cinselliğini nasıl yaşadığı /yaşamadığını sorgulayan ilginç bir film Memorias de un cuerpo que arde.

Les Paradis de Diane

(İsviçre 2024) 97 dak.
Paradises of Diane
(Diane'nin Cennetleri)
Yönetmen&Senaryo: Carmen Jaquier& Jan Gassmann
Oyuncular ve rolleri: Dorothée de Koon (Diane), Aurore Clément (Rose), Roland Bonjour (Martin), Omar Ayuso (Adis), Stéphanie Lagarde (Mona), Duncan Airlie James (Dick)

İsviçre, Zürihte bir klinik. Bir doğum. Ve yeni doğurduğu çocuğu ile ilk kez yalnız bir gece geçiren bir genç anne. Diane. Çocuğunu bırakıp kaçıyor. Her şeyi geride bırakıp bir İspanya kentinde, Akdeniz kıyısında yeni bir hayat kurmaya çalışan bir genç kadın. Ve ona hep geçmişini hatırlatan bedeni. Bedenin anıları var ve onlar baskın. Senaryosu, öncelikle filmin başlangıç kaçış bölümünde hiç inandırıcı olmayan bir film.

Verbrannte Erde

(Almanya 2024)
(Kavrulmuş Toprak)
Yönetmen&Senaryo: Thomas Arslan
Oyuncular ve rolleri: Mišel Matičević (Trojan), Marie Leuenberger (Diana), Alexander Fehling (Victor), Tim Seyfi (Luca), Bilge Bingül (Chris), Marie-Lou Sellem (Rebecca), Katrin Röver (Claire), Anja Schneider (Nadja), Tamer Yiğit (Can)

Aslında toplumsal sorunlarla ilgili gerçekçi, yer yer belgesel görünümlü filmlerden tanıdığım ve sevdiğim bir yönetmen Thomas Arslan. Yeni filmi 2010'da yaptığı "Im Schatten"in devamı aslında. Verbrannte Erde. 1950'li yılların ABD sinemasında önemli bir yeri olan, sonra Fransız yeni dalga filmlerinde de yer yer kendini gösteren kötülükle dolu karanlık bir dünyada hayatını bir türlü sürdürmeye çalışan yalnız gangsteri konu alan "Kara Film" tarzında bir film. Filmin kahramanı yıllar boyu kaçışta olduğu için dönemediği Berlin'e

geri dönen, Im Schatten'den tanıdığımız gangster Trojan. Eski "dostları"nın önemli bölümü şimdi işinde gücünde, kimi çoluk çocuğa karışmış insanlardır. Yeni bir iş için kurulan ekipte tanıdığı yalnızca bir kişi vardır. O da zoru gördüğünde ihanet eder Trojan'a. Ucunda başlangıçta iki milyon Avro olan yeni "iş", sonuçta ikisi Trojan'ın takımından, üç ölü ertesinde, 100 bin avro ile kapanır. Trojan'a 50 bin avro ve yine kaçış kalır. Kara filme o kadar kaptırmış ki kendini Arslan, filmde bütün çekimler gece çekimleri. Ben "kara filmim" diye bağırıyor Verbrannte Erde. Im Schatten'i sevmemiştim, Verbrannte Erde'yi de sevmedim.

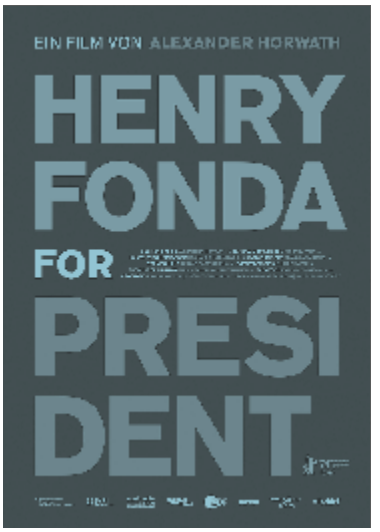

Henry Fonda for President

(Almanya/Avusturya 2024) 184 dak.
(Başkanlık İçin Henry Fonda)
Yönetmen&Senaryo: Alexander Horwath
Kamera&Kurgu: Michael Palm

Alexandar Horwath şimdiye dek sinema teorisi ile uğraşan, sinema konusunda onlarca kitabı olan bir yazar, sanatçı, küratör, öğretmen. Henry Fonda for President bir ilk film! 60'ında yapılan bir ilk, ama nasıl bir ilk!

Henry Fonda for President'te Alexander Horwath Henry Fonda önünde sevgi ve saygıyla eğiliyor. Fakat yalnızca o değil, yanında Henry Fonda'nın oynadığı filmlerden alıntılarla bir de ABD kısa tarihi. Sınıf çelişmelerini ortaya koyma konusunda ve tarafını belirleme konusunda da net bir film. Filmin geri planında Aleksandr Horwarth'ın 1980'de Paris'te filmleri üzerinden tanıştığı ve sevdiği Henry Fonda ile yapılmış bir röportaj bant kaydından alıntılar var. Fonda'nın atalarının 17 yüzyıl ortalarında Hollanda'dan kalkıp Amerika'ya göçmelerinden başlayan, iç savaş, ABD kuruluşu ve sonrası; 20 yüzyıl, dünya savaşları ... Henry Fonda'nın tiyatro ve sonra sinema kariyeri, eşleri, oğlu kızı ile ilişkileri üzerinden devam eden bir öykü. Mükemmel bir kurgu. Özü sözü doğru bir vatandaş olarak aslında herkesten fazla başkanlığa yakışabilecek bir figür. Fakat tam da öyle olduğu için, politikanın pis bataklığı içine girmek istemiyor. Üç saatin nasıl geçtiğini fark etmeyeceğiniz bir belgesel düşünebiliyor musunuz? Öyle bir film Henry Fonda for President.

The Visitor

(İngiltere 2024) 101 dak.
(Ziyaretçi)
Yönetmen: Bruce LaBruce
Oyuncular ve rolleri: Bishop Black (Ziyaretçi), Macklin Kowal (Baba), Amy Kingsmill (Anne), Kurtis Lincoln (Oğul), Ray Filar (Kız), Luca Federici (Evin hizmetçisi)

Film epilepsi hastası olanları film başlarken sinemadan kaçıracak bir renk ışık oyunu ve gürültülü bir müzikle başlıyor. Arka planda bir beyaz ırkçının sesini duyuyoruz. Dışardan akın akın gelen kaçak göçmenlerin ülkenin demografisini bozduğundan, yakında "kendi evimizde yabancı olacağımız"dan yakınıp tedbirler alınması gerektiğini anlatıyor. En iyisi bu yabancıları Ruanda gibi bir ülkeye sürmektir vs...

Temse kıyısında bir bavul. İçinden bütün beyaz ırkçıların beynindeki seksüel potent siyah çıplak bir adam çıkıyor. Sonra bu bavullardan Londra'nın çeşitli caddelerinde görüyoruz. Sonra ziyaretçimiz bir burjuva aile evinin kapısını çalıyor. Erkek -queer bir hizmetçi onu içeri alıyor. Bir seks objesi olarak giydirilen siyah adam ailenin fertlerine "yeğenim" olarak tanıtılıyor. Onun sidiği ve bokundan yapılmış bir yemek; onun kanıyla karıştırılmış bir kokteyl akşam yemeğinde bütün aile fertleri tarafından güzelce ah oh sesleri arasında büyük bir zevkle yeniyor. Araya film isimlerinden tabelalar giriyor. Büyük yemek vb. sonrası herhâlde bütün aile fertlerinin "ziyaretçi" tarafından birer birer sıraya dizileceği hard porno. Herhâlde diyorum, çünkü filmi hizmetçinin işi bittikten sonra, annenin sırası geldiğinden kısa süre sonra terk ettim. Aslında daha önce de yazdım, bir filmi

yarıda (burada dörtte birde) bırakıp çıktığım çok nadirdir. Emeğe saygım olduğundan dolayı. Fakat gidişatı ve sonu bu kadar belli bir hard porno bence sinema filmi olarak seyirciye saygısızlık. Kimse bana ama bu filmin antirasist olduğundan, ırkçılığı teşhir edip, gırgıra aldığından vs. bahsetmesin. Bunu anlatmanın binbir yolu var. En berbatı bu. Umarım bu, bir film sinema seyircisi tarafından cezalandırılır.

Filmin Berlinale seçicileri tarafından yapılan tanıtımında Passolini'nin Teorama'sına benzetilmesi ayrı bir terbiyesizlik ve aymazlık aslında. 1968 için yeni ve devrimci olan, amacı seyirciyi sarsmak, düşünmeye zorlamak olan bir filmin elli beş yıl sonra, pornonun her türünün cep telefonlarına kadar indiği bir dönemde yapılmaya çalışılan "uyarlaması" olsa olsa komik olur.

FORUM FİLMLERİNDEN

Chroniques fidèles survenues au siècle dernier à l'hôpital psychiatrique Blida-Joinville, au temps où le Docteur Frantz Fanon était chef de la cinquième division entre 1953 et 1956

(Cezayir/Fransa 2024) 90 dak.
(True Chronicles of the Blida Joinville Psychiatric Hospital in the Last Century, when Dr Frantz Fanon Was Head of the Fifth Ward between 1953 and 1956)
(Belgesel Biçim)
Yönetmen: Abdenour Zahzah
Oyuncular: Alexandre Desane, Gérard Dubouche, Nicolas Dromard, Omar Boulakirba, Amal Kateb, Catherine Boskowitz, Chahrazad Kracheni, Kader Affak

«Bu Dünyanın Lanetlileri»nde Frantz Fanon sömürgeciliğin hem sömürgeci hem de sömürgeleştirilen insanlar üzerindeki etkilerini irdeleyip, sömürgeleştirmeye ve sömürgeciliğe karşı mücadelenin insanlık sorunu olduğunu anlatır. Sömürgeciliğe karşı isyanın haklı ve kaçınılmaz olduğunu, bu mücadelenin şiddete dayanmak zorunda olduğunu ortaya koyar. Sömürgeci şiddeti, sömürgeleştirilenlerin şiddetini kaçırılmaz olarak doğuracak, karşısında bulacaktır. Anti sömürgeci şiddet sonuçta sömürgecilerin de tedavisi olacaktır. Frantz Fanon 1968'liler için bir anti-sömürgeci, devrimci aktivisttir öncelikle. Dekolonyalizmin önemli teorisyenlerinden de biridir. Onun aynı zamanda bir psikaytr olduğu konusunda bilgi azdır. «Dr. Frantz Fanon'un 1953-1956 yılları arasında bölüm şefi olarak çalıştığı Blida Joinville Psikiyatri hastanesi gerçek kronikleri »nde Abdenour Zahzah bir sinema filmi formatında kamerasını Frantz Fanon'un bu az bilinen yönüne çeviriyor. İyi de yapıyor. Burada çalıştığı hastanede düzeni altüst eden devrimci Fanon'un "deli" olarak adlandırılan ve işkence denebilecek yöntemlerle güya tedavi edilen hastaları insanlaştıran, onlara yeniden kendi kimliklerini kazandıran doktorluğunu tanıyoruz. Psikiyatri hastanesi somutunda kolonyalist yaklaşımları ve buna karşı antikolonyalist mücadeleyi pratik içinde görüyoruz. Gelirse görün mutlaka. Sinemasal güzellikleri için değil. Üzerinde fazla durulmamış konusu açısından önemli bir film.

Kottukkaali

(Hindistan 2024) 100 dak.
(The Adamant Girl) (Deli Kız)
Yönetmen&Senaryo: Vinothraj PS
Oyuncular: Soori Muthuchamy, Anna Ben

Hindistan'ın kırında bir zengin köylü ailesi. Evin evlenme çağındaki kızı Meena hiç konuşmuyor. Çevresi onun için yok gibi. Onun hakkında çok konuşuluyor evde ve aynı kasttan gelen akrabalar arasında. Kızın derdine tanrılar ve üfürükçüler katında yardım bulabilmek için aile bir tuk tuk araba ve iki motosiklet konvoyuyla yola koyuluyor. Bu yolculukta bir yandan doğanın güzelliklerine tanık olurken, diğer yandan bağnaz bir dini gericiliğin hüküm sürdüğü-

nü görüyoruz. Ruhu kurtulmaya çalışılan, tanrılar tarafından cezalandırıldığı düşünülen Meena'nın derdi aslında aşktan başka bir şey değildir. Kendilerinden daha altta olan bir kasttan genç bir erkeğe aşıktır.

Kottukaali bugünün Hindistan'ında kırda hâlâ egemen olan bağnaz dinci gericiliği teşhir eden bir film. Eğer gelirse Türkiye ile karşılaştırma açısından görülmesi yararlı olabilir diye düşünüyorum.

Reas

(Arjantin/Almanya/İsviçre 2024)
82 dak.
Yönetmen&Senaryo: Lola Arias
Oyuncular: Yoseli Arias, Ignacio Amador Rodriguez

Arjantin'de hüküm giymiş kadınların ve "cis erkekler" (doğumdaki biyolojik cinsiyetini kabullenen ve yaşayan erkekler) dışında her çeşit cinsiyetten insanların hapishane hayatlarını konu alan bir film Reas.

Güzelliği, oyuncuların hapishane geçmişi olanların bir bölümünün dışarıda kurdukları bir müzik grubu üzerinden, doğrudan, yer yer müzikle de oynayarak anlatılmasından geliyor.

Tabii bu formatta yaşanan şiddet dolu ortam âdeta ortadan kayboluyor. Yalnızca dayanışma ve sevgi var. Bu film zaten çok cinsiyetli tavrı nedeniyle Türkiye'ye gelmez. Gelse de görülmese de olur bir film.

Deda-Shvili an rame ar aris arasodes bolomde bneli

(Gürcistan/Fransa 2023) 89 dak.
(Mother and Daughter, or the Night Is Never Complete)
Yönetmen: Lana Gogoberidze

Lana Gogoberidze Gürcistan sinemasının en ünlü kadın yönetmenlerinden biri. 94 yaşında şimdi. 93 yaşında iken kendileri de yönetmen olan kendi kızı ve torunu ile birlikte, Gürcistan'ın ilk kadın yönetmeni olan annesi Nutsa Gogoberidze hakkında bir film yapıyor. Ona sinemasal bir anıt dikiyor âdeta. Bu arada Lana'nın film hayatı hakkında da belgesel görüntüler ve Lana'nın anlatımları üzerinden, bilgileniyoruz. Dört kuşak kadın sinemacılar ailesi! Ne güzel. Bir de geri planda kendini açıkça gösteren derin anti komünizm olmasa daha güzel olurdu tabii. Lana'nın anne babasının yaşadıkları, Lana'nın antikomünist olmasının nedeni ve özrü herhâlde.

Nutsa ve Lana Gogoberidze'yi tanımak için iyi bir belgesel.

Doesarananeun moksori/Yomigaeru Koe

(Japonya/Güney Kore 2023) 142 dak.
(Voices of the Silenced)
(Susturulmuşların Sesleri)
Yönetmen: Park Soo-nam, Park Maeui
Ayrıca kendileri: Kim Seong-soo, Hirano Nobuto, Jeon Dong-rye, Lee Yong-im, Seo Jeong-woo

Forum'un belgeselleri aslında bir okul. Bilmediğiniz birçok şeyi öğrenmek için bir ipucu ve çağrı bu belgeseller. Japonya'nın en güney eyaletinin nüfusunun çoğunluğunun etnik olarak Koreli olduğunu öğreniyorsunuz örneğin. Ve bu Koreli Japonların aslında örneğin Türkiye'de Kürtler somutunda olduğu gibi baskı altında olduklarını öğreniyorsunuz. İkinci Dünya Savaşı sırasında "İmparatorluk" ordusunda savaşan Kore etnik kökenli askerlerin "şehit"ler arasında sayılmadıklarını öğreniyorsunuz. Nagasaki'ye atılan atom bombası kurbanlarının çoğunun Kore kökenli olduklarını ve fakat onların atom bombası kurbanlarına verilen yardımlardan yararlanmadığını öğreniyorsunuz. İkinci

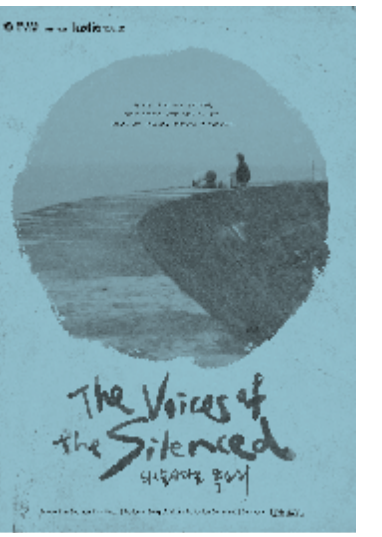

Dünya Savaşı sırasında, Japon askerlerine "hizmet sunan" Kore kökenli "konfor kadınları"nın Japonya'dan özür ve tazminat taleplerinin hâlâ yerine getirilmediğini, bunların mücadelelerinin sürdüğünü öğreniyorsunuz. Park Soo-nam 60 yaşından sonra tam da bu konuları sinemaya taşıyan Güney Koreli kadın yönetmen. Kızı Park Maeui'ye 90 yıllık hayatını anlatıyor. Bu hayat önemli ölçüde Japonya'da yaşayan ve ırkçılığın hedefi olan Korelilerin sesini duyurmaya adanmış bir hayat. İlginç.

Mit einem Tiger schlafen

(Avusturya 2024) 107 dak.
(Bir Kaplanla Yatmak)
Yönetmen: Anja Salomonowitz
Oyuncular: Birgit Minichmayr, Lukas Watzl, Oskar Haag, Johanna Orsini, Josef Kleindienst

Maria Lassnig çağdaş Avusturya sanat dünyasının en ünlü isimlerinden biri. Gelinen yerde resimleri bütün büyük modern sanat müzelerinde sergilenen bir sanatçı. Resimleri müzayadelerde milyonlarca dolara alıcı buluyor. Yaptığı resimler aslında çoğunlukla andaki ruh hâlinin resimleri. "Bir Kaplanla Yatmak" bunlardan biri. Birgit Minichmayr, Anja Salomonowitz'in belgesel/sinema filminde Lassnig'in hayatını ilk kez sanat dünyasında göründüğü ve klasik resme savaş açtığı dönemden başlayarak, ölümüne kadar canlandırıyor. Minichmayr'ın oyunu mükemmel. "Bir kaplanla yatmak" oyunculuğu ile ön çıkan bir sanatçı biyografisi filmi. Maria Lassnig'i tanımak için bir fırsat.

Gokogu no Neko

(Japonya 2024) 119 dak.
(Gokogu Tapınağının Kedileri)
Yönetmen: Kazuhiro Soda

Japonya'da, Ushimada adasındaki Şinto tapınağı insanların tanrılarından dilekte bulunmak için ziyaret ettikleri bir kutsal mekân. Fakat başka ziyaretçileri de var. Büyük kentte evde kendi besleyemeyen kedi severler bu sevgilerini Şinto tapınağı etrafında yaşayan sokak kedilerini ziyaret edip, besleyerek gideriyorlar. Belgeselci Kazuhiro Soda, "Gokogu kedileri"ni, onların kendi aralarındaki ve insanlarla olan ilişkilerini gözlemliyor. Gokogu no Neko'da aynı zamanda adaya balık tutmaya gelen turistler, kedi sever turistler ve bunlarla ada sakinleri arasındaki ilişkileri de izliyoruz. Hoş bir belgesel Gokogu no Neko.

Holy Week

(Romanya/İsviçre 2024) 133 dak.
(Mübarek Hafta)
Yönetmen&Senaryo: Andrei Cohn
Oyuncular: Doru Bem, Nicoleta Lefter, Ciprian Chiricheş, Mario Gheorghe Dinu, vd.

20. yüzyıl başı. Romanya'da çok uluslu bir köy. Bir Yahudi zengin köylü ailesi. Yanında yevmiyeli çalışan bir Romen. Açık sözlü bir anti semit. Köy meyhane/lokantası tam bir ırkçılıklar, ırkçı önyargılar alanı. Herkes ırkçı. Kimi antizigan, kimi antisemit, kimi antiRomen, kimi antiTürk- anti Müslüman, kimi "gavur düşmanı" vs. Ve bütün ırkçılıkların zirvesine vardığı, her birinin kendi kutsal gününü kutladığı, fısıh bayramı ile nisan paskalyasının üst üste bindiği "mübarek" bir hafta. Kapkaranlık bir konu, kapkaranlık sahneler, resimler. Umut yok. Şoven milliyetçilik, dincilik vb. Sınıf bilincinin çok üzerinde. Sonuç: barbarlık.

Çok kasvetli bir film Holy week. 22'inci yüzyılın ilk çeyreğini bitiriyoruz nerde ise. Değişen pek fazla bir şey yok.

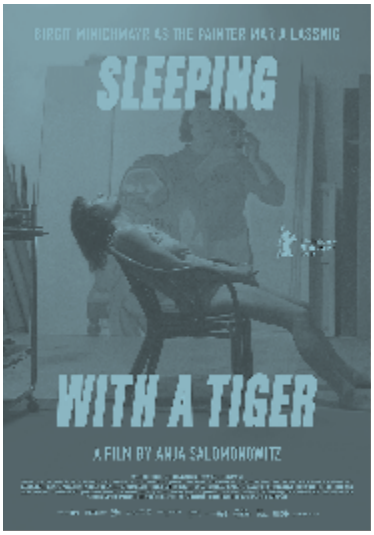

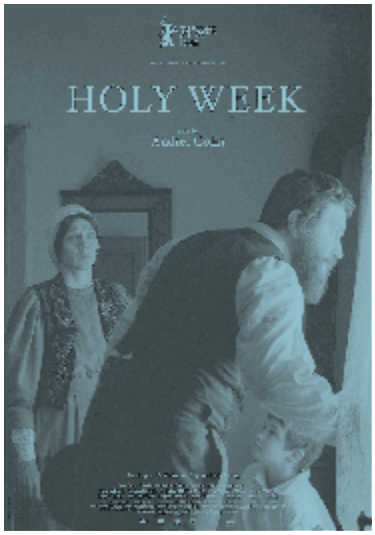

Der unsichtbare Zoo

(Almanya 2024) 178 dak.
(Görünmez Hayvanat Bahçesi)
Yönetmen: Romuald Karmakar

İsviçre'de Zürih hayvanat bahçesi dünyanın örnek hayvanat bahçelerinden biri. Romuald Karmakar bir bölümü Korona dönemini kapsayan uzun soluklu belgeselinde hayvanat bahçesinin tüm sakinlerini dikkatle ve ayrım yapmadan objektif bir gözlemci olarak izliyor. Hayvanat bahçesinin yöneticileri, en üstten, en alta çalışanları ve bahçenin hayvan üyelerinin mümkün olduğunca serbest "birlikte" yaşamaları düşüncesi/planı üzerine kurulu yaşamları. Karmakar belgeselinde kendinden hiç bir yorum katmaksızın bu yaşamın hayvanlar açısından tutsak bir yaşam olduğunu; hayvanat bahçesinde "doğal ortamında" yaşama iddiasının eğer açık sahtekârlık değilse, saflık olduğunu gösteriyor. Filmin son karelerinde maymunlar bölümünde bir orangutanın nasıl sıkıldığını, burnunu cama dayayıp hasretle dışarı baktığını görüyoruz. Beklediği seyirci/insanlardır. Kendine en yakın hayvanlardır yani. Genelde gelip seyrederler. Fakat dönem Korona dönemidir. Hayvanat bahçesi kapalıdır. Seyirci dostlar, gürültü, bağrış çağırış yoktur. Sıkıcıdır böyle hayat. Tutsak hayatın üstüne bir de insanları seyretme eğlencesinin ortadan kalkması gelince çekilmez olur bu hayat.

3 saat hayvanat bahçesi belgeseli. Hiç sıkılmadan seyredebilirsiniz. İyi de olur.

Ihre ergebenste Fräulein

(Almanya 2024)
(En Sadık Genç Kadınınız)
Yönetmen: Eva C. Heldmann

18. yüzyılın ikinci yarısı. 250 yılı aşkın süre önce doğaya, botaniğe meraklı bağımsız bir genç kadın: Catharina Helena Dörrien. Nassau'da yaşıyor. Hollanda'lı soylu Oranien'ler egemen. Onun doğayı gözlemlenmesine destek veriyor. Öncelikle otlar ve kır çiçekleri merak alanı. Bunların resimlerini çiziyor. Bunların mevsimlere göre nasıl geliştiklerini notluyor. Bu arada Nassau'daki sosyal hayatla ilgili gözlemlerini ve görüşlerini yazıyor. Gerisinde büyük bir doğa arşivi -otlarla ve kır çiçekleri ile ilgili o zamana kadarki en geniş araştırma- ve sosyal yaşamla ilgili geniş bir hatırat bırakıyor. Eva C. Heldmann unutulmuş bir kadın bilim insanını tanıtıyor bize. Bunu yaparken döneme ait gazetelerden (az sayıda ve soylular için basılan gazeteler) ve hükümet açıklamalarından alıntılarla o dönemde de ırkçılığın nasıl yaygın olduğunu gösteriyor. Formal olarak film geri planda Catharina Helena Dörrien'in notlarının okunmasına, onun çizimlerinin ve çizimlere temel olan doğa resimlerinin eşlik etmesinden oluşuyor. İlginç bir belgesel.

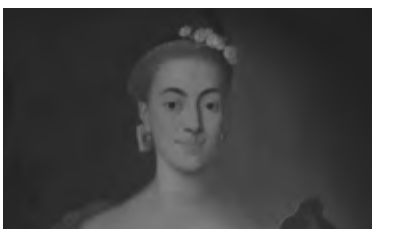

Catharina Helena Dörrien portresi

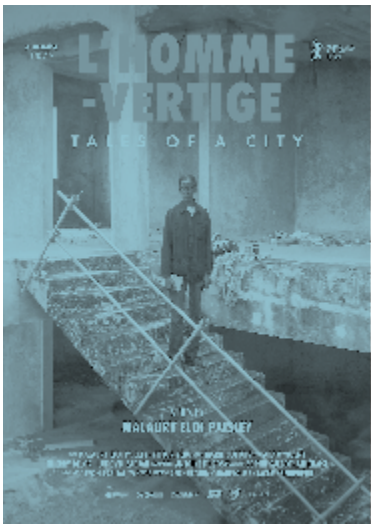

L' homme-vertige

(Fransa 2024)
(Kentten Öyküler)
Yönetmen: Malaury Eloi Paisley
Belgesel

Guadeloup'ta Pointe-à-Pitre kenti. Kentin sokaklarında bir gözlemci Malaury Eloi Paisley. Boş sokaklarda dolanıyor kamerasıyla. Yoksulların gecekondularının betona dökülmüş dikey hâli olan yerleşim silolarının koca iş makinaları ile acımasızca yıkılmasını görüyoruz.

Sokaklarda rastladığı kimi henüz yıkılmamış ve fakat içinde oturulmaz, boşaltılmış, yıkıma hazır hâle getirilmiş "evlerde" yaşayan yoksul insanlarla konuşuyor. Daha doğrusu konuşmuyor, yalnızca onların anlatmak istediklerini, kendi kendilerine söylenmelerini vb. dinliyor.

Bunlardan biri bir zamanlar Che Guevera ile birlikte birleşik, bağımsız, sosyalist bir Latin Amerika devleti hedefiyle savaşmış bir eski tüfek.

Bir zamanlar Fransa sömürgesi olan Guadelop'ta şimdi yoksulluk, umutsuzluk hüküm sürüyor. Çok kötümser (mi?) bir belgesel L' homme-vertige.

Moral bozucu.

BERLİNALE SPECIAL'DEN

İKİ MÜKEMMEL BELGESEL

Filmstunde-23

(Almanya 2024) 89 dak.
(Film Dersi-23)
Yönetmen&Senaryo:
Jörg Adolph& Edgar Reitz

Almanya'nın Münih kenti, 1968. Bir kız lisesinin 10. sınıfı. Sınıf aynı zamanda bir film stüdyosu. Tam teşekküllü bir film ekibi sınıfı izliyor. Ders film dersi. Öğretmen 25 yaşında genç bir filmci. Almanya'da gelişen genç sinema akımının, autor (yazar) sineması akımının öne çıkan isimlerinden biri. Henüz ünlü değil. Daha sonra uzun dönemi kaplayan belgeselleri ve Alman devlet TV'unda gösterilen uzun TV dizisi Heimat ile çok ünlenen bir sinemacı. Edgar Reitz 1968'de her şey gibi, belki de en başta eğitim sistemi sorgulanıyor. Edgar Reitz "zamanın ruhu"nun zorlaması ve sınıf öğretmeninin rızası ve isteği ile bu kız lisesinde bir deney başlatıyor. Film dersi diğer derslerin yanında lise, belki bütün okul müfredatının bir parçası olabilir mi? Öğrenciler bir ders yılı boyunca film teorisini öğreniyor, teknik ekipmanı tanıyor ve sonunda kendi kısa filmlerini yapıyorlar. Aslında deney çok başarılıdır, fakat tabii film dersi müfredat içine alınmaz! 55 yıl sonra 1968'in kız lise öğrencilerinden biri Edgar Reitz'la karşılaştığında, bir sınıf toplantısı yapma fikri oluşuyor. Film bu buluşmayı ve 55 yıl öncesini anlatıyor. Sonuçta proje gerçekleşmemiş olsa da 55 yıl öncesinin tüm bileşenleri bu deneyi

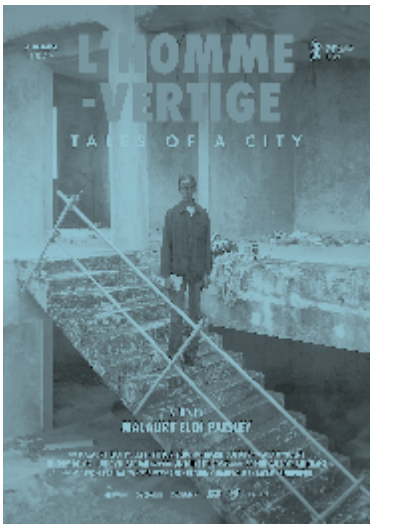

yaşamış olmalarının ne kadar önemli olduğu konusunda birleşiyorlar. 55 yıl öncesinin 13-14 yaşındaki insanları kendilerini yeniden görüyor dökümanda. Yaşanmış hayat zamanının filme dökülmüş hâli. Edgar Reitz bir başka sinemacıyı anıyor: Chris Marker: "Film öncesi dönemi insanlarının geçmişi nasıl hatırladıklarını bilemiyorum".

Filmstunde-23 filme/sinemaya bir aşk ilanı. 2023'te 90 yaşında bir filmciyi tanımak ve bir belgeselin gücünü anlamak için görün!

Made in England: The Films of Powell and Pressburger

(İngiltere 2024) 131 dak.
(İngiliz Malı: Powell ve Petersburger'in Filmleri)
Yönetmen: David Hinton
Anlatıcı: Martin Scorsese

Martin Scorsese "Made in England"da kendine göre "dünyanın en önemli sinema sanatçıları" olarak değerlendirdiği Powell ve Petersburger ile ve onlar üzerine, onların filmleri üzerine konuşuyor. Filmlerden alıntılarla bu iki İngiliz sinemacıyı neden en önemli sinemacılar olarak değerlendirdiğini anlatıyor, gerekçelendiriyor kendisi 1970 sonrası sinemanın en önemli sinemacılarından biri olan Scorsese. Öykü Socresse'nin çocukluğundan başlıyor. Daha küçük çocukken, filme merakı gelişen Scorsese 1950'lı yılların başlarından itibaren henüz yönetmenlerin farkında olmadan Powell ve Petersburger – Petersburger 1930'lu yılların ortalarında Almanya'dan İngiltere'ye göçmek zorunda kalan bir sinemacı- in filmleri ile büyüleniyor/büyüyor. Daha sonra bir bölümünü renkli sinemascope filmler olarak sinemada göreceği filmleri küçücük siyah beyaz TV ekranında görüyor. Anlatımına göre orda bile bu filmler büyük etki gücüne sahip. Scorsese bu filmleri görmesinin büyük bir şans olduğunu, bu şansın Hollywood'un o dönemde filmlerini TV'ye vermemesinden kaynaklandığını anlatıyor. Bu yüzden 1950'li yıllarda ABD 'de TV seyircisi İngiltere yapımı filmlere mahkûm. Ve 1970 kuşağı ABD "bağımsız sinemacıları" –Coppola, Scorsese, Penn vd.- farkında olmadan Powell ve Petersburg eğtiminden geçiyorlar. Scorsese kendi filmlerinden alıntılarla da bu eğitimden etkilenmenin örneklerini veriyor. "Sanat ile ticareti birleştirmeyi beceren sinema ustaları". Bunu başka türlü de ifade edebiliriz: Geniş sinema kitlesinin de severek izleyeceği sanatsal ve sosyal içerikli filmler. Bu değerlendirme Scorsese'ye göre bir kitle eğitim aracı olan sinema sanatçıları için yapılabilecek en büyük övgüdür. Ve ona göre Powell ve Petersburger bu tip sinemacıların öğretmenidir.

Made in England, sinema severler için mutlaka izlenmesi gereken bir belgesel.

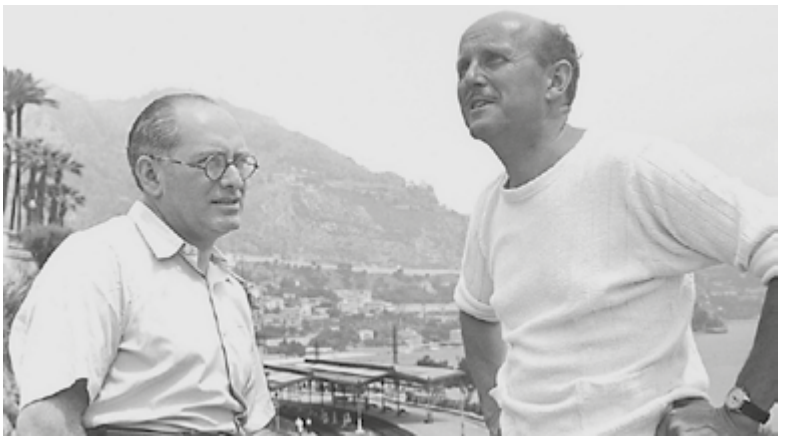
Emeric Pressburger ve Michael Powell

İKİ OLMASA DA OLUR, JAPON FİLMİ

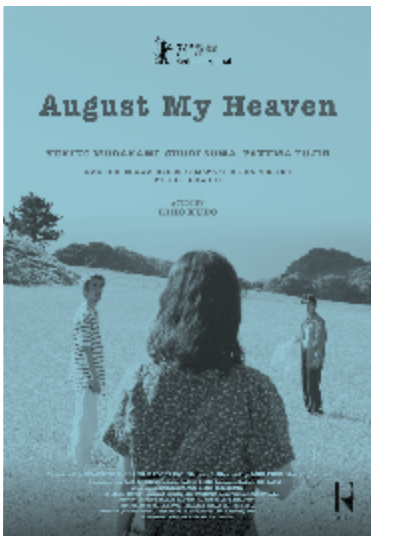

August My Heaven

(Japonya 2024) 40 dak.
Yönetmen&Senaryo: Riho Kudo
Oyuncular: Yukino Murakami (Joe), Shuri Suwa (Nanpei), Takuma Fujie (Kaoru)

Hayatını cenaze töreni, düğün, yemekli toplantı vb. etkinliklere "refakatçi" -kimi zaman eş, sevgili, ailenin kaybolan kızı vs.- olarak katılmakla kazanan bir genç kadın: Joe. Bir Çin lokantasında çalışan Joe'ya âşık bir genç adam: Nanpei. Onun beş yıldan beri görmediği candan arkadaşı Kaoru. Kaoru daha önce tanımadığı hâlde Joe'nun rüyasında gördüğü biri. Ağustos ayında bu üçlünün bir seyahati. Joe'nun gerçek kimliğini aradığı bir seyahat. Aslında olmasa da olur bir film. Tek özelliği 40 dakikalık süresi.

Chime

(Japonya 2024) 45 dak.
Yönetmen ve Senaryo: Kiyoshi Kurosawa
Oyuncular ve rolleri: Mutsuo Yoshioka (Takuji Matsuoka), Tomoko Tabata (Haruko Matsuoka), Ikkei Watanabe (Makoto Otsuki)

Japonya'da bir aşçı okulu. Öğretmen Takuji Matsuoka aslında bir restoranda şef olarak çalışmayı yeğlemektedir. Böyle bir iş aramaktadır. Fakat aşçılıktan anlamayan iş sahipleri ile yaptığı iş görüşmelerinden hep hayal kırıklığı ile ayrılmaktadır. Aşçılık okulunda da işler iy gitmemektedir. Bir öğrenci açıkça kafayı sıyırmıştır. Beyninin yarısının işgal altında olduğundan şikayetçidir. Öğretmeninden yardım istemektedir. Öğretmen onu ciddiye almaz. Öğrenci beyninin yarısının işgal altında olduğunu ispat çabası içinde kendini herkesin gözü önünde öldürür. Sonrası öğretmen için tam bir kâbustur. 45 dakikalık filmde huzur ve zenginlik toplumu Japonya'da aslında "normal"in, anormal olduğunu, toplumun hastalıklı olduğunu görüyoruz. Korkutucu, karanlık bir film Chime.

Olmasa da olur.

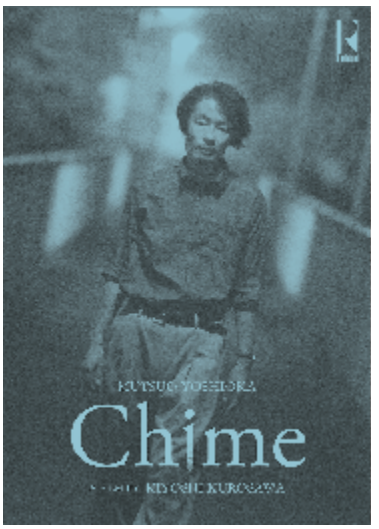

GENERATİON FİLMLERİNDEN

Ellbogen

(Almanya/Fransa/Türkiye 2024) 95 dak. (Dirsek)
Yönetmen: Aslı Özarslan
Oyuncular ve rolleri: Melia Kara (Hazal), Doğa Gürer (Mehmet), Jale Arıkan (Sultan), Haydar Şahin (Halil), Orhan Kılıç (Ömer), Jamilah Bagdach (Elma), Asya Utku (Gül), Mina Sağdıç (Semra)

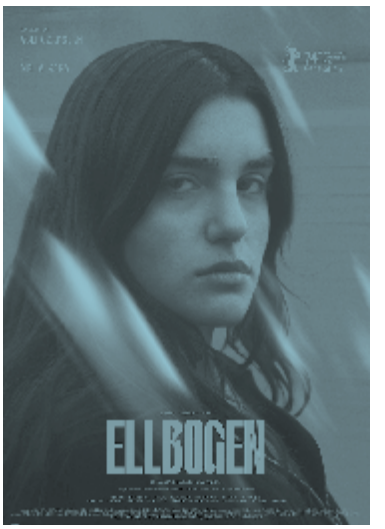

Üç gün sonra 18 yaşına basacak, nihayet annesinin kızı olmaktan çıkacak, kendi yolunu kendi seçecek, kendisi hakkında kararları kendisi alacak, özgürleşecek bir Berlinli, Türkiye kökenli bir genç kadın: Hazal. Hem aile baskısı, hem yabancı ve kadın düşmanı toplum baskısından bunalmış, özgürlük arayan bir genç kadın. Sonra doğum gününde iki arkadaşı ile birlikte kulüp kapısından geri çevrilme ertesi bir öfke patlaması. Sonu kaza ölümlü bir şiddet eylemi. Sonrası İstanbul'a kaçış. Sonu açık bu kaçışın. Fakat Türkiye toplumunu tanımayan Berlin'li bir genç kadın için çok zor olacağı belli.

Temposu, oyunculuğu, müziği iyi; ortalamanın biraz üzerinde bir film Ellbogen.

Disco Africa: une historie malgache

(Almanya /Fransa/Madagaskar/Güney Afrika/Mauritius 2023) 81 dak. (Bir Madagaskar Öyküsü)
Yönetmen: Luck Razanajaona
Oyuncular: Parista Sambo, Laurette Ramasinjanahary, Joe Lerova, Drwina Razafimahaleo, Jérôme Oza, vd.

20 yaşlarında genç bir adam, Kwame. Babasız. Babası bir gösteri yürüyüşü ertesinde "kaybolmuş". Bir arkadaşı ile birlikte yasaklı maden yataklarında safir arıyorlar. Kwame biraz zenginleşse ülkeyi terk edip Avrupa'ya -Fransa'ya göçme hayalleri peşinde. Bir gece yine illegal safir arama işinde arkadaşı vuruluyor, ellerinde ölüyor. Arkadaşının cenazesini kendisinin de doğduğu kente, ailesinin yanına götürdükten sonra kendi babasının giz dolu ölümünün peşine düşüyor. Bu arama onun Madagaskar'daki çürümüş sisteme karşı mücadele gerekliliği bilincine kavuşturuyor. O babasının bayrağını devralıyor.

Disco Afrika bizi Madagaskar gerçekliğiyle tanıştıran bir film.

"Sistemi değiştirmek zor iş, ama değiştirilmesi için mücadele şart, sonunda ölüm bile olsa" Kwame'nin geçmişini arama seyahatinde öğrendiği ders bu.

8 MART'TA BERLİN BABYLON SİNEMASINDA BİR GÖÇMEN KADIN İŞÇİ FİLMİNİN PRÖMİYERİ VARDI

3 Kadın 1 Grev

■ GÜNEY

Yıl 1973! Almanya'da göçmen işçilerin "Gastarbeiter" / "misafir işçi" olarak adlandırıldığı yıllar... 68 hareketinin yarattığı fırtına ve devrimci yükseliş tüm Avrupa'da kendini gösteriyor ve göçmen işçileri de en ön saflarda mücadeleye yöneltiyor.

8 Mart'ta Berlin'de Babylon sinemasında prömiyeri gerçekleştirilen "3 kadın 1 grev" filminin öyküsü işte o yıllara uzanıyor. Almanya'nın Pierburg kentindeki bir otomobil karbüratör fabrikasındaki gerçek bir grev mücadelesine dayanıyor. Zamanında, bu firma salt Almanya'da değil, Avrupa'daki birçok otomobil fabrikasının karbüratör tedarikçisi olduğundan büyük bir önem taşıyor. Üretim salt

Pierburg'ta değil, birçok otomobil fabrikasında durma noktasına geliyor. Ve bunun ardından da yine göçmen işçilerin tarih yazdığı Ford grevi gerçekleşiyor. (Bu arada Yazar-Yönetmen Metin Yeğin'in yeni projesinin bu Ford grevi olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz.) Aynı yıllarda gerçekleşen bir diğer grev, Nürnberg'te Dinamit Nobel grevidir. Greve saldıran polis gözaltına aldığı birçok Türkiyeli göçmen işçiyi yurtdışı etti. İki devrimci de aylarca tutuklu kaldı.

Pierburg fabrikasındaki grev üzerinden kurgulanan "3 Kadın 1 Grev" bir kadın işçi filmi. Çeşitli ülkelerden gelen, birbirlerinin dilini bilmeyen, fakat aynı fabrika bandında akort çıkaran göçmen kadın işçilerin Türkiyeli, İtalyan, Alman, Yugoslav işçi kadınların grev mücadeleleriyle pekişen dostluklarının öyküsü bu... Evet, kurgulanmış bir öykü! Fakat hayal ürünü kesinlikle değil. O dönemlerde filmde gösterilen mücadelelerin benzerleri birçok kez gerçekten yaşanmış ve bir döneme damga basmıştı. Sınıf bilinçli işçiler, devrimci öğrenciler fabrikalara sınıf mücadelesini örgütlemek için giriyor ve mevcut sarı sendikaların sahip çıkmadığı, sendikalaşmanın geri olduğu yerlerde grevler örgütlüyordu. İşçiler birçok kez, Almancadaki "grev", "Streik" kelimesini yenice öğrenmişken "Wilder Streik!" kavramıyla tanışıyorlardı. "Wilder Streik!" yasal olmayan grev demekti. Bir sendikanın "kurallar çerçevesinde" yürütmediği grev demekti. "Yasal" olmadığı için de işçiler polis coplarıyla işbaşına döndürülmeyi hak ediyorlardı!

Yazar-Yönetmen Metin Yeğin'in "3 Kadın 1 Grev" filmi işte böyle bir öyküyü anlatıyor. Başrollerini Yelda Reynaud, Susku Ekim Kaya, Pelin Batu ve Lila Gürmen, Itziar Ituño Martínez'in paylaştığı filmin Berlin prömiyerine, yönetmen ve oyuncular da katıldı ve izleyicilerin sorularına cevap verildi.

Filmin en hoş sahnesi şöyle: Geçmişte (1973 yılında) grev mücadelesinde birbirlerine yakınlaşan Alman, İtalyan ve Türkiyeli üç kadın işçi birbirleriyle dost oluyor ve dostluklarını uzun yıllar sürdürüyorlar... Yıllar sonra bir yaz günü Alman ve Türkiyeli işçi kadın İtalyan arkadaşlarını ziyaret için yola çıkıyorlar. Hava güzel, kadınlar yazlık elbiseleriyle yoldalar, geçmiş günleri yâd ediyorlar. Sonra yolda arıza yapan bir arabayı gördüklerinde duruyor, birbirleriyle göz göze geliyor, alet çantalarını kaptıkları gibi arabanın yanında çaresizce durmuş olan adamın şaşkın bakışları arasında çabucak arabasını tamir ediyorlar... Filmde sadece işçi kadınların mücadelesini konu edinilmekle kalmıyor, erkek egemenliğiyle belirli kadın-erkek ilişkileri de sorgulanıyor.

"3 Kadın 1 Grev" filmi Berlin'deki prömiyerinden sonra 1 Mayıs'ta Türkiye sinemalarında da izleyiciyle buluşacak. Günümüzde işçi filmlerinin, hele hele işçi kadın filmlerinin çok ender olduğu göz önünde tutulduğunda bu film için sinemaya gitmeye değer diyoruz.

(Almanya, 2023)
105 dak.

Yönetmen: Metin Yeğin
Senaryo: Metin Yeğin
Oyuncular ve rolleri: Itziar Ituño (Casilda), Susku Ekim Kaya (Zeynep), Yelda Reynaud (Gita), Lila Gürmen (Yaşlı Zeynep), Ryan Wichert (Herman), Janina Picard (Inga), Serkan Tastemur (Gunter), Pelin Batu (Jeny) vd.

10 Mart 2024

DOĞANIN DİLİNDEN ANLAYAN İNSAN:

Dersu Uzala

AKMAN GEDİK

Film, Yüzbaşı Arsenyev'in not aldığı anılarına dayanmaktadır. Birliği ile ormanlık alanlarda topografik çalışmalar yapan Yüzbaşı Arsenyev, bir yerde mola verirken Oroki yerlisi Dersu Uzala ile karşılaşır. Film, Arsenyev'in Dersu Uzala ile dostluğunu konu alır. Dersu Uzala doğanın dilinden anlayan, doğaya uyum konusunda yeteneği olan bir insandır. Film daha çok doğayla insan ilişkisi, dostluk gibi konuları işler.

Uzun süre birliğiyle yolda olan Arsenyev, ormanın sık ağaçlıklı

bir yerinde, akşam üzeri mola verir. Herkes yorgunluktan yere uzanmış; kimi bir şeyler atıştırmakta kimi sigara içmektedir. Derken bir hışırtı duyulur. Herkes biraz ürkekçe toparlanır, kulak kabartır ve hışırtının geldiği yere bakar. Kimi de tüfeğine sarılır.

Kısa boylu biri, "Ben insanım..." diye seslenir. Ağaçların içinden çıkıp bölüğün yanına gelir.

"Japon musun, Çinli misin?" sorusunu, "Oroki'yim," diye yanıtlar Dersu Uzala.

Bölüğün çoğu bunu sıradan bir köylü, bir şeyden anlamayan biri olarak beller.

Bölükten onlarla kalmak için izin ister. Bölgeyi iyi bildiğini, isterlerse onlarla yolculuğa çıkabileceğini, rehberlik edebileceğini söyler. Çoğu dalgaya alırken Dersu Uzala'yı, Yüzbaşı Arsenyev'in dikkatini çeker bu doğa insanı.

Bölükten biri, bu ormanın içinde hiç güneşi görüp görmediğini ya da güneşi bilip bilmediğini sorar alaycı bir tavırla.

"Güneş en büyük bir insandır, o ölünce herkes ölür" diye yanıtlar Dersu Uzala ve konuşmasına devam eder, "Ateş kızgın bir insandır" der.

"Ateş canlı mıdır?" diye sorar birlikten bir diğeri.

"Ateş de insandır. Kızınca çoğu günler orman yanar. Kızınca korkutucu olur. Su da kızgın olunca korkutucudur. Ateş, su, rüzgâr üç önemli insandır" der Dersu Uzala.

Gecenin karanlığında enva-içeşit kuş sesleri gelir. Dersu ateş yakmış otururken, gelen seslere kulak kabartır. Arsenyev, Dersu'nun yanına oturmak ister. Ses çıkarmaz Dersu Uzala. Çiçek hastalığından dolayı ölen çocuklarını, karısını ve yanan evini anlatır Yüzbaşı Arsenyev'e, bir de birkaç gün öncesi gördüğü rüyayı. Karısını ve çocuklarını donmak üzereyken gördüğünü, aç olduklarını ve ormandan onlara yemek götürdüğünü anlatır. Aklına geldikçe o rüyanın etkisinden çıkmadığını söyler.

Bir gün yakınlarından geçen bir kaplana bölükten biri ateş eder, tabii karavana...

"İyi nişancı ıskalamaz!" der Dersu Uzala.

Sabahleyin yürürlerken, nehrin kenarında, yerde izler görür. Dün yaşlı bir adamın buradan uyumadan geçtiğini anlatır.

Yüzbaşı Arsenyev'in, "Bunu nasıl anladın?" sorusuna, "kamp ateşinde uyuma işareti olmadığı" yanıtını verir. "Peki yaşlı olduğunu nasıl anladın?" diye tekrar sorar Yüzbaşı.

"Genç insan parmakları üzerinde, yaşlı ise topukları üzerinde yürür" der.

Yüzbaşı Arsenyev bu yaşlı bilgenin dediklerine, doğa hakkındaki betimlemelerine, doğanın dilini bilmesine hayran kalır. Doğa, nehir ve izler hakkındaki anlatımlarını bilgece; doğayla insanın birlikteliği düşüncesini mantıklı bulur ve aklına kazır. Dersu Uzala'dan her gün yeni bilgiler öğrenir. Söylediklerinin pratikte teyit ediliyor olması Yüzbaşı Arsenyev'i içten içe sevindirir. Derken yolları gerçekten bir kulübeye gider ve yaşlı bir Çinli ile karşılaşırlar.

Yolculuğun amacı Kanka Gölü etrafındaki bölgeyi keşfetmektir. Yolu olmayan, geniş bataklıklı bu patikayı binbir zorlukla geçmeye çalışan Yüzbaşı Arsenyev, birliğinden çoğu kişiyi başka bir bölgeye gönderir. Yanında Dersu Uzala olmak üzere iki kişi daha bırakır. Nihayetinde gölü bir botla geçerler. Vardıkları yerde o iki kişiye kamp kurmalarını söyler Arsenyev. Dersu Uzala ile yola devam eder.

(Japonya-Sovyetler Birliği, 1975)
141 dak.

Yönetmen: Akira Kurosawa
Senaryo: Akira Kurosawa, Juri Nagibin
Oyuncular ve rolleri: Yuriy Soplomin (Arsenyev), Svetlana Danilçenka (Anna), Vladimir Kremana (Turtigin), Aleksandr Pyatkov (Oleev).

"Biraz korkuyorum, istersen dönelim" diyen Dersu Uzala'yı dinlemez Yüzbaşı Arsenyev. Az ileride yüzeyi buz tutmuş, sessiz duran Kanka Gölü durmaktadır. İnsanlara tehdit oluşturan çoğu şey sessizlikte duruyordur esasında. Sert bir rüzgâr esmektedir. Çaresiz geri dönerler. Rüzgârın savurduğu yapraklar ayak izlerini örttüğünden dönüş yolunu bulmakta zorlanırlar.

Güneşin batmakta olduğunu, yolu bulmayacaklarını, geceyi bulundukları yerde geçirmekten başka çarelerinin olmadığını, söyler Dersu Uzala.

"Yanımızda, yöremizde ne kadar ot varsa biçelim, yoksa ölürüz!" diyen Dersu Uzala'yı dinler Yüzbaşı Arsenyev. Otları biçerler. Biçtikleri otları, çalı çırpıları üst üste yığarlar. Dehşet bir rüzgâr esmekte, esme değil

ulumaktadır esasında. Yüzbaşı çoktan kendinden geçmiştir. Dersu onu kaldırdığı gibi otların içine atar. Dersu'nun onun için yaptıklarını çok sonradan öğrenir; kendisini ölümün kıyısından nasıl çekip aldığının farkına varır. Doğanın karşısında insanın zayıflığını görür.

Derken uzun bir aradan sonra ayrılma vakti gelmiştir. Yüzbaşı, kendisiyle birlikte kasabaya gelmesini, orada çok para kazanabileceğini söyler Dersu Uzala'ya.

Parayla işi olmadığını belirtir Dersu Uzala.

"Peki, belki bir gün karşılaşırız" der Yüzbaşı Arsenyev.

Birkaç yıl sonrasının ilkbaharında bölgeye keşif için tekrar gider Yüzbaşı Arsenyev. Bölgenin çoğunun keşfi yapılmıştır. İkide bir, "Dersu olsaydı her şey daha çabuk olurdu" der durur.

Mevsim yaza evrilmiştir. Nihayetinde Dersu Uzala ile karşılaşır Yüzbaşı Arsenyev. Bunca yıl ne yaptığını sorar Dersu'ya. Çok samur vurduğunu ve çok para kazandığını anlatır Dersu. Paralarını saklaması için bir zengine verdiğini ama adamın kaybolduğunu ve bunu anlamadığını anlatır...

Yakınlarından bir kaplan geçer. Dersu Uzala kaplana seslenir.

"Ormanda yeteri kadar yer var. Niye ardımız sıra gelirsin?"

Sonrasında vurulmuş ceylanlara rastlarlar.

"Boş yere hayvan vurmak iyi değildir" der Dersu Uzala.

Nihayetinde Yüzbaşı Arsenyev ve birliğinin görevi biter, şehre dönmek zorunda kalırlar. Yüzbaşı, Dersu'yu beraberinde götürür. Kendi evinde misafir eder. Fakat Dersu mutlu değildir. Dışarıda parkta yatmak istediğini söyler. Bunun mümkün olamayacağını söyler Yüzbaşı Arsenyev. Bir akşam Yüzbaşı Arsenyev'e ve oğluna yalvarır.

Dersu Uzala filminden bir sahne...

Kendisini salıvermelerini ister. Dağlara gitmek istediğini söyler.

Yüzbaşı Arsenyev yeni model bir tüfeği Dersu Uzala'ya hediye eder, uğurlar...

Bir gün Polis Karakolu'ndan bir mektup alır Yüzbaşı. Bir ölünün üzerinden kartviziti çıkmıştır. Yüzbaşıdan cesedi teşhis etmek için yardım istenmektedir. Yüzbaşı Arsenyev gider.

Cesede bakar, evet ölen kişi dostu Dersu Uzala'dır!

Yönetmen Akira Kurosawa...

Film 1975 yılında çekilmiş. Japon-Sovyet ortak yapımı bir film. Dönemin en iyi filmlerindendir. Yönetmeni Akira Kurosawa'dır. Film Arsenyev'in "Anı" adlı kitabına dayanmaktadır. Hikâye, Sibirya'nın vahşi doğasında yaşayan ve rehberlik eden Dersu Uzala'nın dostluğunu konu alır. Akira Kurosawa için "Sinemanın Beethoven'idir' denilmiş; boşuna söylenmiş bir söz değildir..

Film bize, çetin doğa şartlarında doğayla ölüm kalım mücadelesinde, doğayla uyum içinde kalarak yaşamanın mümkün olduğunu hatırlatıyor. İnsan doğanın bir parçasıdır. Çünkü doğa karşısında insan her manada küçüktür.

BULMACA ■ NURİ DEMİR

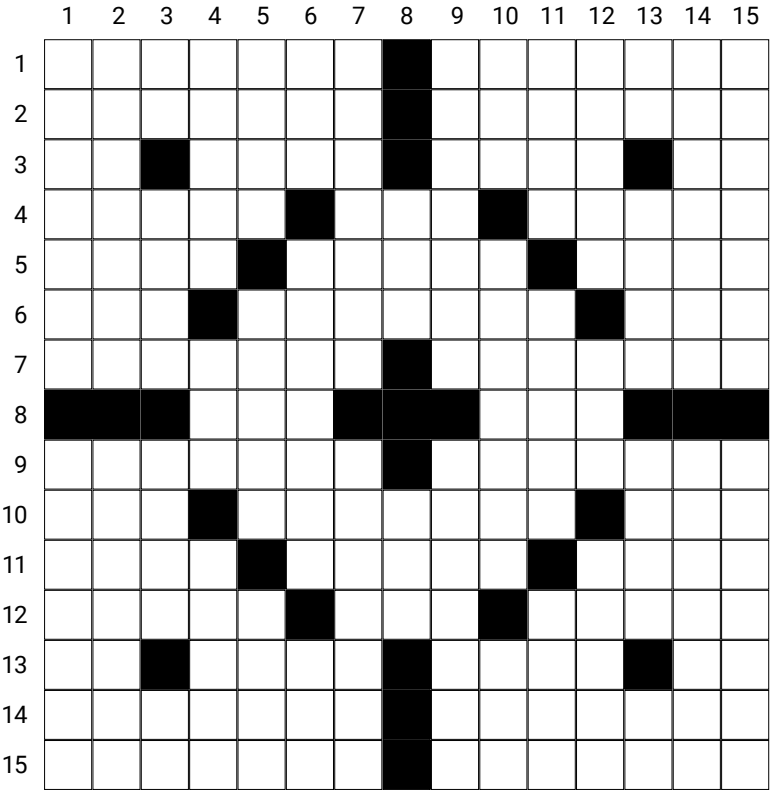

SOLDAN SAĞA: 1- Sait Faik Abasıyanık'ın 1936'da yayınlanan ilk öykü kitabı... Yanar gibi, yanma. **2-** Terbiyeli, edepli bir biçimde... Ertelemek. **3-** Bir nota... Taneli ya da un gibi toz durumundaki şeyleri yabancı maddelerden ayıklamak ya da incesini irisinden, kabasından ayırmak için kullanılan araç... Bir ilimiz... Yerel dilde erken. **4-** Okuma yazma öğretmek ereğiyle hazırlanmış ders kitabı... Yunan mitolojisinde hata ve günah tanrıçası... Bir kavim, aşiret ya da ülkenin başındaki kadın. **5-** İskambilde bir kâğıt... İnsanlarda yüksek ateşe neden olabilen, iç ve dış kanamalarla seyreden tehlikeli bir enfeksiyon... Eski dilde halk. **6-** Buldan yöresinde Cumartesi'ye verilen ad... Handan Gökçek'in bir romanı... Ağaçlık yol. **7-** Aynı amacı güden kimseler arasındaki çekişme, yarış... Amfibol cinsinden bir mineral türü. **8-** Bir rengin koyuluk ya da açıklık derecesi... Lisan. **9-** Bağıntı, izafet, rölativite... Bursa'nın Osmangazi ilçesinde, Karagöz ve Hacivat'ın mezarlarının bulunduğu semt. **10-** Yerel dilde küçük kardeş... Çıplak modelden yapılmış insan resmi... Rüzgâr. **11-** Eğlence, alay... (...) Vuyuklaki: 1963 yılında Sıralardaki Heyecanlar filminde Orhan Günşiray ile birlikte başrol oynayan, Yunan sinemasının en popüler ve en başarılı oyuncularından biri... School (...): Spike Lee'nin 1988 yılında yönettiği film. **12-** Eliminasyon... Yüce, yüksek... Yasama meclisinin iki seçim arasındaki çalışma zamanı. **13-** Renyumun simgesi... Emanet, vedia... Anthony (...): İskoçyalı fantezi ve bilimkurgu yazarı... Germanyumun simgesi. **14-** "Kara Ali" lakabıyla bilinen, Osmanlı Devleti'nin ikinci amirali... Planet. **15-** Erciş yöresinde "şans", "talih" anlamında kullanılan bir söz... Kayıp (...): Denise Grover Swank'ın bir romanı.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1- Çay demlemekte kullanılan bir tür çaydanlık... Sivas'ın bir ilçesi. **2-** Edebiyatçıya yakışır biçimde... Öteye götürmek. **3-** Bir soru eki... Ayırmak... Eski dilde döküntü, kırıntı... İridyumun simgesi. **4-** Alfabe... Tanrıtanımaz... Buyruk, komut veren kadın. **5-** Otellerde görevli acemi ve genç eleman... Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde bir nehir... Eski dilde, yaratılmış bütün canlılar. **6-** Çorlu yöresinde "evet, öyle" anlamında kullanılan bir söz... Modern Yunanca... Bir tür bira. **7-** Haset ve "...": Leyla Navaro'nun bir kitabı... İlkçağ ağaç taşılı. **8-** İnsan ya da çalgı sesinin alçaklık ya da yükseklik derecesi, perde... Tat alma organımız. **9-** İki nesne, iki olgu arasında var olan ilişki... Düzkanatlılardan, yeşilliklere ve ekinlere çok zarar veren bir böcek. **10-** Hitit... Yüksekokul... Romatizma ağrısı. **11-** İçki içilirken yenilen yiyecek... Çoğu üyesinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşadığı, İsmail Beşikçi'nin hakkında tez hazırladığı bir aşiret... Grey (...): Chester Bennington'ın 1993'te kurduğu müzik grubu. **12-** Çeyrek sona kalacak sporcu ve takımları ayırmak için düzenlenen seçme yarışı... Sabahattin (...): Toplumcu gerçekçi anlayışın en önemli temsilcilerinden biri olan roman, şiir ve öykü yazarımız... Yerkabuğunun gelişmesi sırasında birbirini izlediği varsayılan üç evreden her biri. **13-** Bir nota... İtimat, emniyet... Er (...)'ı Kurtarmak: Steven Spielberg'in bir filmi... Türk abecesinin sekizinci harfi. **14-** Kenya'nın liman kenti Mombasa'da 1589 yılında Portekizlilerle yapılan savaşta şehit olan Osmanlı denizcisi... Çatıdaki (...): Behiç Ak'ın bir öykü kitabı. **15-** Antakya yöresinde "başsağlığı" anlamında kullanılan bir söz... Kimyasal çözümleme yoluyla ayrıştırılamayan ya da bireşimle elde edilemeyen madde.

107. SAYIDAKİ BULMACANIN ÇÖZÜMÜ

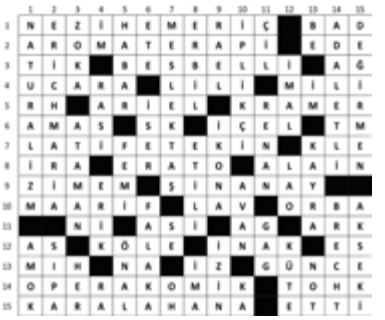

KARİKATÜR ■ K. ÖNTAŞ

Dönüşüm Yayınları'ndan iki yeni kitap...

ISBN 978-975-8286-48-5

Deşt Toprak İşgali · Hüseyin CAN

"Sömürgeci devlet (ve/ya da faşist diktatörlük) koşullarında topraksız/az topraklı köylülerin toprak sorununun çözümüne nasıl yaklaşmalı? Deşt Toprak İşgali, Kürdistan'da köylülüğün toprak sorununun çözümü bağlamında devrimci bir alternatif miydi? Dersim'de köylülerin, daha doğrusu kendisine yetecek kadar toprağa sahip bulunmayan köylülerin, yani topraksız-yoksul köylülere bu işgal siyasetiyle gitmek doğru muydu? Devrimci çözüm ne olmalıydı?

Hüseyin CAN, bu kitabında, 1979'da Dersim'in Hozat ilçesinin Deşt (Geyiksuyu) Nahiyesi'nde "Hazine'ye ait" toprağın işgal edilmesi eylemi üzerinden bu ve benzeri sorulara yanıtlar arıyor." *(Arka kapak yazısından)*

Ekim Devrimi ve Kadınların Kurtuluşu · GÜL ÖZGÜR

ISBN 978-975-8286-38-6

"Rusya'da 1917 Sosyalist Ekim Devrimi ve Kadınların Kurtuluşu" kitabı ilk kez 1993 yılında yayınlanmıştı. Yıl 1993. "Sovyetler Birliği" denilen ülke yok olmuştu! Burjuvazi sevinç nidaları altında "komünizmin iflası"nı kutluyor, sınıf mücadelesi tarihinin bittiğini ilan ediyordu! Dönem, burjuvazinin her renkten ideologlarının anti-komünizm saldırılarını coşturduğu bir dönemdi. Ve buna "sol cephe"nin yılgınlıktan beslenen korosu da var gücüyle katılmış durumda idi: Sol sosyal demokrasi, revizyonistler ve feministler komünizmin çözüm olamadığını anlatıyor ve en iyi hâlde ufku kapitalist sistem içindeki mücadelelerle daraltılmış bir mücadeleyi öğütlüyorlardı. Ve ne yazık ki, bir zamanlar dünya çapında ezilenlerin kapitalizmin sömürüsünden kurtulma umudu, baskısız ve sömürüsüz bir dünya umudu önemli ölçüde yara alıyordu. Kadınların kurtuluşu mücadelesi bağlamında sosyalizmin kurtuluş olamayacağını anlatan feminizm, Sosyalist Sovyetler Birliği deneyimlerini küçümsüyor, karalıyordu. İşte böyle bir ideolojik ortamda, 1993 yılında biz Bolşevik kadınlar Sovyetler Birliği'nde devrim ve sosyalizm inşası deneyimlerini derinlemesine inceleme ve burjuvazinin cephesinden gelen saldırıları geri çevirme görevini önümüze koymuştuk.

Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'ne giden yolu ve sosyalizmin inşası sürecini kapsamlı kolektif bir araştırma temelinde inceleyerek, öğrenerek, gördüğümüz kimi eksiklik ve hatalar üzerine tartışarak sonuçlandırdığımız çalışmanın ürünü olan kitabın ilk basımının üzerinden şimdi otuz yıl geçmiş durumda. Kitabın ikinci baskısını yayınlama ihtiyacı doğduğunda, kitabı yeniden kolektif olarak inceleme, tartışma ve o günkü değerlendirmelerimizi bugünün gözüyle sorgulamanın gerekliliğine uygun davrandık. Sovyetler Birliği Komünist Parti (Bolşevik)'in ve Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin inşası dönemi boyunca temel ve önemli bir dizi belgesinin ilk kez Türkçeye kazandırıldığı, olguların belgelendiği bu kitap, süreç içinde görüp, düzelttiğimiz yanlışlar dışında, bugün de sahip çıktığımız, kadınların kurtuluşu mücadelesinde hedefi doğru gösteren, önemli bir eğitim malzemesi, öğrenilecek bir eserdir. Önemli "Belgeler"in oluşturduğu bu eseri şimdi tek ciltte yeni bir baskıya hazırlarken, bir kere daha Rusya'da Bolşeviklerin kadınların kurtuluşu mücadelesindeki kararlılıklarını ve sosyalizmin inşası sürecinin muazzam başarılarını bir kere daha bilincimize çıkarmış olduk.

İsteme Adresleri

GÜNEY Kültür · Sanat · Edebiyat Dergisi

Sultaniye Mah., 625. Sokak, No:7/1,
Esenyurt/İstanbul

Tel.: 0212 - 251 11 91
İnternet: www.guneykultursanat.org
E-Posta: guneykultur@gmail.com

DÖNÜŞÜM YAYINLARI

Asmalımescit Mah., Terkos Çıkmazı,
Terkos Han No: 1/42,
Beyoğlu/İstanbul

Tel.: 0530 - 973 73 95
İnternet www.interyayinlari.com
E-Posta: donusumyayinlari@gmail.com

Kitapları aşağıda yer alan kitabevleri sitelerinden de sipariş edebilirsiniz.

www.dr.com.tr
www.kirmizikedi.com
www.babil.com
www.emekkitap.com

Fotoğraf: Arif Kılıç